

เรื่องเล่ากับสภาวะพลัดถิ่นในวรรณกรรมหลังยุคสงครามเย็นของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชา
และม้ง-ลาว

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2557
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

NARRATIVE AND DISPLACEMENT IN POST-COLD WAR LITERATURE
OF VIETNAMESE, CAMBODIAN AND LAOTIAN-HMONG WRITERS

Miss Jiraporn Adchariyaprasit

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy Program in Literature and Comparative
Literature

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2014

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	เรื่องเล่ากับสภาวะพลัดถิ่นในวรรณกรรมหลังยุคสงคราม
	เย็นของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชา และม้ง-ลาว
โดย	นางสาวจิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์
สาขาวิชา	วรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชุติมา ประภาศวุฒิสาร

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

.....คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประพจน์ อัครวิรุฬหการ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชุติมา ประภาศวุฒิสาร)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช โชติอุดมพันธ์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทอแสง เข้าวัด)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร. เสมอชัย พูลสุวรรณ)

จิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์ : เรื่องเล่ากับสถานะพลัดถิ่นในวรรณกรรมหลังยุคสงครามเย็นของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชา และม้ง-ลาว (NARRATIVE AND DISPLACEMENT IN POST-COLD WAR LITERATURE OF VIETNAMESE, CAMBODIAN AND LAOTIAN-HMONG WRITERS) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ. ดร. ชุตติมา ประกาศาศุฒิสาร, 239 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์บทบาทของเรื่องเล่าและสถานะพลัดถิ่นในวรรณกรรมหลังยุคสงครามเย็นของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชา และม้ง-ลาว โดยศึกษาวรรณกรรมของนักเขียนทั้ง 3 กลุ่ม ๓ เรื่อง และศึกษาบริบททางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองในหลังยุคดังกล่าวที่ส่งผลต่อการพลัดถิ่นของกลุ่มคนเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาว

จากการศึกษาพบว่า วรรณกรรมมีบทบาทสำคัญในการให้ความหมายใหม่กับประสบการณ์พลัดถิ่นอย่างหลากหลาย โดยสัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของผู้เขียน วรรณกรรมของนักเขียนทั้ง 3 กลุ่ม นำเสนอให้เห็นรูปแบบประสบการณ์พลัดถิ่นอันเป็นผลมาจากการสูญเสียตัวตนและการสูญเสียพ่อแม่พี่น้องจากประสบการณ์สงคราม รวมถึงการตกอยู่ในพื้นที่ในระหว่าง 2 วัฒนธรรม และยังเผยให้เห็นความสำคัญของเรื่องเล่าครอบครัวที่เป็นเครื่องมือผู้กร้อยเรื่องราว ซึ่งช่วยสะท้อนความหมายของบ้านที่เลื่อนไหลปรับเปลี่ยนไปตามบริบท โดยบ้านในวรรณกรรมของนักเขียนเวียดนามสื่อความหมายถึงชาติและวัฒนธรรมบรรพบุรุษ บ้านในวรรณกรรมของนักเขียนกัมพูชาหมายถึงครอบครัว ส่วนบ้านในวรรณกรรมของนักเขียนม้ง-ลาวสื่อความถึงชุมชนและวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับความเป็นชาติพันธุ์

วรรณกรรมทั้ง 3 กลุ่ม ยังมีบทบาทสำคัญในการทำความเข้าใจอัตลักษณ์ วรรณกรรมของนักเขียนเวียดนามที่ผลิตขึ้นในเวียดนามสะท้อนจิตสำนึกที่ผูกอยู่กับอุดมการณ์ชาติซึ่งขัดแย้งกับความเป็นปัจเจก ส่วนวรรณกรรมของนักเขียนเวียดนามที่ผลิตในพื้นที่พลัดถิ่นสะท้อนการสร้างจิตสำนึกจากการรื้อฟื้นวัฒนธรรมของบรรพบุรุษและประวัติศาสตร์ชาติ วรรณกรรมของนักเขียนกัมพูชาสะท้อนการสร้างอัตลักษณ์จากความทรงจำบาดแผล และใช้เรื่องเล่าเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องความเป็นธรรม ส่วนวรรณกรรมของนักเขียนม้ง-ลาวพลัดถิ่นสะท้อนการสร้างอัตลักษณ์จากการรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับ “บ้าน” และการอ่านวัฒนธรรมของม้งและอเมริกาเพื่อก่อรูปอัตลักษณ์ม้ง-อเมริกันขึ้นในบริบทพลัดถิ่น

วรรณกรรมของนักเขียนทั้ง 3 กลุ่ม เขียนขึ้นในบริบทของผู้มีความทรงจำบาดแผลจากผลกระทบของสงครามเย็น จากการศึกษายังพบว่า การถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลในเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลต่างจากการถ่ายทอดความทรงจำในงานเขียนทั่วไป โดยเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลต้องใช้ในการผสมผสานรูปแบบงานเขียน การเขียนแบบไร้โครงเรื่องไร้การลำดับเวลา การเชื่อมโยงประสบการณ์เพื่อเล่าเรื่อง การเขียนในลักษณะแบ่งปันประสบการณ์และสร้างสำนึกร่วม และการใช้ภาษาที่พูดออกมาไม่ได้โดยตรง เช่น การใช้ภาษาภาพพจน์ สำนวนโวหาร เสียงและความเงียบ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลได้

5380516322 : MAJOR LITERATURE AND COMPARATIVE LITERATURE

KEYWORDS: DIASPORA, TRAUMA, IDENTITY, 239 HOME

JIRAPORN ADCHARIYAPRASIT: NARRATIVE AND DISPLACEMENT IN POST-COLD WAR LITERATURE OF VIETNAMESE, CAMBODIAN AND LAOTIAN-HMONG WRITERS. ADVISOR: ASST. PROF. PH.D CHUTIMA PRAGATWUTISARN, pp.

The aim of this thesis is to analyze the role of narrative and the condition of diaspora in literatures after the Cold War composed by Vietnamese, Cambodian, and Hmong-Lao writers. Three literatures from each of the three groups of authors are studied in terms of social context, culture, and politic after the Cold War effecting the dispersion of the Vietnamese, Cambodian, and Hmong-Lao from their original homeland.

The study indicates that the literatures play important roles in providing new various meanings concerning diasporas' experiences, many of which were related to social context and culture of the authors. These literatures from the three groups of the authors point out the formation of dispersion of people from their origin resulting from identities loss, losing families due the war, and living in between two cultures. In addition, the literatures uncover the importance of family narrative that they are being used as a tool to reflect the meaning of home which dynamically changed in their context. The Vietnamese authors have used home to symbolize the country and the culture of origins, whereas the Cambodian authors have used home to represent families. Home, as being used by Hmong-Loa authors, is embodied the community and culture relating to ethic. The literatures play essential roles in providing the understanding of identity in relation to various factors and context. The literatures by the Vietnamese authors, which were written in Vietnam, reflected the consciousness tied to the national ideology which conflicted with the individuality. The literatures, which were not written in the authors' origin countries, reflected the awareness of resurrecting the culture of their ancestors and their national histories. The Cambodian literatures illustrate the creation of identity from traumatic memories, and use the narratives for demanding justice. The literatures by Hmong-Lao diaspora, reflect the creation of identity from the memories of home. By reading about Hmong and American cultures, the Hmong-American identity has formed in context of diaspora.

Literatures from the three groups are written in the context of traumatic memories of the writers due to the impacts of the Cold War. The study shows that there are differences between expressing the traumatic memories through narrative literatures and conveying memories through literatures in traditional ways. This is because, in expressing the traumatic memories through narrative literatures, the authors have combined forms of writings in order to connect experiences and memories, and using language to indirectly express what they want to say, such as using figurative language, all of which enable the authors to successfully convey their traumatic memories through literature.

Field of Study: Literature and Comparative Literature
 Student's Signature
 Advisor's Signature

Academic Year: 2014

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดีด้วยคำสั่งสอน คำแนะนำและกำลังใจจากหลายท่าน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา ประภาสวุฒินสาร ผู้เป็นทั้งแรงบันดาลใจ เป็นแบบอย่างของนักวิจัยที่ดีและครูผู้ประเสริฐ อาจารย์กรุณาให้ความรู้และคำแนะนำเพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์มากที่สุด ทั้งยังคอยกระตุ้นเตือนและให้กำลังใจในการอ่านทฤษฎีและตำราที่เกี่ยวข้องที่มีความยากในการทำความเข้าใจเพื่อให้การวิเคราะห์มีความลุ่มลึกและแหลมคม อาจารย์ช่วยเปิดโลกทัศน์เกี่ยวกับวรรณกรรมพลัดถิ่นและความทรงจำบาดแผล แนะนำการวิเคราะห์ด้วยบทให้สัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งช่วยเปิดมุมมองและปรับเปลี่ยนความคิดทั้งด้านวิชาการและการใช้ชีวิต การเป็นลูกศิษย์ในที่ปรึกษายังทำให้ได้เรียนรู้วิธีการทำงานของนักวิจัยที่มีคุณภาพที่จำเป็นต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจ รู้ในสิ่งที่ศึกษาให้กระจ่าง และนำความรู้นั้นไปเผยแพร่เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมในวงกว้าง ซึ่งเป็นสิ่งที่ศิษย์จะน้อมนำไปปฏิบัติตาม

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร ที่กรุณาแนะนำความรู้และสิ่งที่จะต้องปรับปรุงเพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์ อาจารย์เป็นแบบอย่างของครูผู้มีความเมตตาและมีความคิดเปิดกว้าง พยายามชี้แนะให้เห็นความหมายของตัวบทที่มีความลึกซึ้งเพื่อให้วิเคราะห์ได้อย่างลุ่มลึก ท่านยังคอยถามไถ่ความก้าวหน้าของวิทยานิพนธ์อยู่เสมอ ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรเดช โชติอุดมพันธ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ให้คำแนะนำการปรับแก้วิทยานิพนธ์อย่างดี อาจารย์คอยชี้ให้เห็นแง่มุมการวิเคราะห์ที่แตกต่าง โดยเฉพาะเรื่องความย้อนแย้งของตัวบท และการวิเคราะห์ให้มีความซับซ้อน หลายมิติ ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทอแสง เชาว์ชุตติ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ให้คำแนะนำในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้ดียิ่งขึ้น อาจารย์แนะนำความรู้อันเฉียบแหลมและตั้งคำถามอันเฉียบคมทำให้ต้องกลับไปคิดทบทวนการวิเคราะห์ด้วยทออยู่เสมอ สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.เสมอชัย พูลสุวรรณ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์จากภายนอกมหาวิทยาลัย ผู้มีความเมตตาและมีความรู้อันกว้างขวาง คำแนะนำของท่านทำให้งานวิจัยมีความครอบคลุมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณแม่และพี่สาวที่ให้กำลังใจอย่างดีเสมอมา กำลังใจของแม่และพี่สาวมีความสำคัญช่วยเป็นแรงผลักดันให้เขียนวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วง ขอขอบใจหลานปณัญญ์หลานปัญญาที่สร้างความครึกครื้นในยามที่เครียดจากการอ่านตัวบท ขอขอบคุณ ดร.ธนชัย ลิ้มปะสุวัฒน์ ที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาด้านภาษาอังกฤษอย่างดีเสมอมา ขอขอบคุณ อาจารย์ไพบูลย์ ชูวัฒนกิจ ผู้เป็นกำลังใจ เข้าใจความทุกข์ยากและคอยอยู่เคียงข้างในยามที่ท้อแท้กับการเขียนวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ มิตรสหายทุกคนที่เป็นกำลังใจที่ดีเสมอมา

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาที่ให้ทุนสนับสนุนการศึกษาต่อในครั้งนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1.....	11
บทนำ.....	11
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	11
1.2 วัตถุประสงค์.....	17
1.3 สมมติฐาน.....	17
1.4 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	18
1.5 ขอบเขตการวิจัย.....	18
1.6 กรอบแนวคิดหรือทฤษฎีการวิจัย.....	19
1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	27
บทที่ 2.....	28
บริบททางประวัติศาสตร์ สังคมและการเมืองในวรรณกรรม.....	28
2.1 ภูมิหลังเกี่ยวกับสงครามเย็นและวรรณกรรมยุคสงครามในเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาว.....	29
2.2 ผลกระทบจากยุคสงครามเย็นต่อการพลัดถิ่นและเรื่องเล่าหลังสงคราม.....	42
2.3 การผลิตวรรณกรรมจากประสบการณ์สงครามและการพลัดถิ่น.....	58
2.3.1 วรรณกรรมที่เขียนขึ้นขณะเกิดสงคราม: การเผชิญหน้ากับบาดแผลเฉพาะหน้า.....	58
2.3.1.1 ภูมิหลังผู้แต่ง.....	58
2.3.1.2 รูปแบบการเขียน การผลิตและการตอบรับ.....	60

2.3.2	วรรณกรรมที่เขียนขึ้นภายหลังสงคราม: ความทรงจำบาดแผลของนักเขียนพลัดถิ่น ..	68
2.3.2.1	วรรณกรรมของนักเขียนกัมพูชารุ่นอพยพ	69
2.3.2.1.1	ภูมิหลังผู้แต่ง	69
2.3.2.1.2	รูปแบบการเขียน การผลิตและการตอบรับ.....	72
2.3.3.2	วรรณกรรมของนักเขียนรุ่นอพยพที่เติบโตในประเทศที่ 3.....	80
2.3.3.2.1	ภูมิหลังผู้แต่ง	80
2.3.3.2.2	รูปแบบการเขียน การผลิตและการตอบรับ.....	83
บทที่ 3		90
	วิธีการประพันธ์กับการถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลในเรื่องเล่าพลัดถิ่น	90
3.1	ลักษณะเฉพาะของเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผล	92
3.1.1	การเล่าแบบไร้โครงเรื่องและไม่เป็นไปตามลำดับเวลา	93
3.1.2	การเล่าผ่านภาษาที่พูดไม่ได้ (unspeakable): ภาษาของบาดแผล	98
3.1.3	การเล่าเรื่องผ่านการเชื่อมโยงประสบการณ์.....	106
3.1.4	การเล่าเพื่อแบ่งปันประสบการณ์และสร้างสำนึกร่วม	110
3.1.5	การผลิตซ้ำแก่นเรื่อง: ความเป็นลูกกำพร้า	113
3.2	รูปแบบการประพันธ์ในเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผล: การผสมผสานข้ามรูปแบบการ ประพันธ์ (hybrid genre)	118
บทที่ 4		127
	เรื่องเล่าครอบครัวกับความทรงจำบาดแผลและความหมายของ “บ้าน”	127
4.1	“บ้าน” กับประวัติศาสตร์ชาติยุคสงครามและการปฏิวัติของนักเขียนเวียดนาม	130
4.1.1	ชาติพันธุ์ พื้นที่และเพศภายใต้อุดมการณ์ชาติ	131
4.1.2	อุดมการณ์ชาติในปริมนทลส่วนตัว.....	135
4.1.3	จิตสำนึกของปัจเจกกับอุดมการณ์ชาติ	138

4.1.4	อุดมการณ์ มิตรภาพ ความรัก และความหวังในยุคสงคราม	143
4.1.5	สำนึกทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของ “บ้าน” ของนักเขียนเวียดนามพลัดถิ่น	146
4.2	“บ้าน” กับครอบครัวในวรรณกรรมของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่น	149
4.2.1	ภาพแทนความเป็นครอบครัวในเรื่องเล่า	150
4.2.2	การกอบกู้และสานต่อสายสัมพันธ์ครอบครัว	154
4.3	“บ้าน” และเรื่องเล่าเกี่ยวกับครอบครัวและชุมชนของนักเขียนม้ง-ลาวพลัดถิ่น	157
4.3.1	“บ้าน” ของคนม้ง-ลาวพลัดถิ่นในเรื่องเล่า	157
4.3.2	การบันทึกประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของม้งรุ่นอพยพ.....	161
4.3.3	การสร้างสำนึกชุมชนของม้ง-ลาวในอเมริกา	164
บทที่ 5		170
	การสร้างอัตลักษณ์พลัดถิ่นในวรรณกรรม.....	170
5.1	แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์พลัดถิ่น.....	170
5.2	การสร้างจิตสำนึกและตัวตนในหน้าประวัติศาสตร์ในวรรณกรรมของนักเขียนเวียดนาม ...	177
5.2.1	การนำเสนอตัวตนในหน้าประวัติศาสตร์ใน <i>หลิวคักดีลีทรี</i>	178
5.2.2	การสานต่ออัตลักษณ์ผ่านการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ชาติใน <i>ปวดร้าวแห่งสงคราม</i>	181
5.3	การสร้างตัวตนจากบาดแผลในวรรณกรรมของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่น.....	185
5.3.1	วิกฤตอัตลักษณ์ของผู้รอดชีวิตจากยุคเขมรแดง	186
5.3.2	การก่อรูปจิตสำนึกผ่านครอบครัวและชุมชน.....	190
5.3.3	การไถถอนจิตวิญญาณและตัวตนใน <i>On the Wing of the White Horse</i>	194
5.3.4	การนำเสนอตัวตนเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม.....	200
5.4	การสร้างอัตลักษณ์พลัดถิ่นในวรรณกรรมของนักเขียนม้ง-ลาวพลัดถิ่น.....	202
5.4.1	วิกฤตอัตลักษณ์จากอคติทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและความไร้บ้าน	203
5.4.2	การสืบค้นอัตลักษณ์ผ่านการรื้อฟื้นความทรงจำ.....	207

5.4.2.1 การรื้อฟื้นความทรงจำในลาว	207
5.4.2.2 การรื้อฟื้นความทรงจำระหว่างการเดินทาง	210
5.4.2.3 การรื้อฟื้นความทรงจำในค่ายอพยพ	214
5.4.3 การสร้างอัตลักษณ์ม้ง-อเมริกัน.....	220
บทที่ 6	225
บทสรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	225
รายการอ้างอิง.....	237
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	239

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สงครามตัวแทนระหว่างประเทศในค่ายเสรีประชาธิปไตยกับประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์ หรือที่รู้จักกันในนามของ “สงครามเย็น” หรือ Cold War” ได้เริ่มก่อตัวขึ้น โดยสงครามเย็นดำเนินไปอย่างยาวนานตั้งแต่ราวปี ค.ศ. 1947-1991 ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่างสองฝ่ายส่งผลให้เกิดการสู้รบกับฝ่ายตรงข้ามที่มีแนวคิดไม่สอดคล้องกับฝ่ายตน ในขณะนั้นประเทศเวียดนาม กัมพูชา และลาวได้รับผลกระทบจากสงครามเย็นนี้โดยตรง คือเป็นประเทศที่ใช้ในการรบ สงครามดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อให้เกิดมีผู้ลี้ภัยสงครามจำนวนมากอย่างไม่เคยมีมาก่อน ในเวียดนาม ช่วงท้ายก่อนไซง่อนจะแตก ประมาณปี 1975 คนอเมริกันและคนเวียดนามได้หลายหมื่นคนอพยพหนีกองทัพเวียดกงไปอยู่ในหลายประเทศ ช่วงเวลานั้นคนกัมพูชาหลายพันคนอพยพไปยังประเทศที่สามเพื่อหนีความรุนแรงและความอดอยากในยุคเขมรแดง เช่นเดียวกับคนม้ง-ลาวจำนวนมากที่ลี้ภัยไปยังชายแดนประเทศใกล้เคียงเพื่อหนีภัยสงคราม ที่เรียกว่า “สงครามลับ” ซึ่งเป็นสงครามที่เกิดขึ้นจากผลพวงของความต่างทางอุดมการณ์ในยุคสงครามเย็น คนม้ง-ลาวจำนวนมากอพยพข้ามแม่น้ำโขงเข้ามาฝั่งประเทศไทยนับหมื่นคน รัฐบาลไทยต้องเปิดค่ายอพยพ โดยค่ายที่รับคนม้ง-ลาวไว้จำนวนมาก คือ ค่ายอพยพบ้านวินัย ที่จังหวัดเลย ต่อมาค่ายอพยพถูกปิด ผู้อพยพส่วนหนึ่งถูกส่งตัวกลับลาว ส่วนหนึ่งไปยังประเทศที่สาม ประเทศที่อนุญาตให้ม้ง-ลาวไปอาศัยอยู่มากที่สุดคืออเมริกา มีคนม้ง-ลาวอพยพไปนับแสนคน (สุภาวงศ์ จันทวนิช, 2554)

หลังยุคสงครามเย็นได้ปรากฏวรรณกรรมของผู้อพยพอินโดจีนออกมาเป็นจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่นำเสนอเรื่องเกี่ยวกับและชีวิตของคนในยุคสงครามมากกว่าเรื่องชัยชนะหรือการรบ การนำเสนอเรื่องเล่าสงครามในลักษณะนี้ทำให้ภาพผู้รอดชีวิตมิติทางจิตใจ ลดการมองอย่างเป็นวัตถุ และลดระยะห่างระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน ดังจะเห็นว่า การให้ความสำคัญกับเรื่องวิถีการรบ อาวุธ หรือจำนวนทหารและผู้เสียชีวิตทำให้เรื่องเล่าสงครามกลายเป็นเรื่องที่ไกลตัวและอยู่ภายใต้ประวัติศาสตร์ที่หยุดนิ่งหรือเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้ว ผู้คนจึงตระหนักถึงสงครามที่ดูเหมือนมี

ระยะเวลาและพื้นที่ที่กั้นอยู่ สงครามและบาดแผลจึงกลายเป็นเรื่องที่ผิวเผินจนอาจกลายเป็นเรื่องธรรมดา

การเล่าเรื่องสงครามยังถูกมองในประเด็นว่าสมควรเล่าเรื่องของผู้ตายหรือไม่ โดยผูกติดอยู่กับจริยธรรมในการนำเสนอ ผู้รอดชีวิตหลายคนไม่กล้าที่จะเล่าประสบการณ์ของตนเนื่องจากกลัวว่าจะละเมิดจริยธรรมดังกล่าว ความเจ็บปวดจึงเข้ามาปกคลุมประสบการณ์และความทรงจำบาดแผล เรื่องเล่าสงครามยังถูกทำให้ศักดิ์สิทธิ์ผ่านพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งทำให้เรื่องเล่าสงครามกลายเป็นสิ่งที่ไม่ควรเล่าอันนำไปสู่ความเงียบ การเชื่อมโยงความคิดเรื่องความเจ็บปวดกับความตายเห็นได้ชัดในรูปของกิจกรรมทางสังคมที่เกี่ยวกับพิธีศพหรือการไว้อาลัย เช่น การยืนสงบนิ่งเพื่อไว้อาลัยอันเป็นการแสดงความเคารพผู้เสียชีวิต เป็นต้น การเปล่งเสียงหรือการพูดอาจเป็นการทำลายความเคารพหรือความศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดขึ้นในพิธีนั้นๆ รวมถึงอาจเป็นทรยศต่อสมาชิกในกลุ่ม การเปล่งเสียงหรือพูดในนามของผู้รอดชีวิตจึงอาจเป็นการกระทำที่ดูหมิ่นความศักดิ์สิทธิ์นั้น การเคารพในความศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อจิตสำนึกของผู้รอดชีวิต และทำให้ผู้รอดชีวิตไม่กล้าเปล่งเสียงหรือนำเสนอตัวตนของตนออกมา (Marianne Hirsch and Irene Kacandes, 2004: 15)

งานเขียนเรื่องเล่าประสบการณ์บาดแผลอันมาจากปากของผู้รอดชีวิตเริ่มเขียนมากขึ้นหลังจากสงครามโลกสิ้นสุด โดยเฉพาะจากกลุ่มนักเขียนที่รอดชีวิตจากค่ายกักกันของนาซี งานเขียนดังกล่าวนำเสนอเรื่องราวชีวิตของตน โดยให้ภาพความยากลำบาก ความอ้างว้าง การต่อสู้เพื่อให้ชีวิตรอด และความหวังอย่างให้อารมณ์ความรู้สึก บางเรื่องผู้เล่านำเสนอตนในภาพของเหยื่อ อย่างไรก็ตาม การนำเสนอในลักษณะดังกล่าวอาจเป็นการผลิตซ้ำการลดทอนตัวตนไม่ต่างไปจากการตกอยู่ในค่ายกักกันหรือการอยู่ในสภาวะสงคราม ดอริ เลาบ (Dori Laub) กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า ไม่ว่าจะเป็่นนักเขียนอาชีพ สมัครเล่น หรือเป็นผู้ฟังผู้อ่าน จะต้องไม่กลายเป็นเหยื่อ “not become the victim” ที่อาจนำเข้าไปสู่สภาวะบาดแผลซ้ำอีกครั้ง (Dori Laub, อ้างถึงใน Marianne Hirsch and Irene Kacandes, 2004: 16) การเปล่งเสียงเพื่อนำเสนอประสบการณ์ในแบบของตนเป็นการเยียวยาและนำเสนอตัวตนของผู้รอดชีวิตในรูปแบบใหม่ โดยเรื่องเล่าของพวกเขาสร้างจากกรอบโครงเรื่องใหม่ที่มาจากการประสบการณ์ ความคิดและความรู้สึกอย่างให้รายละเอียด การสร้างโครงเรื่องจากพื้นฐานประสบการณ์ความทรงจำมีส่วนช่วยเยียวยาจิตใจของผู้รอดชีวิต และยังช่วยนำเสนอตัวตนที่หลากหลาย เรื่องเล่าบาดแผลยังสามารถใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการเรียกร้องความเป็นธรรมหรือการแสวงหา “บ้าน” ได้อีกด้วย

การพลัดถิ่นเปิดโอกาสให้ผู้พลัดถิ่นเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาว สร้างสรรค์เรื่องเล่าเกี่ยวกับประสบการณ์พลัดถิ่นและความทรงจำบาดแผลออกมาอย่างต่อเนื่อง วรรณกรรมเหล่านี้ไม่ได้เขียนขึ้นจากนักเขียนอาชีพเท่านั้น แต่ยังปรากฏวรรณกรรมของผู้ที่ไม่เคยเขียนงานมาก่อน โดยสร้างสรรค์งานเขียนเพราะได้รับแรงบันดาลใจจากการประสบเหตุการณ์ความรุนแรงจากสงครามและความทรงจำบาดแผล ภาพสงครามที่ปรากฏจึงเป็นภาพอีกด้านที่ไม่เคยถูกนำเสนอซึ่งต่างไปจากหนังสือประวัติศาสตร์สงครามหรือตำราประวัติศาสตร์แบบทางการ การนำเสนอภาพสงครามในวรรณกรรมมีความหลากหลายและไม่ได้เน้นแสดงสถานการณ์ จำนวนผู้เสียชีวิต อาวุธ ยุทโธปกรณ์ ยุทธวิธีหรือผลของสงครามอย่างมีแบบแผนตายตัวเท่านั้น

เรื่องเล่าสงครามที่คัดสรรมาศึกษานี้ เป็นเรื่องเล่าที่ถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลโดยเสนอภาพชีวิตก่อนสงครามและหลังสงคราม การถ่ายทอดช่วงชีวิตก่อนและหลังสงครามช่วยเติมเต็มเรื่องราวสงครามและยังทำให้ผู้รอดชีวิตมีตัวตนด้วย เรื่องเล่าของผู้รอดชีวิตยังมักกรูมรวดยด้วยการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกผ่านภาษาวรรณศิลป์ และใช้รูปแบบงานเขียนแบบผสมผสาน ซึ่งอยู่นอกกรอบการเขียนตามขนบ การสร้างเรื่องเล่าในลักษณะนี้ ช่วยให้ผู้เขียนก้าวพ้นกรอบการเขียนแบบทางการที่มักใช้มุมมองแบบวัตถุวิสัย และเปิดโอกาสให้ผู้เล่าก้าวข้ามกรอบเวลา รื้อฟื้นความทรงจำ และสามารถใช้จ่ายเงินเพื่อการพักผ่อนหรือทำความเข้าใจประสบการณ์ของตนและครอบครัว ซึ่งนำเสนอภาพของตนสู่สาธารณะในอีกรูปแบบหนึ่งได้ ดังจะเห็นว่า เรื่องเล่าของนักเขียนม้ง-ลาว เรื่อง *Kou Chang's Story* สร้างขึ้นจากรูปภาพและคำบรรยายประกอบภาพเพื่อบันทึกประวัติศาสตร์ชุมชน ในสถานะที่ชุมชนเสี่ยงต่อการล่มสลายจากภัยสงคราม ท้ายเล่มยังมีภาพผ้าปักที่บันทึกประวัติศาสตร์ของคนม้ง-ลาวซึ่งอยู่นอกกรอบการเขียนอัตชีวประวัติตามขนบ งานเขียนของนักเขียนที่รอดชีวิตจากสงครามและมีความทรงจำบาดแผลชาวเวียดนามและกัมพูชายังเขียนขึ้นโดยการผสมผสานรูปแบบการประพันธ์เพื่อถ่ายทอดเรื่องเล่าของตนอย่างครอบคลุม การนำเสนอภาพแทนสงครามในเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลจึงให้ภาพมิติที่กว้างขวางและลุ่มลึกมากขึ้น

ผู้รอดชีวิตจากสงครามจำนวนมากอพยพไปยังประเทศที่สาม พื้นที่พลัดถิ่นนี้เปิดโอกาสให้ผู้พลัดถิ่นได้ทบทวนประวัติศาสตร์บ้านเกิดเมืองนอนและเรื่องราวความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับตนและครอบครัว การนำเสนอเรื่องราวสงครามโดยให้ความสำคัญกับรายละเอียดทำให้ผู้เล่าได้กลับไปทบทวนประสบการณ์ของตนใหม่ ซึ่งช่วยปลดปล่อยพันธนาการจากภาพความเลวร้ายที่ติดอยู่ในใจตลอดจนช่วยหล่อหลอมและกระตุ้นสำนึกความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ ผ่านประสบการณ์และความทรงจำต่อสงครามที่มีร่วมกันของคนในสังคม ซึ่งทำให้ผู้รอดชีวิตเกิดความหวังที่จะอยู่ต่อ สงครามจึงมิใช่เป็นเพียงแค่การนำเสนอบทเรียนแต่ยังเป็นการสร้างสำนึกร่วม

ความเป็นชาติขึ้นมาด้วย เรื่องเล่าประสบการณ์ในอดีตจึงไม่ได้ตัดขาดจากปัจจุบัน นักเขียนเวียดนามใช้เรื่องเล่าเพื่อเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกกับมาตุภูมิ การทำความเข้าใจและการสร้างประวัติศาสตร์ความเป็นชาติเวียดนามในช่วงสงครามของประเทศบ้านเกิดเมืองนอนขึ้นมาใหม่ เพื่อปรับเปลี่ยนภาพความแตกแยกและความโหดร้ายป่าเถื่อนของเวียดนามที่ถูกมองจากภายนอก การชำระสะสางประวัติศาสตร์ทำให้ผู้รอดชีวิตได้รับการเยียวยาและสามารถปรับตัวให้ดำเนินชีวิตปัจจุบันได้อย่างเป็นปกติ

ใน *หลิวคักดีลีที้* เอลเลียต สานต่อและสร้างประวัติศาสตร์เวียดนามขึ้นมาใหม่ในบริบทของการพลัดถิ่น โดยหลังจากที่เธอพลัดถิ่นมายังอเมริกาแล้ว เธอพบว่าประวัติศาสตร์เวียดนามไม่อยู่ในหน้าประวัติศาสตร์หรืออยู่แถวหลัง ทำให้เธอจำเป็นต้องเขียนเรื่องเล่าขึ้นมาเพื่อนำเสนอประวัติศาสตร์เวียดนามในหน้าประวัติศาสตร์สากล โดยเขียนขึ้นจากการร้อยเรียงเรื่องราวผ่านประวัติศาสตร์ของสมาชิกในครอบครัวในแต่ละรุ่น เรื่องเล่าของเธอเปิดเผยให้เห็นสังคมเวียดนามก่อนยุคฝรั่งเศสจนถึงสงครามเวียดนามที่ฝ่ายเวียดนามได้พ่ายแพ้และอเมริกาถอนทัพกลับไปอย่างไร้รอยต่อ อย่างไรก็ดี ทั้ง 3 เรื่องนี้ สะท้อนให้เห็นจุดร่วมกันประการหนึ่งคือ เรื่องเล่าสะท้อนนัยยะเกี่ยวกับชาตินิยม ดังจะเห็นว่าแม้สงครามจะผ่านพ้นไปแล้ว แต่ในเวียดนามก็ยังคงมีการเหยียดกีดกันประวัติศาสตร์การต่อสู้ของคนเวียดนามอันยาวนานจนได้รับชัยชนะขึ้นมากล่าวถึงเสมอ ส่วนเรื่อง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* และ *บันทึกของดั่ง ฤๅญ เจิม* เน้นประสบการณ์พลัดถิ่นทางจิตวิญญาณภายในบ้านเกิดอันมาจากประสบการณ์สงครามที่ทำให้ตัวตนสูญหายและอยู่ในสภาวะพลัดถิ่นทางจิตวิญญาณ *ปวดร้าวแห่งสงคราม* ยังสะท้อนการสานต่อประวัติศาสตร์ของชาติระหว่างคนรุ่นสงครามกับหลังสงครามด้วย

เรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่น นำเสนอประสบการณ์อันเจ็บปวดทั้งจากความตายวิถีชีวิตและจิตวิญญาณที่สูญหายไป ประสบการณ์ความสูญเสียดังกล่าวกลายเป็นบาดแผลทางจิตใจและส่งผลกระทบต่อการนิยามตัวตน ผู้สูญเสียต้องต่อสู้กับความทรงจำอันเจ็บปวด อีกทั้งความทรงจำนั้นยังกลายเป็นอดีตที่คอยหลอกหลอน เรื่องเล่ามีบทบาทในการทำความเข้าใจประสบการณ์และชำระสะสางความทรงจำบาดแผลนั้น การกลับไปรื้อฟื้นอดีตของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นในเรื่องเล่าจึงเป็นการกลับไปทำความเข้าใจอดีตเพื่อเยียวยาบาดแผลและแก้ไขวิกฤตอัตลักษณ์

เรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นยังเป็นดังคำให้การของผู้รอดชีวิตจากยุคเขมรแดงในการเรียกร้องความเป็นธรรมจากองค์กรสิทธิมนุษยชนและองค์กรอื่นๆ โดยช่วยเติมเต็มช่องว่างการรับรู้ทางประวัติศาสตร์ในยุคเขมรแดง ในขณะที่การพิจารณาบทลงโทษเขมรแดงเป็นไปด้วยความ

ล่าช้ามากกว่า 30 ปี เรื่องเล่าช่วยเปิดเผยเรื่องราวในกัมพูชาที่ถูกปิดเงียบให้สังคมโลกรับรู้ ทำให้ได้ยินเสียงแห่งความเจ็บปวด เห็นถึงการต่อสู้ของผู้รอดชีวิต งานเขียนของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นจึงถูกนำเสนอในฐานะเรื่องเล่าของประจักษ์พยานด้วย การเขียนโดยให้รายละเอียดด้านอารมณ์ความรู้สึกยังทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมอันมาจากการเชื่อมโยงประสบการณ์ระหว่างตนกับผู้เขียนซึ่งทำให้ตระหนักถึงความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นได้ ดังที่ มาร์ธา นุสเบาว์ (Martha C. Nussbaum) กล่าวถึงบทบาทของวรรณกรรมว่า วรรณกรรมมีส่วนในการเสริมสร้างจิตสำนึกทางจริยธรรม การประเมินตัดสินผู้อื่นอย่างเป็นธรรมโดยคำนึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้นไม่อาจยึดกฎของเหตุผลซึ่งเป็นนามธรรมเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยจินตนาการเพื่อเข้าถึงความเป็นตัวตนของบุคคลนั้น อีกทั้ง วรรณกรรมยังนำผู้อ่านเข้าไปสัมผัสชีวิตตัวละครอันหลากหลาย ในทุกซอกทุกมุมที่ผู้อ่านไม่เคยรับรู้หรือพบเห็นมาก่อน จึงทำให้ผู้อ่านเข้าใจความเป็นมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้นกว่าศาสตร์แขนงอื่น (Martha C. Nussbaum อ้างถึงใน ชุตติมา ประกาศวุฒิสาร, 2552: 140-141)

นักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นมักเลือกใช้รูปแบบวรรณกรรมแนวอัตชีวประวัติและบันทึกความทรงจำผสมผสานกับรูปแบบเรื่องแต่ง เช่น นวนิยาย ตำนาน นิทาน เป็นต้น รูปแบบอัตชีวประวัติช่วยขับเน้นให้เห็นถึงความเป็น “เรื่องจริง” และทำให้ผู้เขียนเล่าจากพื้นฐานประสบการณ์ได้ ส่วนความเป็นนวนิยายที่ผสมผสานลงไปช่วยให้ผู้เล่าสามารถสร้างเรื่องจากจินตนาการและถ่ายทอดเรื่องเล่าออกได้ ประสบการณ์บาดแผลเป็นประสบการณ์ที่ไม่อยู่ในกรอบการอธิบายตามที่คุ้นเคย การถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลจึงมักอยู่ในรูปแบบที่ต่างไปจากขนบการเขียนบันทึกความทรงจำทั่วไป

เรื่องเล่าของกลุ่มม้ง-ลาวพลัดถิ่น ความจำเพาะของความเป็นชนกลุ่มน้อยและประวัติศาสตร์การอพยพอย่างต่อเนื่อง ทำให้เรื่องเล่าถูกถ่ายทอดเพื่อใช้แสวงหา “บ้าน” และค้นหาอัตลักษณ์พลัดถิ่น ประวัติศาสตร์การอพยพย้ายถิ่นและภาวะสงครามที่ทำให้ต้องเคลื่อนย้ายแหล่งพำนักอยู่เสมอทำให้ม้งไม่สามารถตระหนักถึงความเป็น “บ้าน” ที่จะสามารถ “หยั่งราก” หรือเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งกับพื้นที่ได้ ดังที่ Gary Y. Lee กล่าวว่า

Whatever their origin may be, the Hmong have always felt like homeless orphans, with small groups separated from each other, or villages every so often on the move, without a true home of their own, living in remote mountains away from other people, without roots and the feeling of belonging. (Gary Y. Lee, 2007: 8)

หญิงมั่งคนหนึ่งกล่าวว่า “ชีวิตคนมั่งเหมือนใบไม้แห้ง ขึ้นอยู่กับลมว่าจะพัดไปในทิศทางใด” ประโยคดังกล่าวมาจากคำพูดขณะร้องไห้ของหญิงชาวมั่ง-ลาว อายุ 59 ปี ช่วงที่รัฐบาลไทย ดำเนินการส่งมั่ง-ลาวที่หลบหนีเข้าเมืองบ้านห้วยน้ำขาวกลับสู่ลาว (สิทธิเดช วงศ์ปรัชญา, 2554: 97) คำพูดนี้สะท้อนนัยที่หลากหลาย ทั้งการไร้ที่อยู่อาศัย การขัดเซพเนจร ความรู้สึกสิ้นหวัง หรือ แม้แต่ความเจ็บปวด คนมั่งมีประวัติศาสตร์ที่เต็มไปด้วยการอพยพและความรู้สึกที่ไม่สามารถเป็นส่วนหนึ่งกับพื้นที่ การย้ายไปประเทศที่ 3 หลังจากสงครามเย็นสิ้นสุด จึงเป็นความหวังที่จะทำให้พวกเขา “บ้าน” จากบริบทดังกล่าว ทำให้ประเด็นเรื่อง “บ้าน” เป็นแก่นเรื่องสำคัญนักเขียนมั่ง-ลาวพลัดถิ่น เรื่องเล่ายังสะท้อนการให้ความหมายของ “บ้าน” ในอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ไม่ใช่บ้านทางภูมิศาสตร์ แต่เป็น “บ้าน” ที่หมายถึงชุมชนและวัฒนธรรม โดยเป็นความหมายที่สร้างขึ้น ในบริบทพลัดถิ่น การตกอยู่ในสภาวะพลัดถิ่นยังทำให้คนมั่งรุ่นต่อมาเขียนเรื่องเล่าเกี่ยวกับบ้าน เพื่อหาอัตลักษณ์ด้วย

เรื่องเล่าเป็นเครื่องมือในการสร้างความหมายใหม่แก่ผู้พลัดถิ่นและชุมชน เป็นการนำเสนอ ภาพของผู้พลัดถิ่นในอีกด้านที่สร้างจากพื้นฐานประสบการณ์และความทรงจำ ภาพของผู้พลัดถิ่นจึง ไม่ใช่ภาพเหมารวม แต่แสดงลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่มชน เรื่องเล่าพลัดถิ่นนำเสนอภาพตัวละครในลักษณะหลากหลายมิติ ทั้งสภาพความเป็นมา สภาพเหตุการณ์ ความมีชีวิตจิตใจ เลือดเนื้อ และอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งเป็นการเติมเต็มข้อมูลที่ไม่เคยกล่าวถึงในงานเขียนทางประวัติศาสตร์แบบทางการ งานเขียนทางชาติพันธุ์หรือตำราวิชาการ การนำเสนอภาพดังกล่าวจึงช่วยลดทอนอคติของสังคมต่อคนพลัดถิ่นหรือผู้รอดชีวิต และยังช่วยให้สังคมเข้าใจและต้อนรับพวกเขามากขึ้น เรื่องเล่าสำหรับคนพลัดถิ่นจึงเป็นการสร้างองค์ความรู้แบบจำเพาะ และมีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ สร้างประวัติศาสตร์ของตนและกลุ่มชน พื้นที่พลัดถิ่นจึงเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้คนพลัดถิ่นที่มีประสบการณ์บาดแผลได้กลับไปทำความเข้าใจอดีตเพื่อแสวงหาอัตลักษณ์ สร้างประวัติศาสตร์ และทำความเข้าใจที่สิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเพื่อให้ดำเนินชีวิตต่อไปได้

งานวิจัยชิ้นนี้ มุ่งศึกษาเรื่องเล่ากับสภาวะพลัดถิ่นในวรรณกรรมหลังยุคสงครามเย็นของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชา และมั่ง-ลาว โดยพิจารณาผลกระทบของสงครามในยุคสงครามเย็นว่ามีผลต่อปัจเจกและสังคมอย่างไร ผู้พลัดถิ่นสร้างอัตลักษณ์ในบริบทพลัดถิ่นและใช้เรื่องเล่านำเสนอ ประเด็นส่วนตัวและประเด็นที่สัมพันธ์กับสังคมการเมืองทั้งในบ้านเกิดและประเทศที่ 3 อย่างไร งานวิจัยนี้ยังมุ่งนำเสนอให้เห็นว่าสภาวะพลัดถิ่นนั้นมีความหลากหลาย ความพลัดถิ่นมิใช่เป็นเรื่องของการพลัดถิ่นทางภูมิศาสตร์เท่านั้น แต่เป็นเรื่องทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณด้วย โดยการวิจัย

นี้จะใช้วิธีการวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลจากตัวบทวรรณกรรม 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่หนึ่ง วรรณกรรมของนักเขียนเวียดนามจำนวน 3 เรื่อง กลุ่มที่สอง วรรณกรรมของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นจำนวน 3 เรื่อง และกลุ่มที่สาม วรรณกรรมของกลุ่มม้ง-ลาวพลัดถิ่นจำนวน 3 เรื่อง ทั้งนี้จะศึกษาสัมพันธ์กับบริบทต่างๆ อาทิ ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ เพศ ชนชั้น ประวัติศาสตร์ การเมืองและวัฒนธรรม

1.2 วัตถุประสงค์

2.1 ศึกษาบริบททางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองในหลังยุคสงครามเย็นที่ส่งผลต่อการพลัดถิ่นของกลุ่มคนเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาว

2.2 วิเคราะห์บทบาทของเรื่องเล่าและสภาวะพลัดถิ่นในวรรณกรรมยุคดังกล่าวของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาว

1.3 สมมติฐาน

การนำเสนอประสบการณ์พลัดถิ่นผ่านเรื่องเล่าเปิดโอกาสให้ผู้เล่าได้ทบทวนความเป็นมาของตนเองเพื่อทำความเข้าใจตัวตน เยียวยาบาดแผล ประกอบสร้างอัตลักษณ์ ตลอดจนสร้างสำนึกทางชาติพันธุ์ เรื่องเล่าจึงมีความสำคัญและมีบทบาทหลากหลาย วรรณกรรมหลังยุคสงครามเย็นของกลุ่มนักเขียนเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาว สะท้อนให้เห็นบทบาทของเรื่องเล่าและรูปแบบของสภาวะพลัดถิ่นที่หลากหลายและแตกต่างกันออกไป จากการที่เวียดนามต้องเผชิญกับสภาวะสงครามและความแตกแยกภายในประเทศเป็นเวลายาวนาน วรรณกรรมจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือสร้างประวัติศาสตร์ชาติและสำนึกความเป็นชาติผ่านเรื่องเล่าแห่งสงครามและความเจ็บปวด ขณะที่การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์และการเปลี่ยนแปลงประเทศอย่างฉับพลันและรุนแรงของกลุ่มเขมรแดงในกัมพูชาส่งผลกระทบต่อทั้งร่างกายและจิตใจของผู้รอดชีวิต วรรณกรรมของกลุ่มนักเขียนกัมพูชาจึงบอกเล่าประสบการณ์บาดแผลและใช้เรื่องเล่าในการเยียวยาและคลี่คลายวิกฤติอัตลักษณ์ ส่วนของกลุ่มม้ง-ลาวซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่ไร้ประเทศและมีประวัติศาสตร์อันเต็มไปด้วยการอพยพ วรรณกรรมของนักเขียนกลุ่มนี้จึงมักนำเสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับการแสวงหา “บ้าน” การสร้างประวัติศาสตร์ชุมชนและสำนึกทางชาติพันธุ์เพื่อนำเสนอตัวตนที่สัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในสภาวะพลัดถิ่น

1.4 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้จะใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิจากตัวบทวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
2. รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ จากห้องสมุดและฐานข้อมูลในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
3. วิเคราะห์ข้อมูล
4. สรุปและเสนอผลการวิจัย

1.5 ขอบเขตการวิจัย

ตัวบทที่นำมาศึกษาเป็นวรรณกรรมหลังยุคสงครามเย็นของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชา และม้ง-ลาว มีดังต่อไปนี้

5.1 เรื่องเล่าของนักเขียนเวียดนามจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่

- 5.1.1 *ปวดร้าวแห่งสงคราม* (1995) ของ เบ่า นินห์ (Bao Ninh)
- 5.1.2 *บันทึกของดั่ง ฤย เจิม*(2549) ของ ดั่ง ฤย เจิม
- 5.1.3 *หลิวคักดีลิตี : คนสู้รบในชีวิตของคนเวียดนามครอบครัวหนึ่ง* (1999) ของ เยือง เวิน มาย เอลเลียต (Duong Van Mai Elliott)

5.2 เรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชาจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่

- 5.2.1 *When Broken Glass Floats: Growing up under the Khmer Rouge* (2000) ของ จันริธี ฮิม (Chanrithy Him)
- 5.2.2 *First They Killed My Father* (2006) ของ ลอง อึง (Loung Ung)
- 5.2.3 *On the Wings of the White Horse: A Cambodian Princess's Story of Surviving the Khmer Rouge Genocide*(2005) ของ โอนิ วิทานธรรม (Oni Vitandham)

5.3 เรื่องเล่าของนักเขียนม้ง-ลาวจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่

5.3.1 *Kou Chang's Story: the Journey of a Laotian Hmong Refugee Family* (1993) ของ เกา จ้าง และ ซีลา ปินเกล (Kou Chang and Sheila Pinkel)

5.3.2 *Trails Through the Mist* (1994) ของหัว วี มัว และ บาร์บารา เจ โรแลนด์ (Houa Vue Moua and Barbara J. Rolland)

5.3.3 *The Latehomecomer: A Hmong Family Memoir* (2008) ของ เกา กาลีย หยาง (Kao Kalia Yang)

1.6 กรอบแนวคิดหรือทฤษฎีการวิจัย

ผู้วิจัยจะใช้กรอบคิดหรือทฤษฎีของนักทฤษฎีวรรณกรรม และใช้แนวคิดสำคัญหรือ key concepts ที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการ “อ่าน” ตัวยุทธ และให้การศึกษาวิเคราะห์เป็นได้อย่างครอบคลุมและสอดคล้องกับสาระสำคัญหรือแก่นเรื่องของตัวยุทธที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอ เนื่องจากตัวยุทธที่ใช้ศึกษามี 3 กลุ่ม ซึ่งนักเขียนแต่ละกลุ่มประกอบสร้างตัวยุทธจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมอันจำเพาะ โดยนักเขียนทั้ง 3 กลุ่ม ได้รับประสบการณ์ความรุนแรงจากสงคราม ซึ่งทำให้เกิดความสูญเสียกับครอบครัวและสังคม ประสบการณ์สงครามดังกล่าวยังคงกลายเป็นความทรงจำบาดแผลที่หลอกหลอนผู้รอดชีวิต ผู้รอดชีวิตหลายคนยังต้องพลัดถิ่นฐานบ้านเกิดไปอาศัยยังประเทศที่สาม ซึ่งทำให้ต้องเรียนรู้สังคมและวัฒนธรรมที่ต่างไปจากเดิม นักเขียนพลัดถิ่นอย่างเช่น กลุ่มม้ง-ลาวยังเป็นชนกลุ่มน้อยที่สังคมกระแสหลักไม่รู้จักมากนักและพวกเขาฯยังไม่มีพื้นที่ในการหยั่งราก ทำให้พวกเขาถูกมองข้ามและถูกมองอย่างเหมารวมว่าเป็นกลุ่มผู้อพยพอินโดจีนในสังคมใหม่ ซึ่งทำให้อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมถูกละเลยไป เรื่องเล่านักเขียนม้ง-ลาวพลัดถิ่นจึงนำเสนอแก่นเรื่องเกี่ยวกับชุมชนและ “บ้าน” เป็นสำคัญ การอพยพไปยังประเทศที่สามในช่วงเวลาที่ต่างกันของผู้พลัดถิ่นแต่ละกลุ่ม ยังทำให้มีงานเขียนที่เกิดจากนักเขียนในรุ่นอพยพและรุ่นที่เติบโตในประเทศที่สาม ซึ่งมีการรับรู้ประวัติศาสตร์ของครอบครัวและชุมชนต่างกันไป การเติบโตในบริบทของสังคมใหม่ของสมาชิกรุ่นสองทำให้พวกเขาฯรู้สึกเป็นอันกับทั้งวัฒนธรรมบรรพบุรุษและวัฒนธรรมในสังคมที่กำลังอาศัยอยู่ ซึ่งมีผลต่อการนิยามอัตลักษณ์ของพวกเขาในเวลาต่อมา เรื่องเล่าของนักเขียนรุ่นอพยพกับนักเขียนรุ่นสองจึงถูกสร้างขึ้นอย่างมีนัยยะที่ต่างกัน เช่น เรื่องเล่าของนักเขียนเวียดนามพลัดถิ่นที่เติบโตในอเมริกาหรือพื้นประวัติศาสตร์ของครอบครัว เพื่อทำความเข้าใจประวัติศาสตร์และสร้างประวัติศาสตร์ชาติเวียดนามใหม่ เป็นการประสานเชื่อมโยงความทรงจำส่วนตัวเข้ากับความทรงจำส่วนรวมเพื่อก่อรูปเรื่องเล่า การทำความเข้าใจ

ประวัติศาสตร์ยังทำให้ผู้เขียนเชื่อมโยงตนเองกับมาตุภูมิซึ่งทำให้เกิดจิตสำนึกและตัวตนใหม่ด้วย ในขณะที่เรื่องเล่าของนักเขียนเวียดนามที่ประสบกับสภาวะสงครามโดยตรง เรื่องเล่าของเขามุ่งให้ความสำคัญกับการเสนอภาพความสูญเสีย ความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์กับความเป็นปัจเจกชน มากกว่าการสร้างจิตสำนึกใหม่ ความจำเพาะของบริบททางสังคม ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเลือกหยิบใช้กรอบทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละกลุ่มมาปรับใช้กับการศึกษาตัวบท ดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยจะใช้ทฤษฎีเรื่องบาดแผล (Trauma Theory) ของ เคที คารูธ (Cathy Caruth, 1996) ในการศึกษาความทรงจำบาดแผลของนักเขียนทั้ง 3 กลุ่ม เนื่องจากนักเขียนทั้ง 3 กลุ่ม สร้างสรรค์เรื่องเล่าจากประสบการณ์สงครามในยุคสงครามเย็น ความทรงจำดังกล่าวกลายเป็นบาดแผลอันมาจากการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอันฉับพลัน ซึ่งความทรงจำบาดแผลดังกล่าวได้ตามมาหลอกหลอนแม้จะย้ายไปอาศัยยังประเทศที่สามแล้วก็ตาม เรื่องเล่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยเยียวยาความทรงจำบาดแผล ทำให้เกิดการยอมรับและลาจากความเจ็บปวดและปลดปล่อยพันธนาการของอดีตที่ตามมาหลอกหลอน คารูธ กล่าวว่าความทรงจำบาดแผลเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างปัจจุบันทันด่วน ไม่คาดคิด มีการตอบสนองหรือการตามหลอกหลอนของบาดแผลภายหลังอย่างซ้ำๆ *“an overwhelming experience of sudden or catastrophic events in which the response to the event occurs in the often delayed, uncontrolled repetitive appearance of hallucinations and other intrusive phenomena”* (Caruth, 1996: 11) ประสบการณ์บาดแผลเป็นประสบการณ์ที่อยู่นอกเหนือกรอบอธิบายอย่างที่เคย ผู้มีบาดแผลไม่สามารถอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างทันที ใดๆก็ดี ความเข้าใจประสบการณ์บาดแผลนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ภายหลังผ่านการสร้างสรรค์งานเขียน โดยการถ่ายทอดเรื่องเล่าเป็นดังการกลับเข้าไปเผชิญหน้ากับบาดแผลในอดีตอีกครั้ง ซึ่งช่วยให้ผู้รอดชีวิตเข้าใจว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนคืออะไร การถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลไม่สามารถถ่ายทอดด้วยการสื่อสารผ่านภาษาทั่วไปได้โดยตรง แต่จะใช้ภาษาที่ต่างไปจากแบบแผน ภาษาในวรรณกรรมบาดแผลไม่ได้จึงสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาและมีการใช้ภาษาวรรณศิลป์ การเลือกรูปแบบงานเขียนประเภทใดประเภทหนึ่งยังอาจไม่เพียงพอต่อการถ่ายทอดความทรงจำบาดแผล เรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลจึงมักผสมผสานรูปแบบงานเขียนประเภทต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันด้วย

ความจำกัดของภาษาและรูปแบบการประพันธ์อย่างมีแบบแผนตามขนบวรรณกรรมตะวันตก ทำให้ผู้เขียนไม่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ได้อย่างครอบคลุม ผู้เขียนจึงต้องเลือกใช้

กลวิธีการเขียนแบบอื่นเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ของตน เรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลจึงดำเนินเรื่องไม่เป็นไปตามขนบการเล่าเรื่อง บางเรื่องไร้โครงเรื่องและไร้การลำดับเวลา โดยเวลาของบาดแผลเป็นเวลาที่คู่ขนานกับเวลาในชีวิตประจำวัน เวลาแห่งบาดแผลจึงเป็นเวลาที่ไปตัดขวางช่วงเวลาแบบเส้นตรง (linear time) ที่ปรากฏให้เห็นได้จากเรื่องเล่าที่ลำดับชั้นเวลาและมีพัฒนาการอย่างชัดเจน มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด อย่างไรก็ตาม ความทรงจำบาดแผลเป็นความทรงจำที่ไม่สามารถลำดับเวลาได้ เพราะอยู่นอกเหนือกรอบความเข้าใจทั่วไป เวลาแห่งบาดแผล (trauma time) เป็นเวลาที่ไม่ต่อเนื่องและซ้อนทับกับเวลาในปัจจุบันเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลของนักเขียนทั้งสามกลุ่มสะท้อนรูปแบบการดำเนินเรื่องในลักษณะดังกล่าวด้วย

การกลับไปเผชิญหน้ากับความทรงจำบาดแผลผ่านเรื่องเล่ายังทำให้ประวัติศาสตร์เกิดขึ้นได้ในขณะที่ยังไม่สามารถเข้าถึงความจริงหรือเข้าใจเหตุการณ์บาดแผลที่ปรากฏได้ผ่านการรื้อฟื้นเรื่องราวในอดีตเพื่อเติมเต็มช่องว่างทางประวัติศาสตร์ที่ตนยังไม่เข้าใจ การเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวสามารถทำได้โดยการสืบค้นและแกะรอยอดีตผ่านการรื้อฟื้นความทรงจำและประสบการณ์ทั้งของส่วนตัวและส่วนรวม จากตำรา เอกสารคำบอกเล่าหรือรูปถ่าย โดยในขณะที่สืบค้นอดีตและถ่ายทอดอดีตนั้น ประวัติศาสตร์หน้าใหม่จึงถูกเขียนขึ้นมาด้วย ดังที่ คารูธ กล่าวว่า “*history can be grasped only in the very inaccessibility of its occurrence*” (Caruth, 1996: 17-18) โดยเป็นประวัติศาสตร์ที่สร้างขึ้นจากความทรงจำทั้งส่วนตัวและความทรงจำทางสังคม นักเขียนเวียดนามพลัดถิ่นสร้างสรรค์เรื่องเล่าจากการตระหนักถึงความสูญหายของเวียดนามไปจากหน้าประวัติศาสตร์แบบทางการในหนังสือของตะวันตก เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เวียดนามซึ่งถูกสร้างขึ้นในพื้นที่พลัดถิ่น ซึ่งช่วยเติมเต็มช่องว่างระหว่างประวัติศาสตร์เวียดนามและประวัติศาสตร์ของตะวันตก และยังทำให้เข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับพ่อแม่และบ้านเกิดในยุคสงคราม ซึ่งเป็นการเชื่อมต่อสายสัมพันธ์ระหว่างผู้เขียนกับบรรพบุรุษ เรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลจึงสะท้อนให้เห็นการสื่อสารความหมายที่หลากหลาย

แนวคิดสำคัญอีกแนวคิดหนึ่งคือ แนวคิด “หลังความทรงจำ” หรือ “Postmemory” ของ มาเรียนน์ เฮิร์ช (Marianne Hirsch, 1997) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ต่อยอดจากทฤษฎีบาดแผลของคารูธที่เสนอว่า ความเข้าใจประสบการณ์บาดแผลนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ภายหลังด้วยพลังของวรรณศิลป์ แนวคิด “หลังความทรงจำ” ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ประสบการณ์และประวัติศาสตร์ระหว่างสมาชิกแต่ละรุ่นในครอบครัว โดยการรับรู้ประวัติศาสตร์ของคนรุ่นอพยพกับคนรุ่นหนึ่ง สองหรือสามมีความแตกต่างกัน คนรุ่นต่อมาอาจไม่เข้าใจประวัติศาสตร์ของคนรุ่นอพยพ ซึ่งทำให้เกิดระยะห่างระหว่างสมาชิกขึ้น และยังมีผลต่อการทำความเข้าใจอัตลักษณ์ของคนรุ่นหนึ่ง สองหรือ

สามด้วย เฮอร์ช ให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจช่องว่าง (gap) ทางประสบการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างคนแต่ละรุ่น โดยเฉพาะคนรุ่นหลังที่ต้องการจะทำความเข้าใจประสบการณ์ของคนรุ่นก่อน อาทิ คนรุ่นอพยพหรือรุ่นพ่อแม่ รุ่นปู่ย่าตายายหรือแม้กระทั่งบรรพบุรุษอันมาจากความไม่เข้าใจประสบการณ์ของคนรุ่นก่อนนั้น นำไปสู่การสร้างสรรคัวรรณกรรม เรื่องเล่าหรืองานสร้างสรรค์ในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อทำความเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบรรพบุรุษตนและเพื่อนำอดีตมารับใช้ปัจจุบัน ดังที่ มาเรียนน์ เฮอร์ช กล่าวไว้ว่า

postmemory is distinguished from memory by generational distance and from history by deep personal connection. Postmemory is a powerful and very particular form of memory precisely because its connection to its object or source is mediated not through recollection but through an imaginative investment and creation.” (Hirsch, 1977: 22)

เฮอร์ชชี้ให้เห็นว่าสิ่งสำคัญในการถ่ายทอดเรื่องเล่าอาจไม่ใช่ความจริงแท้ของเหตุการณ์ตามการจดจำ หากแต่เป็นเรื่องจินตนาการ (imaginary mediation) และการสร้างสรรค์อดีตขึ้นมาใหม่ (recreation of the past) เพื่อใช้อ่านทำความเข้าใจและเติมเต็มช่องว่างทางประวัติศาสตร์ระหว่างคนแต่ละรุ่นผ่านเรื่องเล่า แนวคิดเรื่องหลังความทรงจำนี้จึงเป็นแนวคิดที่ขยายแนวคิดความทรงจำบาดแผลของคารูธที่เสนอว่าความเข้าใจต่อเหตุการณ์บาดแผลสามารถเกิดขึ้นได้ภายหลังผ่านการสร้างสรรค์ด้วยพลังทางวรรณศิลป์ เรื่องเล่าของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชา และม้ง-ลาว เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทั้งที่ผู้เขียนประสบมาโดยตรงและเรื่องของบรรพบุรุษ เป็นที่น่าสังเกตว่า เหตุการณ์บางเหตุการณ์ผู้เขียนไม่เคยมีประสบการณ์ร่วมกับบรรพบุรุษ หากแต่สามารถเล่าเหตุการณ์ได้ราวกับว่าตนมีประสบการณ์ร่วมกับเหตุการณ์นั้น เหตุการณ์ส่วนใหญ่ที่เล่ามักเป็นเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวและชุมชนและถูกใช้เป็นโครงเรื่องหลักด้วย การสร้างสรรค์เรื่องเล่าในลักษณะดังกล่าวสะท้อนการใช้เรื่องเล่าเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจอดีตเพื่อนำอดีตมาสานต่อกับสภาวะการณ์ในปัจจุบันและยังช่วยสานต่อสายสัมพันธ์ระหว่างผู้พลัดถิ่นในแต่ละรุ่นด้วย

แนวคิดสำคัญเรื่องการสร้างอัตลักษณ์ในสภาวะพลัดถิ่น เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่สำคัญต่อการทำความเข้าใจตัวบททั้ง 3 กลุ่ม ความจำเพาะของบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มคนพลัดถิ่น สะท้อนให้เห็นว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่มิพลัดและสร้างขึ้นใหม่ได้ พื้นที่พลัดถิ่นที่ถูกมองว่าเป็นพื้นที่แห่งการกดทับกลายเป็นพื้นที่ที่สามารถสร้างอัตลักษณ์ขึ้นมาใหม่ได้เช่นกัน โดยอัตลักษณ์นี้เกิดการตระหนักรู้ท่ามกลางความเคลื่อนไหว การตัดข้ามและการกระจายแบบข้ามโครงข่ายของสิ่ง

ต่างๆ ความตึงเครียดในเรื่องพรมแดนและข้อจำกัดของวาทกรรมความเหมือนและความต่างอันมีความซับซ้อนภายในพื้นที่พลัดถิ่น บริบทเช่นนี้ทำให้ผู้พลัดถิ่นแสวงหารูปแบบและก่อรูปอัตลักษณ์ที่แตกต่างขึ้นมาใหม่ อัตลักษณ์พลัดถิ่นจึงเกิดขึ้นจากความไม่แน่นอนของเหตุการณ์ (contingency) สิ่งที่ไม่สามารถกำหนดได้ (indeterminacy) และความขัดแย้ง (conflict) ตลอดจนไม่เน้นการใช้อำนาจเอกฉันท์ในความคิดเรื่องชาติ (Paul Gilroy, 2002: 334) ใน *Borderlands/La Frontera: The new Mestiza* (Anzaldúa, 1987) กลอเรีย อันซัลดูอา (Gloria Anzaldúa) สะท้อนให้เห็นว่า จิตสำนึกใหม่สามารถเกิดขึ้นได้ในพื้นที่พลัดถิ่น ดังที่เธอเกิดจิตสำนึกที่เรียกว่า “The new Mestiza” ในพื้นที่พรมแดนระหว่างเม็กซิโกกับอเมริกา เธอกล่าวว่า “*And if going home is denied me then I will have to stand and claim my space, making a new culture – una cultura mestiza-*” การยึดติดกับรากทางภูมิศาสตร์เป็นมายาคติที่นำไปสู่ความเจ็บปวดและการแข่งขันอัตลักษณ์ งานเขียนทั้ง 3 กลุ่มสะท้อนให้เห็นการสร้างอัตลักษณ์ในสภาวะพลัดถิ่นและความทรงจำบาดแผลผ่านเรื่องเล่า และยังสะท้อนมุมมองที่มีต่อพื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไป งานเขียนของนักเขียนกัมพูชาสะท้อนประกอบสร้างสร้างจิตสำนึกของการเป็นนักเรียกร้องความเป็นธรรมจากประวัติศาสตร์บาดแผลของครอบครัว ในขณะที่นักเขียนม้ง-ลาวพลัดถิ่นสร้างอัตลักษณ์ความเป็นม้ง-อเมริกันในพื้นที่พลัดถิ่น เพื่อให้ตนอยู่ในสังคมใหม่ได้ ส่วนงานเขียนของนักเขียนเวียดนามสะท้อนการเชื่อมโยงและสร้างสำนึกความเป็นเวียดนามผ่านการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ชาติด้วย

กรอบแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์พลัดถิ่น ยังสัมพันธ์กับกรอบแนวคิดเรื่อง “บ้าน” เพราะใช้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างอัตลักษณ์ โดยมโนทัศน์เกี่ยวกับ “บ้าน” ถูกมองว่าเป็นสิ่งที่แนบสนิทหรือเป็นเนื้อเดียวกับบุคคล หากเดินทางออกจากบ้านจะทำให้บุคคลนั้นรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย (unstable) ซึ่งความคิดที่ผูกติดผู้คนเข้ากับพื้นที่โดยอ้างความมั่นคงและปลอดภัย เป็นวิธีคิดที่พัฒนามาจากสังคมตะวันตกที่เน้นความจริงแท้ของบ้าน แนวคิดเรื่องบ้านยังสัมพันธ์กับความคิดเรื่องการเป็นส่วนหนึ่ง (belonging) ความคิดเรื่องการมีบ้าน (having a home) และการมีสถานที่ของตนเอง (George, 1996) อย่างไรก็ตาม สำหรับคนพลัดถิ่นบ้านไม่ได้มีเพียงหนึ่งเดียว มีทั้งบ้านของบรรพบุรุษ บ้านของพ่อแม่ และบ้านในพื้นที่ใหม่ บ้านของคนพลัดถิ่นถูกสร้างขึ้นมาจากประสบการณ์ ความทรงจำและความรู้สึกนึกคิด การหยิบยกเรื่องบ้านมากล่าวไว้ในเรื่องเล่าถูกใช้ในมิติแตกต่างกัน เช่น อาจใช้เรื่องราวประวัติศาสตร์เป็นเครื่องมือต่อสู้กับฝ่ายมีอำนาจหรือเจ้าของพื้นที่ ใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นชาติ ใช้ประกอบสร้างตัวตนหรือการปรับเปลี่ยนเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง เป็นต้น การรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับบ้านจึงขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางสังคมและประสบการณ์ บ้านสำหรับคนพลัดถิ่นเป็นเรื่องสมมุติที่สามารถสร้างขึ้นหรือปรับเปลี่ยนได้เสมอ

ดังที่ จอร์จ กล่าวเน้นย้ำไว้ว่า “Home in the immigrant genre is a fiction that one can move beyond or recreate at will” (George, 1996: 200). เรื่องเล่าที่ศึกษาส่วนใหญ่ผูกเรื่องขึ้นจากการอ่านตีความความทรงจำเกี่ยวกับ “บ้าน” สำหรับคนม้ง-ลาวพลัดถิ่น พื้นที่พลัดถิ่นเป็นพื้นที่แห่งความหวังในการหยั่งราก อันเป็นความปรารถนาของคนม้ง-ลาวมาอย่างยาวนาน หลังจากที่ต้องอพยพอยู่หลายครั้ง การหยั่งรากทำให้รู้สึกถึงความมี “บ้าน” และทำให้พวกเขาสร้างอัตลักษณ์หรือนำเสนอตัวตนในสังคมใหม่ได้ ในขณะที่นักเขียนเวียดนามพลัดถิ่น รื้อฟื้นประวัติศาสตร์ของ “บ้าน” เพื่อสร้างภาพ “บ้าน” ในฐานะชาติขึ้นมาใหม่ เพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของหน้าประวัติศาสตร์สากล ส่วนงานเขียนของนักเขียนกัมพูชา นำเสนอให้เห็นการสานต่ออัตลักษณ์ที่ขาดช่วงไปในยุคเขมรแดง ผ่านการรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับครอบครัวและชุมชน บ้านของนักเขียนกัมพูชาจึงสื่อความหมายถึงครอบครัว

กรอบการวิจัยข้างต้นเป็นกรอบหลักที่ใช้ในการศึกษาบทบาทของเรื่องเล่าและสถานะพลัดถิ่นในวรรณกรรมยุคหลังสงครามเย็นของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาว เนื่องจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมมีผลต่อการผลิตเรื่องเล่า ผู้วิจัยจึงจะศึกษาเรื่องเล่าไปพร้อมกับการศึกษาภูมิหลังบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของผู้แต่งและการสร้างงานเขียน เพื่อนำเสนอให้เห็นความเหมือนและความต่างของเรื่องเล่าทั้ง 3 กลุ่ม งานเขียนที่คัดสรรมาส่วนใหญ่เป็นเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลอันเป็นผลจากประสบการณ์สงครามด้วย ผู้วิจัยจึงจะศึกษาวิธีการในการถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลในเรื่องเล่า เพื่อนำเสนอให้เห็นลักษณะเฉพาะของเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลและวิธีการเลือกรูปแบบงานเขียนในแบบผสมที่สอดคล้องกับบริบทของนักเขียนแต่ละกลุ่ม นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาบทบาทหน้าที่ของเรื่องเล่าเป็นสำคัญด้วย โดยผู้วิจัยมองว่า เรื่องเล่าของกลุ่มนักเขียนพลัดถิ่นเป็นปฏิบัติการทางภาษาในการสื่อสารและนำเสนอความหมายที่หลากหลาย ไม่ใช่เป็นเพียงการบอกเล่าประสบการณ์เท่านั้น แต่เรื่องเล่ายังช่วยสร้างอัตลักษณ์ สร้างประวัติศาสตร์ ทำความเข้าใจประสบการณ์บาดแผล และเรียกร้องความเป็นธรรมในฐานะเรื่องเล่าของประจักษ์พยานได้

1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยในวรรณกรรมของคนพลัดถิ่นของผู้ที่มีประสบการณ์บาดแผลจากสงครามนั้น ยังมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นงานศึกษาด้านชีวิตพลัดถิ่นในวรรณกรรมด้านอัตลักษณ์ การปรับตัว และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของนักวรรณกรรมและนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โดยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษามีดังนี้

รายงานวิจัยเรื่อง *พลวัตและการเปลี่ยนแปลงของวรรณกรรมเวียดนามหลังปี ค.ศ. 1975* ของ มนธิรา ราโท กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของวรรณกรรมเวียดนามหลังปี ค.ศ. 1975 อันเป็นปีที่ สงครามเวียดนามอันยาวนานสิ้นสุดและประเทศเวียดนามกลับคืนสู่สันติภาพ โดยวรรณกรรมมีการ เปลี่ยนแปลงขึ้นอยู่กับบริบทการสังคมวัฒนธรรมและการเมือง โดยผู้วิจัยแบ่งการเปลี่ยนแปลง ออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ ยุคก่อนการประกาศนโยบายปฏิรูปทางเศรษฐกิจ (โต๋ยเม๊ย) ระหว่างปี ค.ศ. 1975-1986 ยุควรรณกรรมโต๋ยเม๊ย ระหว่างปี ค.ศ. 1986-1992 และยุคหลังโต๋ยเม๊ยหรือ หลังปี ค.ศ. 1992 พร้อมกับปรากฏการณ์การเกิดนักเขียนหน้าใหม่ในวงวรรณกรรมเวียดนาม ผู้วิจัย ยังเสนอข้อสังเกตด้วยว่า การศึกษาวรรณกรรมเวียดนามยุคหลังสงคราม หรือหลังปี ค.ศ. 1975 นั้น ให้ความสำคัญกับวรรณกรรมในยุคโต๋ยเม๊ยมากเป็นพิเศษ ในขณะที่วรรณกรรมในช่วงปี ค.ศ. 1975-1986 มักถูกมองว่าเป็นเพียงรอยต่อระหว่างวรรณกรรมยุคสงครามกับวรรณกรรมโต๋ยเม๊ย ความสำเร็จของวรรณกรรมยุคโต๋ยเม๊ยและการประเมินวรรณกรรมในยุคก่อนนโยบายโต๋ยเม๊ยอย่าง ผิดเพี้ยนนั้นได้นำมาซึ่งความเข้าใจอันคลาดเคลื่อนว่า กระบวนการ “เปลี่ยนใหม่” หรือ “โต๋ยเม๊ย” ใน วรรณกรรมเวียดนามนั้นเป็นเพียงผลพลอยได้ของการปฏิรูปทางเศรษฐกิจและสังคม ผู้วิจัยเสนอ มุมมองใหม่ว่า กระบวนการเปลี่ยนใหม่ในวรรณกรรมนั้นเริ่มก่อนที่จะมีการประกาศนโยบายการ ปฏิรูปทางเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1986 พัฒนาการของวรรณกรรมยุคโต๋ยเม๊ยจึงไม่ได้เกิดขึ้นโดยฉับ พลันหลังสงครามยุติ แต่มีพื้นฐานมาความพยายามของผู้ที่อยู่ในวงวรรณกรรมเวียดนามทุกส่วนที่ ร่วมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้วย งานวิจัยของ มนธิรา ราโท เล่มนี้ ต่อมาได้รับการตีพิมพ์เป็น หนังสือชื่อว่า *วรรณกรรมเวียดนามหลังปี ค.ศ. 1975: พลวัตและการเปลี่ยนแปลง* ด้วย

บทความวิจัยเรื่อง *พื้นที่ในความทรงจำกับการสร้างอัตลักษณ์พลัดถิ่นในวรรณกรรมสตรี ร่วมสมัย* ของ ชุติมา ประกาศวุฒิสาร ที่ศึกษาวรรณกรรมยุคหลังอาณานิคมของผู้พลัดถิ่นในประเด็น เกี่ยวกับพื้นที่ที่ถูกประกอบสร้างหรือจินตนาการขึ้นมาอย่างไร โดยพิจารณาควบคู่ไปกับวาทกรรมที่ ประกอบสร้าง กลุ่มคนที่ให้ความหมายและวัตถุประสงค์ของการสร้าง งานวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า พื้นที่ที่มีความซับซ้อนหลากหลายอันเกิดจากการตัดผ่านและซ้อนทับกันของความหมายที่คนกลุ่ม ต่างๆ สร้างขึ้น เป็นแหล่งวัฒนธรรมที่คนกลุ่มต่างๆ เข้ามาปะทะสังสรรค์กัน เรื่องเล่ายังมีบทบาท คล้ายคลึงกับการสร้างแผนที่ในการกำหนดถิ่นฐานที่ตั้งของชุมชนและเชื่อมโยงผู้อยู่อาศัยกับท้องถิ่น ของตน ซึ่งประเด็นดังกล่าวท้าทายแนวคิดเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ของยุโรปที่สร้างอัตลักษณ์ให้กับ ชาวตะวันตกในฐานะผู้ถือครองที่ดิน ขณะเดียวกันก็กดทับและมองข้ามพื้นที่ซ้อนทับอื่นๆ

บทความวิจัย เรื่อง *ประจักษ์พยานนิยายจากทุ่งสังหารกัมพูชา: ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบและหน้าที่ของวรรณกรรม* ของ ไกล่รุ่ง อามระดิษ ศึกษาวรรณกรรมประจักษ์พยานการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ 2 รูปแบบ คือ สารคดีประจักษ์พยานประเภทบันทึกความทรงจำและชีวประวัติ ซึ่งเขียนเป็นภาษาตะวันตกและบันทึกคดีประจักษ์พยานในภาษาเขมร โดยไกล่รุ่ง อามระดิษ เลื่อนนวนิยายเรื่อง *วิบัติในสมรภูมิรัก* ของ ภูวง ฐฐา เป็นกรณีศึกษา โดยการศึกษาพบว่า ลักษณะสำคัญที่สุดของประจักษ์พยานนิยายกัมพูชาคือ การผสมผสานระหว่างข้อเท็จจริงกับจินตนาการซึ่งปรากฏในทุกองค์ประกอบของเรื่องเล่า ผู้แต่งเลือกนำเสนอความจริงเกี่ยวกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์กัมพูชาผ่านนวนิยายภาษาเขมร ในขณะที่ใช้รูปแบบบันทึกความทรงจำเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อใช้เรื่องเล่าเป็นเครื่องมือเยียวยาบาดแผลของผู้รอดชีวิตชาวกัมพูชา วรรณกรรมจึงมีหน้าที่เชิงจิตวิทยา นอกจากนี้ยังมีหน้าที่เชิงวัฒนธรรมในการเป็นอนุสรณ์แก่เหยื่อผู้เสียชีวิตในสมัยเขมรแดงด้วย

วิทยานิพนธ์เรื่อง *แนวคิดกกุลสตรีในนวนิยายของนักเขียนสตรีเขมร* ของ อารีญา หุตินทะ วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศึกษาการนำเสนอแนวคิดกกุลสตรีในนวนิยายของนักเขียนสตรีเขมรที่แต่งขึ้นช่วงหลัง ค.ศ. 1979-2003 และบริบททางการเมือง สังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการนำเสนอแนวคิดกกุลสตรีในนวนิยาย การศึกษาแสดงให้เห็นว่า นวนิยายของนักเขียนสตรีเขมรคือ เมมา สำนาง และปัล วัฒนารักษ์ นำเสนอแนวคิดกกุลสตรีในฐานะระบบเกียรติยศและชื่อเสียงหน้าตาของสตรีเขมร แต่แนวคิดกกุลสตรีในนวนิยายของ เมมา สำนาง เป็นแนวคิดกกุลสตรีแนวขนบนิยม ส่วนแนวคิดกกุลสตรีในนวนิยายของ ปัล วัฒนารักษ์ เสนอแนวคิดกกุลสตรีแนวขนบนิยมผสมผสานกับภาระหน้าที่ที่สังคมเรียกร้องให้สตรีปฏิบัติ อารียายังเสนอให้เห็นด้วยว่า บริบททางการเมือง สังคมและวัฒนธรรมมีผลต่อการนำเสนอแนวคิดกกุลสตรีในนวนิยาย ยุคหลังเขมรแดงซึ่งเกิดการขาดแคลนนวนิยายได้เปิดโอกาสให้ เมมา สำนางเขียนงานวรรณกรรมแนวพาฝันเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้อ่านที่ต้องการปลอบประโลมจิตใจ ส่วนปัล วัฒนารักษ์ เขียนนวนิยายเพื่อเป็นกระบอกเสียงให้รัฐและเขียนตามความต้องการของกระแสสังคม เมมา สำนางสนับสนุนแนวคิดกกุลสตรีแนวขนบ ส่วนปัล วัฒนารักษ์เสนอการต่อรองกับแนวคิดกกุลสตรีแนวขนบนิยมบางด้าน เช่นต่อรองกับค่านิยมรังเกียจและกีดกันสตรีม้าย โดยการศึกษาเปิดโอกาสให้ต่อรองกับสังคมที่ควบคุมเธอด้วยแนวคิดกกุลสตรีตามขนบ

วิทยานิพนธ์เรื่อง *สถานภาพทางสังคมของม้งอพยพในเมืองโอแคลร์ มลรัฐวิสคอนซิน* ของ ชุตติมา จันทรรัตน์ วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภูมิภาคศึกษา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศึกษาสถานภาพของม้งที่อพยพเข้ามาয়อเมริกาในหลายประเด็น ได้แก่ ประวัติการอพยพ จำนวน

ประชากร การเลือกที่ตั้งถิ่นฐาน การปรับตัว สังคมและวัฒนธรรมหลังการอพยพ โดยชุดที่มาชี้ให้เห็นว่าหลังจากที่อพยพมายังอเมริกาแล้วคนม้งส่วนหนึ่งประสบปัญหาในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมใหม่โดยเฉพาะในกลุ่มอพยพกลุ่มแรกๆ ที่ยังคงยึดติดกับวิถีชีวิตเดิม คนม้งอพยพยังเผชิญกับความรู้สึกโดดเดี่ยวซึ่งทำให้พวกเขาต้องหาทางกลับมาตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้กับญาติพี่น้องและผู้อพยพม้งกลุ่มต่างๆ และตั้งชุมชนม้งขึ้นโดยชุมชนที่ใหญ่ที่สุดอยู่ในเมืองเฟรดโน รัฐแคลิฟอร์เนีย สาเหตุที่คนม้งเลือกอาศัยอยู่แคลิฟอร์เนียจำนวนมากเพราะภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เอื้อต่อการทำการเกษตร และยังมีชนกลุ่มน้อยอยู่หลายกลุ่ม

วิทยานิพนธ์สาขามานุษยวิทยาเรื่อง *ชีวิตพลัดถิ่น : คนคาเร็นนีที่เข้ามาอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน* ของ บัณฑิต ไกรวิจิตร สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศึกษาการสร้างชุมชนพลัดถิ่นของผู้ลี้ภัยชาวคาเร็นนีในจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ การปรับตัว การจินตนาการถึงบ้านที่หลากหลาย การสร้างมายาคติของการกลับบ้านมาตุภูมิด้วยอุดมการณ์ชาตินิยม ที่ผ่านกระบวนการครอบงำอัตลักษณ์พลัดถิ่นให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนจินตนาการที่มีชาติเป็นศูนย์กลาง โดยการสอนภาษา ประเพณีประติษฐ์ การฝึกระเบียบ ศาสนา ฯลฯ ปัจจุบันผู้ลี้ภัยชาวคาเร็นนีเกิดความรู้สึกกลั่นแกล้งและสับสนในการดำรงอยู่ของตัวเอง เนื่องจากความเจ็บปวด การถูกข่มขู่ การดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดและความรู้สึกไม่เป็นส่วนหนึ่งของชาติคาเร็นนีที่สร้างขึ้น

วิทยานิพนธ์เรื่อง *ชีวิตและการต่อสู้ของเขมรพลัดถิ่น* ของ ศุภวดี มนต์เนรมิต สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศึกษาชีวิตและการต่อสู้ของเขมรพลัดถิ่นที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดตราด โดยศึกษาในประเด็นประสบการณ์การชีวิตและการข้ามแดน จิตสำนึกร่วมและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และความสัมพันธ์ทางสังคม โดยคนเขมรพลัดถิ่นถูกสร้างภาพให้เป็นผู้ที่น่าสงสารผ่านการสร้างพิพิธภัณฑสถานเรื่องราวการอพยพของคนเขมรที่น่าทุกขเวทนา คนเขมรดูด้อยต่ำกว่าคนไทย ประเทศไทยได้สร้างความเป็นอื่นให้แก่คนเขมร แต่คนเขมรก็พยายามดำรงอัตลักษณ์พร้อมกับสร้าง/สานความสัมพันธ์กับคนไทยไปด้วย

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้เข้าใจบทบาทของเรื่องเล่ากับสถานะพลัดถิ่นในวรรณกรรมหลังยุคสงครามเย็น

บทที่ 2

บริบททางประวัติศาสตร์ สังคมและการเมืองในวรรณกรรม

ช่วงสงครามเย็น กลุ่มคนเวียดนาม คนกัมพูชาและคนม้ง-ลาว ต้องลี้ภัยเพื่อความปลอดภัย ภายหลังจากสงครามสงบ พวกเขาถูกส่งตัวไปยังประเทศต่างๆ เช่น อเมริกา ฝรั่งเศส แคนาดา ออสเตรเลีย เป็นต้น กลุ่มผู้พลัดถิ่นเวียดนาม กัมพูชา และม้ง-ลาวนี้ต้องจากบ้านเกิดเมืองนอน และญาติสนิทมิตรสหาย แม้จะไปอยู่ต่างแดนหากแต่ประสบการณ์จากสงคราม ความรู้สึกสูญเสีย ความเจ็บปวดยังคงติดตัวไปด้วย พวกเขาต้องเรียนรู้วัฒนธรรมที่แตกต่างขณะเดียวกันบาดแผลจากสงครามก็ยังคงอยู่ การเยียวยาบาดแผลจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้ชีวิตของพวกเขาดำเนินต่อไปได้อย่างมีความหวังและความสุข นอกจากบาดแผลจากสงครามแล้ว การอยู่ในพื้นที่พลัดถิ่น อาจทำให้เกิดการปะทะทางวัฒนธรรม ตัวตนและจิตวิญญาณ ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่สร้างโอกาส ในการสร้างตัวตนใหม่ สร้างโอกาสในการทำงาน การหยิ่งรัก และการเรียกร้องความเป็นธรรม พื้นที่พลัดถิ่นจึงเป็นพื้นที่ที่มีมิติหลากหลายทั้งด้านลบและด้านบวก

การอพยพไปยังประเทศต่างๆ นั้น ยังเปิดโอกาสสำคัญให้กับผู้พลัดถิ่นสร้างสรรค์ วรรณกรรม ที่มาจากประสบการณ์พลัดถิ่นและความทรงจำบาดแผลจากสงคราม โดยนักเขียนพลัดถิ่นแต่ละกลุ่มใช้การเขียนวรรณกรรมเพื่อนำเสนอและสื่อสารความคิดความรู้สึกและความปรารถนา รวมถึงการใช้เรื่องเล่าสร้างตัวตนและเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ผู้สูญเสีย ซึ่งสะท้อนให้เห็น บทบาทของวรรณกรรมที่มีนัยยะทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง ในบทนี้ผู้วิจัยจะศึกษาบริบททางสังคม ประวัติศาสตร์ การเมืองและวัฒนธรรมหลังยุคสงครามเย็นของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาว และจะศึกษาภูมิหลังผู้แต่งกับรูปแบบการเขียนงานวรรณกรรมว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร โดยจะแบ่งเป็น 3 หัวข้อใหญ่ ดังนี้ หัวข้อที่หนึ่ง ภูมิหลังเกี่ยวกับสงครามเย็นและวรรณกรรมยุคสงครามของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาว หัวข้อที่สอง ผลกระทบจากสงครามเย็นต่อการพลัดถิ่นและเรื่องเล่าหลังสงคราม หัวข้อที่สาม การผลิตวรรณกรรมจากประสบการณ์สงครามและการพลัดถิ่น

2.1 ภูมิหลังเกี่ยวกับสงครามเย็นและวรรณกรรมยุคสงครามในเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาว

ปี ค.ศ. 1945 ซึ่งเป็นปีที่สงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด ในเวลาดังกล่าวเกิดกระแสกลุ่มอำนาจใหม่ 2 กลุ่มที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองและระบบการเมืองแตกต่างกันค่อยๆ พัฒนาขึ้น กลุ่มอำนาจใหม่ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่นำโดยสหภาพโซเวียต เรียกว่า ค่ายตะวันออกซึ่งมีอุดมการณ์การปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ที่มุ่งเน้นความเสมอภาคและให้ความสำคัญกับชนชั้นกรรมาชีพ อีกกลุ่มหนึ่งคือสหรัฐอเมริกาและกลุ่มพันธมิตร เรียกว่า ค่ายตะวันตก ซึ่งมีอุดมการณ์การปกครองด้วยระบอบเสรีประชาธิปไตยที่เน้นสิทธิเสรีภาพของประชาชน เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุด กลุ่มอำนาจใหม่ทั้ง 2 กลุ่มตระหนักถึงการคุกคามและการแผ่ขยายของอุดมการณ์ฝ่ายตรงข้ามเข้าไปยังประเทศต่างๆ จึงได้เกิดการต่อต้านกันและกัน การดำเนินนโยบายประเทศของทั้ง 2 กลุ่มมุ่งสนับสนุนอุดมการณ์ของตนและป้องกันการคุกคามของอีกฝ่ายหนึ่ง มีการโฆษณาชวนเชื่อผ่านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การติดต่อทางการทูตเพื่อแสวงหาพันธมิตร การวิจัยและพัฒนาโครงการทางการทหารจำนวนมาก รวมถึงการแข่งขันสำรวจอวกาศ และการสะสมอาวุธนิวเคลียร์ ทั้งหมดนี้เป็นไปเพื่อแสดงแสนยานุภาพของฝ่ายตนและถ่วงดุลอำนาจอีกฝ่ายหนึ่ง อีกทั้งยังปรากฏลักษณะการต่อสู้อีกลักษณะหนึ่งคือ การทำสงครามผ่านตัวแทน โดยมีกลุ่มอำนาจทั้ง 2 กลุ่มอยู่เบื้องหลัง ในเดือนมีนาคม ปี ค.ศ.1947 สหรัฐอเมริกาได้ประกาศหลักการทรูแมน ซึ่งมีสาระสำคัญว่า สหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศต่างๆ เพื่ออารังไว้ซึ่งเอกราชและอธิปไตยให้พ้นจากการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์ทั้งภายนอกและภายในประเทศ ในปีเดียวกันสหภาพโซเวียตได้ตั้งสำนักงานข่าวคอมมิวนิสต์ (Cominform) ขึ้นที่กรุงเบลเกรด ทำหน้าที่เผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์และเป็นเครื่องมือของสหภาพโซเวียต เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกตกอยู่ในภาวะตึงเครียด การต่อสู้ระหว่างอุดมการณ์ของทั้ง 2 กลุ่มเป็นการต่อสู้ทุกวิถีทางยกเว้นการทำสงครามโดยเปิดเผยหรือที่เรียกว่า “สงครามเย็น หรือ Cold War” ซึ่งดำเนินไปในราวปี ค.ศ. 1947-1991

ช่วงสงครามเย็น ประเทศในแถบเอเชียได้รับผลกระทบจากสงครามเย็นเช่นกัน จีนคอมมิวนิสต์นำโดยเหมาเจ๋อตุงมีชัยชนะเหนือจีนคณะชาติซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา เกาหลีเหนือซึ่งปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์ยกพลข้ามเส้นขนานที่ 38 โจนีเกาหลีใต้ เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้สหรัฐอเมริกาตระหนักถึงการคุกคามของคอมมิวนิสต์และเห็นความจำเป็นต้องต่อต้านการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์เข้าไปในเอเชียอย่างจริงจัง โดยสหรัฐอเมริกาเชื่อว่าหากประเทศใดกลายเป็นคอมมิวนิสต์แล้ว ประเทศที่อยู่ใกล้เคียงก็จะกลายเป็นคอมมิวนิสต์ด้วย คล้ายกับโดมิโนที่ล้มต่อกัน

ประเทศเวียดนาม กัมพูชาและลาว เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากภาวะสงครามเย็น สหรัฐอเมริกาเชื่อว่ากลุ่มประเทศดังกล่าวเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญ หากกลายเป็นคอมมิวนิสต์แล้ว ประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เหลือจะเป็นตามอย่างรวดเร็ว สหรัฐอเมริกาจึงเข้ามามีบทบาทในการสกัดกั้นคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนในทุกวิถีทาง ประเทศเวียดนาม กัมพูชาและลาวจึงกลายมาเป็นพื้นที่สมรภูมิแห่งความขัดแย้งและสมรภูมิลอยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตามวิถีทางแบบคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนได้รับการตอบรับอย่างรวดเร็วจากประชาชนในอินโดจีน ซึ่งมีเวียดนามเป็นประเทศแรกๆที่ตอบรับอย่างชัดเจน ในสมัยอาณานิคมเกิดพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนในเวียดนามซึ่งได้รับการสนับสนุนจากจีน โดยฝ่ายคอมมิวนิสต์เชื่อว่าวิถีทางจะปลดแอกได้คือวิถีทางคอมมิวนิสต์ ดังนั้นจึงมีการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อหาแนวร่วมอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะชาวไร่ชาวนาในชนบท พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนยังพยายามขยายกิจกรรมไปยังกัมพูชาและลาวรวมทั้งประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยวิธีการหนึ่งคือจะให้รับฟังคลื่นวิทยุแรงสูงที่เรียกว่า “เสียงจากฮานอย” และ “เสียงจากปักกิ่ง” เพื่อโฆษณาชวนเชื่อในลัทธิคอมมิวนิสต์ การเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างกว้างขวางและความสำเร็จของขบวนการเวียดมินต์ ตลอดจนชัยชนะของมหาเจอตุงทำให้ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้รับการตอบรับมากยิ่งขึ้น ต่อมาในต้นทศวรรษ 1950 จึงเกิดขบวนการปะเทดลาวและมีการจัดตั้งกลุ่มเขมรอิสระขึ้น อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกาก็กระจายเสียงเป็นภาษาเวียดนามรณรงค์ต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์เช่นกัน

ในเวียดนาม หลังจากที่เวียดนามปลดแอกจากฝรั่งเศสแล้ว และมีการประชุมนานาชาติเรื่องอินโดจีนซึ่งมีมติตั้งข้อตกลงเจนีวา ในปี 1954 ให้แบ่งเวียดนามออกเป็น 2 ส่วน กลุ่มผู้นำเวียดมินต์ซึ่งใช้อุดมการณ์แบบคอมมิวนิสต์ในการต่อต้านฝรั่งเศสได้ครอบครองดินแดนฝั่งเหนือเส้นขนานที่ 17 และปกครองโดยยึดแนวทางสังคมนิยม มีโฮจิมินห์เป็นผู้นำ ส่วนฝั่งใต้ปกครองระบอบประชาธิปไตย ขณะเดียวกัน กัมพูชาและลาวซึ่งเคยถูกฝรั่งเศสปกครองเหมือนกันก็แบ่งออกเป็นหลายกลุ่ม ทั้งฝ่ายคอมมิวนิสต์และประชาธิปไตย หลังจากฝรั่งเศสออกไปจากอินโดจีน ภาวะสงครามเย็นปะทุขึ้นอย่างชัดเจน โดยสหรัฐอเมริกาให้การสนับสนุนกลุ่มเคลื่อนไหวที่เห็นด้วยกับแนวทางประชาธิปไตย อีกด้านหนึ่งจีนได้ให้การสนับสนุนกลุ่มที่มีแนวคิดคอมมิวนิสต์ ประเทศในอินโดจีนจึงแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย และเกิดภาวะตึงเครียดอย่างหนัก ช่วงนั้นเองเกิดสงครามซึ่งเรียกว่า “สงครามตัวแทน” ของฝ่ายคอมมิวนิสต์และฝ่ายประชาธิปไตย โดยคอมมิวนิสต์ในเวียดนามเป็นตัวแทนของจีนคอมมิวนิสต์ซึ่งเกี่ยวข้องกับสหภาพโซเวียต ส่วนกลุ่มประชาธิปไตยในอินโดจีนก็เป็นตัวแทนของสหรัฐอเมริกา

หลังจากที่เวียดนามถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือเวียดนามเหนือกับเวียดนามใต้ โฮจิมินห์พยายามที่จะรวมประเทศให้เป็นหนึ่งเดียวจึงสร้างกองกำลังเวียดกงรุกลงใต้ ต่อสู้กับกองกำลังเวียดนามใต้และกองกำลังของสหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม กองกำลังเวียดนามใต้และสหรัฐไม่สามารถต้านกองกำลังเวียดกงได้ ประกอบกับเกิดการประท้วงต่อต้านสงครามเวียดนามของประชาชนชาวสหรัฐ สหรัฐอเมริกาจึงต้องถอนกำลังออกไป ไชงฮวนจึงล่มสลาย สงครามครั้งสำคัญในเวียดนาม นอกจากสงครามปลดแอกฝรั่งเศสแล้ว สงครามรวมประเทศ หรือ “สงครามเวียดนาม” ก็มีความสำคัญและมีผลกระทบต่อประชาชนเวียดนามเช่นกัน สงครามครั้งนั้นกินเวลายาวนานตั้งแต่ราวปี 1957-1975 ในเดือนเมษายน 1975 เวียดนามเหนือและใต้จึงรวมเข้ากัน โดยดำเนินการปกครองแบบสังคมนิยมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ชัยชนะของเวียดกงยังส่งผลให้ลาวปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ส่วนกัมพูชา เขมรแดงยึดอำนาจได้ด้วยความช่วยเหลือจากคอมมิวนิสต์เวียดนาม

สงครามที่เกิดขึ้นในช่วงสงครามเย็นสร้างความเสียหายให้แก่ประชาชนและประเทศเวียดนามอย่างหนัก ผู้คนทั้งทหารและพลเรือนล้มตายเป็นจำนวนมาก หลายคนถูกทารุณกรรม ถูกข่มขืน ถูกระเบิดทำให้ต้องพิการ ทั้งยังมีสารพิษที่ตกค้าง ความรุนแรงจากสงครามดังกล่าวเป็นประสบการณ์แห่งความสูญเสียและสร้างความสลดหดหู่ให้กับทั้งผู้สูญเสียและประเทศชาติภายหลังสงครามเย็นสิ้นสุด เกิดผลพวงสำคัญหลายประการขึ้นในเวียดนาม อาทิเกิดความเคลือบแคลงสงสัยต่อทิศทางของประเทศและชีวิตหลังสงครามของประชาชนชาวเวียดนาม เกิดความรู้สึกรู้สึกแตกต่างและแบ่งแยกระหว่างฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ ผู้นำชนกลุ่มน้อยเรียกร้องการปกครองตนเอง และเกิดขบวนการกองโจรต่อต้านกองทัพปฏิวัติแห่งชาติ ในขณะที่เดียวกัน ยังเกิดการอพยพลี้ภัยของชาวเวียดนามจำนวนมาก โดยเฉพาะชาวเวียดนามใต้ซึ่งเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ แม้จะมีการรวมประเทศแล้วแต่เวียดนามทั้งสองภาคก็มีความแตกต่างกันทั้งระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ความสับสนวุ่นวายภายหลังการรวมประเทศทำให้มีการเกรงกันว่าจะเกิดการนองเลือดหรือสงครามกลางเมืองขึ้น หลังสงครามเวียดนาม เวียดนามยังต้องประสบกับความตกต่ำทางเศรษฐกิจอย่างหนัก ประชาชนอดอยาก เกิดข้าวยากหมากแพงซึ่งเป็นผลมาจากการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาประกอบกับนานาชาติตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนาม รัฐบาลใหม่ต้องแก้ปัญหาเหล่านี้อย่างเร่งด่วนโดยการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้กำหนดนโยบายโดยมุ่งให้เกิดความปรองดอง ลดความอดอยาก เกิดเอกภาพและเสถียรภาพทางการเมือง และฟื้นฟูเศรษฐกิจชาติเป็นสำคัญ (สุด จอนเงินสิน, 2550)

ในปี ค.ศ. 1986 รัฐบาลเวียดนามประกาศนโยบายปฏิรูปทางเศรษฐกิจตามแบบตลาดเสรี หรือที่เรียกว่านโยบาย *โด่ยเหม้ย* และฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตกับนานาชาติประเทศอีกครั้ง นโยบาย

นี้ไม่เพียงช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของเวียดนามแต่ยังเป็นการเปิดประเทศสู่ประชาคมโลก ซึ่งสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนเวียดนามและสร้างภาพแทนเวียดนามต่อสายตาชาวโลกขึ้นมาอีกลักษณะหนึ่ง (มนธิรา ราโท, 2552: 96-97) ประสบการณ์สงครามและความรุนแรงในยุคสงครามเย็นกลายเป็นส่วนหนึ่งของความทรงจำที่มีได้มีอิทธิพลเฉพาะบุคคลแต่ยังเป็นความทรงจำร่วมของสังคมเวียดนาม สงครามอันโหดร้ายและยาวนานจึงไม่ได้นำมาซึ่งความสูญเสียในเชิงรูปธรรมเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อจิตใจ ความเชื่อมั่นต่ออุดมการณ์และทิศทางของประเทศ อีกทั้งยังเข้าไปสั่นคลอนความคิดความเข้าใจประวัติศาสตร์ชาติและวัฒนธรรมที่เคยรุ่งเรืองของคนเวียดนามด้วย

นับแต่สงครามปลดแอกฝรั่งเศส สงครามเวียดนาม และการต่อสู้เพื่อรวมประเทศ ผู้นำเวียดนามได้ปลุกกระแสชาตินิยมอย่างต่อเนื่อง ชาตินิยมได้ถูกใช้เพื่อปลดแอกฝรั่งเศส เรื่อยมาจนถึงยุคการฟื้นฟูประเทศ อันเป็นยุคของการเปลี่ยนผ่านจากยุคสงครามสู่ยุคสันติภาพ การฟื้นฟูเศรษฐกิจและการรักษาเสถียรภาพของประเทศดำเนินควบคู่ไปกับการปลุกสำนึกความเป็นชาติซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวและเป็นพลังในการขับเคลื่อนประเทศเป็นที่น่าสังเกตว่า ประเด็นเรื่องชาตินิยมในเวียดนามนี้เป็นประเด็นสำคัญที่ถูกใช้และสร้างขึ้นอย่างต่อเนื่อง น่าสนใจว่าประเด็นการได้รับชัยชนะในยุคสงครามได้ถูกกล่าวถึงอย่างสม่ำเสมอผ่านการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ชาติในรูปแบบต่างๆ ทั้งการรำลึกถึงวันแห่งชัยชนะ การสร้างปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ การบอกเล่าในตำรา บทเรียน รวมถึงในงานวรรณกรรม

รูปแบบงานวรรณกรรมที่ถือว่าเป็นชนบทการแต่งวรรณกรรมของเวียดนามซึ่งเกิดขึ้นในสมัยของการสร้างชาติหรือการปลุกกระแสชาตินิยม (ราวปี 1945-1975) คือ รูปแบบวรรณกรรมแบบสังคมนิยมสังคมนิยมที่เน้นนำเสนอความเป็นหมู่คณะและการต่อสู้ของชนชั้นแรงงานมากกว่าความเป็นปัจเจกบุคคล เน้นการมองสังคมใหม่หรือสังคมนิยมด้วยทัศนคติเชิงบวก ให้ความสำคัญกับการสร้างวีรบุรุษวีรสตรีและการสร้างตำนานของยุคสมัย (มนธิรา ราโท, 2553: 20-21) โดยในยุคของการสร้างชาติเวียดนาม วรรณกรรมที่ดีจะต้องดำเนินตามแบบสังคมนิยมสังคมนิยม ที่มุ่งส่งเสริมให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อทหารและประชาชนเวียดนาม ไม่กล่าวถึงความพ่ายแพ้ ภาพชีวิตของทหารในแนวหน้า ทหารในหน่วยอื่นๆ หรือผู้คนในช่วงสงครามไม่ปรากฏสู่สายตาผู้คนวรรณกรรมประเภทอื่นถูกควบคุมอย่างเข้มงวด นักเขียนจะต้องเขียนงานที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ ในยุคสมัยนี้วรรณกรรมจึงถูกผนวกรวมเข้ากับการสร้างชาติแบบสังคมนิยมและการปลดแอกประเทศ นอกจากนี้ วรรณกรรมยังเป็นเครื่องชี้นำสังคมในสมัยนั้นและยังถูกมองเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์สูงส่งด้วย

ผลจากความรุนแรงจากยุคสงครามทำให้ปรากฏวรรณกรรมเวียดนามที่เล่าประสบการณ์ ความโหดร้ายจากช่วงสงครามอย่างต่อเนื่อง วรรณกรรมเหล่านี้สร้างสรรค์ขึ้นจากแรงบันดาลใจ จากการประสบเหตุการณ์ความรุนแรงจากสงครามและการมองสภาพบ้านเมืองอย่างเคลือบแคลงใน ยุคสมัยของการเปลี่ยนผ่าน ภาพสงครามที่ปรากฏจึงเป็นภาพอีกด้านที่ไม่เคยถูกนำเสนอซึ่งต่างไป จากหนังสือประวัติศาสตร์สงครามหรืองานเขียนในยุคสงคราม เนื่องจากการถ่ายทอดเรื่องราว สงครามผ่านรูปแบบวรรณกรรมสามารถช่วยให้ผู้เขียนก้าวพ้นกรอบการเขียนแบบทางการหรือแบบ วัตถุประสงค์ เรื่องเล่าสงครามในวรรณกรรมจึงถ่ายทอดประสบการณ์อันเต็มไปด้วยอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งมักนำเสนอผ่านรูปแบบบันทึกความทรงจำกึ่งนวนิยายที่เปิดโอกาสให้ผู้เล่าก้าวข้ามกรอบเวลา สามารถใช้จินตนาการและทำความเข้าใจตนเอง ตลอดจนนำเสนอภาพของตณูสาธารณะในอีก รูปแบบหนึ่งได้ ลักษณะเนื้อหาจะบอกเล่าการดำเนินชีวิตในช่วงสงคราม การรำลึกถึงสถานที่และ ผู้คน อารมณ์ความรู้สึก ความรัก มุมมองด้านดีและร้ายที่เกิดในสงคราม ความหมายของสงครามใน วรรณกรรมจึงมีความจำเพาะ การนำเสนอเรื่องราวสงครามทำให้ผู้เล่าได้กลับไปทบทวน ประสบการณ์ของตนใหม่ ซึ่งนำไปสู่การเยียวยาบาดแผลและปลดปล่อยพันธนาการจากภาพความ เสวร้ายที่ติดอยู่ในใจ ตลอดจนช่วยเหลือหลอมและกระตุ้นสำนึกความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของ คนในชาติ ผ่านประสบการณ์และความทรงจำต่อสงครามที่มีร่วมกัน ซึ่งทำให้ผู้รอดชีวิตเกิด ความหวังที่จะอยู่ต่อและเกิดจิตสำนึกร่วมในการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า การเล่าเรื่องราว สงครามจึงมิใช่เป็นเพียงแค่การนำเสนอบทเรียนแต่ยังเป็นการสร้างสำนึกร่วมความเป็นชาติ เวียดนามขึ้นมาด้วย

การนำเสนองานวรรณกรรมในรูปแบบสังคมนิยมที่เน้นความเป็นวัตถุประสงค์ทำให้เกิด การวิพากษ์วิจารณ์ถึงความไม่สามารถเข้าถึงชีวิตจิตใจของผู้คนได้ วรรณกรรมขาดความสมจริงและ ขาดความมีชีวิต หลังยุคสงครามการนำเสนอวรรณกรรมจึงค่อยๆคลี่คลายสู่การนำเสนอความมีชีวิต จิตใจของทหารและคนเวียดนามซึ่งสอดคล้องกับยุคสมัยหลังสงครามที่ประเทศกำลังก้าวเข้าสู่การ พัฒนาชาติการพัฒนาและสันติภาพ ภาพความเป็นปัจเจกชนที่เคยถูกกดทับไว้จึงได้ถูกหยิบยกและ นำเสนอผ่านงานวรรณกรรมในยุคหลังสงครามนี้ ดังที่ มนธิรา ราโท (2553: 84) กล่าวถึงประเด็นนี้ อย่างน่าสนใจว่า

งานวรรณกรรมต้องอุทิศให้แก่ความอยู่รอดของประเทศก่อน ดังนั้นจึงไม่มี พื้นที่ว่างบนหน้าวรรณกรรมให้กับปัญหาของปัจเจกซึ่งถือกันว่าเป็น ปัญหาของคน คนเดียวหรือเฉพาะกลุ่ม และย่อมจะไม่สำคัญเท่ากับปัญหาของประเทศ แต่เมื่อ

สงครามเวียดนามได้ยุติลง นักเขียนกลับให้ความสนใจกับปัญหาความเจ็บปวดและความปรารถนาของปัจเจกบุคคลอีกครั้ง

การนำเสนอภาพชีวิตผู้คนในยุคสงครามอย่างมีชีวิตจิตใจปรากฏชัดเจนมากขึ้นคือหลังจากเวียดนามประกาศนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจหรือ *โด่ยเหม้ย* ช่วงเวลาดังกล่าวได้เกิดการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาของวรรณกรรมหรือเรียกว่า “วรรณกรรมโด่ยเหม้ย” ที่นำเสนอภาพสงครามและสังคมเวียดนามอย่างเปิดกว้างและหลากหลายมิติ ยุคนโยบายโด่ยเหม้ยจึงเป็นยุคที่นักเขียนได้รับเสรีภาพในการเขียนมากขึ้นกว่ายุคสงครามและทำให้เกิดนักเขียนที่บอกเล่าช่วงชีวิตในสงครามและหลังสงครามเป็นจำนวนมาก งานเขียนหลายเล่มยังวิพากษ์วิจารณ์และสะท้อนปัญหาอุดมการณ์แบบสังคมนิยม อาทิปัญหาทางชนชั้นและการถือครองที่ดิน นอกจากนี้ งานเขียนหลายเล่มยังได้รับการตีพิมพ์ทั้งในเวียดนามและต่างประเทศ วรรณกรรมแบบสังคมนิยมสังคมนิยมเป็นชนบการเขียนงานวรรณกรรมในยุคสงครามเริ่มมีน้อยลง

อย่างไรก็ดี แม้ในยุคนโยบายโด่ยเหม้ยจะมีการเปิดกว้างในการสร้างสรรค์วรรณกรรมแต่ก็มีการจำกัดอยู่ด้วย ดังจะเห็นว่า นักเขียนบางคนถูกจับและขับออกจากพรรคเพราะไปวิพากษ์วิจารณ์พรรค โดยช่วงยุคหลังนโยบายโด่ยเหม้ยนักเขียนที่เป็นกระแสและได้รับความสนใจจากผู้อ่านคนสำคัญคนหนึ่งคือ เชื่อง ทุ ฮีอง (Duong Thu Huong) เธอเป็นสมาชิกของพรรคคอมมิวนิสต์ ในช่วงสงครามเธอมีหน้าที่ทำการแสดงและร้องเพลงเพื่อความบันเทิงกับทหารและช่วยดูแลผู้บาดเจ็บ เมื่อสงครามยุติ เธอมีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นจากรัฐบาล ช่วงเวลาเดียวกัน เชื่อง ทุ ฮีอง ได้สร้างสรรค์วรรณกรรมหลายเล่มแต่ก็ถูกรัฐบาลห้ามจำหน่ายเนื่องจากมีเนื้อหาขัดแย้งกับนโยบายรัฐ เช่น เรื่อง *เรื่องราวความรักที่เล่าก่อนรุ่งสาง* ที่มีเนื้อหาการแทรกแซงความสัมพันธ์ของคู่สามีภรรยาของพรรค เรื่อง *สวรรค์ของคนตาบอด* ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินและการคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่พรรคซึ่งการเขียนวรรณกรรมเรื่องนี้เองที่ทำให้เธอถูกขับออกจากความเป็นสมาชิกพรรคในปี ค.ศ.1990 ต่อมาเมื่อเชื่อง ทุ ฮีองเขียนนวนิยายเรื่อง *สงครามนี้ไม่มีชื่อ* และส่งต้นฉบับไปยังต่างประเทศทำให้เธอถูกจำคุกในปี ค.ศ. 1991 ด้วยข้อหาส่งเอกสารต้องห้ามซึ่งก็คือต้นฉบับของนวนิยายเรื่องนี้ของเธอ เป็นที่น่าสังเกตว่าผลงานของเชื่อง ทุ ฮีองได้รับความสนใจในต่างประเทศมากกว่าในเวียดนาม เนื่องจากรัฐบาลสั่งห้ามจำหน่ายซึ่งทำให้ผู้อ่านรู้จักเธอน้อยลงด้วย สำหรับในต่างประเทศ ผลงานของเธอได้ดีพิมพ์เป็นภาษาต่างๆ หลายภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งอเมริกาและฝรั่งเศสสนใจตีพิมพ์งานของเธอเป็นพิเศษ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสองประเทศนี้เป็นประเทศคู่สงครามและงานของเชื่อง ทุ ฮีองได้สะท้อนความผิดหวังจากอุดมการณ์และแสดงความเจ็บปวดอย่างตรงไปตรงมา (มนธิรา ราโท, 2553)

หลังจากยุคสงครามเข้าสู่ยุคหลังการปฏิรูปโดยเมย์ซึ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านจากยุคของ สงครามสู่ยุคสันติภาพและเข้าสู่เศรษฐกิจแบบเสรีหรือทุนนิยมซึ่งนำไปสู่การปรับเปลี่ยนเส้นทาง ทางการเมืองการปกครองและทางสังคมวัฒนธรรมอันสำคัญนั้น การสร้างสรรค์งานวรรณกรรมที่มี แก่นเรื่องเกี่ยวกับสงครามและความสูญเสียได้ถูกผลิตซ้ำขึ้นในช่วงนั้นจำนวนมาก โดยนำเสนอใน หลายมิติไม่ใช่มีเฉพาะแต่ความกล้าหาญหรือความเสียสละแต่ยังมีเรื่องของความสูญเสียและความ พลัดพรากด้วย เช่นเรื่อง *ปวดร้าแห่งสงคราม* ของ เบา นินท์ ที่นำเสนอประสบการณ์ความ สูญเสียจากสงครามทั้งครอบครัว คนรักและชีวิตจิตใจของเขาเอง และยังนำเสนอการยืนยันความมี ตัวตนแห่งยุคสมัยสงครามเพื่อเชื่อมต่อสายสัมพันธ์ระหว่างยุคสมัยคือยุคสงครามกับปัจจุบันและ อนาคตในบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมของเวียดนาม

เป็นที่น่าสังเกตว่า นักเขียนจำนวนหนึ่งรื้อฟื้นอดีตในสมัยสงครามผ่านวรรณกรรมในเชิง ของการตีความหมายและประเมินค่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่มีผลต่อชีวิต ครอบครัวและ สังคมเวียดนามเพื่อเป็นการเตรียมพร้อมการเปลี่ยนผ่านของยุคสมัยจากยุคสงครามสู่ยุคของสังคม แบบทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ การรื้อฟื้นดังกล่าวยังเป็นการย้ำเตือนให้คนเวียดนามไม่ลืมเลือนการ ต่อสู้ของพี่น้องร่วมชาติที่เสียสละ ซึ่งสะท้อนนัยยะของการปลุกเร้าความรักชาติและทำให้คนรุ่น ต่อมาเข้าใจความเป็นเวียดนามมากขึ้น การรื้อฟื้นเรื่องราวสงครามในอดีตจึงเป็นการรับใช้คุณค่า หรือความเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน ดังนั้น เรื่องราวสงครามที่แม้เป็นความโหดร้ายและ เจ็บปวดจึงถูกรื้อฟื้นขึ้นมากล่าวถึงอยู่เสมอ ดังที่ เหงียนคักเวียน กล่าวย้ำความสำคัญของ ประวัติศาสตร์แห่งชัยชนะของการต่อสู้อันยาวนานซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์กับความเป็นชาติ เวียดนามไว้อย่างน่าสนใจว่า

เรามีอาจกล่าวถึงเวียดนามโดยไม่รำลึกถึง “การต่อต้านอันยาวนาน” ที่ นักปราชญ์ผู้รักชาติเริ่มขึ้นในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 และได้รับผลสำเร็จจากการ ปลดปล่อยไช่ง่อน ใน ค.ศ. 1975 การละลืมประวัติศาสตร์อันเสมือนละครนี้ อาจทำให้ทั้งโลกไม่เข้าใจเวียดนามเลย และสำหรับชาวเวียดนาม การไม่ยอมรับ อดีตนี้เท่ากับแยกตัวให้ออกห่างไปจากชาติเวียดนาม (เหงียนคักเวียน, 2545: 452)

สำหรับคนรุ่นใหม่หรือรุ่นหลังสงครามวรรณกรรมที่เขียนขึ้น มักมีเนื้อหาที่ต่างไปจาก วรรณกรรมยุคสงคราม โดยนำเสนอปัญหาตามสภาพสังคมเวียดนามในบริบทปัจจุบัน ค่านิยมที่

เปลี่ยนแปลงไปหรือสังคมยุคโลกาภิวัตน์ เรื่องของสงครามหรือการปฏิวัติถูกนำเสนอในลักษณะ เป็นเรื่องราวในอดีตของคนรุ่นพ่อแม่และรุ่นปู่ย่า การรับรู้เรื่องสงครามไม่ใช่มาจากประสบการณ์ ตรงแต่มาจากตำรา หนังสือและเอกสารประวัติศาสตร์ทั่วไป งานวรรณกรรมของนักเขียนรุ่นใหม่ จึงเน้นเรื่องชีวิตประจำวันและสภาพสังคมปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี แม้นักเขียนรุ่นใหม่จะสนใจ เรื่องราวของปัจเจกในชีวิตประจำวัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าเรื่องราวสงครามยังคงปรากฏอยู่อย่างต่อเนื่อง หากแต่ถูกหยิบยกขึ้นมาเพื่อทำความเข้าใจสังคม ประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ของตน และการเขียนเรื่องสงครามยังนำเสนอผ่านการกลับไปค้นหาประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าของคนรุ่น ปู่ย่าหรือรุ่นพ่อแม่ จากเอกสารตำราหรือจากหนังสือประวัติศาสตร์เพื่อเติมเต็มการรับรู้เรื่องราว สงครามที่พวกเขาไม่เคยรับรู้มาก่อน เรื่องราวบาดแผลแห่งสงครามจึงถูกทำความเข้าใจโดยนักเขียน รุ่นใหม่ด้วยการแกะรอยจากคำบอกเล่าหรือเอกสารต่างๆ โดยการที่นักเขียนรุ่นใหม่กลับไปทำความเข้าใจ จักหรือทำความเข้าใจประวัติศาสตร์สงครามและการปฏิวัตินั้นส่วนหนึ่งอาจมาจากการที่เวียดนาม ถูกประเมินค่าในความหมายที่หลากหลายทั้งความสูญเสีย ความแตกแยกและความสามัคคี การ ต่อสู้ ความอดทนหรือแม้แต่การเสียสละเพื่อส่วนรวม ความหลากหลายของภาพแทนเหล่านี้ส่งผล ต่อความเข้าใจในอัตลักษณ์ของตนและเวียดนาม ภาพแทนเหล่านี้ถูกมองโดยคนรุ่นหลังสงครามทั้ง คนหนุ่มสาวที่อยู่ในเวียดนามและกลุ่มที่อพยพไปยังประเทศอื่นแล้ว การกลับไปเรียนรู้ ประวัติศาสตร์เพื่อทำความเข้าใจและเชื่อมรอยต่อระหว่างยุคสมัยจึงมีความสำคัญต่อการนิยามอัต ลักษณ์ของคนเวียดนามอย่างยิ่ง

นอกจากเวียดนามแล้ว กัมพูชาเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ประสบกับภาวะสงครามระหว่างฝ่าย คอมมิวนิสต์และประชาธิปไตยในยุคสงครามเย็น อย่างไรก็ตาม ในกัมพูชาไม่ได้เพิ่งเริ่มในช่วง สงครามเย็น แต่เริ่มมาตั้งแต่สมัยที่ยังอยู่ภายใต้อารักขาของฝรั่งเศส โดยชาวกัมพูชาพยายามทำ สงครามเพื่อต่อต้านฝรั่งเศส แต่ความรุนแรงได้มาปะทุอย่างหนักในยุคสงครามเย็น ฝ่ายปฏิวัติใน กัมพูชาซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเวียดกงเข้าสู่รบกับฝ่ายสหรัฐอเมริกา ในปี 1973 สหรัฐอเมริกา ระดมทิ้งระเบิดเพื่อสกัดกั้นชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ แต่ก็ไม่เป็นผล ในต้นปี 1975 ฝ่าย คอมมิวนิสต์สามารถเข้ายึดกรุงพนมเปญได้ ซึ่งเป็นสองอาทิตย์ก่อนการได้รับชัยชนะของเวียดนามใต้ และทำให้สหรัฐอเมริกาต้องถอนกำลังออกไป

ในกัมพูชา ความรุนแรงอันเป็นผลพวงของการต่อสู้เชิงระบอบการปกครองในช่วงสงคราม เย็นไม่ได้จบลงหลังจากชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์ แต่ยังคงมีอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะช่วงปี 1975- 1978 ผู้นำระบอบกัมพูชาประชาธิปไตย ซึ่งเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ ที่เรียกว่า “องค์การ ปฏิวัติ” หรือกลุ่มเขมรแดง มีซาลอท ซาร์ (Saloth Sar) หรือ พล พต (Pol Pot) เป็นผู้นำ ต้องการ

เปลี่ยนแปลงกัมพูชา โดยใช้อุดมการณ์แบบ "อุดมการณ์ปฏิวัติแบบเบ็ดเสร็จ" (idéologie de révolution totale) ผ่านการกำจัดสิ่งที่คิดว่าเป็นอุปสรรคต่อความเสมอภาคและความยุติธรรมทางสังคม โดยสิ่งที่ถูกมองว่าเป็นอุปสรรคคือ ชีวิตครอบครัว ลัทธิปัจเจกชนนิยมและความเคยชินที่ฝังรากลึกอยู่ รวมทั้งสถาบันศักดินา การปฏิวัติจะช่วยปลดปล่อยชาวกัมพูชาให้ได้กลายเป็นนายของตนเอง พรรคคอมมิวนิสต์เข้ามาควบคุมการปฏิวัติอย่างเข้มงวด (เดวิด แชนด์เลอร์, 2543: 329-330) การโดดเดี่ยวประเทศออกจากอิทธิพลต่างชาติ และประกาศปิดสถาบันต่างๆ ทั้งโรงเรียน โรงพยาบาล โรงงาน ยกเลิกระบบธนาคาร เงินตรา ฯลฯ

การเปลี่ยนแปลงประเทศประการหนึ่งที่สะท้อนภาพความรุนแรงคือ การกวาดต้อนผู้คนในเขตเมือง เช่น พนมเปญและเมืองสำคัญๆ กว่าสองล้านคนออกไปนอกเมืองและบังคับให้ทำการเกษตรและใช้แรงงานร่วมกันในพื้นที่ชนบท โดยต้องทำงานให้กับคอมมูน กลุ่มคนกลุ่มนี้ถูกเรียกว่า "ประชาชนใหม่" การกวาดต้อนดังกล่าวทำเพื่อจำแนกประชาชนที่ถือว่าเป็น "ศัตรูทางชนชั้น" ไม่ว่าจะเป็น ทหาร ข้าราชการ เชื้อพระวงศ์ ผู้มีการศึกษา หรือผู้มีวิชาชีพเฉพาะในด้านต่าง ๆ ออกมาเพื่อขจัดทิ้ง การกระทำดังกล่าวนี้ ส่งผลให้ประชาชนชาวกัมพูชาต้องเสียชีวิตจากการถูกสังหาร ถูกบังคับใช้แรงงาน และความอดอยาก เป็นล้านคน นอกจากนี้ เกิดภาพการทารุณกรรมในหลายรูปแบบ เช่น การไล่ผู้ป่วยลงจากเตียง การสังหารแบบเหวี่ยงแห คนป่วยคนชรารวมทั้งเด็กเล็กนอนตายหรือถูกทิ้งอยู่ตามถนน ฯลฯ (เดวิด แชนด์เลอร์, 2543: 331) กลุ่มเขมรแดงยังสังหารและขับไล่ชาวต่างชาติและกลุ่มที่มีเชื้อชาติอื่น โดยต้องการสร้างประเทศให้มีคนเพียงเชื้อชาติเดียวคือ เชื้อชาติกัมพูชา

สาเหตุความรุนแรงในยุคเขมรแดงประการหนึ่งคือมาจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญในเดือนมกราคม 1976 ที่ไม่ได้ให้การรับรองเรื่องสิทธิมนุษยชน ให้คำจำกัดความหน่วยงานของรัฐไม่กึ่งองค์กร และล้มเลิกทรัพย์สินส่วนบุคคล ศาสนา และการผลิตทางเกษตรที่มุ่งเพื่อครอบครัว ปฏิเสธการเป็นพันธมิตรและความช่วยเหลือจากต่างชาติ ตลอดจนตัดความสัมพันธ์กับโลกภายนอก (เดวิด แชนด์เลอร์, 2543: 336) ชาวกัมพูชาส่วนใหญ่จึงต้องทำงานระหว่างสิบหรือสิบสองชั่วโมงต่อวัน หลายคนเสียชีวิตจากการทำงานหนักและขาดอาหาร กัมพูชายังประสบกับภาวะอดอยากทั่วประเทศด้วย ความรุนแรงในกัมพูชาในช่วงเขมรแดงถูกปิดเงียบอยู่ภายในประเทศ

ปี 1977-1978 เวียดนามกับกัมพูชายังทำสงครามกัน โดยเวียดนามพอใจที่พล พตได้เยือนจีนกล่าวว่าเป็นการยั่วยุ ส่วนกัมพูชาไม่พอใจเวียดนามที่ได้เซ็นสัญญามิตรภาพกับโซเวียตเพื่อถ่วงดุลจีน เวียดนามจึงได้ส่งทหารเข้าไปยังกัมพูชา การรบเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ในปี 1978 กอง

กำลังเวียดนามสามารถบุกเข้าไปยังพนมเปญ พล พตและเจ้าหน้าที่ระดับสูงหนีออกนอกเมือง การต่อสู้ในครั้งนี้ส่งผลให้มีผู้คนล้มตายอีกเป็นจำนวนมาก และเป็นการค่อยๆ ปิดฉากระบอบกัมพูชา ประชาธิปไตย

ยุคเขมรแดงเป็นยุคที่วัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบเดิมได้ถูกทำลายไป ทั้งสถานที่และจิตวิญญาณ บ้าน วัดและโรงเรียนถูกทำลาย การเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างฉับพลันและรุนแรงนี้ จึงมิได้มีผลกระทบเชิงรูปธรรมต่อผู้คนเท่านั้นแต่ยังส่งผลต่อความคิดความเชื่อและวิถีชีวิตของพวกเขาด้วย เนื่องจากการปฏิวัตินี้ทำให้สังคมแบบดั้งเดิมสูญหายไป และเกิดสังคมแบบใหม่ที่ตัดขาดจากอดีตหรือสิ่งที่มีมาก่อนการปฏิวัติ ซึ่งเป็นการทำลายวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม ตลอดจนจิตวิญญาณ ธิตติ บัวคำศรี กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า “สังคมใหม่ตัดขาดอย่างสิ้นเชิงกับอดีตสถาบันที่มีมาก่อนการปฏิวัติถูกกำจัดอย่างถอนรากถอนโคน ประเพณีและวิถีชีวิตแบบเก่า ไม่ว่าจะเป็เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย ทรงผมกลายเป็นสิ่งต้องห้าม เมือง วัด โรงเรียน เงินตรา ตลาด และทรัพย์สินส่วนบุคคลซึ่งถือว่าเป็นศัตรูของการปฏิวัติถูกกำจัด” (ธิตติ บัวคำศรี, 2547: 116) รัฐบาลใหม่จึงต้องเร่งฟื้นฟูประเทศทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม การฟื้นฟูดังกล่าวดำเนินควบคู่ไปกับการปลุกกระแสชาตินิยม โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย การฟื้นฟูประเทศนี้ทำผ่านการรื้อฟื้นขนบวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมให้กลับคืนมา มีการบูรณะซ่อมแซมสถานที่ต่างๆ ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมแบบเดิม และยังเสริมสร้างแนวคิดชาตินิยมผ่านการยกย่องคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิมนั้น ทั้งหญิงและชายจึงมองว่าพวกเขาต่างได้รับเกียรติให้มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูประเทศอย่างเท่าเทียม

ช่วงเวลานี้ การฟื้นฟูวรรณกรรมเป็นอีกนโยบายหนึ่งที่รัฐให้ความสำคัญ ด้วยเพราะวรรณกรรมถูกทำลายไปในยุคเขมรแดงเป็นจำนวนมาก การรื้อฟื้นวรรณกรรมขนบและส่งเสริมให้มีการสร้างงานวรรณกรรมเป็นเรื่องจำเป็นเพราะแสดงวัฒนธรรมชาติและใช้ชีเป็นเครื่องมือชี้นำสังคมของรัฐ โดยรัฐได้ส่งเสริมให้ฟื้นฟูแบบเรียนส่งเสริมการสร้างสรรควรรณกรรมและจัดประกวดวรรณกรรม การสร้างสรรค์วรรณกรรมในยุคหลังเขมรแดงส่วนใหญ่สะท้อนแนวคิดการกำเนิดใหม่ของกัมพูชาหรือเรื่องที่สะท้อนการอุทิศตนเพื่อความหวังและอนาคตของชาติ แก่นเรื่องดังกล่าวได้รับการสนับสนุนจากรัฐเป็นอย่างดี โดยวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ การประกวดวรรณกรรมเพื่อฉลองครบรอบวันชาติ 11 ปี หลังการปลดปล่อยจากเขมรแดงคือเรื่อง *คืนแรมผ่านพ้นไปแล้ว* ของ ปิล วัฒนารักษ์ ที่สะท้อนการอุทิศตนทำเพื่อสังคมและประเทศชาติของตัวละครฝ่ายหญิง (อารีญา หุตินทะ, 2556: 84-85)

ช่วงเวลาเดียวกันนี้วรรณกรรมที่ปรากฏมากในช่วงนี้อีกประเภทหนึ่งคือวรรณกรรมแนวรักพาฝัน แนวลึกลับและแนวสืบสวนสอบสวน วรรณกรรมเหล่านี้ได้รับการตอบรับจากผู้อ่านอย่างดีทั้งที่ถูกควบคุมจากรัฐอย่างเข้มงวดเพราะถูกมองว่าไม่ได้มีส่วนช่วยฟื้นฟูชาติ ซึ่งสะท้อนภาพของสังคมกัมพูชาที่ผู้คนต้องการหลีกเลี่ยงความเป็นจริงที่โหดร้ายที่พวกเขาได้เผชิญ วรรณกรรมนอกกระแสหลักของรัฐนี้ ส่วนใหญ่เป็นวรรณกรรมที่นำเสนอภาพตัวละครตามแบบฉบับโดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายหญิงซึ่งเป็นผู้อ่านกลุ่มใหญ่ของวรรณกรรมประเภทนี้ ภาพตัวละครหญิงสะท้อนถึงความเป็นสตรีในชนบ เป็นคนดีเพียบพร้อม ฝันฝ่าอุปสรรคในชีวิตและได้ครองรักกับพระเอกในที่สุด (อารียา หุตินทะ, 2556: 84-86) ความนิยมในวรรณกรรมประเภทนี้ สะท้อนให้เห็นความโหยหาอดีตตามแบบฉบับของคนในสังคมกัมพูชาที่เคยอยู่ในสภาพบ้านเมืองที่ปกติสุข ซึ่งการโหยหาอดีตตามแบบฉบับนี้ยังสะท้อนความต้องการเชื่อมต่อตัวตนแบบเดิมที่ขาดหายไปจากยุคเขมรแดงด้วยการเติมเต็มจากวรรณกรรม

การควบคุมการนำเสนอวรรณกรรมให้อยู่ในกรอบตามที่รัฐส่งเสริมนั้น ทำให้วรรณกรรมส่วนใหญ่เป็นวรรณกรรมแนวสร้างชาติ นักเขียนที่ถูกส่งเสริมส่วนใหญ่ยังเป็นนักเขียนที่สร้างวรรณกรรมตามแนวของรัฐ และวรรณกรรมที่ได้รับการยกย่องว่ามีคุณค่าเป็นวรรณกรรมแนวฟื้นฟูชาติที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ชาตินิยม วรรณกรรมประเภทอื่นถูกควบคุมอย่างเข้มงวด การเล่าเรื่องราวในยุคเขมรแดงผ่านวรรณกรรมของนักเขียนที่มีประสบการณ์ในยุคเขมรแดงจึงนำเสนอเรื่องให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐตามไปด้วย งานวรรณกรรมที่บอกเล่าถึงประสบการณ์ความเลวร้ายถูกทำให้เงียบลงเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ เป็นที่น่าสังเกตว่า วรรณกรรมที่บอกเล่าความเลวร้ายและเล่าเรื่องได้จนเรื่องนั้นดูมีชีวิตจิตใจมักเป็นวรรณกรรมที่ออกจากปากของคนกัมพูชาที่อพยพไปยังประเทศที่ 3 ดังจะเห็นว่า มีวรรณกรรมที่บอกเล่าถึงความโหดร้ายในยุคเขมรแดงผลิตโดยนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นเป็นจำนวนมาก และยังออกมาหลายรูปแบบ

สำหรับประเทศลาวนั้น ในปลายทศวรรษ 1960 ถึงต้นทศวรรษ 1970 เกิดสงครามอันเป็นการสู้รบระหว่างกลุ่มคอมมิวนิสต์ลาวหรือขบวนการปะเทดลาวกับฝ่ายประชาธิปไตย โดยฝ่ายขบวนการปะเทดลาวได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม ส่วนฝ่ายประชาธิปไตยในลาวได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาซึ่งร่วมมือกับกองทหารของประเทศไทยและชนกลุ่มน้อยในลาว สงครามนี้ไม่ได้ผ่านความเห็นชอบของรัฐบาลสหรัฐรวมทั้งรัฐบาลไทย เป็นการตัดสินใจของผู้นำประเทศ และการดำเนินการดังกล่าวถูกปิดเป็นความลับ โดยให้กองทหารลาวและชนกลุ่มน้อยในประเทศ ซึ่งก็คือกลุ่มคนม้ง สู้รบกันโดยมีสหรัฐอเมริกาสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง สงครามนี้จึงถูกเรียกว่า “สงครามลับ” (Secret War)

ในลาว คนม้งเป็นอีกกลุ่มชนหนึ่งที่ต่างจากคนลาวแท้ มีการแบ่งแยกเรียกคนม้งว่า ลาวบน เพราะคนม้งจะอาศัยอยู่ในแถบที่สูงบนเขาทางตอนเหนือ ส่วนคนลาวจะอาศัยอยู่บริเวณที่ราบตอนล่างเรียกว่า ลาวล่าง คนม้งมีจำนวนน้อยกว่าคนลาว และทั้ง 2 กลุ่ม ยังมีวัฒนธรรมเฉพาะของตนด้วย ตามประวัติศาสตร์กลุ่มคนม้งยังเป็นกลุ่มต่อต้านหรือเป็นฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลลาวหลายครั้ง เช่นการช่วยเหลือฝรั่งเศสเมื่อครั้งฝรั่งเศสเข้ามายังลาวหรือเข้าร่วมกับอเมริกาต่อสู้กับรัฐบาลลาวเมื่อช่วงสงครามเย็น เป็นต้น ความไม่กลมกลืนทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ทำให้คนม้งถูกมองเป็น “คนอื่น” สำหรับคนม้งเอง พวกเขาตระหนักถึงความไร้พื้นที่เพราะสงครามที่ทำให้ต้องอพยพอย่างต่อเนื่อง

ในยุคสงครามเย็น “ม้ง-ลาว” นำโดย นายพลวัง เปา (Vang Pao) ผู้นำกองทหารม้งเข้าต่อต้านการแพร่อิทธิพลของคอมมิวนิสต์และต่อสู้กับทั้งทหารของขบวนการปะเทดลาวและทหารเวียดกง โดยได้รับการสนับสนุนจากอเมริกา สงครามดังกล่าวทำให้ทหารม้งและพลเรือนม้งเสียชีวิตจำนวนมาก ในช่วงนั้นมีชาวม้งอพยพหนีภัยสงครามข้ามเข้ามายังเขตประเทศไทยจำนวนมาก หลายหมื่นคน โดยรัฐบาลไทยจัดให้อาศัยอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัย เช่น ค่ายผู้ลี้ภัยบ้านวินัย ค่ายผู้ลี้ภัยสำนักถ้ำกระบอก ค่ายผู้ลี้ภัยเชียงคำ จังหวัดพะเยา ค่ายผู้ลี้ภัยบ้านห้วยน้ำขาว จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นต้น ต่อมารัฐบาลสหรัฐอเมริกาอนุญาตให้กลุ่มม้งประมาณ 180,000 คน อพยพไปอยู่สหรัฐ และยังมีกระจายไปอยู่อีกหลายประเทศ อย่างไรก็ตาม ยังมีม้งตกค้างอยู่ในประเทศไทยจำนวนหลายพันคน ในปลายปี 2552 รัฐบาลไทยได้ส่งคนม้งที่เหลือกลับยังประเทศลาวทั้งหมดแล้ว

ตามเอกสารทางประวัติศาสตร์ ม้งคือกลุ่มคนที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ยังลาว ความเป็นมาหรือถิ่นฐานดั้งเดิมของม้งยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจนว่ามาจากที่ใด บ้างว่ามาจากดินแดนแถบเมโสโปเตเมีย (Mesopotamia) ค่อยๆ อพยพมาทางด้านเหนือของรัสเซียผ่านไซบีเรีย มองโกเลีย จนมาถึงตอนใต้ของจีน บ้างเชื่อว่าม้งตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณตอนใต้ของจีนอยู่แล้ว แต่ถูกพวกฮั่นรุกรานจึงต้องอพยพเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่กลางศตวรรษที่ 19 ม้งประมาณ 500,000 คน อพยพไปอยู่ในหลายประเทศ เช่น ลาว เวียดนาม ไทย พม่า ฯลฯ (Gary Y. Lee, 7:1-33) ชาลี คเซนทร์ (2550: 95) กล่าวถึงชนชาวม้งว่า “ในหมู่ของชาวม้ง พวกเขาารู้สึกว่าตนเองเกิดมามีเคราะห์กรรมเหมือนถูกพระเจ้าสาป ไม่มีผืนดินและถิ่นฐานพำนักอาศัยเป็นของตนเอง ต้องเร่ร่อนอพยพหลบภัยไม่หยุดหย่อน เพราะสงครามในลาวได้เกิดซ้ำแล้วซ้ำเล่า”

การเข้าร่วมสงครามของม้ง-ลาวและเข้าเป็นฝ่ายเดียวกับอเมริกาในยุคสงครามเย็นนั้น ชาวม้งในลาวไม่มีทางเลือกหรือตัดสินใจด้วยตัวเอง แต่ต้องตกอยู่ในสภาวะจำยอมที่ถูกดึงเข้าไปเกี่ยวข้องและเป็นผู้ที่มี ทบาทหลักทางทหารท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมืองในยุคสงครามเย็น (ประสิทธิ์ ลีปรีชา, 2554: 28) อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่ง การเข้าร่วมสงครามมีนัยยะสำคัญที่สัมพันธ์กับความต้องการมี “บ้าน” ของคนม้ง-ลาวอย่างยิ่ง เนื่องจากประวัติศาสตร์ของกลุ่มม้งมีแต่การอพยพ อีกทั้งกลุ่มม้งยังเป็นชนกลุ่มน้อยที่ถูกมองข้าม หากได้รับชัยชนะจากสงครามก็จะได้รับการยอมรับและทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีพื้นที่ที่จะหยั่งรากไม่ต้องโยกย้ายอีกต่อไป พวกเขาต้องการให้ลาวเป็นพื้นที่ที่จะอยู่อาศัยได้อย่างถาวร ดังที่ นายพลวัง เปา ผู้นำกลุ่มทหารม้งกล่าวข้อความที่มีนัยยะสะท้อนให้เห็นความต้องการมี “บ้าน” และไม่ต้องการอพยพไปไหนอีกว่า

ที่นี่คือบ้านของเรา’ วังเปากล่าวขณะวาดมือชี้ไปยังเนินเขาและทุ่งไหหิน เบื้องหลัง ‘ภูเขานี้เป็นของเรา เราไปมาหาสู่กับพวกคอมมิวนิสต์ พวกเขาเข้ามาบริเวณนี้หลายปีแล้ว พวกคนของฉันเข้ากันกับพวกเขาไม่ได้ วิถีชีวิตของเราแตกต่างกันเกินไป เรามีทางเลือกเพียงสองทางเท่านั้นคือสู้กันหรือทิ้งถิ่นฐานไปที่อื่น เราไม่มีทางเลือกอื่น หากคุณให้อาวุธกับเรา เราก็จะสู้กับพวกมัน’ (โรเจอร์ วอร์น, 2545: 37)

ในปี 1949 ลาวได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสอย่างสมบูรณ์ ต่อมาในปลายทศวรรษ 1960 ถึงต้นทศวรรษ 1970 เกิดการสู้รบระหว่างกลุ่มคอมมิวนิสต์ลาวหรือขบวนการปะเทดลาวกับฝ่ายประชาธิปไตย โดยฝ่ายขบวนการปะเทดลาวได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม ส่วนฝ่ายประชาธิปไตยในลาวได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาซึ่งร่วมมือกับกองทหารม้งเมื่อทหารอเมริกันยอมถอนกำลังออกจากเวียดนามและประเทศในกลุ่มอินโดจีนจึงทำให้ม้งเป็นฝ่ายแพ้สงครามด้วย การพ่ายแพ้ครั้งนี้ทำให้คนม้งต้องอพยพออกจากลาวเพื่อหนีการไล่ล่าของทหารลาวคอมมิวนิสต์ ทำให้คนม้งต้องเดินทางอพยพออกจากพื้นที่ที่พำนักอาศัยอีกครั้ง การเดินทางดังกล่าวยังทำให้คนม้งพลัดถิ่นได้ผลิตรรณกรรมในพื้นที่พลัดถิ่นที่แสดงถึงความปรารถนาการหยั่งรากหรือการแสวงหาพื้นที่ในการตั้งถิ่นฐานด้วย การได้รับอนุญาตให้มาตั้งถิ่นฐานในสหรัฐอเมริกาเกิดมาจากการที่ม้งเคยช่วยสหรัฐรบกับคอมมิวนิสต์ลาว สหรัฐจึงยินยอมให้ม้งจำนวนหนึ่งอพยพมาได้ อย่างไรก็ตาม ยังมีม้งอีกจำนวนมากที่ยังอยู่ค่ายอพยพในประเทศไทยและถูกส่งกลับไปยังประเทศลาว

เนื่องจากม้งยังไม่มีภาษาเขียนของตน วรรณกรรมที่เป็นลายลักษณ์อักษรจึงยังไม่ปรากฏ อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนม้งได้บันทึกประวัติศาสตร์ของพวกเขาผ่านศิลปะและวัฒนธรรม เช่น บันทึกลงผ้าปักเพื่อเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสงครามและการอพยพ เป็นที่น่าสังเกตว่าเรื่องราวเกี่ยวกับคนม้งในผ้าปักไม่ได้เล่าถึงสงครามเพียงอย่างเดียวแต่ยังบันทึกประวัติศาสตร์การอพยพ วิถีชีวิตและครอบครัวในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เคลื่อนไหวและเดินทางอยู่ตลอดเวลา ดังจะเห็นได้จากภาพผ้าปักในบันทึกของ จ้าง ในเรื่อง *Kou Chang's Story: the Journey of a Laotian Hmong Refugee Family* (1993) เป็นต้น

หลังจากสงครามเย็นสิ้นสุด ผู้คนในประเทศเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาวจำนวนมากต้องเดินทางลี้ภัย ออกจากบ้านเกิดไปอาศัยยังค่ายอพยพ และลี้ภัยไปอาศัยอยู่ในประเทศที่ 3 ช่วงเวลานั้นเกิดการอพยพของกลุ่มผู้ลี้ภัยอินโดจีนจำนวนหลายแสนคน โดยย้ายไปอาศัยในหลายประเทศ ผู้พลัดถิ่นจำนวนหนึ่งได้เขียนวรรณกรรมเพื่อบอกเล่าประสบการณ์ในยุคสงครามและการพลัดถิ่น เรื่องเล่าดังกล่าวสะท้อนให้เห็นรูปแบบการเขียนวรรณกรรมที่เปลี่ยนไปตามบริบททางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองจากวรรณกรรมยุคสงครามจนถึงวรรณกรรมหลังยุคสงครามที่ผลิตจากปลายปากกาของคนพลัดถิ่น หัวข้อต่อไปนี้จะกล่าวถึงผลกระทบจากยุคสงครามเย็นต่อการพลัดถิ่นและการผลิตวรรณกรรมของนักเขียนทั้ง 3 กลุ่ม

2.2 ผลกระทบจากยุคสงครามเย็นต่อการพลัดถิ่นและเรื่องเล่าหลังสงคราม

หลังยุคสงครามเย็นปรากฏการอพยพของคนในเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาวจำนวนมากอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ส่วนใหญ่ลี้ภัยมายังค่ายอพยพในฝั่งประเทศไทย ก่อนที่จะได้รับอนุญาตให้ไปตั้งถิ่นฐานยังประเทศที่สาม ผู้อพยพบางส่วน เช่น ม้ง-ลาว จำนวนหนึ่งถูกส่งกลับไปยังลาว หลังจากที่ค่ายอพยพในฝั่งไทยถูกปิด เช่นเดียวกับคนกัมพูชาและเวียดนามที่ยังค้างอยู่ในค่ายอพยพได้ถูกส่งกลับประเทศเช่นกัน รัฐบาลเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาว ยังต้องเร่งฟื้นฟูประเทศให้กลับคืนสู่ภาวะปกติโดยเร็ว มีการดำเนินนโยบายทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจในรูปแบบใหม่เพื่อฟื้นฟูประเทศและคุณภาพชีวิตของประชาชน ในสภาวะดังกล่าวยังเปิดโอกาสให้แก่นักเขียนหน้าใหม่ที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสงครามและวิถีชีวิตหลังสงคราม ทั้งนักเขียนที่เขียนในประเทศและนักเขียนพลัดถิ่นด้วย

ในเวียดนาม หลังจากที่อเมริกาถอนกำลังออกจากเวียดนาม กลุ่มคนเวียดนามที่อพยพไปยังประเทศที่สามหลังจากที่ไซ่ง่อนแตกประมาณปี 1975 นั้น กลุ่มคนกลุ่มนี้อพยพไปยังหลาย

ประเทศ การอพยพเปิดโอกาสให้ได้ทบทวนประวัติศาสตร์บ้านเกิดเมืองนอนและเรื่องราวความรุนแรงในช่วงสงครามเวียดนาม ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกกับมาตุภูมิ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่มีประสบการณ์ตรงในช่วงสงครามเวียดนาม งานเขียนของคนกลุ่มนี้มักนำเสนอประสบการณ์ทั้งก่อนและหลังสงคราม การมาอาศัยยังประเทศที่ 3 ทำให้ผู้รอดชีวิตหลายคนต้องเผชิญกับสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงจากการรับรู้แบบเดิม ผู้รอดชีวิตหลายคนที่ย้ายมาและเติบโตในประเทศที่ 3 ได้เรียนรู้บริบททางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมของแผ่นดินเกิดผ่านเรื่องเล่าจากปลายปากกาของนักเขียนชาวตะวันตก ซึ่งทำให้ตระหนักได้ว่า เรื่องราวประวัติศาสตร์ของสังคมบ้านเกิดถูกมองจากสังคมตะวันตกอย่างไร เช่น เรื่องเล่าอัตชีวประวัติเรื่อง *หลิวคังคังลี* ของเอลเลียต ที่สะท้อนให้เห็นการนิยามประวัติศาสตร์ยุคสงครามเวียดนามของตะวันตกที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับความเป็นเวียดนาม ตัวตนหรือบทบาทของเวียดนามในยุคสงคราม การตระหนักถึงการถูกลดทอนหรือมองข้ามบทบาทของเวียดนามในยุคสงครามถูกเขียนไว้ในประวัติศาสตร์กระแสหลักเป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ทำให้เอลเลียตเขียนเรื่องเล่าเพื่อนำเสนอประวัติศาสตร์เวียดนามใหม่จากมุมมองของตน ผ่านการผูกโยงร้อยพันเรื่องราวของครอบครัวเรื่องเล่าจึงมีนัยทางการสังคมการเมืองที่ผู้อ่านต้องตีความ โดยเอลเลียต หญิงสาวชาวเวียดนามที่ต้องพลัดถิ่นไปอยู่อเมริกาช่วงสงครามเวียดนาม เป็นผู้พลัดถิ่นรุ่นที่เติบโตในพื้นที่พลัดถิ่น เธอกล่าวในหน้าบทนำว่า ประวัติศาสตร์ของสงครามเวียดนามมักเต็มไปด้วยเรื่องของคนอเมริกันและฝรั่งเศส ประวัติศาสตร์ของเวียดนามมักจะอยู่แถวหลัง เธอจึงเขียนเรื่องนี้ขึ้นเพื่อแสดงความมีตัวตนของชาติเวียดนาม นอกจากนี้ เอลเลียตยังร้อยพันยุคสมัยที่จีนเข้ามามีอำนาจอันเป็นยุคสมัยที่เวียดนามรุ่งเรืองและรุ่มเย็น โดยนอกจากจะแสดงให้เห็นประวัติศาสตร์อันยาวนานแล้ว ยังสะท้อนความภาคภูมิใจในความเป็นชาติที่มีรากเหง้าทางวัฒนธรรมและความมีตัวตนของชาติในมิติประวัติศาสตร์ด้วย

ในงานอัตชีวประวัติเรื่องอื่นๆ เช่น เรื่อง *When Heaven and Earth Changed Places* (Le Ly Hayslip, 1989) ของ เล ลาย เฮย์สลิป (Le Ly Hayslip) ซึ่งเป็นงานเขียนเล่มแรกๆ ของนักเขียนเวียดนามในอเมริกา ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 1989 เฮย์สลิปเป็นผู้ก่อตั้งมูลนิธิตะวันออกพบตะวันตก หรือ East Meets West Foundation ในอเมริกา เฮย์สลิปสร้างสรรค์เรื่องเล่าเพื่อนำเสนอประวัติศาสตร์และมุมมองใหม่เกี่ยวกับบ้านเกิดของเธอในยุคสงครามเช่นเดียวกับเอลเลียต แต่ในเรื่องเล่าของเฮย์สลิปเธอจะเน้นเล่าให้เห็นถึงผลพวงจากสงครามที่เกิดขึ้นกับคนที่อยู่ระหว่างพรมแดนเหนือกับใต้เช่นเดียวกับคนที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ ซึ่งเผยให้เห็นตัวตนของคนภาคกลางที่ได้รับผลกระทบไม่ต่างไปจากคนทั้ง 2 ภาค เรื่องเล่าของเฮย์สลิปบอกเล่าเรื่องราวสงครามตั้งแต่สงครามกับฝรั่งเศสและสงครามเวียดนามซึ่งเธอเรียกว่า “สงครามกลางเมือง” หรือ

“civil war” และเล่าการกลับไปยังบ้านเกิดเพื่อทบทวนประสบการณ์และสานต่ออนาคต เฮย์สลิป เล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเธอ กับครอบครัวและกับประเทศของเธอว่าเกิดอะไรขึ้นและทุกคนได้รับผลกระทบจากสงครามอย่างไร เธอยังทบทวนบทเรียนชีวิตในแต่ละช่วงที่ทำให้ได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ต่างๆ การทบทวนดังกล่าวก็เพื่อให้เธอสามารถเชื่อมต่อช่องว่างระหว่างสายสัมพันธ์ของเธอกับแผ่นดินเกิด การรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับการกลับไปยังบ้านเกิดทำให้เฮย์สลิปเรียนรู้ความสำคัญของเวียดนามทั้งเหนือใต้จากมุมมองของคนที่อยู่ตอนกลางของประเทศ และยังเรียนรู้จิตวิญญาณของคนเวียดนามที่เต็มไปด้วยการอุทิศเพื่อชาติและเสรีภาพผ่านการกลับไปยังสถานที่ที่เคยอยู่ในช่วงของสงคราม

ใน *When Heaven and Earth Changed Places* เฮย์สลิป ยังบรรยายถึงสภาพครอบครัวของเธอที่เป็นชาวนาอาศัยอยู่ตอนกลางของประเทศ เธอเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมจากพ่อแม่ ต่อมาเมื่อเกิดสงครามกับฝรั่งเศสและอเมริกา เธอถูกส่งสอนว่าอเมริกาจะเข้ามาฆ่าพี่น้องร่วมชาติ เธอเรียนรู้ว่าเวียดนามมี 2 ภาค มีการปกครอง 2 รูปแบบและมีผู้นำ 2 คน ซึ่งนำไปสู่การตั้งคำถามกับสถานการณ์ของการต้องเลือกระหว่าง 2 ขั้วนี้ ขณะเดียวกันก็ถูกหล่อหลอมให้ตระหนักถึงความสำคัญของปิตุภูมิที่ผูกติดผู้คนบรรพบุรุษและการมีอิสรภาพในผืนแผ่นดินแห่งนี้ การถูกหล่อหลอมและปลูกฝังเช่นนี้ ทำให้เธอตกอยู่ในสภาวะอิหฺลัถิเหลื่อและเกิดการปะทะกันระหว่างชนบความเชื่อเดิมที่ถูกปลูกฝังกับตัวตนความคิดและจิตใจของเธอเอง การกลับไปทบทวนประสบการณ์ความทรงจำทำให้เธอเข้าใจความเป็นมาและสามารถเชื่อมต่อความเข้าใจของเธอกับประวัติศาสตร์ชาติ ขณะเดียวกันการรำลึกถึงคำสั่งสอนอันเป็นชนบททางวัฒนธรรมที่ได้จากพ่อแม่และบรรพบุรุษที่ให้อภัยในชาติบ้านเกิดและบรรพบุรุษที่ได้เสียสละเพื่อสร้างเวียดนามทำให้เธอยังคงผูกพันอยู่กับเวียดนาม เธอยังมองคนเวียดนามเป็นดังเครือญาติและยังคงภูมิใจในความเป็นชาติเวียดนาม อย่างไรก็ตาม การผูกพันนี้ไม่ได้ยึดติดอยู่กับพื้นที่หรือความเป็นชาติเหมือนกับคนรุ่นก่อน แต่เป็นการผูกพันผ่านจิตวิญญาณของความเป็นครอบครัวและเครือญาติ ดังที่เธอกล่าวว่าไม่ต้องเสียใจหรือผิดหวังหากต้องสูญเสียคนที่รักไปเพราะตราบใดที่ยังมีชีวิตอยู่ เรายังสามารถจดจำและรำลึกถึงสิ่งต่างๆ เหล่านั้นได้ “Do not despair. As long as you are alive, that light still burns within you. If you lost someone you love, his light burns on in you – so long as you remember. Be happy every day you are alive.” (Hayslip, 2003: xv) การกลับไปทำความเข้าใจในเรื่องพื้นที่บ้านจึงทำให้เธอสามารถกลับไปเยี่ยมบ้านเกิดและเชื่อมต่อสายสัมพันธ์กับบ้านเกิดได้ผ่านจิตวิญญาณและสายสัมพันธ์ครอบครัว

เป็นที่น่าสังเกตว่า นอกจากเรื่องเล่าจะทำหน้าที่ทอสานช่องว่างความเข้าใจเรื่องตัวตนและพื้นที่แล้ว เรื่องเล่ายังทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงสร้างความเข้าใจความเป็นชาติเวียดนามต่อสังคมโลกด้วยดังจะเห็นว่า ผู้เขียนพยายามนำเสนอว่าเรื่องสงครามระหว่างประชาธิปไตยกับคอมมิวนิสต์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เหมือนกับสงครามระหว่างศาสนาหรือสงครามเพื่อการปฏิวัติที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆ ซึ่งรวมถึงการปฏิวัติในอเมริกาด้วย ความพยายามทำความเข้าใจดังกล่าวสะท้อนสภาพปัญหาความแตกต่างในความเข้าใจประวัติศาสตร์ระหว่างคนเวียดนามกับคนสังคมอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมอเมริกันที่เธออาศัยอยู่ ความเข้าใจที่แตกต่างทางประวัติศาสตร์ทำให้เธอจำเป็นต้องประสานความต่างนั้น โดยการอ่านตีความประวัติศาสตร์และนำเสนอใหม่เพื่อให้เธอสามารถอยู่ในพื้นที่อเมริกาได้อย่างไม่มีปัญหา โดยปัญหาการยอมรับผู้พลัดถิ่นชาวเวียดนามที่อพยพไปรุ่นแรกนั้นปรากฏในช่วงแรกของการไปตั้งถิ่นฐาน

สำหรับกัมพูชา เรื่องเล่าสงครามยุคเขมรแดงที่ผลิตขึ้นในพื้นที่พลัดถิ่นมีเป็นจำนวนมากและหลายลักษณะ โดยส่วนหนึ่งผลิตขึ้นจากผู้รอดชีวิตและอีกส่วนหนึ่งผลิตขึ้นจากมุมมองของนักเขียนตะวันตก โดยในยุคเขมรแดง ความโหดร้ายในช่วงดังกล่าวทำให้คนกัมพูชาจำนวนหนึ่งลี้ภัยไปยังประเทศที่ 3 ซึ่งกระจายอยู่ในหลายประเทศ ผู้ลี้ภัยเหล่านี้ได้สร้างสรรค์วรรณกรรมในหลายรูปแบบเช่นเดียวกับผู้พลัดถิ่นเวียดนาม แต่งานเขียนของนักเขียนกัมพูชาส่วนใหญ่เป็นงานประเภทที่มุ่งนำเสนอให้เห็นเป็นเรื่องจริง อาทิ บันทึกความทรงจำ ชีวิตประวัติและอัตชีวประวัติ ซึ่งส่วนใหญ่เขียนเป็นภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศส การนำเสนอเนื้อเรื่องให้ดูเป็นเรื่องจริงนี้อาจสื่อให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการใช้วรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องความเป็นธรรม โดยพวกเขาเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากยุคเขมรแดง หลายคนต้องสูญเสียครอบครัว พ่อแม่พี่น้องล้มตาย แต่การดำเนินคดีกับกลุ่มผู้นำเขมรแดงยังเป็นไปด้วยความล่าช้า ดังจะเห็นได้ชัดในช่วงปลายปี 1998 ที่รัฐบาลกัมพูชาภายใต้การนำของสมเด็จเจฮุน เชนได้ต้อนรับนายนวนเจีย และนายเชียวสัมพันธ์ ผู้นำกลุ่มเขมรแดงที่เข้ามาขอตัวและอนุญาตให้ใช้ชีวิตอย่างปกติ หรืออภัยโทษให้นายเอียงซารือดีดีผู้นำเขมรแดง โดยผู้นำกัมพูชาให้ความสำคัญสูงสุดกับการรักษาเอกภาพและความปรองดองในสังคม ไม่ใช่การเรียกร้องหาความยุติธรรมเพราะอาจจุดชนวนให้เกิดสงครามกลางเมืองขึ้นมาอีกได้ แม้ปัจจุบันกลุ่มผู้นำเขมรแดงที่เหลืออยู่จะถูกดำเนินคดีแต่การพิจารณาคดีก็ยังคงเป็นไปด้วยความล่าช้า รัฐบาลกัมพูชาเองยังต้องการให้ดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมของประเทศกัมพูชา แม้มีการเจรจาให้จัดตั้งคณะตุลาการหรือศาลผสมจากต่างชาติซึ่งได้ใช้เวลาอีกหลายปีจึงสำเร็จลงได้ในปี 2000 แต่ว่าก็ยังคงมีปัญหาในเรื่องสัดส่วนและปัญหาอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย (เขียน ธีระวิทย์ และสุณัย ผาสุก, 2543: 166-168) การเรียกร้องความเป็นธรรมของผู้รอดชีวิตชาวกัมพูชาโดยเฉพาะผู้ที่พลัดถิ่นมาอยู่ประเทศที่สามดำเนินไปในรูปแบบต่างๆ อย่าง

ต่อเนื่อง เป็นที่น่าสังเกตว่า พื้นที่พลัดถิ่นได้เปิดโอกาสให้ผู้รอดชีวิตชาวกำพูชาได้บอกเล่าประสบการณ์ความเจ็บปวดของตนอย่างเปิดเผยได้มากกว่าในพื้นที่ประเทศกำพูชาเอง ทั้งนี้เนื่องจากความเข้มงวดของรัฐในการรักษาเสถียรภาพทางการเมืองและความปรองดองของผู้คนในประเทศ วรรณกรรมที่ถ่ายทอดเรื่องราวในยุคเขมรแดงที่ผลิตขึ้นภายในประเทศกำพูชาจึงมักปรากฏสูญหายผู้อ่านจำนวนน้อยหรือมักเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ

อย่างไรก็ดี ในช่วงแรกของการอาศัยอยู่ในประเทศที่ 3 ภาพของผู้รอดชีวิตส่วนใหญ่เป็นภาพของเหยื่อที่ได้รับผลกระทบจากระบอบการปกครอง โดยสำหรับโลกเสรี กำพูชาถูกมองเป็นตัวอย่างหนึ่งของความรุนแรงและความล้มเหลวที่มาจากการปกครองในระบอบเผด็จการหรือคอมมิวนิสต์ เรื่องราวความตายและความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับประชาชนกำพูชาได้ถูกมองเป็นส่วนหนึ่งของโครงเรื่องทางการเมืองการปกครอง ความตายและความโหดร้ายที่เกิดในยุคเขมรแดงยังถูกจัดหรือถูกมองในกรอบเรื่องเดียวกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวของนาซีในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งกรอบแม่แบบนี้มีอิทธิพลต่อการนิยามกลุ่มผู้รอดชีวิตจากการสังหารหมู่หลายกลุ่มทำให้สังคมภายนอกเข้าใจไปว่าความตายนี้คือการล้างเผ่าพันธุ์แบบเดียวกับชาวยิวหรือมีรูปแบบและวิธีการที่เหมือนกัน ความจำเพาะของบริบทของกำพูชาจึงถูกละเลยไปดังจะเห็นว่ามีที่ตั้งกลุ่มที่เรียกว่า ‘Cambodian Holocaust Survivor’ โดยเป็นกลุ่มที่ให้ความช่วยเหลือผู้ที่รอดชีวิตจากยุคเขมรแดง การจัดผู้รอดชีวิตอยู่ในกลุ่มดังกล่าวทำให้ภาพของผู้คนชาวกำพูชาจึงเป็นเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำของระบอบเผด็จการอยู่ตลอด อาทิภาพยนตร์ที่ทำให้สังคมหันมาสนใจความรุนแรงในยุคเขมรแดงเรื่อง *The Killing Fields* ที่ออกฉายในปี 1984 กำกับโดย โรแลนด์ จอฟเฟ (Roland Joffe) และเป็นภาพยนตร์ที่ได้รับรางวัลออสการ์ครั้งที่ 57 และรางวัลลูกโลกทองคำในปี 1984 ด้วย ภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นเรื่องราวที่กล่าวถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นในกำพูชาในยุคเขมรแดง โดยถ่ายทอดผ่านตัวละครซึ่งเป็นนักข่าวนักหนังสือพิมพ์ โดยผู้สร้างนำเสนอว่าสร้างจากเค้าโครงเรื่องจริงจากประสบการณ์ของนักข่าว 3 คนที่เข้าไปทำข่าวในกำพูชาในขณะนั้น ตัวละครในเรื่องที่เป็นตัวละครหลักเป็นนักข่าวชาวอเมริกัน 2 คนและนักข่าวชาวกำพูชา 1 คนที่เข้าไปทำข่าวเหตุการณ์ในยุคเขมรแดง การนำเสนอบทบาทของนักข่าวอเมริกัน 2 คน สะท้อนความสามารถและการอุทิศตัวในการนำเสนอข่าวและการเอาตัวรอดในยุคเลวร้ายนั้น จนในที่สุดหลังจากที่หนีออกจากกำพูชาได้ ชิดนี่ ชานเบิร์ก (Sydney Schanberg) นักข่าวชาวอเมริกันได้รับรางวัลพูลิตเซอร์จากการทำข่าวสงครามกลางเมืองในยุคเขมรแดงดังกล่าวเป็นการตอบแทนส่วนนักข่าวชาวกำพูชา ซึ่งนำเสนอ นายเฮียง งอร์ (Haing Ngor) ซึ่งเป็นคนกำพูชาที่รอดชีวิตจากยุคเขมรแดงที่ลี้ภัยอยู่ในอเมริกา รับบทเป็นล่ามและนักข่าวชาวกำพูชาของหนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทมส์ (New York Times) ที่ชื่อ ดิธ ปราน (Dith Pran) ซึ่งทำข่าวอยู่ในกำพูชานั้น ไม่สามารถหนีออกไปได้เขาถูก

เขมรแดงจับและถูกบังคับใช้แรงงาน ทำให้ต้องใช้ชีวิตอย่างยากลำบาก ถูกทรมานและเกือบเสียชีวิตแม้พยายามหนีแต่ก็ถูกจับได้ในขณะที่เขาเห็นภาพหลุมศพคนจำนวนมาก รางวัลของปรานคือการพลัดพรากจากครอบครัวและการต้องหนีจากค่ายแรงงานอย่างเกือบเอาชีวิตไม่รอดเพื่อมายังค่ายอพยพบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ปรานทุ่มเทให้กับการทำข่าวแต่เรื่องราวของเขาจบลงแค่การมาเยี่ยมของซานเบิร์กในค่ายผู้อพยพหลังจากที่ไม่ได้พบกันมา 4 ปี

ภาพยนตร์เรื่องนี้นำเสนอภาพให้คนกัมพูชากลายเป็นเหยื่อและยังเป็นการกักขังอัตลักษณ์ของผู้รอดชีวิตให้อยู่ในกรอบของผู้เป็นเหยื่อหรือผู้ถูกกระทำ โดยไม่มีการให้รายละเอียดภาพชีวิตก่อนและหลังยุคเขมร ภาพของผู้รอดชีวิตที่ปรากฏจึงเป็นภาพที่ยังคงอยู่ในยุคเขมรแดงอยู่เช่นนั้น นอกจากนี้การนำเสนอเรื่องราวยังเน้นฉากที่โหดร้ายในรูปแบบต่างๆ เช่นภาพของสงครามกลางเมือง คนตายจำนวนมาก หลุมศพ การทรมาน ความอดอยากการถูกคุมขัง ฯลฯ ซึ่งเป็นการตีกรอบให้สังคมกัมพูชายังคงไร้ซึ่งพลวัตและทำให้ผู้คนถูกแช่แข็งอัตลักษณ์ไว้เช่นนั้น ภาพยนตร์เรื่องนี้ได้รับความสนใจจากสังคมตะวันตกอย่างยิ่ง เฮียง งอร์ นักแสดงชาวกัมพูชาได้รับรางวัลนักแสดงนำยอดเยี่ยม ต่อมามีการจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง *A Cambodian Odyssey* ตีพิมพ์ในปี 1987 ต่อมาจึงเปลี่ยนชื่อเป็น *Survival in the Killing Fields* ตีพิมพ์ในปี 2003 ซึ่งงานเขียนเล่มนี้มีเนื้อหาเช่นเดียวกับภาพยนตร์และเกี่ยวข้องกับภาพยนตร์เพราะยังคงกล่าวถึงนักแสดงและรางวัลที่ได้รับ อีกทั้งการเขียนยังเขียนจากมุมมองของคนตะวันตกกระแสหลักเช่นเคย ฉบับตีพิมพ์ปี 2003 มีความพิเศษเพิ่มขึ้นมาคือมีเนื้อหาการกล่าวอุทิศและการกล่าวถึงความตายของเฮียงงอร์ซึ่งเสียชีวิตในปี 1996 เพราะปกป้องลี้ภัยที่มิรูภาพของภรรยาเขาจากการจับของแก๊งตึกยาในเมืองลอสแอนเจลิส การนำเสนอชีวิตของเขาเช่นนี้เป็นการผลิตซ้ำตัวตนในกรอบของเหยื่อจากยุคเขมรแดงจนวาระสุดท้าย ความตายของเฮียง งอร์ยังถูกใช้เป็นเครื่องมือสร้างแรงจูงใจให้กับผู้อ่านตะวันตกในการเลือกซื้อหนังสือเล่มนี้ ผ่านการสร้างเรื่องราวแบบเหยื่อ คนที่ต่อสู้เพื่อเอาชีวิตรอดจากความโหดร้าย และผู้ฝังตัวเองอยู่กับอดีตอันมาจากการสูญเสียคนรักและความทรงจำอันเจ็บปวด โดยจบเรื่องด้วยความตายอย่างน่าอนาถ

อย่างไรก็ดี แม้วรรณกรรมและภาพยนตร์ในยุคต้นจะสะท้อนภาพของเหยื่อจากกระบวนการปกครองแบบคอมมิวนิสต์และสะท้อนกรอบเดียวกับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในยูคานาซี แต่ก็ทำให้สังคมตะวันตกหันมาให้ความสนใจเรื่องราวในยุคเขมรแดงและผู้รอดชีวิตด้วย ดังจะเห็นว่าในวรรณกรรมที่สร้างสรรค์จากผู้รอดชีวิตและนักเขียนชาติอื่นๆ มักจะกล่าวถึงองค์กรให้ความช่วยเหลือหรือบรรณรักษ์ให้มีการช่วยเหลือผู้รอดชีวิต ซึ่งประเด็นนี้ทำให้ผู้รอดชีวิตหลายคนยังคงวาง

ตัวเองเป็นเหยื่อเพื่อรับการช่วยเหลือดังกล่าว หรือบางคนก็วางตัวเป็นเหยื่อพร้อมกับเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับตนเองและครอบครัวผ่านการใช้อำนาจกรรมสิทธิมนุษยชน

ในบันทึกความทรงจำเรื่อง *On the Wing of the White Horse: a Cambodian Princess's Story of Surviving the Khmer Rouge Genocide* ของโอนิ วิทานธรรม (Oni Vitandham) โดยมี ดิธ ปราน (Dith Pran) นักข่าวชาวกัมพูชาที่รอดชีวิตจากยุคเขมรแดงซึ่งลี้ภัยไปอยู่อเมริกาและยังเป็นเจ้าของหนึ่งในโครงเรื่องในภาพยนตร์เรื่อง *The Killing Fields* เป็นผู้เขียนบทนำให้ ในบทนำนี้ปราน ยกให้ความตายจากยุคเขมรแดงนั้น เป็นความตายที่ไม่ต่างจากยูคานาซีของฮิตเลอร์ โดยเขากล่าวว่า “*One of the worst holocausts in human history next to Hitler's concentration camps took place in this tiny nation, where almost a quarter of the population died in just a few short years.*” (Vitandham, 2005: 11) และปรานยังนำเสนอให้เห็นถึงความโหดร้ายจากยุคเขมรแดงจากการสังหารและการทำลายโครงสร้างสังคม เศรษฐกิจและการศึกษา และทำให้ครอบครัวต้องพลัดพราก เขาเรียกร้องให้มีการช่วยเหลือและเยียวยาผู้รอดชีวิต บทนำดังกล่าวมุ่งเน้นนำเสนอผลกระทบที่มาจากยุคเขมรแดงเพื่อให้สังคมและองค์กรทางด้านสิทธิมนุษยชนหรือหน่วยงานอื่นให้ความช่วยเหลือโดยกรณีเรื่องเล่าของวิทานธรรมนี้เป็นตัวอย่าง เช่นเดียวกับการนำเสนอเรื่องเล่าของ วิทานธรรม เองได้เน้นนำเสนอประสบการณ์ความโหดร้ายที่เธอและครอบครัวประสบและเรียกร้องให้สังคมให้ความสนใจ พร้อมทั้งยังนำเสนอตนเองเป็นผู้มีบทบาทในการช่วยเหลือผู้รอดชีวิตด้วย เรื่องเล่าของวิทานธรรมเกือบครึ่งเล่มจึงเป็นเรื่องที่เล่าถึงตัวเธอและบทบาทของเธอขณะอยู่ในอเมริกา เรื่องราวของเธอขณะอยู่ในกัมพูชาจึงคล้ายกับเป็นตัวอย่างของผู้ได้รับผลกระทบคนหนึ่ง ซึ่งยังมีผู้รอดชีวิตอีกจำนวนมากที่ยังต้องการความช่วยเหลือและเธอเป็นตัวแทนเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับคนเหล่านั้นด้วย

เรื่องเล่าของกลุ่มผู้รอดชีวิตชาวกัมพูชาสะท้อนให้เห็นแง่มุมที่หลากหลาย ภายหลังจากวางตัวเองเป็นเหยื่อนั้นถูกมองว่าไม่ได้เป็นหนทางเพื่อแก้ปัญหาหรือเป็นทางออกได้อย่างครอบคลุม ต่อมาผู้รอดชีวิตจำนวนมากจึงได้เล่าเรื่องราวจากเสียงและประสบการณ์ของตนเองที่แตกต่างกันไป วิธีการเล่ายังมักเล่าอย่างให้รายละเอียดทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ ไม่ได้เล่าอย่างรวบรัดโดยการเล่าเรื่องจากปากและเสียงของพวกเขาเองทำให้ความรุนแรงในยุคเขมรแดงมีหลากหลายในมิติและให้ภาพที่ต่างไปจากภาพที่สังคมกระแสหลักยึดเยียดให้ อาทิ ความตายที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดจากการสังหารหมู่หรือการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เพียงอย่างเดียวแต่มาจากความอดอยากและโรคภัยด้วย หรือความรุนแรงที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อทุกคนชั้นไม่ได้อยู่เฉพาะชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งเท่านั้น เป็นต้น โดยเรื่องเล่าของผู้รอดชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในรูปของบันทึกความทรงจำและอัตชีวประวัติเพราะเป็น

รูปแบบที่สามารถกลับไปทบทวนอัตลักษณ์พร้อมกับนำเสนอความเป็นจริงเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมไปในขณะเดียวกันได้ มีอยู่บางส่วนที่เขียนเป็นภาษาเขมรซึ่งส่วนใหญ่ยังคงเขียนในพื้นที่ตะวันตกและเขียนในรูปแบบบันเทิงคดี เช่นนวนิยายเรื่อง *วิบัติในสมรภูมิรัก* ของ ภูวง ภูวานักเขียนชาวกัมพูชาที่รอดชีวิตจากยุคเขมรแดงและลี้ภัยไปอยู่ในอเมริกา นวนิยายเรื่องนี้แม้จะเป็นเรื่องราวความรักแต่นำเสนอผลกระทบจากยุคเขมรแดงเพื่อใช้เรียกร้องความเป็นธรรมด้วย ดังจะเห็นว่าผู้เขียนใช้รูปแบบนวนิยายเพื่อให้สามารถใส่รายละเอียดได้ง่ายและสามารถถ่ายทอดความคิดความรู้สึกของตัวละครต่างๆ อย่างไม่ติดกรอบการใช้ผู้เล่าแบบบุรุษที่ 1 ที่นำเสนอทัศนคติหรือมุมมองได้จำกัดเหมือนกับบันทึกความทรงจำหรืออัตชีวประวัติในวัฒนธรรมการเขียนของสังคมกระแสหลัก การพรรณนาฉากที่แสดงความโหดร้ายอันสื่อสารอย่างมีอารมณ์ความรู้สึก จึงทำให้ผู้อ่านได้เห็นภาพและได้ความรู้สึกร่วมไปด้วยผ่านการพรรณนาอย่างละเอียด ในส่วนของการเล่าภูมิหลังของยุคสมัยจะเล่าอย่างรวบรัดหรือเป็นการสรุปไม่ได้เน้นเท่าการบรรยายเหตุการณ์และตัวละคร การใส่รายละเอียดดังกล่าวช่วยให้ผู้อ่านเข้าถึงความเป็นไปในช่วงเขมรแดงอย่างชัดเจนมากขึ้น สำหรับการเลือกเขียนเรื่องเล่าโดยรูปแบบนวนิยายนี้ ผู้เขียนไม่ได้เพียงต้องการเปิดเผยความจริงให้กับผู้คนหรือคนกัมพูชารับรู้เพราะผู้รอดชีวิตชาวกัมพูชาต่างก็มีประสบการณ์นี้เช่นกันหากแต่ต้องการเสนอทางแก้ปัญหาให้กับผู้รอดชีวิตด้วยนั่นก็คือการให้อภัยและปลดปล่อยความโกรธแค้นซึ่งเป็นการให้ทางออกและเยียวยาบาดแผล (ไกล์รุ่ง อามระดิษ, 2549: 1-24)

ในพื้นที่พลัดถิ่น ผู้รอดชีวิตชาวกัมพูชาจำนวนมากได้สร้างสรรค์วรรณกรรม หนังสือนวนิยาย เพลงขึ้น ผู้รอดชีวิตหลายคนยังได้ตั้งกลุ่มองค์กรเพื่อผู้รอดชีวิตชาวกัมพูชาและดำเนินการรณรงค์ให้ประชาคมโลกรับทราบถึงความโหดร้ายที่เกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เรื่องราวของพวกเขาไปหายไปตามกาลเวลา และใช้วรรณกรรมเป็นประจักษ์พยานแสดงความโหดร้ายที่เกิดขึ้นเพื่อให้มีการนำตัวผู้นำเขมรแดงที่เหลือเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมอย่างแท้จริง วรรณกรรมเหล่านี้ยังนำเสนอกรอบโครงเรื่องใหม่ซึ่งไม่ใช่ภาพของผู้เป็นเหยื่อหรือผู้เคราะห์ร้ายเพียงอย่างเดียว แต่ยังนำเสนอความเป็นผู้กระทำการ (agency) ที่แสดงการต่อรองกับอำนาจครอบงำทางสังคมการเมืองด้วย เรื่องเล่าของคนกัมพูชาพลัดถิ่นจำนวนหนึ่งยังเล่าผ่านเสียงของเด็กกำพร้าที่เป็นดังคำให้การยังสะท้อนให้เห็นว่าความล่มสลายของโครงสร้างครอบครัวที่มีผลกระทบต่อเด็กๆ นั้นมีความรุนแรงไม่ต่างไปจากการสังหารหรือการทารุณกรรม โดยต้องการให้องค์กรด้านสิทธิมนุษยชนเข้ามาให้ความเป็นธรรมการเล่าผ่านเสียงของเด็กกำพร้ายังเป็นการแสดงให้เห็นถึงเสียงแห่งบาดแผลที่เป็นเสียงอื่นๆ ไม่ใช่เสียงของผู้ใหญ่ตามกรอบวาทกรรมเรื่องสิทธิมนุษยชนที่ให้ความสำคัญกับเสียงผู้ใหญ่เพียงอย่างเดียว วรรณกรรมความทรงจำบาดแผลที่ถูกร้อยพันผ่านเรื่องเล่าจึงเป็นปฏิบัติการทางภาษารูปแบบหนึ่งที่ทำให้เห็นทั้งกระบวนการสร้างและทำลายอำนาจของผู้มีอำนาจ ช่วงเวลาแห่งบาดแผล

(trauma time) จึงเป็นช่วงเวลาที่มึนงงทางการเมืองอยู่ด้วย ดังที่ เจนนี่ เอ็ดกินส์ (Jenny Edkins) กล่าวไว้ *“Practices of traumatic memory can be considered as potentially both productive and destructive of sovereign power. The notion of ‘trauma time’ as the time of the political is introduced”* (Edkins, 2006: 102). เรื่องเล่าจึงสะท้อนให้เห็นกระบวนการต่อรองและการเป็นผู้กระทำการ (agency) ตลอดจนเปิดโอกาสให้ได้วิพากษ์วิจารณ์ความเลวร้ายที่เกิดขึ้นกับผู้สูญเสียโดยอ้างอิงจากพื้นฐานทางประสบการณ์ด้วย

สำหรับการพลัดถิ่นของกลุ่มคนม้ง-ลาวนั้น ในยุคสงครามเย็น ม้งพ่ายแพ้ต่อฝ่ายปะเทดลาวและอเมริกาได้ถอนตัวออกไป ช่วงเวลานั้นขบวนการปะเทดลาวได้เข้ามามีอำนาจและสร้างกระแสการต่อต้านอเมริกาอย่างรุนแรง นายพลวัง เปา พร้อมกับผู้สนับสนุนขึ้นเครื่องบินของอเมริกาเข้ามาที่ค่ายน้ำพอง จังหวัดอุบลราชธานี ประเทศไทยผู้ที่สามารถลี้ภัยเข้ามายังไทยมีไม่ถึงครึ่งของคนที่รอขึ้นเครื่อง การอพยพอย่างกะทันหันทำให้ชาวม้งลาวและทหารที่สนับสนุนเกิดความตื่นตระหนกอย่างยิ่งและเกิดความหวาดระแวงว่าขบวนการปะเทดลาวจะตามไล่ล่า คนม้งที่ยังตกค้างอยู่ในลาวที่เป็นทหารต้องหลบซ่อน บ้างหนีเข้าป่าหรือเดินทางเข้าประเทศไทยเอง

ช่วงเวลานั้นมีคนม้งอพยพหนีภัยสงครามข้ามเข้ามายังเขตประเทศไทยจำนวนหลายหมื่นคน โดยรัฐบาลไทยจัดให้อาศัยอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัย เช่น ค่ายผู้ลี้ภัยบ้านวินัย ค่ายผู้ลี้ภัยสำนักถ้ำกระบอก ค่ายผู้ลี้ภัยเชียงคำ จังหวัดพะเยา ค่ายผู้ลี้ภัยบ้านห้วยน้ำขาว จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นต้น ต่อมารัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้อนุญาตให้กลุ่มม้งและผู้อพยพอินโดจีนอพยพไปอยู่สหรัฐและยังมีม้งกระจายไปอยู่อีกหลายประเทศ เช่น ฝรั่งเศส เป็นต้น คนม้งที่เคยเป็นทหารจะได้รับสิทธิพิเศษให้อยู่ในรายชื่อผู้ลี้ภัยไปยังประเทศที่ 3 โดยผู้สมัครจะได้รับการสัมภาษณ์ ฝึกภาษาและตรวจสุขภาพ โดยยังมีม้งตกค้างอยู่ในประเทศไทยจำนวนหลายพันคน อย่างไรก็ตาม ในปี 2552 รัฐบาลไทยได้ส่งคนม้งที่เหลือกลับยังประเทศลาวแล้ว

สำหรับการอพยพเข้าไปยังอเมริกาของคนม้งและกลุ่มผู้อพยพอินโดจีนนั้น โดยครั้งแรกเริ่มขึ้นในปลายปี 1975 และครั้งสุดท้ายในปี 1996 ซึ่งในครั้งสุดท้ายรัฐบาลกลางอเมริกายอมรับคนม้งเข้าประเทศอีกเพียงจำนวน 4,000 คนเท่านั้น และประกาศไม่รับผู้อพยพม้งเพิ่มอีกต่อไป คนม้งที่เข้ามาอาศัยในอเมริกาคาดว่ามีประมาณ 200,000 คน กระจายอยู่กว่า 30 มลรัฐ โดยรัฐที่มีคนม้งอาศัยอยู่มากที่สุดคือ รัฐแคลิฟอร์เนีย มินนิโซตาและวิสคอนซินตามลำดับ โดยพื้นที่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของอเมริกาเป็นพื้นที่การเกษตรเป็นส่วนใหญ่ประกอบด้วยคนม้งมีพื้นฐานทางการเกษตรอยู่

แล้ว คนมั่ง ในบริเวณดังกล่าวจึงประกอบอาชีพทางการเกษตร ทำไร่ ปลูกผัก ทำฟาร์มเลี้ยงสัตว์ และส่งผลผลิตไปจำหน่าย

การอพยพไปอาศัยในสหรัฐอเมริกาของคนมั่งนอกจากจะเพื่อลี้ภัยจากสงครามแล้วยังเป็นการสร้างโอกาสให้กับตนและครอบครัว ทั้งชีวิตความเป็นอยู่ ความปลอดภัย งาน รายได้หรือการศึกษาซึ่งแตกต่างจากชีวิตขณะที่อยู่ในลาว ดังจะเห็นว่าหลายคนพยายามขอลี้ภัยไปยังประเทศที่ 3 อาทิ อเมริกา ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย ฯลฯ แต่การไปยังประเทศที่ 3 มีกระบวนการคัดสรรอย่างเข้มงวด โดยจะเปิดโอกาสให้กลุ่มทหารมั่งหรือกลุ่มที่มีบทบาทช่วยเหลือฝ่ายอเมริกาและกลุ่มที่มีความรู้หรือมีพื้นฐานทางภาษาลี้ภัยไปก่อน ดังนั้นจึงเหลือกลุ่มคนมั่งจำนวนมากที่ไม่ได้ไปยังประเทศที่ 3 อย่างไรก็ตาม ยังมีกลุ่มมั่งจำนวนหนึ่งที่ต้องการตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทยแต่รัฐบาลไทยไม่อนุญาต ซึ่งต่อมารัฐบาลไทยได้ส่งมั่งที่เหลือกลับประเทศลาว โดยรัฐบาลลาวมีนโยบายเปิดรับคนมั่งและคนลาวที่ลี้ภัยไปยังที่ต่างๆ เมื่อครั้งสงครามกลับบ้านโดยจะหาที่อยู่และที่ทำกินให้

การตั้งถิ่นฐานของคนมั่งในสหรัฐอเมริกาในช่วงแรกต้องประสบกับปัญหาหลายอย่าง โดยคนมั่งที่เข้ามาในปี 1975 นั้น ต้องพบกับความเป็นอยู่ที่ยากลำบากเพราะพวกเขารู้จักอเมริกันน้อยมากและส่วนใหญ่พูดภาษาอังกฤษไม่ได้ทำให้ต้องแยกตัวออกจากสังคม ต่อมาในปี 1980 จึงมีการกำหนดนโยบายให้ผู้อพยพต้องเรียนภาษาอังกฤษก่อนเดินทางเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิต การทำงานเรียนหนังสือแบบอเมริกันและเรียนรู้จักอเมริกาในด้านต่างๆ โดยได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงการต่างประเทศของอเมริกาการช่วยเหลือในช่วงแรกนั้น รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้หาผู้อุปถัมภ์ จัดเตรียมอาหาร เครื่องนุ่งห่ม เครื่องนอน และกระจายชาวมั่งไปยังเมืองต่างๆ เพื่อลดผลกระทบทางเศรษฐกิจของชุมชน การกระจายคนมั่งไปยังที่ต่างๆ สร้างความรู้สึกโดดเดี่ยวแก่ผู้อพยพอย่างมาก ภายหลังจากพวกเขาจึงหาทางกลับมาตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้กับญาติพี่น้องและผู้อพยพมั่งกลุ่มต่างๆ และตั้งชุมชนมั่งขึ้นโดยชุมชนที่ใหญ่ที่สุดอยู่ในเมืองเฟรดโน รัฐแคลิฟอร์เนีย สาเหตุที่คนมั่ง เลือกอาศัยอยู่แคลิฟอร์เนียจำนวนมากเพราะภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เอื้อต่อการทำ การเกษตร และยังมีชนกลุ่มน้อยอยู่หลายกลุ่ม (ชุตินา จันทรรัตน์, 2547 : 41-42)

หลังจากที่อพยพมายังอเมริกาแล้วคนมั่งส่วนหนึ่งประสบปัญหาในการปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมใหม่โดยเฉพาะในกลุ่มอพยพกลุ่มแรกๆ ดังสะท้อนให้เห็นได้จากการเลือก ภูมิประเทศเพื่อตั้งถิ่นฐานที่เลือกจากวิถีชีวิต ความคุ้นเคยและประสบการณ์ในชีวิตประจำวันเมื่อ ครั้งอยู่ในประเทศลาว ชุตินา จันทรรัตน์ (2547: 44) ซึ่งศึกษาสถานภาพทางสังคมและปัจจัยในการ ย้ายถิ่นฐานของคนมั่งที่อพยพเข้ามายังอเมริกา กล่าวถึงประเด็นการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานในเมืองโอ

แคลร์ว่า “คนม้งยังมีโอกาสในการตกปลาล่าสัตว์เหมือนที่เคยทำในลาวอีกด้วย และสามารถเพราะปลุกพืชผักได้ด้วย ส่วนใหญ่มักปลูกแตงกวาและโสม วิสกอนซินให้ความรู้สึกเหมือนบ้าน ด้วยสภาพภูมิประเทศที่เป็นป่าเขา ทุ่งเลี้ยงสัตว์ และทะเลสาบ” ซึ่งการเลือกภูมิประเทศเช่นนี้สะท้อนวิธีการเลือกที่อยู่อาศัยของคนอพยพรุ่นแรกที่ยังคงยึดโยงอยู่กับความคุ้นเคยและประสบการณ์

ความสนใจต่อคนม้งอพยพของรัฐบาลอเมริกาคือการเน้นให้ความช่วยเหลือทางกายภาพ เช่น หาที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยา อาชีพ เป็นต้น ซึ่งทำให้ไม่ครอบคลุมถึงปัญหาทางด้านจิตใจ และความต่างทางวัฒนธรรม การเข้ามาอยู่ในอเมริกาทำให้คนม้งต้องปรับตัวทั้งทางกายภาพและทางจิตใจ การปรับตัวของคนม้งให้เข้ากับสังคมอเมริกันว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ อาทิทัศนคติของคนอเมริกันเจ้าของชุมชนที่ส่วนใหญ่ยินดีต้อนรับคนม้งและคอยช่วยเหลือ แต่ยังมีอีกส่วนที่ไม่ยินดีรับม้งเข้าสู่ชุมชน หลายคนไม่รู้จักม้งคนม้งหลายคนต้องเปลี่ยนชื่อของตนเองให้เป็นภาษาอังกฤษเพราะไม่ต้องการให้ถูกล้อเลียน เหยียดหยามและให้ง่ายต่อการสมัครงานหรือทำเอกสารกับทางราชการ หรือปัญหาด้านความต่างทางวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมการจุดตัวผู้หญิงที่ต้องการจะแต่งงานด้วยที่ผิดกฎหมายในอเมริกาทำให้ชายชาวม้งถูกจับ หรือการจัดงานศพที่จะต้องให้มีคนเฝ้าและมีระยะเวลาจัดงานยาวนานก็จำกัดเวลาและสถานที่ให้อยู่ในที่เฉพาะเพราะเกรงในเรื่องสาธารณสุข บางแห่งออกกฎหมายให้คนม้งที่เป็นคริสเตียนเข้ามาใช้สถานที่เท่านั้น ส่วนการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับจิตวิญญาณ การเล่นเกมเล่นพื้นบ้าน การดื่มเหล้า การเผากระดาษเงินกระดาษทอง รูป การฆ่าสัตว์เพื่อบูชาวิญญาณบรรพบุรุษก็ถูกมองว่าอาจก่อปัญหาด้านสุขภาพอนามัยและสร้างความอึดอัดให้กับบุคคลอื่นด้วย คนม้งจึงต้องประกอบพิธีในฟาร์มนอกเมือง การถูกบังคับเช่นนี้ทำให้คนม้งหลายคนหันไปนับถือศาสนาคริสต์แทน เป็นต้น (ซุติมา จันทรรัตน์ 2547: 45-47)

ในบท “The Homeless Asian America” ในงานเขียนเรื่อง *Hmong Means Free: Life in Laos and America* (1999) ของ ซูเซง ชาน (Sucheng Chan) ในหนังสือเล่มนี้ ลี เฟง (Lee Fang) ชาวม้ง-ลาวพลัดถิ่นบรรยายถึงชีวิตที่ต้องมีการปรับตัวเมื่อมาอยู่ในอเมริกา โดยที่ความเป็นม้งของเขายังคงอยู่ในขณะเดียวกันก็ต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นไปตามสภาพแวดล้อม ซึ่งดำเนินไปอย่างยากลำบาก

Life was, and still is, very hard. I have gone through many miserable experiences, trying to live a normal life and trying to fit into a new environment. At the same time, I have had to discard some of the

moral I learned from my culture in order to adjust to my new surroundings because I was, and still am, a Hmong (Sucheng Chan, 1994:151).

ความต่างทางวัฒนธรรมทำให้คนม้งต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมอเมริกัน ขณะเดียวกันมีความพยายามรวมกลุ่มของคนม้งโดยเป็นการรวมกลุ่มคนม้งที่มาจากสายตระกูลหรือเชื้อสายเดียวกัน รวมถึงจากความเป็นชาติพันธุ์เดียวกันด้วย การรวมกลุ่มนี้ยังไม่ได้รวมกลุ่มในลักษณะการรวมกลุ่มของที่อยู่อาศัยอย่างเดียวหากยังมีการรวมกลุ่มในหลายลักษณะ การรวมกลุ่มที่สำคัญคือการก่อตั้งสมาคมม้งและชุมชนม้งโดยในปี 1985 ปรากฏว่ามีชุมชนม้งอยู่ถึง 72 ชุมชน กระจายกว่า 30 มลรัฐ การตั้งชุมชนม้งเป็นการช่วยเหลือคนม้งด้วยกันในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสังคมและจิตใจ เช่น คนม้งที่สูงอายุและหนุ่มสาวม้งบางคนที่ไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ทำให้ไม่ได้รับสถานภาพการเป็นประชาชนสหรัฐอเมริกาเพราะสอบข้อเขียนสำหรับผู้อพยพที่ต้องการโอนสัญชาติไม่ผ่านสมาคมม้งก็ได้เปิดสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสอบดังกล่าว เป็นต้น

การรวมกลุ่มก่อนของคนม้งอพยพยังเป็นการแสดงตัวตนทางสังคมให้คนอเมริกันได้รู้จักโดยมุ่งเน้นให้เกิดการยอมรับและการช่วยเหลือหลังจากเข้ามาอาศัยในอเมริกา ดังจะเห็นว่า เมื่อเข้ามาอยู่ในอเมริกาแล้ว คนอเมริกันส่วนใหญ่ไม่รู้จักรักผู้อพยพม้ง จะรู้จักแต่กลุ่มผู้อพยพเวียดนาม ลาวและกัมพูชาที่มีความเป็นชาติและเชื้อสายอย่างชัดเจน คนม้งจึงมักถูกเหมารวมว่าเป็นคนเวียดนามบ้าง ลาวบ้าง หรือถูกเรียกรวมว่าเป็นผู้อพยพอินโดจีน โดยในกลุ่มคนม้งที่ถูกมองว่าเป็นคนเวียดนามนั้น พวกเขายังถูกแสดงความรังเกียจเพราะคิดว่าเป็นศัตรูที่ทำให้คนอเมริกันต้องสูญเสียญาติพี่น้องในสงครามเวียดนามด้วย ภาพของคนม้งในช่วงแรกจึงเป็นภาพที่ถูกเหมารวมทางชาติพันธุ์ซึ่งนำไปสู่ปัญหาในเรื่องการอยู่อาศัยในสังคมอเมริกัน การรวมกลุ่มคนม้งจึงเป็นนำเสนอตัวตนให้คนอเมริกันได้รู้จักและเป็นการต่อสู้เพื่อให้ได้รับความช่วยเหลือ ได้รับสิทธิทางสังคมและเพื่อให้อยู่ในสังคมอเมริกันได้อย่างสงบ

ประเด็นปัญหาเรื่องความไม่รู้จักและไม่เข้าใจสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มม้งอพยพของคนอเมริกัน ทำให้คนม้งมีความเป็นอยู่อย่างยากลำบากมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ขณะเดียวกันคนม้งก็กลายเป็นที่สนใจ แต่ส่วนใหญ่ยังจำกัดอยู่ในสถาบันการศึกษาที่ลูกหลานม้งมีโอกาสเข้าไป อาทิ หนังสือที่ชื่อว่า *Hmong Means Free* ซึ่งมีชูเซง ชาน (Sucheng Chan) ศาสตราจารย์ภาควิชาเอเชีย-อเมริกัน (Asian American Studies) มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ซานตา บาร์บารา (University of California, Santa Barbara) เป็นผู้รวบรวม ตีพิมพ์ในปี 1994 ชานให้ลูกศิษย์ของเธอ 4 คนซึ่ง

เป็นคนม้งอพยพเล่าเรื่องราวของตนและครอบครัวและรวบรวมเป็นงานเขียน 1 เล่ม โดย ขาน กล่าวว่าการรวบรวมงานเขียนนี้มีจุดมุ่งหมายให้สังคมเข้าใจคนม้งมากขึ้นเพราะที่ผ่านมามีหนังสือหรือเอกสารที่กล่าวถึงคนม้งแต่ก็ยังไม่มีการนำเสนอเรื่องราวของม้งผ่านคำบอกเล่าของคนม้ง งานเขียนเล่มนี้จึงเป็นงานเขียนเล่มแรกที่มาจากเสียงของคนม้งเอง อย่างไรก็ตาม แม้งานเขียนเล่มนี้จะนำเสนอเรื่องราวของคนม้งอพยพ แต่อีกด้านหนึ่งก็สะท้อนให้เห็นด้วยว่าการนำเสนอตัวตนและให้เกิดการยอมรับของคนม้งอพยพในรุ่นแรกๆ ยังคงต้องพึ่งพานักวิชาการอเมริกัน

การผสมผสานวิธีคิดและงานเขียนของนักวิชาการกระแสหลักกับคนม้งอพยพเข้าไว้ด้วยกันนี้ ทำให้รูปแบบงานเขียนที่ออกมาค่อนข้างมีระบบและเป็นรูปแบบทั่วไปของการนำเสนอเรื่องราวของคนอพยพกลุ่มอื่นๆ อาทิ เปิดเรื่องด้วยบทนำที่กล่าวถึงประวัติศาสตร์การอพยพ โดย ขาน อธิบายประวัติศาสตร์ของม้งตั้งแต่อยู่ในลาว ช่วงที่ลาวเป็นเมืองขึ้นฝรั่งเศส เรื่องพินกับคนม้งการเข้ามาของญี่ปุ่น สงครามอินโดจีน การเข้ามาของอเมริกาในลาว สงครามกลางเมืองในลาว การต่อสู้ระหว่างฝ่ายประชาธิปไตยกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ จนถึงการลี้ภัยเข้ามายังอเมริกา การเล่าเรื่องเช่นนี้เป็นการเล่าเรื่องตามลำดับเหตุการณ์หรือเวลาแบบเป็นเส้นตรงเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ม้งของผู้อ่านอเมริกัน ต่อมาจึงเป็นเรื่องเล่าของม้งแต่ละครอบครัว โดยแต่ละคนจะเขียนเรื่องราวสั้นๆ ประมาณ 7-10 หน้า เริ่มด้วยการแนะนำตัว บอกภูมิลำเนาแล้วจึงกล่าวถึงประวัติของตนและเชื่อมโยงด้วยเรื่องเล่าของสมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆ ซึ่งเนื้อหาจะต่างไปตามบริบทของแต่ละคน บางคนเน้นกล่าวถึงความเป็นมาของตนเองตั้งแต่อยู่ในลาว การหนีสงคราม การเข้ามาอยู่อเมริกาและชีวิตในอเมริกา บางคนเล่าประสบการณ์ที่อยู่ในอเมริกาแล้วจึงเล่าชีวิตในลาวและการอพยพเข้ามาบางคนเล่าเน้นการใช้ชีวิตในอเมริกา โดยเล่าจากประสบการณ์และความทรงจำจึงอาจไม่ได้มีการเรียงลำดับอย่างเคร่งครัดและมักเป็นรูปประโยคที่ตรงไปตรงมาหากแต่มีชีวิตชีวา

หลังจากที่คนม้งพยายามบอกเล่าเรื่องราวของตนผ่านงานเขียนซึ่งต้องพึ่งพานักวิชาการตะวันตกในช่วงต้นของการอพยพแล้วนั้น ต่อมาคนม้งอพยพจึงได้ตั้งกลุ่มก้อนและสามารถผลิตงานเขียนของตนได้ งานเขียนเล่มสำคัญที่สะท้อนความต้องการแสดงตัวตนในสังคมอเมริกันที่ผลิตขึ้นโดยคนม้งอพยพคือ เรื่อง *Bamboo Among the Oaks: Contemporary Writhing by Hmong Americans* (2002) เป็นงานเขียนร่วมสมัยซึ่งมี มาย เนง มัว (Mai Neng Moua) นักเขียนและนักกิจกรรมชาวม้งลาวอพยพคนสำคัญเป็นบรรณาธิการ หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือรวบรวมงานเขียน (anthology) จากเสียงของคนม้งและครอบครัวม้งจำนวนหนึ่งที่อพยพเข้ามาในอเมริกา

มาย เนง มัว เลื่อนำเสนอเรื่องราวของคนม้งอพยพโดยไม่จำกัดรูปแบบ งานเขียนเล่มนี้ จึงมีทั้งเรื่องเล่า บทกวี บทสนทนา อัตชีวประวัติและคำบอกเล่าในรูปแบบต่างๆ ขึ้นอยู่กับรูปแบบ ประสบการณ์ของผู้อพยพแต่ละคน ความหลากหลายของรูปแบบนี้สะท้อนความรู้มรดกของ ประสบการณ์และความจำเพาะต่อสถานการณ์ที่รูปแบบการเขียนงานแบบกระแสหลักนั้นไม่ ครอบคลุม โดยมาย เนง มัว กล่าวอย่างชัดเจนว่า การรวบรวมประสบการณ์ของคนม้งนี้เป็น เพราะความไร้ตัวตนของคนม้งอพยพในสังคมอเมริกัน เธอเรียกคนม้งอพยพว่า “กลุ่มคนที่ไม่เคย ถูกบันทึก” หรือ “the undocumented people” คนในสังคมอเมริกันไม่รู้จักคนม้งจะรู้จักเพียง ไม่ก็เชื้อสาย เช่น คนจีน-อเมริกัน ญี่ปุ่น-อเมริกันฟิลิปปินส์-อเมริกัน เวียดนาม-อเมริกัน เป็นต้น เธอยกกรณีงานเขียนที่รวบรวมประวัติและเสียงกลุ่มคนอพยพชาวเอเชียที่เข้ามาอาศัยในอเมริกา เรื่อง *The Open Boat* การ์เร็ต ฮองโก (Garrett Hongo) เป็นบรรณาธิการ ที่ไม่มีกลุ่มคนม้ง อพยพรวมอยู่ด้วย มาย เนง มัวตั้งคำถามว่ากลุ่มคนม้งอพยพจำนวน 27,000 คน ที่อาศัยอยู่ใน เมืองเซนต์พอลและมินนิโซต้าหายไปอยู่ไหน เธอต้องการให้คนในสังคมอเมริกันรู้จักคนม้งทั้งด้าน ประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม โดยอธิบายว่า แม้จะไม่มีใครเห็นพวกเขาเหมือนกับที่เห็นกลุ่ม อื่นๆ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าพวกเขาไม่มีตัวตนอยู่ “Just because we aren’t as visible as other groups doesn’t mean we don’t exist.” (Moua, 2002: 6)

มาย เนง มัว กล่าวว่าปัญหาหนึ่งที่ทำให้พวกเขาไม่มีตัวตนเพราะถูกมองว่าไม่มีภาษาเขียน ซึ่งทำให้คนม้งอพยพถูกมองว่าไร้วัฒนธรรมไร้ประวัติศาสตร์ ไม่มีการบันทึกและไม่มีการจดบันทึกของ ตนคนทั่วไปจะรู้จักม้งหลังปี 1950 คือหลังจากที่มีการพัฒนาภาษาเขียนขึ้นเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ใน ประเด็นนี้ มาย เนง มัว นำเสนอว่าวัฒนธรรมม้งมีมายาวนาน และวัฒนธรรมของคนม้งไม่ได้ถูก ถ่ายทอดผ่านภาษาเขียนตามแบบสังคมกระแสหลักหากแต่นำเสนอผ่านวิถีชีวิต เสื้อผ้า ผ้าปัก ธรรมเนียม ประเพณี บทกวี และพิธีกรรมที่ไม่เพียงสะท้อนวัฒนธรรม แต่ยังสะท้อนจิตวิญญาณความ เป็นม้งไว้อย่างครบถ้วน และไม่จำเป็นต้องถ่ายทอดเป็นภาษาตัวเขียนตามแบบวัฒนธรรมตะวันตก งานเขียนของมาย เนง มัวจึงขยายขอบเขตการรับรู้ตัวตนตามขนบจากกรอบวัฒนธรรมลายลักษณ์สู่ ตัวตนทางศิลปวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ นอกจากนี้ วัฒนธรรมของม้งยังปรากฏอยู่ตามชุมชนม้งใน หลายประเทศเพราะม้งกระจายอยู่หลายที่ทั้งจีน ลาวและไทยด้วย เธอยังโต้ตอบนักเขียนหรือนัก ประวัติศาสตร์ในสังคมกระแสหลักที่มักนำเสนอชีวิตคนม้งอย่างผิวเผินและไร้สุนทรียภาพแห่งชีวิต โดยให้ความสำคัญเฉพาะเรื่องทางกายภาพ สวัสดิการหรือความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับคนม้งเท่านั้น เธอ กล่าวอย่างชัดเจนว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่กลุ่มม้งและกลุ่มคนกลุ่มต่างๆ จะต้องนำเสนอตัวพวกเขาเอง ด้วยการเขียนเรื่องราวและสร้างภาพผ่านเสียงของพวกเขาเอง หากพวกเขาไม่เขียนและมี คนอื่นเขียนแทนก็อาจนำไปสู่อันตรายในเรื่องของการยอมรับภาพและตัวตนที่ผู้อื่นแต่งแต้มให้ได้

It is essential for the Hmong and other communities of color to express themselves – to write our stories in our own voices and to create our own images of ourselves. When we do not, others write our stories for us, and we are in danger of accepting the images others have painted of us. (Moua, 2002: 7)

การรวบรวมงานเขียนจากเสียงของคนม้งอพยพนี้ เป็นการพยายามนำเสนอความเป็นม้งให้สังคมอเมริกันรู้จักโดยไม่จำเป็นต้องรอคอยคำบอกเล่าจากปากของคนอื่น มาย เนง ม้ว อธิบายว่าการบอกเล่าจากปากของคนม้งเองสามารถนำเสนอความเป็นม้งได้ถึงจิตวิญญาณและอารมณ์ความรู้สึก โดยเธอกล่าวถึงศิลปะของม้ง เช่น เสื้อผ้าปัก การสลัก สร้อย กำไล การทำเครื่องดนตรี หรือแม้กระทั่งรูปแบบบ้านและสถาปัตยกรรม เป็นต้น ศิลปะหัตถกรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่ใช้สื่อสารถึงจิตวิญญาณที่ไม่สามารถอธิบายด้วยภาษาแบบธรรมดาหรืออธิบายในที่ต่างๆได้ และศิลปะเหล่านี้ยังเชื่อมโยงพวกเขาเธอสู่บ้านเกิดของบรรพบุรุษด้วย งานเขียนของมาย เนง ม้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่าพวกเขานำเสนอตัวตนผ่านศิลปะที่ปรากฏในชีวิตประจำวันโดยไม่ได้ผูกติดกับพื้นที่ที่พวกเขาสามารถปรับเปลี่ยนการยึดติดกับรากทางภูมิศาสตร์สู่รากทางศิลปวัฒนธรรมของกลุ่มชนม้งที่เป็นดังศูนย์รวม จิตวิญญาณทำให้เกิดการรวมกลุ่มและนำเสนอตัวตนของตนเองได้

การนำเสนอตัวตนม้งมีความชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ มีการจัดตั้งองค์กรช่วยเหลือคนม้งอพยพอาทิ ในเมืองเซนต์พอล รัฐมินนิโซตามีการจัดตั้งองค์กรม้งที่ใช้ชื่อว่า *Hmong American Partnership* (HAP) องค์กรนี้ตั้งขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือคนม้งและรวมถึงคนอพยพอื่นๆ ในการแนะนำวิธีการใช้ชีวิตและตั้งถิ่นฐานในอเมริกา ฝึกทักษะภาษาอังกฤษและหาที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมให้ องค์กรนี้ยังดูแลเรื่องการหางานของคนหนุ่มสาวและการดูแลผู้สูงอายุให้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยวด้วย นอกจากนี้ องค์กรนี้ยังจัดทำเว็บไซต์ขึ้นด้วย คือ www.hmong.org ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์องค์กรและกิจกรรมให้แพร่หลายออกไป

นอกจากมีการจัดตั้งองค์กรและเว็บไซต์แล้วยังมีการทำนิตยสารม้งโดยพยายามนำเสนอประวัติศาสตร์ความเป็นมา ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่และความเป็นม้งในด้านต่างๆคนม้งและคนทั่วไปสามารถเข้าไปชมหรือศึกษาความเป็นม้งได้ วารสารม้งฉบับหนึ่งได้รับความสนใจอย่างมากและเผยแพร่ในอเมริกาคือ วารสาร *Paj Ntaub Voice* วารสารเล่มนี้ก่อตั้งขึ้นเพื่อนำเสนองานเขียนและเรื่องราวของคนม้งอพยพผ่านเสียงของคนม้งเองโดยไม่จำกัดรูปแบบการเขียน

คำว่า “Pajntaub” (อ่านออกเสียงว่า ‘pa-dao’) เป็นงานเย็บปักแบบเฉพาะของคนม้งที่ปรากฏตามเสื้อ กระโปรงและหมวก ซึ่งการใช้ศิลปะการเย็บปักถักร้อยตั้งเป็นชื่อวารสารนี้สะท้อนให้เห็นการนำเสนอตัวตนและจิตวิญญาณความเป็นม้ง-อเมริกันผ่านงานศิลปวัฒนธรรมของม้งในบริบทของการพลัดถิ่นได้อย่างดี

การนำเสนอตัวตนม้งยังทำผ่านการแสดงละครเวที เพลง ดนตรี และกีฬาด้วย ในประเด็นของละครเวที นักเขียนบทละครเวทีชาวม้งที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งคือ ลี วัง (Lee Vang) ละครเวทีเรื่องสำคัญของเขาชื่อเรื่อง *Hmong! The CIA’s Secret Army* ซึ่งเขาเขียนบทและกำกับเอง เป็นเรื่องที่บอกเล่าเรื่องราวความรักที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาแห่งสงครามแต่พวกเขาต้องพลัดพรากเพราะฝ่ายชายถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารโดยหน่วย CIA ของอเมริกาเพื่อต่อสู้กับฝ่ายปะเทดลาวในช่วงสงครามลับ ต่อมาเมื่อสงครามสิ้นสุดพวกเขาจึงอพยพเข้าอยู่ในเมืองเซนต์พอล ละครเวทีเรื่องนี้แสดงครั้งแรกในปี 1999 และปี 2006 ในโรงละครเมืองเซนต์พอลที่เขาอาศัยอยู่ซึ่งเมืองนี้มีคนม้งอพยพอยู่จำนวนมาก ละครเวทีของเขาสะท้อนความมีตัวตนของคนม้ง บอกเล่าประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายว่าพวกเขาไม่ได้มาอเมริกาอย่างไรเหตุผล โดยเชื่อมโยงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ความช่วยเหลือระหว่างคนม้งกับคนอเมริกันเมื่อคราวสงครามลับ ทั้งนี้เพื่อสร้างการยอมรับและความชอบธรรมในการอาศัยอยู่ในอเมริกา การทำบทละครเรื่องนี้จึงเป็นการต่อสู้ในเรื่องของการยอมรับตัวตนและประเด็นเรื่องการอยู่อาศัยด้วย นอกจากนี้ ลี วัง แล้ว ยังมีนักเขียนบทละครเวทีชาวม้งคนอื่นๆ อีก เช่น กา วัง (Ka Vang) ซึ่งเธอทั้งเขียนบทละคร เป็นกวี นักเขียนเรื่องสั้นและวรรณกรรมเด็กและนักกิจกรรมด้วย ละครเวทีของเธอเขียนเพื่อนำเสนอเรื่องราวของม้งในประเด็นต่างๆ ไม่ต่างไปจากงานของ ลี วัง (Chai Youyee Vang, 2008: 66-69)

จากที่กล่าวมา จะเห็นว่า การสร้างสรรค์เรื่องเล่าของนักเขียนทั้ง 3 กลุ่มนี้ ผลิตขึ้นภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมือง รวมถึงการพลัดถิ่นและความทรงจำเกี่ยวกับสงคราม เป็นที่น่าสังเกตว่า ความทรงจำเกี่ยวกับสงครามที่ปรากฏในเรื่องเล่ายังสะท้อนให้เห็นลักษณะของความทรงจำที่เป็นบาดแผลอันมาจากการสูญเสียพ่อแม่พี่น้อง หรือตัวตนของผู้รอดชีวิต อย่างไรก็ตามการถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลในเรื่องเล่าของนักเขียนแต่ละคนมีลักษณะที่เหมือนและต่างกัน รวมถึงการผลิตเรื่องเล่ายังเกิดขึ้นในบริบทอันจำเพาะของแต่ละสถานการณ์ ความรู้สึกนึกคิดและความสูญเสียของนักเขียนแต่ละคนด้วย หัวข้อต่อไปนี ผู้วิจัยจะศึกษาการผลิตเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผล ภูมิหลังผู้แต่ง และบริบทสังคมการเมืองในการประกอบสร้างและการตอบรับวรรณกรรม

2.3 การผลิตวรรณกรรมจากประสบการณ์สงครามและการพลัดถิ่น

วรรณกรรมของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชา และม้ง-ลาว ที่ผู้วิจัยคัดสรรมาวิเคราะห์นี้ มีวิธีการนำเสนอที่หลากหลาย โดยนำเสนอประเด็นทางอัตลักษณ์ ประวัติศาสตร์ สังคมและการเมืองในสภาวะพลัดถิ่นที่น่าสนใจ เรื่องเล่าส่วนใหญ่ผลิตจากความทรงจำบาดแผลและประสบการณ์พลัดถิ่นจากผลพวงของสงคราม บางเรื่องแต่งขึ้นขณะเกิดสงคราม บางเรื่องเขียนในช่วงรอยต่อระหว่างยุคสงครามกับสันติภาพ บางเรื่องเขียนขึ้นจากผู้พลัดถิ่นรุ่นที่เติบโตในพื้นที่พลัดถิ่น การเขียนในบริบทที่ต่างกันนี้ส่งผลให้การสร้างสรรค์รูปแบบการเขียนและการนำเสนอตัวตนมีความจำเพาะ เรื่องเล่าที่คัดสรรมานี้ ยังมีนัยยะทางการเมืองในการผลิตสร้างวรรณกรรม และการสื่อสารความหมายหรือนำเสนอประเด็นทางการเมืองให้ผู้อ่านได้รับทราบอย่างน่าสนใจด้วย

2.3.1 วรรณกรรมที่เขียนขึ้นขณะเกิดสงคราม: การเผชิญหน้ากับบาดแผลเฉพาะหน้า

วรรณกรรมที่เขียนขึ้นขณะเกิดสงครามนี้มีจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ *บันทึกของดั่ง ถ้วย เจริม* *ปวดร้าวแห่งสงคราม* และ *Kou Chang's Story* โดย 2 เรื่องแรกเป็นเรื่องของนักเขียนเวียดนามในยุคของสงครามเวียดนาม ส่วนอีกหนึ่งเรื่องของนักเขียนม้ง-ลาว โดยเขียนขึ้นขณะลี้ภัยมายังค่ายอพยพในฝั่งประเทศไทย ซึ่งสงครามยังคงดำเนินอยู่ วรรณกรรมทั้ง 3 เรื่องนี้สะท้อนให้เห็นอิทธิพลจากสงครามในการก่อรูปเรื่องเล่าซึ่งเป็นการเขียนเรื่องขณะอยู่ในเหตุการณ์สงคราม ซึ่งสื่อให้เห็นว่าเรื่องเล่าน่าจะจะมีบทบาทสำคัญต่อผู้เขียนอย่างยิ่ง

2.3.1.1 ภูมิหลังผู้แต่ง

บันทึกของดั่ง ถ้วย เจริม เขียนโดยแพทย์หญิงชาวเวียดนามเหนือชื่อว่า ดั่ง ถ้วย เจริม ในบทถ้อยแถลงจากผู้แปล (ดั่ง ถ้วย เจริม, มนธिरา ราโท, แปล, 2549: 6-12) ฉบับแปลเป็นภาษาไทยโดยโครงการจัดพิมพ์คบไฟ มนธिरา ราโท ผู้แปลได้กล่าวถึงประวัติของดั่ง ถ้วย เจริมว่าเกิดเมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน ค.ศ.1942 ในครอบครัวปัญญาชน พ่อของเธอเป็นนายแพทย์ แม่เป็นเภสัชกรและอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยเภสัชศาสตร์ฮานอย ดั่ง ถ้วย เจริม สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยแพทย์ศาสตร์ฮานอยในปี ค.ศ.1966 และเมื่อเรียนจบเธออาสาเข้าร่วมรบในสงครามเวียดนาม ในเดือนมีนาคม ค.ศ.1967 ดั่ง ถ้วย เจริมเริ่มทำงานที่อำเภอตึกโฝ จังหวัดกว๋างหงายซึ่งตั้งอยู่ในภาคกลางของประเทศ เธอทำงานที่สถานอนามัยซึ่งคนไข้ส่วนใหญ่เป็นทหารหรือคนที่ช่วยงานในกองทัพ ดั่ง ถ้วย เจริม เข้าเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์เมื่อวันที่ 27 กันยายน ค.ศ.1968 และในวันที่ 22

มิถุนายน ค.ศ.1970 เธอถูกยิงเสียชีวิตเพราะพยายามปกป้องคนไข้จากทหารอเมริกันจำนวนมาก ซึ่งอาวุธที่เธอใช้มีเพียงปืนสั้นของจีนกระบอกเดียว เธอเสียชีวิตจากแผลที่ถูกยิงเข้าที่หน้าผาก ขณะนั้นเธออายุยังไม่ถึง 28 ปีเต็ม เป็นสมาชิกพรรคได้ 2 ปีและทำงานได้เพียง 3 ปี บันทึกของเธอ ได้ยุติลงเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน ค.ศ.1970 (ตั้ง ถ้วยเจ็ม, มนธิรา ราโท, แพล, 2549: 6-12)

บันทึกของตั้ง ถ้วย เจ็ม เป็นบันทึกที่ตั้ง ถ้วย เจ็ม เขียนขึ้นขณะเข้าร่วมในสงครามเวียดนาม โดยเธอเป็นแพทย์หญิงที่เสียชีวิตในสงครามนั้น บันทึกเล่มนี้ได้ถูกเก็บไว้โดยทหารอเมริกันที่ชื่อ เฟรดเดอริก ไวท์เฮิร์ท(Frederic Whitehurst) ที่มีหน้าที่เผาทำลายเอกสารของฝ่ายตรงข้าม แต่เขาไม่ได้เผาบันทึกนั้นไวท์เฮิร์ทได้เก็บบันทึกนี้ไว้และพยายามติดต่อกับครอบครัวของตั้ง ถ้วย เจ็ม จนในที่สุดบันทึกเล่มนี้ได้ถึงมือครอบครัวของตั้ง ถ้วย เจ็ม และได้รับการตีพิมพ์ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.2005 ซึ่งมียอดขายกว่า 300,000 เล่ม และในปี 2006 มียอดจำหน่าย 400,000 เล่ม ความนิยมอ่านบันทึกเล่มนี้ทำให้เกิดกระแสความสนใจอย่างยิ่ง โดยนอกจากจะมีเป็นหนังสือเล่มแล้ว ยังมีเว็บไซต์และมีไฟล์เสียงสำหรับคนตาบอดด้วย นอกจากนี้ยังแปลเป็นภาษาต่างๆ อีกหลายภาษา รวมถึงภาษาไทยด้วย

สำหรับเรื่อง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* เบ้า นินท์ เขียนขึ้นช่วงท้ายของสงครามเวียดนาม ผู้เขียนเกิดในปี ค.ศ.1952 ที่กรุงฮานอย ในช่วงสงครามเวียดนาม สมัครเป็นทหารอยู่ในกองพลน้อยยุวชนที่ 27 ของกองกำลังเวียดนามเหนือ ในระหว่างการสู้รบกับทหารเวียดนามใต้ที่ทางใต้เมื่อปี ค.ศ.1969 นั้น กองทหารในหน่วยเดียวกับเขาซึ่งมีจำนวน 500 คน ได้เสียชีวิตทั้งหมดเขาเป็นหนึ่งในสิบที่รอดชีวิตกลับมา เบ้า นินท์ได้เขียนเรื่อง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* นี้ขึ้น ซึ่งเป็นงานเขียนเล่มแรกของเขาที่บอกเล่าประสบการณ์สงครามที่ได้ประสบมา ผลงานของเบ้า นินท์ยังมีอีกหลายเรื่องซึ่งได้รับเสียงตอบรับทั้งในประเทศเวียดนามและต่างประเทศ ผลงานหลายชิ้นได้รับการตีพิมพ์ในนิตยสาร Granta และในหนังสือรวมผลงานของอเมริกาชื่อเรื่องว่า *The Other Side of Heaven: Post War Fiction by Vietnamese & American Writers* ซึ่งเป็นหนังสือที่เสนอมุมมองเกี่ยวกับสงครามทั้งจากสายตาของคนเวียดนามและคนอเมริกัน นอกจากนี้มีผลงานในหนังสือรวมผลงานของฝรั่งเศสชื่อ *Terres des Ephemers* ด้วย (วรวิดี, 2547: ถ้อยคำจากบรรณาธิการคนหนึ่ง)

เรื่อง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* เบ้า นินท์เขียนขึ้นเป็นภาษาเวียดนาม ในการตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ.1990 ให้ชื่อว่า *ชะตากรรมแห่งความรัก* เพื่อไม่ให้สะกดตาของนักวิจารณ์แนวอนุรักษ (มนธิรา ราโท, 2553:139-140) เบ้า นินท์เริ่มต้นเขียนในปี ค.ศ.1969 เมื่ออายุ 17 ปี ซึ่ง

ยังเป็นช่วงสงครามเวียดนามอยู่ ต่อมาได้รับการตีพิมพ์ในเวียดนามในปี ค.ศ.1991 และได้แปลเป็นภาษาต่างๆหลายภาษาและตีพิมพ์ในหลายประเทศ เช่น เป็นภาษาอังกฤษในปี 1993 ในประเทศอังกฤษ ในปี 1995 ได้รับการตีพิมพ์ในอเมริกาในชื่อว่า *The Sorrow of War: a Novel of North Vietnam* และปี 2004 ได้รับการตีพิมพ์เป็นภาษาไทย โดยแพรวสำนักพิมพ์โดยตั้งชื่อเรื่องว่า *ปวดร้าแห่งสงคราม* เป็นต้น ในเวียดนาม งานเขียนเล่มนี้ได้รับการตอบรับจากคนเวียดนามเป็นอย่างดีจนกลายเป็นหนังสือขายดีและยังเป็นหนังสือขายดีในหลายๆประเทศ งานเขียนเล่มนี้ยังได้รับรางวัล *Independent Foreign Fiction Award* ประจำปี ค.ศ.1994 ด้วย

งานเขียนที่เขียนขึ้นในช่วงสงครามอีกเรื่องหนึ่งคือ *Chang's Story: the Journey of a Laotian Hmong Refugee Family* (1993) ของ เกา จ้าง (Kou Chang) ชาวหม้ง-ลาว อาศัยอยู่ในเมืองลอมพอก (Lompoc) ประเทศลาว หนีสงครามเข้ามายังค่ายอพยพในประเทศไทย ผลงานได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่อย่างเป็นทางการในปี 1993 โดยได้รับการช่วยเหลือในการตีพิมพ์จากชีลา ปินเกล (Sheila Pinkel) อาจารย์ด้านการถ่ายภาพและศิลปะชาวอเมริกันทำวิจัยเรื่องผู้อพยพในสงครามอินโดจีนในค่ายผู้อพยพฝั่งประเทศไทย ปินเกลยังเป็นผู้เขียนร่วมด้วย

เกา จ้าง เป็นชาวหม้งที่อาศัยอยู่ทางตอนเหนือของลาว ต่อมาช่วงสงครามลับ เขาและครอบครัวได้ลี้ภัยเข้ามายังค่ายผู้อพยพในฝั่งไทย ในค่ายผู้อพยพในจังหวัดหนองคายในราวปี 1978 ต่อมาเขาและครอบครัวย้ายยังค่ายอพยพบ้านวินัยในจังหวัดเลย ซึ่งเขาอยู่ที่ค่ายนี้เป็นเวลาถึง 10 ปี จากนั้นในปี 1988 จึงย้ายไปค่ายอพยพเชียงคำจังหวัดพะเยาและต่อไม่เขาย้ายไปที่ค่ายพนกันนิคมเพื่อเตรียมตัวเดินทางไปยังอเมริกา ซึ่งพ่อและลุงของเขาไม่ได้ไปด้วย เกา จ้าง ย้ายไปยังอเมริกาในเดือนมีนาคม ปี 1992 ช่วงเวลาที่เขาอยู่ที่ค่ายผู้อพยพกินเวลายาวนานถึง 13 ปี งานเขียนของเขาผลิตขึ้นในค่ายอพยพขณะที่สงครามกำลังดำเนินอยู่ โดยเขียนขึ้นในค่ายอพยพวรรณกรรมของเกา จ้างสะท้อนการตระหนักถึงความเสี่ยงของชุมชนหม้งที่จะสูญหายไปจากสงครามและการอพยพ วรรณกรรมของเขาจึงถ่ายทอดประวัติศาสตร์หม้ง เรื่องเล่าเกี่ยวกับครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม และการอพยพเพื่อดำรงชุมชน อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไม่ให้สูญหายไป ในสภาวะการณ์ดังกล่าว

2.3.1.2 รูปแบบการเขียน การผลิตและการตอบรับ

บันทึกของดั่ง ถ้วย เจริม *ปวดร้าแห่งสงคราม* และ *Chang's Story* เขียนขึ้นในบริบทที่คล้ายกันคืออยู่ในระหว่างการเผชิญหน้ากับสงครามและการต้องออกจากบ้าน

เนื่องจากสงคราม การถ่ายทอดเรื่องราวขณะอยู่ในสภาวะการณ์ผ่านรูปแบบวรรณกรรมสื่อให้เห็น บทบาทของวรรณกรรมที่มีผลต่อการรับรู้ตัวตน การเยียวยา และการรักษาอัตลักษณ์ของตน ชุมชนและชาติ อันเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า โดย *บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม* เขียนขึ้นเพื่อรักษา และเยียวยาตัวตนและจิตวิญญาณท่ามกลางความตายของมิตรสหายอันเป็นที่รัก *ปวดร้าวแห่ง สงคราม* เป็นงานเขียนที่สื่อให้เห็นการใช้วรรณกรรมสานต่อตัวตนที่เป็นคนยุคสงครามกับตัวตน หลังยุคสงคราม ขณะที่ *Chang's Story* เกา จ้างเขียนเรื่องเล่าขึ้นเพื่อรักษาความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ชุมชนและอัตลักษณ์ของม้งในสภาวะที่ชุมชนกำลังเสี่ยงต่อการล่มสลายจากภัยสงคราม

ใน *บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม* ผู้เขียนสื่อให้เห็นการเผชิญหน้ากับความตายและความ โหดร้ายจากสงคราม การเขียนบันทึกประจำวันช่วยรักษาตัวตนไม่ให้สูญหายไปพร้อมกับความตาย ของคนรอบข้าง และทำให้เธอได้ปลดปล่อยอารมณ์ความรู้สึกที่กระทบต่อจิตใจผ่านการเขียนบันทึก การเขียนบันทึกจึงเป็นการรักษาและเยียวยาตัวตนและจิตวิญญาณของเธอ โดย *บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม* ดำเนินเรื่องอยู่ในกรอบของช่วงวัน ต่อเนื่องบ้างไม่ต่อเนื่องบ้าง ซึ่งสะท้อนประสบการณ์ในแต่ละวันว่ามีผลกระทบต่องานและความคิดมากน้อยเพียงใด การดำเนินเรื่องนั้นไม่มีเปิดเรื่องหรือ ปิดเรื่อง มีแต่เรื่องราวที่ดำเนินไปในแต่ละวันซึ่งเป็นลักษณะของการเขียนบันทึกประจำวัน โดย เรื่องเริ่มต้นวันที่ 8 เมษายน 1968 และสิ้นสุดในวันที่ 20 มิถุนายน 1970 รวมเวลาประมาณ 2 ปี กว่า รูปแบบงานเขียนแบบบันทึกประจำวันมีลักษณะเฉพาะคือเป็นงานเขียนชีวิตที่มีรูปแบบที่ กำหนดระยะเวลาเป็นวันๆ ผู้เขียนสามารถถ่ายทอดเหตุการณ์และอารมณ์ความรู้สึกไปพร้อมกันได้ งานเขียนที่ถ่ายทอดไปนั้นจะผ่านการประมวลเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน บันทึกประจำวันทำให้ผู้เขียนสามารถอ่านทบทวนเรื่องราวที่เกิดขึ้นและเขียนตีความสิ่งเหล่านั้นทำให้เข้าใจความคิดจิตใจของตนเองและคนรอบข้างได้ บันทึกประจำวันจึงเป็นงานเขียนที่สร้างความเป็นตัวตน (self-construction) แต่ทั้งนี้เป็นการสร้างตัวตนที่ถูกกำหนดช่วงเวลาและสถานที่ไว้ โดยผู้เขียนอาจกลับไปอ่านภายหลังหรือไปบันทึกเพิ่มภายหลังก็ได้ บันทึกประจำวันยังสามารถ เป็นเครื่องมือเยียวยาผู้ที่ตกอยู่ในภาวะกดดันหรือเผชิญสิ่งเลวร้ายในช่วงเวลานั้น บันทึกประจำวันจึง เป็นปฏิบัติการหรือเป็นกระบวนการทำความเข้าใจตัวตนหรือปลดปล่อยพันธะต่างๆ ได้

รูปแบบการใช้ภาษาใน *บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม* มีทั้งที่บรรยายและพรรณนา ผสมผสานกัน การบรรยายมักใช้เมื่อต้องการบอกเล่าเหตุการณ์หรืออุดมการณ์สังคมนิยม ส่วนการ พรรณนาจะใช้เมื่อบอกเล่าอารมณ์ความรู้สึกที่มีต่อเหตุการณ์หรือผู้คนที่ค่อนข้างให้รายละเอียดและ แทรกภาพพจน์เช่น ความเปรียบ การกล่าวเกินจริง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การใช้ภาษาทั้ง 2 ลักษณะ ในบันทึกเล่มนี้ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาดความไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่าง

เด็ดขาดนี้ สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์แบบส่วนรวมกับความเป็นปัจเจกที่มีความรัก ความหวังและ อารมณ์ความรู้สึกแบบส่วนตัวที่แยกจากกันไม่ออกความเป็นเรื่องส่วนตัวที่อุดมการณ์แบบ คอมมิวนิสต์ต้องการกำจัดและปรับเปลี่ยนให้เกิดจิตสำนึกส่วนรวมนั้นไม่สามารถถูกทำให้สูญสลาย ไปได้อย่างแท้จริง ซึ่ง *บันทึกของดั่ง ฤๅย เจิม* สะท้อนภาพความขัดแย้งนี้ได้อย่างชัดเจน *บันทึกของ ดั่ง ฤๅย เจิม* จึงเป็นพื้นที่แห่งการปลดปล่อยขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่สะท้อนการปะทะทางความคิด ทางอุดมการณ์ด้วย บันทึกเล่มนี้ยังมีการผสมผสานรูปแบบงานเขียนอื่นๆ เข้าไว้ด้วย เช่น บทกวี คำขวัญบทสนทนาจากละครเวที เป็นต้น การผสมผสานรูปแบบงานเขียนทำให้บันทึกเล่มนี้ไม่ เหมือนกับงานเขียนประวัติศาสตร์หรือบันทึกเหตุการณ์ประจำวันตามขนบการเขียนบันทึกในแบบ กระแสหลักที่เน้นบอกเล่าเหตุการณ์แบบความเรียงบรรยาย แต่สะท้อนวิธีการหาทางออกของผู้เขียนให้สามารถบอกเล่าความรู้สึกภายใต้ความบีบคั้นซึ่งเป็นการเยียวยารูปแบบหนึ่ง นอกจากนี้ ยังเผยให้เห็นการวิพากษ์วิจารณ์อุดมการณ์ สงครามและผู้คน

หลังจากที่ *บันทึกของดั่ง ฤๅยเจิม* ได้ถูกค้นพบและได้รับการตีพิมพ์ บันทึกเล่มนี้ สร้างปรากฏการณ์ให้กับวงการหนังสือของเวียดนามอย่างยิ่ง โดยปรากฏการณ์นี้ได้สะท้อนให้เห็น ความสนใจต่อประวัติศาสตร์ของคนเวียดนาม การที่บันทึกเล่มนี้ได้รับความนิยมอย่างมากอาจเป็น เพราะรูปแบบการเขียนแบบบันทึกประจำวันหรือไดอารี่ที่ทำให้ผู้อ่านสัมผัสถึงความจริงของข้อมูล ทั้งด้านความเป็นไปในช่วงสงครามและด้านอารมณ์ความรู้สึกซึ่งถือเป็นเรื่องส่วนตัว บันทึก ประจำวันยังเป็นรูปแบบงานเขียนที่มาจากมุมมองแบบอัตวิสัยซึ่งต่างจากงานเขียนทาง ประวัติศาสตร์แบบทางการที่มักมองประวัติศาสตร์ สงครามหรือผู้คนเป็นแบบวัตถุวิสัย งานเขียน เล่มนี้จึงทำให้ผู้อ่านสัมผัสถึงประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต โดยสำหรับชาวเวียดนามที่ไม่ได้มีชีวิตใน ช่วงเวลาแห่งสงคราม *บันทึกของดั่ง ฤๅย เจิม* นำพาพวกเขาย้อนกลับไปสัมผัสถึงเวลานั้นและ ยังทำให้สามารถเชื่อมต่อประวัติศาสตร์แห่งสงครามที่ไม่เคยสัมผัสนั้นเข้ากับปัจจุบันได้ อีกทั้งยัง ช่วยเติมเต็มอดีตที่ยังมีความคลุมเครือให้กระจ่างมากยิ่งขึ้น บันทึกเล่มนี้จึงไม่ได้เป็นแค่การรับรู้ เรื่องราวประวัติศาสตร์ทั่วไปแต่ทำให้ได้สัมผัสถึงประวัติศาสตร์ชาติของตน

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้งานเขียนเล่มนี้ได้รับการตอบรับอย่างดียิ่งอาจเป็น เพราะงานเขียนเล่มนี้ได้ไปท้าทายการรับรู้ประวัติศาสตร์ของคนเวียดนามด้วยการเผยความจริงที่ เคยถูกปิดเงียบไว้ภายใต้อุดมการณ์แบบสังคมนิยมที่ปกคลุมเวียดนามมายาวนาน โดยในยุคสมัย สงครามนั้น การเขียนงานวรรณกรรมถูกควบคุมและให้อยู่ภายใต้กรอบการเขียนแบบสังคมนิยม สังคมนิยมอันเป็นขนบวรรณกรรมตั้งแต่สมัยสงคราม ดังที่ มนธิรา ราโท (2553: 106-107) กล่าว ว่า “เพราะการควบคุมที่เข้มงวดของรัฐที่ทำให้นักเขียนเกิดความกลัวและไม่กล้าเขียนความจริง

แม้แต่บันทึกส่วนตัวของตนเอง” ความเป็นปัจเจกหรือรายละเอียดปลีกย่อยจึงถูกมองข้าม บันทึกของดั่ง ฤๅญ์ เจิม ได้เปิดเผยความมีชีวิตของยุคสงครามที่คนในปัจจุบันเคลือบแคลงสงสัย สำหรับผู้ที่ผ่านประสบการณ์สงคราม บันทึกเล่มนี้ ได้กระตุ้นเตือนและฉายภาพอดีตของพวกเขาอีกครั้ง อดีตแห่งความทุ่มเทและเสียสละเพื่อชาติโดยไม่มีการแบ่งเพศ ชนชั้นหรือความต่างในหน้าที่ ทุกคนทุ่มเทเพื่อชาติเหมือนกัน การอ่าน บันทึกของดั่ง ฤๅญ์ เจิม จึงไม่ใช่เป็นการอ่านเฉพาะของปัจเจกหากแต่เป็นการอ่านเพื่อเรียนรู้และตระหนักถึงประวัติศาสตร์ของประเทศ บันทึกของดั่ง ฤๅญ์ เจิม จึงมีส่วนปลุกกระแสชาตินิยมผ่านการทบทวนวันวารแห่งความตาย ความเจ็บปวด การอุทิศและการยอมรับประวัติศาสตร์บาดแผลของชาติเพื่อดำรงความเป็นชาติในบริบทของการเปลี่ยนผ่านยุคสมัยจากยุคสงครามสู่ยุคสันติภาพ

เช่นเดียวกับเรื่อง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* ซึ่งเป่า นินท์เขียนขึ้นช่วงท้ายสงคราม งานเขียนเล่มนี้นำเสนอเรื่องราวสงครามในแง่มุมที่ต่างจากงานเขียนสงครามที่มักเน้นการเล่าถึงวิธีการทำสงคราม ทหารและอาวุธยุทธโศปกรณ์ แม้ว่าผู้เขียนจะเป็นทหารในแนวหน้า แต่เน้นเรื่องราวชีวิตของทหารและผู้คนที่ต้องใช้ชีวิตในยามสงคราม มุมมองที่สะท้อนจากงานเขียนเล่มนี้จึงให้ภาพแทนที่แตกต่างไปจากการรับรู้เรื่องราวสงครามของคนเวียดนาม ในเวียดนาม *ปวดร้าวแห่งสงคราม* จัดเป็นหนังสือขายดีและสร้างปรากฏการณ์ทำให้คนเวียดนามกลับไปสนใจเรื่องราวสงครามมากขึ้น เป็นที่น่าสังเกตว่า งานเขียนเล่มนี้เขียนตั้งแต่ยุคสงครามแต่มาได้รับการตีพิมพ์ในอีก 20 ปีต่อมาคือ ปี 1991 ซึ่งเป็นยุคของการปฏิรูปสังคมหรือ “โด่ยเหม้ย” ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวมีกระแสเรียกร้องให้มีการปฏิรูปวงการวรรณกรรมให้นักเขียนสามารถนำเสนอผลงานและความคิดได้อย่างกว้างขวาง เรื่องราวของสงครามที่มักถูกบอกเล่าผ่านรัฐและถูกจำกัดรูปแบบจึงเริ่มลดน้อยลง งานเขียนในช่วงดังกล่าวจึงมักถ่ายทอดเรื่องเล่าของสงครามในลักษณะสะท้อนความเป็นจริง ขณะเดียวกันก็นำเสนอเรื่องราวช่วงสงครามที่หลากหลายแง่มุม *ปวดร้าวแห่งสงคราม* จึงได้รับการตอบรับโดยได้รับการชื่นชมในเรื่องของการนำเสนอภาพชีวิตทหารในช่วงสงครามจากพื้นฐานความจริงและได้อารมณ์ความรู้สึก

กระแสการตอบรับอย่างดียิ่งนอกจากเพราะเป็นเรื่องที่สะท้อนภาพชีวิตทหารในยุคสงครามอย่างเข้มข้นแล้ว *ปวดร้าวแห่งสงคราม* ยังทำให้คนเวียดนามได้กลับไปทำความเข้าใจประวัติศาสตร์เพื่อปรับใช้ในบริบทปัจจุบัน โดยงานเขียนเล่มนี้เกิดขึ้นภายใต้บริบทของการเปลี่ยนผ่านคือจากยุคสงครามสู่ยุคสันติภาพซึ่งเป็นยุคสมัยที่จะต้องฟื้นฟูประเทศจากความบอบช้ำจากสงครามอย่างเร่งด่วน ความคลุมเครือในความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์ชาติและบริบทของการเปลี่ยนผ่านทางสังคมนการเมืองของประเทศเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนเวียดนามหันกลับไปทำความเข้าใจ

ประวัติศาสตร์ผ่านวรรณกรรม โดย *ปดรั้วแห่งสงคราม* ได้นำเสนอส่วนเสี้ยวแห่งประวัติศาสตร์ ความอดทนและการต่อสู้ฝ่าฟันอุปสรรคนานาในการสร้างชาติ การสร้างชาติเวียดนามในยุค สันติภาพนี้จึงเปลี่ยนวิถีจากการสร้างงานแนวสังคมนิยมสังคมนิยมสู่การรื้อฟื้นประสบการณ์ร่วมทาง ประวัติศาสตร์ของชาติขึ้นมาให้มีชีวิตงานเขียนเล่มนี้ จึงเป็นเครื่องมือในการสร้างชาติผ่านการสร้าง สำนึกร่วมทางประวัติศาสตร์และความทรงจำของคนเวียดนาม

เบ๋า นินห์ นำเสนอเรื่องราวประสบการณ์ชีวิตทหารในสงครามผ่านรูปแบบนวนิยาย โดยนำเค้าโครงมาจากประสบการณ์สงครามของเขาเอง รูปแบบการเขียนจึงอาจไม่สามารถ กล่าวแยกขาดระหว่างนวนิยายกับอัตชีวประวัติ การที่เบ๋า นินห์เลือกนำเสนอประสบการณ์ผ่าน รูปแบบนวนิยายกึ่งอัตชีวประวัติเปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้แต่งแต้มเรื่องราวผ่านขนบการเขียนแบบนวนิยาย ในขณะที่เดียวกันก็สามารถบอกเล่าความเป็นไปที่เกิดขึ้นในสงครามผ่านอัตชีวประวัติได้ด้วยการใช้รูปแบบการเขียนเช่นนี้ จึงทำให้ผู้อ่านเข้าถึงและสัมผัสสภาพชีวิตทหารในสงครามได้เป็นอย่างดี ทั้งจากผู้อ่านตะวันตกและผู้อ่านเวียดนาม อีกทั้งยังทำให้การตีความหรือการอ้างถึงความ เป็นจริงในเรื่องไม่ถูกจำกัด ผู้อ่านสามารถจินตนาการถึงเรื่องราวได้อย่างอิสระ ทั้งนี้เพราะ พรหมแดนด้านรูปแบบการประพันธ์มีความพริ้วเลื่อน

สำหรับผู้เขียนที่ต้องเผชิญหน้ากับสงคราม การเขียนด้วยรูปแบบนวนิยายที่เป็น กึ่งอัตชีวประวัติยังวิธีช่วยลดความเจ็บปวดจากความทรงจำบาดแผลที่เขาต้องสูญเสียครอบครัว คนรักชีวิตในวัยเยาว์และชีวิตในวัยหนุ่มของเขา เบ๋า นินห์นำเสนอเรื่องผ่านตัวละครทหารที่ชื่อว่า *เกียน* การสูญเสียช่วงชีวิตวัยเยาว์และวัยหนุ่มอันเป็นวัยที่ก้าวผ่านจากความเป็นเด็กสู่ความเป็น วัยรุ่นที่เริ่มมีความรักและเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ ทำให้เนื้อเรื่องสะท้อนให้เห็นความขาดหายของ ประสบการณ์ในช่วงวัยดังกล่าว เบ๋า นินห์นำเสนอให้เห็นการต่อสู้ที่ไม่ใช่เฉพาะต่อศัตรูแต่เป็นการ ต่อสู้กับช่วงวัยแห่งอารมณ์รักและปรารถนานี้ไปด้วย การที่เบ๋า นินห์เริ่มเขียนงานในขณะที่ สงครามยังไม่สิ้นสุดยังสะท้อนให้เห็นการใช้เรื่องเล่าในการเยียวยาความโหยหาอารมณ์ปรารถนา และความขาดหายของประสบการณ์แห่งช่วงวัยนี้ด้วย

การเลือกใช้รูปแบบงานเขียนดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นประสบการณ์บาดแผลจาก สงครามที่ทำให้เบ๋า นินห์ไม่สามารถเลือกใช้รูปแบบงานเขียนใดงานเขียนหนึ่งได้เพียงรูปแบบเดียว ประสบการณ์อันจำเพาะทำให้ผู้เขียนเลือกผสมผสานรูปแบบการเขียนที่คิดว่าเหมาะสมในการ ถ่ายทอดประสบการณ์นั้น งานเขียนนี้จึงไม่เป็นไปตามโครงสร้างการเขียนแบบขนบคือไม่ใช่ทั้งนวนิยายที่เน้นความเป็นเรื่องแต่งและไม่ใช่อัตชีวประวัติที่เน้นเรื่องจริงที่ตนประสบมาตามขนบการ

เขียนแบบตะวันตก แต่เป็นทั้ง 2 รูปแบบผสมกันการเลือกใช้รูปแบบการเขียนแบบผสมนี้ จึงสะท้อนการประนีประนอมกับความทรงจำอันเจ็บปวด ความทรงจำบาดแผลของเบานินห์ยังทำให้การถ่ายทอดเรื่องราวเป็นไปอย่างไม่มีโครงเรื่องและไม่มีความต่อเนื่องโดยงานเขียนสะท้อนความพยายามกลับไปทำความเข้าใจบาดแผลนั้นและปะติดปะต่อความทรงจำที่กระจัดกระจายให้เป็นเรื่องราว เพื่อเชื่อมต่อตัวตนและช่วงวัยที่ขาดหาย การปะติดปะต่อความทรงจำนี้ยังเป็นการส่งต่อประสบการณ์สงครามของชาติให้คงอยู่เพื่อสื่อสารให้คนในชาติรับรู้ความเป็นมาและสำนึกถึงประวัติศาสตร์การก่อรูปก่อร่างของชาติตน การเหยียดและบอกเล่าชัยชนะของสงครามอันเป็นชัยชนะครั้งสุดท้ายและเป็นชัยชนะครั้งยิ่งใหญ่อันนำไปสู่การสถาปนาความชาติเวียดนามจนถึงปัจจุบันจึงเป็นการรักษาความเป็นชาติในรูปแบบหนึ่ง

นอกเหนือจาก *ปวดร้าวแห่งสงคราม* นำเสนอเรื่องราวสงครามเวียดนามให้กับคนเวียดนามได้รับรู้ความเป็นมาของประวัติศาสตร์ชาติของตนแล้ว ยังเป็นถ่ายทอดเรื่องราวสงครามของเวียดนามเหนือให้กับสังคมภายนอกได้รับทราบเรื่องราวของเวียดนามเหนือในยุคสงครามด้วยโดยในมุมมองของตะวันตกนั้น เรื่องราวของเวียดนามเหนือคือเป็นเรื่องเร้นลับและถูกมองเป็นโลกของคอมมิวนิสต์ งานเขียนที่นำเสนอเนื้อหาสงครามของเวียดนามเหนือโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากปากของทหารเวียดนามเหนือจึงได้รับความสนใจจากผู้อ่านตะวันตกเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอเมริกาซึ่งเป็นประเทศคู่สงคราม ความกระหายใคร่รู้เรื่องราวของเวียดนามเหนือทำให้เมื่อได้ตีพิมพ์ในอเมริกาจึงได้รับการตอบรับอย่างดี ตลอดจนมีการกล่าววิพากษ์วิจารณ์ถึงงานเขียนเล่มนี้จำนวนมาก เป็นที่น่าสังเกตว่า จากความคลุมเครือไม่แจ่มชัดในเรื่องราวช่วงสงครามของคนอเมริกันและคนตะวันตกที่มีต่อเวียดนามเหนือทำให้การวิพากษ์วิจารณ์มักเป็นให้ความสำคัญกับการมองวรรณกรรมในลักษณะภาพสะท้อนหรือการฉายภาพสงครามอย่างแจ่มชัด โดยมักกล่าวชื่นชมความซื่อสัตย์ในการนำเสนอภาพสงครามและความสามารถของผู้เขียนที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตทหารเวียดนามเหนือในสงคราม ได้ราวกับเป็นภาพจริงที่สะท้อนให้เห็นทั้งสภาพปัญหาของเวียดนามเหนือและการอุทิศตนของคนเวียดนาม บ้างกล่าวถึงกับว่าควรได้รับรางวัลพูลิตเซอร์ (Putlizer Prize) (Bao Ninh,1996) การตั้งชื่อเรื่องโดยมีคำว่าเวียดนามเหนือคือ *The Sorrow of War: a Novel of North Vietnam* (Bao Ninh,1996) ซึ่งปรากฏเฉพาะฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษจึงเป็นการทำให้เรื่องอยู่ในกรอบความสนใจและเป็นจุดขายของผู้อ่านตะวันตกได้เป็นอย่างดี

สำหรับผู้อ่านชาวตะวันตกเช่นผู้อ่านอเมริกัน การเล่าเรื่องผ่านรูปแบบนวนิยายกึ่งอัตชีวประวัติช่วยลดการปะทะทางจิตใจและบรรเทาบาดแผลทางประวัติศาสตร์สงครามของผู้อ่านที่

เป็นประเทศคู่สงคราม ขณะเดียวกันก็สามารถคลี่คลายสิ่งที่คลุมเครือของเวียดนามเหนือต่อสายตา และการรับรู้ของผู้อ่านอเมริกันได้ ในขณะที่ผู้อ่านเวียดนามอาจไม่รู้สึกรู้สึกรู้สึกเจ็บปวดมากนักเพราะรูปแบบดังกล่าวทำให้เกิดระยะห่างระหว่างเนื้อเรื่องกับผู้อ่าน การรื้อฟื้นเรื่องราวสงครามอันยาวนานที่ทำให้เวียดนามต้องสูญเสียผู้คนซึ่งเป็นเหมือนญาติพี่น้องไปจำนวนมากจึงสามารถเล่าและสื่อสารความคิดได้ดีกว่าการเขียนด้วยรูปแบบแบบบันทึกความทรงจำอัตชีวประวัติหรือนวนิยายตามแบบฉบับเพียงรูปแบบเดียว นอกจากนี้ การเล่าผ่านรูปแบบดังกล่าวยังช่วยลดการการปะทะทางความคิดในเรื่องของความเป็นจริงระหว่างตัวเนื้อเรื่องกับรัฐและผู้อ่านทั่วไป ดังนั้น แม้งานเขียนเล่มนี้มีการวิจารณ์ในด้านลบ เช่น ถูกวิจารณ์จากทางราชการว่าเป็นการก้าวล่วงผู้เสียชีวิตในสงครามหรือเรื่องเล่าจากประสบการณ์สงครามนี้ไม่สอดคล้องกับฉบับของทางการ เป็นต้น แต่งานเขียนเล่มนี้ก็ยังสามารถวางจำหน่ายในเวียดนามและได้รับการตอบรับจากคนเวียดนามอย่างดี การลดทอนเรื่องของความเป็นเรื่องจริงผ่านการเลือกใช้รูปแบบนวนิยายกึ่งอัตชีวประวัติจึงช่วยลดการตรวจสอบได้เป็นอย่างดี และยังเป็นการสร้างประวัติศาสตร์ความเป็นชาติผ่านประสบการณ์สงครามด้วยรูปแบบของเขาเอง

สำหรับเรื่องเล่าของ เกา จ้าง คือ *Kou Chang's Story* นั้น เป็นงานเขียนที่ต่างจากอีก 2 เรื่องข้างต้นเพราะเป็นเรื่องที่เขียนขึ้นในค่ายอพยพในฝั่งประเทศไทยขณะที่สงครามกำลังดำเนินอยู่ ครอบครัวของเกา จ้างต้องเผชิญกับสภาวะสงครามและทำให้พวกจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดหนีเข้ามาในฝั่งไทยพร้อมกับผู้ลี้ภัยชาวม้งจำนวนมาก สงครามและการเดินทางอพยพ รวมถึงการมาอยู่ในค่ายอพยพทำให้เกา จ้าง ตระหนักถึงสภาวะของชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ของเขาที่อยู่ในความสั่นคลอน เสี่ยงกับความล่มสลายของชุมชนม้ง เป็นเหตุให้เขาเขียนเรื่องเล่าขึ้นเพื่อบันทึกประวัติศาสตร์ชุมชนและยืนยันความมีตัวตนของพวกเขาในสภาวะสงครามและการอพยพ สาเหตุการเขียนวรรณกรรมของเกา จ้างจึงต่างจากอีก 2 เรื่องข้างต้น ทั้งนี้ มาจากความจำเพาะของบริบททางสังคมและชาติพันธุ์

ในเรื่องเล่า เกา จ้างนำเสนอเรื่องของตนเองและครอบครัวตั้งแต่อยู่ที่ลาว ชีวิตขณะเกิดสงคราม การลี้ภัยมายังฝั่งไทยและการอพยพเข้าไปในอเมริกา โดยเกา จ้างได้เริ่มเขียนงานเล่มนี้ ตั้งแต่อยู่ในค่ายอพยพและพิมพ์ร่างแรกออกมาขณะยังอยู่ในค่ายผู้อพยพ โดยได้รับความช่วยเหลือจากปิ่นเกล การเขียนในค่ายอพยพสะท้อนความต้องการบันทึกประวัติศาสตร์ของตนและครอบครัวที่กำลังตกอยู่ในสภาวะไม่แน่นอน ไม่มั่นคง นิยามความเป็นครอบครัวและชาติพันธุ์ม้งของเขากำลังสั่นคลอนจากภาวะสงครามและการแตกกระสานซ่านเซ็น ทั้งหมดนี้จึงเป็นแรงบันดาลใจ

ใจในการเขียนงาน ดังที่เขาบอกว่าเขามีความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะบันทึกเรื่องราวของเขา แม้ว่าจะยังอยู่ในค่ายอพยพก็ตาม

เกา จ้างเล่าเรื่องราวของเขาด้วยภาษาอังกฤษ โดยเป็นภาษาอังกฤษแบบง่ายๆ สั้นๆ และตรงไปตรงมา โดยในบทนำเขากล่าวอย่างตรงไปตรงมาว่าอาจมีรูปประโยคภาษาอังกฤษที่ผิดไปบ้างซึ่งสะท้อนปัญหาด้านภาษาของผู้ลี้ภัยในการนำเสนอตัวตนในโลกตะวันตก ทั้งนี้เป็นเพราะเขาไม่เชี่ยวชาญภาษาอังกฤษ แต่ต้องการบอกเล่าเรื่องราวของตนและคนมั่งอพยพผู้สูญหายคนทั่วโลก เพื่อให้รับทราบถึงปัญหาและสภาพชีวิตที่คนมั่งที่ต้องเผชิญ เรื่องเล่าของ เกา จ้าง จึงไม่ใช่แค่งานบันทึกประวัติศาสตร์ครอบครัวแต่ยังเป็นงานเขียนที่บันทึกประวัติศาสตร์ทางชาติพันธุ์ด้วย นอกจากนี้ เกา จ้าง ยังกล่าวไว้ในบทนำของเขาด้วยว่าเขาจะนำเสนอเรื่องโดยการคัดเลือกเฉพาะเหตุการณ์ที่สำคัญเท่านั้น ซึ่งสะท้อนสภาวะเร่งรัดคืบขันและการตรวจสอบในพื้นที่ค่ายอพยพดังกล่าวด้วย

ด้านกลวิธีการนำเสนอเรื่องนั้น เกา จ้างนำเสนออย่างไม่มีรูปแบบตายตัว มีการบรรยายเหตุการณ์และภาพประกอบพร้อมคำบรรยายภาพ เป็นที่น่าสังเกตว่างานเขียนของเขาเต็มไปด้วยรูปภาพเป็นหลัก เขาดำเนินเรื่องด้วยภาพถ่ายและการบรรยายภาพ โดยภาพส่วนใหญ่เป็นภาพครอบครัว ภาพการเดินทาง ภาพผู้คนที่ได้พบในค่ายและพิธีกรรม ภาพดังกล่าวเป็นการยืนยันตัวของเขารวมถึงความมีอยู่ของชาติพันธุ์มั่งด้วย งานเขียนของเกา จ้าง ยังมีส่วนหนึ่งที่บอกเล่าประวัติศาสตร์มั่งตามลำดับเวลา โดยเขียนด้วยภาษาอังกฤษ ไม่มีภาพประกอบและใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 ซึ่งส่วนนี้น่าเป็นส่วนช่วยอธิบายความเป็นมาของคนมั่งให้กับผู้อ่านตะวันตกที่คุ้นชินกับการเขียนงานแบบชนบ

การดำเนินเรื่องด้วยภาพถ่ายยังทำให้เรื่องเล่าของเกา จ้างต่างจากเรื่องเล่าของนักเขียนมั่งลาวอีก 2 เรื่องคือของมัวและหยางที่เป็นเรื่องเล่าเรื่องยาวมีรูปภาพประกอบเล็กน้อย แต่เรื่องของเกา จ้างมีแต่รูปภาพและการบรรยายภาพความแตกต่างนี้ มาจากบริบทในขณะที่เขียนงาน ทั้งมัวและหยางเขียนงานได้ง่ายกว่าเพราะอยู่ในอเมริกาแล้ว ส่วน เกา จ้าง ยังอยู่ในค่ายอพยพจึงเขียนได้ลำบากกว่า อีกทั้งการเรียนรู้วัฒนธรรมการเขียนเรื่องเล่ายังมีความแตกต่างกันด้วย เรื่องเล่าของมัวและหยางสะท้อนการเรียนรู้วัฒนธรรมการเขียนแบบตะวันตกบ้างแล้ว ส่วนของเกา จ้างนั้น ยังไม่เคยเรียนรู้วัฒนธรรมการเขียนประกอบกับวัฒนธรรมของมั่งนั้นไม่ใช่วัฒนธรรมการเขียนมาแต่แรก พวกเขาไม่เคยรู้หนังสือมาก่อน ดังที่ เกา จ้างกล่าวว่าที่บ้านของเขาไม่มีใครรู้

หนังสือ ทุกวันมีแต่การทำไร่ทำนา ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้เขาเลือกถ่ายทอดเรื่องเล่าผ่านภาพถ่ายเป็นหลัก จากประเด็นนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าบริบทที่ต่างกันเป็นตัวกำหนดรูปแบบการเขียนงานด้วย

ท้ายเล่มยังมีภาพถ่ายผ้าปักที่มีลวดลายเกี่ยวกับเรื่องราวของม้ง ผ้าปักผืนนี้ ปินเกลซื้อมาจากงานแสดงสินค้าในเมืองมาริน (Marin County Fair) รัฐแคลิฟอร์เนีย โดยเป็นงานฝีมือของคนม้ง ที่บอกเล่าประวัติศาสตร์ตั้งแต่ถูกขับไล่ออกจากจีน การอพยพไปยังหลายประเทศในไทยและลาวพวกเขาเป็นชาวไร่ชาวนาอยู่อย่างสงบ จนมาถึงยุคสงครามที่ทำให้คนม้งตายจำนวนมากและต้องหนีออกจากพื้นที่ซึ่งพวกเวียดนามเหนือและกลุ่มปะเทดลาวไล่ล่าพวกเขาอย่างต่อเนื่อง ในที่สุดพวกเขาได้ลี้ภัยเข้ามายังฝั่งไทยและเดินทางไปยังประเทศที่ 3 ปินเกลได้ถ่ายภาพผ้าปักแต่ละส่วนแล้วนำเสนอไปที่หลายๆ โดยมีการสรุปเหตุการณ์คร่าวๆ ด้วยภาษาเขียนตอนท้ายเล่ม เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวมากขึ้น การถ่ายภาพผ้าปักและนำเสนอในงานเขียนเล่มนี้ เป็นการผสมผสานเรื่องราวของม้งทั้งจากมุมมองของคนตะวันตกอย่างปินเกลซึ่งเน้นการถ่ายทอดเป็นงานเขียนทางประวัติศาสตร์แบบเรียงตามเหตุการณ์และลำดับเวลาและจากปากของคนม้งเอง ที่เน้นนำเสนอผ่านภาพถ่ายและงานฝีมือ การผสมผสานดังกล่าวสะท้อนการปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอเพื่อให้สามารถถ่ายทอดเรื่องราวของคนม้งได้และทำให้ผู้อ่านตะวันเข้าใจประวัติศาสตร์ม้งมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ภาพผ้าปักนี้ยังสะท้อนศิลปวัฒนธรรมที่ใช้บอกเล่าเรื่องราววัฒนธรรมการเขียนตามแบบวัฒนธรรมกระแสหลัก คนม้งใช้หัตถศิลป์ทางวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องมือแสดงตัวตนและบันทึกประวัติศาสตร์ด้วย

2.3.2 วรรณกรรมที่เขียนขึ้นภายหลังสงคราม: ความทรงจำบาดแผลของนักเขียนพลัดถิ่น

หลังจากสงครามเย็นสิ้นสุด มีผู้ลี้ภัยจากสงครามจำนวนมากย้ายถิ่นฐานไปอาศัยอยู่ในหลายประเทศ ผู้รอดชีวิตจำนวนหนึ่งใช้พื้นที่พลัดถิ่นผลิตงานวรรณกรรมและงานสร้างสรรค์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อบอกเล่าประสบการณ์ของตน ผู้เขียนเรื่องเล่ามีทั้งที่เป็นคนพลัดถิ่นรุ่นอพยพและคนพลัดถิ่นรุ่นที่เติบโตในประเทศที่ 3 เรื่องเล่าเหล่านี้สะท้อนให้เห็นการสร้างสรรค์เรื่องเล่าจากบริบทและสถานการณ์อันจำเพาะที่หล่อหลอมจากประสบการณ์พลัดถิ่นและบาดแผลสงคราม ความทรงจำบาดแผลยังคงติดตาและหลอกหลอนผู้รอดชีวิตแม้จะย้ายมายังประเทศที่ 3 แล้วก็ตามเรื่องเล่ายังถูกนำเสนอและสื่อสารความหมายด้านอัตลักษณ์ สังคม วัฒนธรรมอย่างหลากหลาย

2.3.2.1 วรรณกรรมของนักเขียนกัมพูชารุ่นอพยพ

ความรุนแรงจากที่เกิดขึ้นในยุคเขมรแดงส่งผลให้เกิดการอพยพลี้ภัยของประชาชนจำนวนมาก โดยลี้ภัยไปอยู่ในหลายประเทศ ผู้รอดชีวิตจำนวนมากเขียนเรื่องเล่าประสบการณ์ของตนเพื่อบอกเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตน ครอบครัวและสังคมกัมพูชา การบอกเล่าเรื่องเล่าผ่านปากของผู้รอดชีวิตเองทำให้มุมมองเกี่ยวกับสังคมในยุคเขมรแดงเปิดกว้างขึ้นด้วย และยังทำให้เสียงแห่งความเจ็บปวดได้เปล่งออกมา และนำไปสู่การตั้งคำถามต่อรูปแบบการปกครอง คุณค่าของชีวิตมนุษย์ จากประสบการณ์ดังกล่าว ทำให้ชาวกัมพูชาหลายคนที่หนีรอดมาได้ตระหนักถึงบทบาทของตนเองในการต่อสู้เพื่อส่งเสียงเรียกร้องให้เกิดความเป็นธรรมและความสงบสุขที่แท้จริงในกัมพูชา พื้นที่พลัดถิ่นเป็นพื้นที่แห่งโอกาสในการเรียกร้องความเป็นธรรม การเล่าประสบการณ์การอันเจ็บปวดยังช่วยเยียวยาบาดแผลทางใจ เรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นทั้ง 3 เรื่อง *When Broken Glass Floats: Growing up under the Khmer Rouge* ของ จันรียี ฮิม (Chanrithy Him) *First They Killed My Father* (2006) ของ ลอง อึ้ง (Loung Ung) และ *On the Wings of the White Horse: A Cambodian Princess's Story of Surviving the Khmer Rouge Genocide* (2005) ของ โอนิ วิทานธรรม (Oni Vitandham) เขียนขึ้นหลังจากผู้เขียนอพยพไปยังประเทศที่สาม โดยนำเสนอให้เห็นว่าพื้นที่พลัดถิ่นเปิดโอกาสให้ผู้เขียนกลับไปอ่านบททวนประสบการณ์ในอดีต ทำความเข้าใจอัตลักษณ์และตัวตนที่ขาดช่วงไปในยุคสงคราม และยังใช้เป็นพื้นที่ที่ใช้เรียกร้องความเป็นธรรมผ่านการถ่ายทอดประสบการณ์และความทรงจำในเรื่องเล่าด้วย

2.3.2.1.1 ภูมิหลังผู้แต่ง

เรื่อง *When Broken Glass Floats* เขียนโดย จันรียี ฮิม ผู้เขียนเกิดปี ค.ศ.1965 ที่จังหวัดตาแก้ว (Takeo) ประเทศกัมพูชา ต่อมาเติบโตและอาศัยอยู่ในพนมเปญ โดยพ่อทำงานให้กับทางราชการ แม่เป็นแม่บ้าน ในปี ค.ศ.1975 เขมรแดงกวาดต้อนคนในพนมเปญไปใช้แรงงานในพื้นที่ชนบทซึ่งรวมถึงครอบครัวของฮิมด้วยจนกระทั่งปลายปี ค.ศ.1978 เขมรแดงหมดอำนาจ ครอบครัวของ ฮิม จึงลี้ภัยเข้าประเทศไทยและถูกส่งต่อไปยังฟิลิปปินส์จากนั้นจึงย้ายมาอาศัยยังอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่สามในปี ค.ศ.1981 ปัจจุบัน ฮิมอยู่ที่รัฐโอเรกอน ตั้งแต่ปี ค.ศ.1989 เธอเข้าร่วมงานในโครงการเยาวชนกัมพูชา (Khmer Adolescent project) ซึ่งเป็นโครงการศึกษาผลกระทบภาวะทางจิตของเยาวชนชาวกัมพูชาที่ลี้ภัยมายังอเมริกาหรือโครงการ PTSD (Post-Traumatic Stress Disorder) ซึ่งมีจำนวน 240 คนและฮิมยังเป็นนักกิจกรรมและ

มีบทบาทในการเผยแพร่เรื่องราวในยุคเขมรแดงในหลายๆ ตลอดจนได้เผยแพร่และดำรงรักษา วัฒนธรรมของชาวกัมพูชาในอเมริกาด้วย

การที่อิมได้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการ PTSD ทำให้เธอได้เรียนรู้ว่ามี เด็กกัมพูชาอพยพจำนวนมากมีอาการผิดปกติซึ่งส่วนใหญ่เกิดมาจากภาวะกดดันและความเจ็บปวด จากการสูญเสียพ่อแม่พี่น้องไปในยุคเขมรแดง เรื่องราวของเด็กเหล่านี้ยังสะท้อนย้อนกลับมาถึงเธอ และกระตุ้นเตือนความทรงจำอันของเธอที่เหมือนกันเด็กเหล่านั้น การสัมภาษณ์ผู้ที่รอดชีวิตและ ประสบการณ์บาดแผลจากการสูญเสียพ่อแม่เป็นแรงกระตุ้นสำคัญให้เธอเขียนเรื่องเล่า โดยในยุค เขมรแดงนั้น สมาชิกในครอบครัวของอิมแตกกระสานซ่านเซ็น ถูกส่งไปยังค่ายแรงงานต่างๆ พ่อ แม่พี่น้องและญาติเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ครอบครัวของอิมมีสมาชิก 12 คน มีรอดชีวิตเพียงแค่ 5 คน โดยเสียชีวิตจากการถูกสังหารและป่วยตาย อิมเขียนหนังสือเล่มนี้ เพื่อบอกเล่า ประสบการณ์ในช่วงที่เขมรแดงเข้าปกครองทำให้เธอและครอบครัวต้องพบกับความเลวร้ายและ ความตาย

เช่นเดียวกับอิม ลอง อึ้ง เขียนเล่าประสบการณ์ของเธอเพื่อนำเสนอภาพ แทนชีวิตของผู้คนในยุคเขมรแดงหลังจากที่เธอเป็นผู้รอดชีวิตจากเหตุการณ์ดังกล่าว โดย *First They Killed My Father* ของลอง อึ้ง (Loung Ung) เป็นงานเขียนเล่มแรกของเธอ ลอง อึ้งเกิด ในปี ค.ศ.1970 ครอบครัวเป็นชนชั้นกลางอาศัยอยู่ในกรุงพนมเปญ ตอนอายุ 5 ขวบ ลอง อึ้งและ ครอบครัวถูกบังคับให้ออกจากพนมเปญไปใช้แรงงานในพื้นที่ชนบท ในปี 1978 พ่อแม่และพี่น้อง อีก 2 คน ถูกเขมรแดงฆ่าตาย ลอง อึ้งยังถูกฝึกให้เป็นเยาวชนทหารของเขมรแดง ต่อมาในปี ค.ศ. 1980 ลอง อึ้งและพี่ชายหนีเข้าประเทศไทยทางเรือและลี้ภัยอยู่ที่ในค่ายผู้ลี้ภัยในไทยเป็นเวลา 5 เดือน จากนั้นเธอจึงไปตั้งรกรากที่รัฐเวอร์มอนท์ (Vermont) ประเทศสหรัฐอเมริกาโดยการ สนับสนุนขององค์กรทางคริสต์ศาสนานิกายคาทอลิก

หลังจากลอง อึ้งมาอยู่อเมริกาแล้ว เธอกลายเป็นนักกิจกรรมและนัก ธรรมรงค์โดยเป็นโฆษกให้กับกองทุนแห่งกัมพูชา (Cambodia Fund) ซึ่งเป็นศูนย์กลางการสนับสนุน การช่วยเหลือเหยื่อและผู้รอดชีวิตชาวกัมพูชาจากยุคเขมรแดง เธอยังธรรมรงค์ให้มีการเก็บกู้ทุ่น ระเบิดที่ยังคงเหลืออยู่ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วโลก โดยเธอตระหนักว่าอันตรายจากทุ่นระเบิดเหล่านี้มักไม่ได้ รับการพิจารณาถึง เธอยังธรรมรงค์ต่อต้านการกระทำรุนแรงต่อสตรีในครอบครัวด้วย นอกจากนี้ ลอง อึ้งยังไปบรรยายให้กับโรงเรียน มหาวิทยาลัย หน่วยงาน องค์กร การประชุมสัมมนาทั้งใน อเมริกาและประเทศต่างๆ บทบาทเหล่านี้ทำให้เธอได้รับการยอมรับและได้รับรางวัล 100 ผู้นำแห่ง

อนาคตหรือ “100 Global Leaders of Tomorrow” ซึ่งมอบโดยหน่วยงาน World Economic Forum เรื่อง *First They Killed My Father* ได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกปี ค.ศ.2000 งานเขียนเล่มนี้ได้รับการแปลเป็นภาษาต่างๆ มากกว่า 10 ภาษา เช่น ภาษาเยอรมัน อิตาลี ฝรั่งเศส สเปน ญี่ปุ่น เป็นต้น และในปี 2001 ยังได้รับรางวัล “Excellence in Adult Non-fiction Literature” โดยสมาคมบรรณารักษ์แห่งเอเชีย/แปซิฟิก-อเมริกัน (Asian/Pacific American Librarians Association – APALA) ด้วย

เช่นเดียวกับเรื่อง *On the Wing of a White Horse* โอนิ วิทานธรรม ผู้เขียนที่สะท้อนการใช้ประสบการณ์บาดแผลเป็นแรงบันดาลใจในการเขียนวรรณกรรมและการกลายเป็นนักกิจกรรมเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ผู้สูญเสียจากยุคเขมรแดง วิทานธรรมเกิดในปี 1972 ภายในลำน้ำในป่าจังหวัดกำปงสเปอ (Kompong Speu) ทางตะวันตกเฉียงใต้ของกรุงพนมเปญ ก่อนเขมรแดงจะยึดอำนาจการปกครอง เธอเล่าว่าพ่อของเธออยู่ในตระกูลใหญ่ที่เป็นชนชั้นสูงของกัมพูชาแต่มีปัญหาขัดแย้งกันจึงต้องหลบหนีออกมาและฝากเธอไว้กับคนสนิทให้คอยเลี้ยงดู ส่วนแม่เป็นคนญี่ปุ่น เธอไม่เคยพบแม่ ส่วนพ่อนานๆถึงมีโอกาสพบกันพ่อของเธอยังเป็นหนึ่งในผู้ต่อต้านเขมรแดงโดยหลังจากที่เขมรแดงปกครองกัมพูชาเธอกลายเป็นเด็กกำพร้าเมื่ออายุเพียง 5 ขวบ โดยตั้งแต่เขมรแดงเข้าปกครองเธอไม่เคยเจอพ่ออีกเลย เธอถูกจับไปใช้แรงงาน ต้องหลบหนีไปหลายแห่ง ทั้งเวียดนาม ลาวจนในที่สุดหนีมายังค่ายอพยพในประเทศไทย และขออาศัยอยู่กับครอบครัวชาวเขมรครอบครัวหนึ่ง ต่อมาครอบครัวนี้ได้รับคัดเลือกให้ย้ายไปยังอเมริกา เธอจึงได้ติดตามครอบครัวนี้ไปด้วยซึ่งในขณะนั้นเธออายุ 11 ปี ตั้งแต่เขมรแดงเข้าปกครองประเทศจนเธอย้ายไปยังอเมริกาเธอได้กลายเป็นผู้อพยพนานถึง 7 ปี ปัจจุบัน วิทานธรรมเป็นพลเมืองอเมริกา อาศัยอยู่ในเมืองลองบีช (Long Beach) รัฐแคลิฟอร์เนีย กับลูกสาว วิทานธรรมเป็นผู้ก่อตั้งองค์กรช่วยเหลือชาวกัมพูชาพลัดถิ่น หรือที่เรียกว่า PUA (Progressive United Action Association) ซึ่งเป็นองค์กรที่ไม่ได้แสวงหากำไรแต่ต้องการช่วยเหลือชาวกัมพูชาและเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ชาวกัมพูชาที่ต้องสูญเสียในยุคเขมรแดง ตลอดจนมีบทบาทในการส่งเสริมให้เด็กชาวกัมพูชาได้รับสิทธิด้านมนุษยธรรม ได้รับการศึกษาและได้รับความรู้เรื่องเชื้อเอชไอวี เธอรณรงค์เรื่องสิทธิประโยชน์ของชาวกัมพูชาพลัดถิ่น และมุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนพลัดถิ่นชาวกัมพูชา นอกจากนี้จะเขียนหนังสือเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมแล้ว วิทานธรรมยังเขียนเพลงที่บอกเล่าชีวิตคนกัมพูชาพลัดถิ่นด้วย

2.3.2.1.2 รูปแบบการเขียน การผลิตและการตอบรับ

ใน *When Broken Glass Floats* อิมเลือกใช้รูปแบบบันทึกความทรงจำนำเสนอเรื่องราวชีวิตเพราะเปิดโอกาสให้นำเสนอเรื่องราวความรุนแรงของตน ขณะเดียวกันก็สามารถบอกเล่าเรื่องราวความรุนแรงของสมาชิกในครอบครัวและของผู้อื่นให้ผู้อ่านได้รับทราบไปพร้อมกันได้โดยง่าย ในบันทึกความทรงจำนี้ อิมจึงเป็นทั้งผู้เล่าและผู้สังเกตการณ์ที่ “รายงาน” เรื่องราวทั้งของตนเองและของผู้อื่น ซึ่งช่วยทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพและได้รับข้อมูลเกี่ยวกับความรุนแรงในยุคเขมรแดงอย่างรอบด้าน อิมยังเลือกวิธีการดำเนินเรื่องตามช่วงเวลาแบบปฏิทินซึ่งช่วยขับเน้นให้เห็นถึงความเป็น “เรื่องจริง” ของเหตุการณ์อย่างมีลำดับขั้นตอนและลดทอนความเป็นเรื่องแต่ง อีกทั้งยังใส่รูปภาพครอบครัวซึ่งเป็นเครื่องยืนยันความมีตัวตนจริงของผู้เขียนด้วย ผู้อ่านบันทึกความทรงจำจึงสามารถมองเห็นและสัมผัสเรื่องราวที่มีชีวิตซึ่งเกิดขึ้นกับอิมและสมาชิกในครอบครัวตั้งแต่ก่อนเขมรแดงจะเข้าปกครองที่ผู้คนต่างห่มเทพหลังชีวิตในการสร้างเนื้อสร้างตัวจนกระทั่งเขมรแดงเข้ามาทำลายทุกอย่าง หลังเขมรแดงหมดอำนาจ ครอบครัวของอิมต้องพลัดจากมาตุภูมิและพรางจากญาติพี่น้องไปอยู่ยังประเทศที่สาม เรื่องเล่าของอิมจึงนำเสนอประเด็นทางจริยธรรมและเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องความเป็นธรรม ทำให้ผู้อ่านรับรู้ถึงเสียงแห่งความเจ็บปวดและตระหนักถึงความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นได้ทางหนึ่ง

อิมเลือกเล่าเรื่องผ่านเสียงและมุมมองของเด็กที่ต้องสูญเสียพ่อแม่พี่น้องและญาติไป การเลือกนำเสนอเรื่องราวผ่านมุมมองของเด็กเปิดโอกาสให้อิมได้สร้างสรรค์เรื่องราวความสูญเสียจากประสบการณ์ของตน ซึ่งทำให้ผู้อ่านได้สัมผัสอารมณ์ความรู้สึกของเด็กที่ต้องสูญเสียพ่อแม่ไปได้ง่ายกว่าและดูบริสุทธิ์ไร้การแต่งแต้ม รวมทั้งยังทำให้ผู้อ่านเกิดความสะเทือนใจได้มากกว่า โดยเสียงของเด็กนี้ยังไม่ใช่เสียงของอิมเพียงผู้เดียว แต่เป็นเสียงแทนเสียงของเด็กกำพร้าชาวกัมพูชาทุกคนที่กำลังบอกกล่าวต่อสังคมโลกว่าพวกเขาต้องสูญเสียพ่อแม่และครอบครัวอย่างไม่เป็นธรรม บาดแผลจากการสูญเสียครอบครัวทำให้เธอเกิดสำนึกในความรับผิดชอบและเป็นแรงผลักดันทำให้เขียนเรื่องเล่าอันเป็นดังกระบอกเสียงแทนเด็กทุกคนเพื่อสื่อสารไปยังผู้ใหญ่หรือสังคมโลกให้ร่วมรับรู้ความจริงและช่วยให้ความเป็นธรรมกับเด็กกำพร้าเช่นพวกเขา

อิมยังเล่าเรื่องราวของเธออย่างมีลำดับขั้นตอนและค่อนข้างกระจ่างขัด โดยดำเนินเรื่องให้เห็นการปรับเปลี่ยนประเทศอย่างฉับพลันของเขมรแดงซึ่งมีผลต่อครอบครัว เรื่องเล่าของอิมสะท้อนให้เห็นว่าความล่มสลายของครอบครัวเป็นผลจากอุดมการณ์ทางการเมือง การปกครองและอคติทางชนชั้นที่เกิดขึ้นในยุคเขมรแดง โดยเขมรแดงสร้างโครงสร้างใหม่ของ

ประเทศและผู้คนใหม่หรือที่เรียกว่า “ประชาชนใหม่” ผ่านการทำลายโครงสร้างของครอบครัวและสังคมเดิมอย่างเบ็ดเสร็จ โครงสร้างใหม่นี้ไม่มีคนรวยคนจนและไม่มีชนชั้น คนชนชั้นกลางขึ้นไป ถูกควบคุม เขมรแดงได้ปรับเปลี่ยนทุกอย่างตั้งแต่เรื่องครอบครัวจนถึงอุดมการณ์ทางสังคม การปรับเปลี่ยนที่สำคัญคือการปรับเปลี่ยนจิตสำนึกและตัวตนของผู้คน โดยพยายามลดทอนคุณค่าเรื่องส่วนตัวและมุ่งให้ความสำคัญกับเรื่องส่วนรวม

อย่างไรก็ดี ในประเด็นเรื่องชนชั้น เรื่องเล่านำเสนอให้เห็นถึงความย้อนแย้งในเรื่องอคติทางชนชั้นของผู้เล่าด้วย โดยการที่ผู้เล่าวิพากษ์อคติทางชนชั้นของเขมรแดงที่มองกลุ่มชนชั้นกลาง ชั้นสูง กลุ่มคนที่มีการศึกษา กลุ่มที่กุมอำนาจทางเศรษฐกิจหรือกลุ่มคนเมืองเป็นตัวปัญหาจนนำไปสู่การทำลายโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมเดิมนั้น ในอีกด้านหนึ่งอาจมองการวิพากษ์ดังกล่าวได้ว่าเป็นการสะท้อนความโหยหาตัวตนในอดีตที่มีชนชั้นซึ่งสร้างความเป็นอภิสิทธิ์ชนให้แก่กลุ่มคนเหล่านั้นซึ่งอาจรวมถึงผู้เล่าด้วย การพรรณนาภาพครอบครัวของอิมจึงนำเสนอควบคู่ไปกับการบอกเล่าหน้าที่การงานอันมีเกียรติที่สร้างความภาคภูมิใจให้กับลูก คือการทำงานให้กับทางราชการและการแสดงความเป็นผู้มีความรู้เรื่องการรักษาโรคตามแพทย์แผนใหม่ของพ่อหรือการบอกเล่าความสามารถของพี่สาวที่พูดได้ทั้งภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส นอกจากนี้เรื่องเล่าจะแสดงความภาคภูมิใจในความเป็นชนชั้นกลางของตนแล้ว ยังแสดงน้ำเสียงที่ตอกย้ำให้เห็นความแตกต่างทางชนชั้นระหว่างกรรมกรหรือชาวนาในเขตชนบทกับคนเมืองที่มีฐานะดี ทำงานดีและการศึกษาดีอย่างครอบครัวของอิมและครอบครัวที่มาจากเมืองใหญ่ซึ่งปรากฏอยู่ในเรื่องตลอด เช่น การกล่าวถึงความสามารถเรื่องการทำนาที่คนชนบทมีมากกว่าคนเมืองเพราะคนเมืองไม่เคยต้องทำนาหรือความรู้สึกขบขันเมื่อต้องเรียกพ่อแม่ว่าสหายหรือเรียกพ่อแม่แบบที่คนชนบทเรียกกัน เป็นต้น การที่เขมรแดงเข้ามาปกครองจึงเป็นการทำลายทั้งโอกาสของกรรมกรที่มีชีวิตที่ดีของกลุ่มชนชั้นกลางที่อยู่ในเมืองหลวงและทำลายความเป็นอภิสิทธิ์ชนที่พวกเขาควรจะได้รับด้วย เรื่องเล่าของ อิม จึงอาจสื่อความถึงการเรียกร้องความเป็นธรรมที่ตนและครอบครัวต้องสูญเสียความเป็นชนชั้นกลาง โอกาสในการสร้างฐานะและโอกาสทางการศึกษาไปด้วย

เป็นที่น่าสังเกตว่า บริบทของการเขียนเรื่องเล่ายังมีส่วนกำหนดกรอบหรือมุมมอง การเขียนเรื่องเล่าด้วย การที่อิมเขียนเรื่องเล่าในบริบทลัดถิ่นอย่างอเมริกาซึ่งเป็นโลกเสรี โดยนำเสนอเรื่องราวการวิพากษ์ความคับแคบหรืออคติทางชนชั้นและนำเสนออย่างเป็นนัยว่าทุกคนควรมีโอกาสในการสร้างเนื้อสร้างตัวได้อย่างอิสระนั้น เป็นการนำเสนอเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกรอบเรื่องความเป็นประชาธิปไตยและกรอบคิดแบบโลกเสรี เรื่องเล่าของอิมจึงสามารถเข้าถึง การรับรู้ของคนตะวันตกซึ่งช่วยเชื่อมโยงกับประเด็นการเรียกร้องความเป็นธรรมได้ง่ายขึ้นด้วย

สำหรับลอง อิง เธอเขียน *First They Killed My Father* โดยใช้รูปแบบบันทึกความทรงจำถ่ายทอดเรื่องราวเช่นเดียวกับเรื่อง *When Broken Glass Floats* ของฮิม งานเขียนทั้ง 2 เรื่องต่างเขียนบอกเล่าประสบการณ์ของเธอและสมาชิกในครอบครัวที่ประสบในช่วงเขมรแดง โดยใช้งานเขียนเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องความเป็นธรรมและสานต่ออัตลักษณ์ โดยใช้รูปแบบบันทึกความทรงจำสามารถเปิดโอกาสให้ผู้เขียนบอกเล่าเรื่องของตนในฐานะผู้ประสบเหตุและบอกเล่าเรื่องราวของคนอื่นหรือเหตุการณ์อื่นได้ในฐานะผู้เห็นเหตุการณ์ กระบวนการเล่าเรื่องจึงเป็นไปในลักษณะของการรายงานข้อเท็จจริงร่วมด้วยและข้อมูลที่รวมถึงอารมณ์ความรู้สึกในเรื่องด้วย เรื่องเล่าจึงสื่อให้เห็นการยืนยันสิ่งที่เกิดขึ้นว่าเป็นเรื่องจริงจากปากของประจักษ์พยาน

งานเขียนของลอง อิง และฮิมยังใช้มุมมองของเด็กในการเล่าเรื่องเหมือนกัน การใช้มุมมองของเด็กทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าเป็นเรื่องจริงเพราะเสียงของเด็กสื่อถึงความความบริสุทธิ์ สำหรับ ลอง อิง กลวิธีการเขียนผ่านมุมมองของเด็กยังเป็นความพยายามลบความคิดที่มักมองว่าเด็กจะรู้สึกเจ็บปวดน้อยกว่าหรือไม่มีประสบการณ์ความเจ็บปวดเหมือนกับผู้ใหญ่หรือคำพูดที่ว่าความเจ็บปวดจะหายไปเมื่อเด็กโตขึ้น งานเขียนของเธอชี้ให้เห็นว่าเด็กก็มีความเจ็บปวดได้ไม่ต่างจากผู้ใหญ่และความเจ็บปวดนั้นสามารถดำรงอยู่ได้ตลอดไปแม้ว่าจะโตเป็นผู้ใหญ่ก็ตาม หากแต่สังคมมักให้คุณค่าและมองเห็นความเจ็บปวดของผู้ใหญ่มากกว่า โดยงานเขียนสะท้อนให้เห็นว่าความเจ็บปวดที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของเด็กนั้นคือการสูญเสียพ่อแม่พี่น้องหรือการต้องพลัดพรากจากครอบครัว และทำให้กลายเป็นเป็นกำพร้า งานเขียนของลอง อิงจึงเป็นการต่อสู้กับมายาคติเรื่องคุณค่าของความเป็นเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่ด้วย

ใน *First They Killed My Father* ก่อนที่ ลอง อิง จะเขียนเรื่องเล่า เธอได้เขียนเรื่องราวของเธอลงในบันทึก (journal) ด้วยลายมือก่อน จากนั้นจึงเรียบเรียงใหม่ในคอมพิวเตอร์ การทำเช่นนี้สะท้อนกระบวนการคัดสรรและการอ่านตีความอดีตใหม่เพื่อให้อดคล้องกับความต้องการที่จะสื่อสารไปยังผู้อ่าน งานเขียนของลอง อิง ยังสะท้อนให้เห็นว่าบาดแผลแห่งอดีตได้สร้างพลังให้กับเธอ แม้จะเป็นอดีตที่มีแต่ความเจ็บปวดแต่ความเจ็บปวดนั้นเองที่ก่อรูปงานเขียนเล่มนี้ขึ้น ก่อนเขียนงานลอง อิง จึงกลับไปฟังเพลงกัมพูชา ทานอาหารกัมพูชา อ่านหนังสือที่เกี่ยวข้องกับยุคเขมรแดง ฟูฟั้นห้องด้วยรูปพ่อแม่ น้องสาว ครอบครัว พอล พต ทหารเขมรแดงและเหยื่อของเขมรแดงอยู่เป็นเวลาหลายเดือน การทำเช่นนี้สะท้อนวิธีการรื้อฟื้นอดีตที่ไม่สามารถรื้อฟื้นได้โดยง่าย ผู้เขียนต้องใช้วิธีการหลายอย่างในการรื้อฟื้นความทรงจำบาดแผลนั้น การนำวัตถุ癖มาศึกษาก่อนลงมือเขียนยังสะท้อนความพยายามก่อรูปจิตสำนึกผ่านการผสมผสานวัตถุ癖

และการรื้อฟื้นความทรงจำให้บาดแผลแจ่มชัดขึ้นมาอีกครั้ง ซึ่งเป็นกระบวนการประกอบสร้างเรื่อง ที่เชื่อมโยงประวัติศาสตร์และบริบทต่างๆ เข้าด้วยกัน โดยเธอก่อรูปจิตสำนึกที่มาจากบาดแผลของ เด็กกำพร้าที่ต้องเสียครอบครัวไปในยุคเขมรแดง การเขียนเรื่องเล่าทำให้ได้การกลับไปเผชิญหน้า กับความเจ็บปวดซึ่งไม่ได้ทำให้พ่ายแพ้ หากแต่กลับทำให้มีพลังในการเขียนเรื่องเล่าเพื่อเป็น เครื่องมือในการเรียกร้องความเป็นธรรม อีกทั้งยังเป็นหนทางที่นำไปสู่การเยียวยาและการลาจาก ความเจ็บปวดด้วย

ใน *First They Killed My Father* และ *When Broken Glass Floats* ทั้งลอง อิงและอิมต่างดำเนินเรื่องราวของตน ครอบคลุม พนมเปญและสังคมกัมพูชาอย่างให้รายละเอียด โดยบรรยายเรื่องราวตั้งแต่ก่อนเขมรแดงเข้าปกครอง การหนีเข้าประเทศไทยและต้องอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยจนถึงไปอาศัยอยู่ยังประเทศที่สาม การบอกเล่าอย่างให้รายละเอียดโดยไม่ยึดติดเฉพาะเหตุการณ์ ในยุคเขมรแดงยังสะท้อนความมีตัวตนที่มากกว่าตัวตนที่อยู่ในกรอบของผู้ที่ประสบเหตุเท่านั้น ดัง จะเห็นว่า การให้ความช่วยเหลือผู้รอดชีวิตมักจะทำให้ความสำคัญกับตัวตนและเหตุการณ์ที่เกิดในช่วง ที่เกิดเหตุการณ์เท่านั้น ซึ่งเป็นการละเลยบริบทในด้านอื่นๆ เช่น ประวัติความเป็นมาหรือชีวิตความเป็นอยู่ก่อนเหตุการณ์และหลังเหตุการณ์ เป็นต้น การมองเช่นนี้เฉพาะช่วงชีวิตในเหตุการณ์นำไปสู่ การตีกรอบผู้รอดชีวิตและสร้างให้พวกเขากลายเป็น “เหยื่อ” อย่างตายตัว งานเขียนทั้ง 2 เล่มจึง เป็นการต่อสู้กับกรอบความเป็น “เหยื่อ” และความเจ็บปวดเพื่อทำให้พวกเขาได้เปล่งเสียง มีสิทธิ์และมี ตัวตน มีชีวิตทั้งก่อนและหลังสงคราม

ใน *First They Killed My Father* ยังสะท้อนการโยกย้ายและการเชื่อมโยงตนเอง กับบ้านเกิดผ่านจินตนาการ โดยลอง อิง ได้บรรยายว่าก่อนเธอจะลงมือเขียน เธอจะต้อง รับประทานข้าวอย่างน้อย 1 จาน เธอตระหนักว่าข้าวเมล็ดยาว สีขาวเป็นตัวแทนของบ้านของเธอ และเป็นสิ่งที่ทำให้เธอปลอดภัย เมื่อเธอเดินทางไปยังบ้านเกิดหรือเขียนเรื่องเล่า เธอจะต้องทาน ก่อนทุกครั้ง การที่ลอง อิง ต้องรับประทานข้าวก่อนการเดินทางหรือก่อนเขียนงานเป็นการกระตุ้น ความทรงจำและสะท้อนการเชื่อมโยงตนเองกับบ้านเกิดผ่านจิตวิญญาณและจินตนาการ การ เขียนเรื่องเล่าผ่านการรับประทานข้าวจึงเป็นดังพิธีกรรมในการรื้อฟื้นความทรงจำและเชื่อมโยง ตนเองกับบ้านเกิดและนำเธอกลับไปสู่ดินแดนบ้านเกิด โดยการเขียนเรื่องเล่าทำให้ลอง อิงได้ กลับไปเชื่อมโยงตนกับบ้านเกิดในรูปแบบใหม่ที่ไม่ใช่การยึดติดกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์แต่ปรับเปลี่ยน ให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบันในสภาวะของการอยู่ในพื้นที่พลัดถิ่น ดังนั้นเธอจึงกล่าวว่าที่ไหนมี ข้าวเธอจะรู้สึกว่ายู่บ้าน “Where there is rice, I feel at home.” (Loung Ung, 2001: about

the author) การก่อรูปจิตสำนึกเรื่องบ้านเช่นนี้ยังตอบโต้แนวคิดที่ยึดติดพื้นที่เข้ากับตัวตนอย่างตายตัวด้วย

เป็นที่น่าสังเกตว่า เรื่อง *First They Killed My Father* บอกเล่ารายละเอียดเรื่องบ้านเกิดและดูจะให้ความสำคัญกับการบรรยายเรื่องพื้นที่มากกว่าเรื่อง *When Broken Glass Floats* ที่ให้ความสำคัญกับการบรรยายสภาพของสมาชิกในครอบครัวมากกว่า โดยลอง อิงเปิดเรื่องด้วยการบรรยายฉากสภาพเมืองและวิถีชีวิตของคนพนมเปญก่อนเขมรแดงเข้าปกครองและปิดเรื่องด้วยการบรรยายถึงการกลับไปบ้านเกิด ส่วนอิมเปิดเรื่องด้วยการบรรยายเรื่องราวของพ่อแม่และปิดเรื่องด้วยการบรรยายการออกเดินทางจากศูนย์ผู้ลี้ภัยในฟิลิปปินส์สู่อเมริกา การให้ความสำคัญกับบ้านเกิดสะท้อนให้เห็นความต้องการยืนยันการมีตัวตนในปัจจุบัน เพราะบ้านเกิดคือพื้นที่ที่ช่วยนิยามที่มาของตัวตนที่แวดล้อมด้วยญาติพี่น้อง มิตรสหาย สถานที่เกิดและบ้านที่เคยพักอาศัย การที่เธอเดินทางหรือเขียนเรื่องเล่าจึงเป็นการกลับไปค้นหาหรือยืนยันตัวตนของเธอเอง การประนีประนอมกับบ้านเกิดจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้ว่าหลังจากที่จาก ลอง อิง มาอยู่อเมริกา เธอได้เดินทางกลับกัมพูชาประเทศบ้านเกิดมากกว่า 30 ครั้ง โดยในปี ค.ศ.1995 ลอง อิงเดินทางกลับไปเพื่อร่วมพิธีรำลึกถึงเหยื่อผู้เสียชีวิตในยุคเขมรแดง การกลับไปบ้านเกิดยังทำให้เรียนรู้ด้วยว่าญาติของเธอประมาณ 20 คนเสียชีวิตในยุคนั้น ความตายของพี่แม่พี่น้องและญาตินี้เป็นแรงผลักดันสำคัญทำให้เธออุทิศตนต่อสังคมและมีบทบาทในการเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ผู้เสียชีวิต ในขณะที่อิมยังไม่เคยกลับไปยังบ้านเกิด อิมจึงเลือกเรียกร้องความเป็นธรรมผ่านการบอกเล่าประสบการณ์เฉพาะของตัวเธอและสมาชิกในครอบครัวและให้รายละเอียดด้านครอบครัวเป็นสำคัญสำหรับอิม เรื่องเล่าของเธอได้นำเสนอเห็นการปรับเปลี่ยนและเรียนรู้ตัวตนใหม่ในพื้นที่พลัดถิ่นแล้ว สิ่งที่เธอมุ่งให้ความสำคัญจึงเป็นเรื่องการยอมรับตัวตนความเป็นคนกัมพูชาพลัดถิ่นในอเมริกา การเชื่อมโยงกับบ้านเกิดจึงทำผ่านการรณรงค์การช่วยเหลือชาวกัมพูชาและเรียกร้องความเป็นธรรมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมกัมพูชาผ่านพื้นที่พลัดถิ่น ส่วนลอง อิง นั้น การเรียนรู้ตัวตนเกิดขึ้นจากการเดินทางกลับไปยังบ้านเกิด การกลับไปยังบ้านเกิดทำให้เธอได้เชื่อมโยงตนเองกับบ้านเกิดและครอบครัวเพื่อยืนยันการมีตัวตนและยังทำให้บทบาทของเธอขยายออกไปอย่างกว้างขวางไปถึงการรณรงค์ให้มีการเก็บกู้ทุ่นระเบิดที่ยังเหลือค้างในบ้านเกิดที่เธอได้กลับไปสัมผัสมาด้วย

สำหรับ วิทานธรรม เขียน *On the Wing of a White Horse* เพื่อนำเสนอประสบการณ์บาดแผลและนำเสนอเรื่องราวความเป็นไปในยุคเขมรแดงเช่นเดียวกับอีก 2 เรื่องข้างต้น อย่างไรก็ตาม วิทานธรรมเขียนขยายรายละเอียดเรื่องราวชีวิตหลังจากที่ย้ายมาอยู่อเมริกาด้วย

ซึ่งต่างจากอีก 2 เรื่องข้างต้น ที่ปิดเรื่องในค่ายอพยพ การขยายเรื่องราวหลังจากอพยพไปอยู่ในอเมริกาช่วยให้ผู้อ่านได้เห็นผลกระทบจากสงครามของผู้รอดชีวิตหลังจากที่ย้ายไปยังประเทศที่ 3 โดยวิทานธรรมนำเสนอในภาพของความยากลำบากในการใช้ชีวิตในพื้นที่พลัดถิ่นของเด็กหญิงที่กำพร้าหนีตายมาจากยุคเขมรแดง เรื่องเล่าของวิทานธรรมจึงเป็นการเติมเต็มข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของผู้พลัดถิ่นให้กับผู้อ่านได้รับทราบถึงชีวิตก่อนเขมรแดง ยุคเขมรแดงและหลังเขมรแดง ในบริบทของผู้รอดชีวิตที่อาศัยอยู่ในประเทศที่ 3 ซึ่งเป็นการวิธีการนำเสนอประสบการณ์ชีวิตเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับผู้สูญเสียเช่นเดียวกับอิมและลอง อิง วิทานธรรมประกอบสร้างเรื่องเล่าในพื้นที่พลัดถิ่นผ่านการร้อยพันความทรงจำช่วงก่อนและหลังสงครามยังสะท้อนให้เห็นการกลับไปทำความเข้าใจตัวตนที่ขาดช่วงไปในยุคสงคราม เพื่อนำมาสานต่อกับปัจจุบัน ดังจะเห็นอดีตได้สร้างแรงบันดาลใจให้เธอกลายเป็นนักรณรงค์เรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ผู้สูญเสียในยุคเขมรแดง

วิทานธรรมเลือกรูปแบบบันทึกความทรงจำถ่ายทอดเรื่องราวของเธอ โดยเริ่มตั้งแต่ชีวิตในถิ่นที่ต้องอยู่กับพ่อแม่บุญธรรม การถูกบังคับให้ใช้แรงงาน การหนีออกจากกัมพูชาและชีวิตเมื่อมาอยู่อเมริกา โดยการเลือกรูปแบบบันทึกความทรงจำไม่เพียงทำให้วิทานธรรมสามารถนำเสนอเรื่องราวของเธอได้เท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือในการรายงานความโหดร้ายที่เกิดขึ้นในยุคเขมรแดงและชีวิตคนพลัดถิ่นได้ด้วย โดยเธอเลือกเล่าผ่านมุมมองของเด็กกำพร้าที่ต้องสูญเสียครอบครัวเมื่อเขมรแดงปกครองประเทศ การเล่าผ่านสายตาของเด็กนี้เป็นการสื่อให้ผู้อ่านเห็นถึงเสียงที่บริสุทธิ์และจริงใจอีกทั้งเธอยังบอกไว้ตั้งแต่ต้นเรื่องในบทถ้อยแถลงของผู้เขียนด้วยว่า เธอจะเล่าเฉพาะสิ่งที่เธอจำได้อย่างแจ่มชัดเท่านั้น ซึ่งคำกล่าวดังกล่าวเป็นดังพันธะสัญญาที่มีขึ้นระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านโดยเธอพยายามสื่อสารถึงผู้อ่านให้ตระหนักถึงปัญหาที่ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะกับผู้ใหญ่ หากแต่กับเด็ก ๆ ด้วย โดยชี้ให้เห็นว่า ความเป็นเด็กกำพร้าเป็นปัญหาที่ไม่ได้หายไปหลังจากที่เขมรแดงหมดอำนาจอย่างเช่นปัญหาด้านสังคม เศรษฐกิจหรือการเมือง แต่เป็นปัญหาที่ยืดเยื้อและอาจไม่มีวันจบสิ้น แม้ว่าจะย้ายมายังประเทศที่ 3 แล้วก็ตามงานเขียนของวิทานธรรมจึงสะท้อนภาพชีวิตก่อนและหลังยุคเขมรแดงของชีวิตและจิตใจของเด็กกำพร้าและคนกัมพูชาพลัดถิ่น ซึ่งต่างไปจากงานเขียนหรือภาพยนตร์ของคนตะวันตกที่มักจะเขียนเฉพาะเรื่องราวความรุนแรงที่เกิดในยุคเขมรแดงเท่านั้น การแสดงภาพปัญหาของเด็กกำพร้าพลัดถิ่นในอเมริกานี้ เป็นสิ่งที่ทำให้เรื่องเล่าของวิทานธรรมต่างจากเรื่องเล่าอีก 2 เรื่องข้างต้น ที่การเล่าสิ้นสุดลงในค่ายอพยพก่อนย้ายไปยังอเมริกา ส่วนวิทานธรรมเล่าชีวิตที่ยากลำบากหลังจากที่มาอยู่อเมริกาด้วย ดังที่เธอตั้งชื่อเรื่องในส่วนแรกว่า “การอยู่รอดในสองโลก” หรือ “Survival in Two Worlds” ซึ่งสะท้อนให้เห็นการ

ต่อสู่ฝ่าฟันปัญหาต่างๆ เพียงลำพังเพื่อให้มีชีวิตอยู่รอด อย่างไรก็ตาม ประเด็นเรื่องเด็กกำพร้านี้เป็นแก่นเรื่องหลักของเรื่องเล่าของชาวแกมพูชาพลัดถิ่นหากแต่ต่างกันไปในรายละเอียด

การผลิตงานเขียนเล่มนี้ วิทานธรรมได้รับแรงบันดาลใจสำคัญจากประสบการณ์ของเธอ และประสบการณ์ของเธอเองที่เป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้เธอก้าวเข้าไปมีบทบาททางสังคมการเมือง เธอกล่าวว่าเธอเป็นคนพลัดถิ่น ภาษาจึงเป็นอุปสรรคในการนำเสนอเรื่องราว ซึ่งการใช้ภาษาอังกฤษนี้เป็นปัญหาสำคัญของคนพลัดถิ่นอันจะนำไปสู่การตั้งคำถามต่อความเป็นจริงในเรื่อง ในบทถ้อยแถลงของผู้เขียน วิทานธรรมแก้ปัญหาหน้าโดยการนำเสนอว่าเรื่องเล่าของเธอเริ่มมาจากหัวใจและเขียนมาจากหัวใจสู่ปลายปากกา ซึ่งการบอกเล่าดังกล่าว เป็นการช่วยลดทอนความเคลือบแคลงสงสัยของผู้อ่าน อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้ผู้อ่านเตรียมพร้อมเปิดหัวใจรับรู้เรื่องราวของเธอและเดินทางไปพบเหตุการณ์ต่างๆ พร้อมกับเธอ

งานเขียนของวิทานธรรมไม่เพียงเป็นเสียงของตัวเธอเท่านั้นแต่ยังเป็นเสียงเรียกร้องแทนคนแกมพูชาที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์ความสูญเสีย เธอต้องการเป็นเสียงแทนให้กับทุกคนและต้องการกระตุ้นผู้รอดชีวิตที่ยังคงเจ็บแสบอยู่ในมุมของความหวาดกลัวนั้นให้กล้าออกมาเผชิญหน้ากับบาดแผลและเปล่งเสียงออกมาเพื่อเรียกร้องในสิ่งที่ตนเองเสียไป เธอจึงกล่าวไว้บทนำอย่างชัดเจนว่างานเขียนของเธอไม่ได้เป็นหนึ่งเดียวหากแต่เป็นส่วนหนึ่งๆ ของผู้ชาย ผู้หญิงและเด็กๆ ที่มีประสบการณ์เหมือนกับเธอ และถึงเวลาแล้วที่จะต้องออกมาบอกเล่าความจริง (Vitandham, 2005: 15) งานเขียนของวิทานธรรมจึงเป็นงานเขียนที่ใช้เรียกร้องความเป็นธรรมผ่านการนำเสนอเรื่องราวความสูญเสียและการรายงานข้อมูลที่เกิดขึ้นในฐานะของพยานผู้เห็นเหตุการณ์ โดยเธอได้ใช้เครื่องมือทางวาทกรรมแห่งโลกเสรีอย่างอเมริกาที่ให้ความสำคัญกับเรื่องสิทธิมนุษยชนต่อสู่เรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่คนแกมพูชา โดยเน้นย้ำว่าอเมริกาเป็นดินแดนแห่งความฝันและสันติภาพ เพื่อสื่อถึงการขอความช่วยเหลือด้านสิทธิมนุษยชน จากประเด็นนี้จึงเป็นที่น่าสังเกตว่า งานเขียนของวิทานธรรมไม่เพียงให้ความสำคัญกับรายละเอียดของชีวิตในยุคเขมรแดงในเชิงนามธรรมแล้ว ยังแสดงข้อมูลเชิงรูปธรรมด้วย เช่น จำนวนผู้เสียชีวิต จำนวนผู้รอดชีวิต การบอกเล่าเหตุการณ์ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ เป็นต้น ซึ่งสะท้อนความพยายามทำให้เรื่องเล่าเข้ากรอบวาทกรรมสิทธิมนุษยชนตามแบบสังคมกระแสหลักที่มักให้ความสำคัญกับจำนวน สถิติและตัวเลขเพื่อให้สังคมหันมาให้ความช่วยเหลือเยียวยาผู้รอดชีวิต

งานเขียนของวิทานธรรมแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือเรื่องราวของเธอขณะอยู่ในแกมพูชาและอเมริกา ส่วนที่สองคือ การอธิบายประวัติศาสตร์แกมพูชาโดยสังเขป โดยเล่า

ประวัติศาสตร์การอพยพมาจากจีน การตั้งอาณาจักรกัมพูชา การสร้างนครวัดในคริสต์ศตวรรษที่ 12 การเข้ามาของฝรั่งเศส สงครามโลกครั้งที่ 2 จนกระทั่งยุคเขมรแดง โดยการแบ่งเรื่องออกเป็น เรื่องเล่าจากความทรงจำส่วนตัวในส่วนแรกกับประวัติศาสตร์กัมพูชาในส่วนที่สองเช่นนี้เป็นการเติมเต็มความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ให้แก่ผู้อ่าน เพื่อให้ผู้อ่านได้ปะติดปะต่อเชื่อมโยงกับเรื่องเล่าของ วิทานธรรมเพื่อให้ความเข้าใจต่อเหตุการณ์และให้เรื่องเล่ามีความชัดเจนยิ่งขึ้น และยังทำให้การ เรียงร้อยความเป็นธรรมมีความง่ายขึ้นเมื่อผู้อ่านเข้าใจและเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับความทรงจำและ ประวัติศาสตร์ของวิทานธรรม

เนื้อหาในส่วนแรกอันเป็นเรื่องราวของเธอและคนรอบข้างทั้งในกัมพูชาและ อเมริกา เธอเล่าโดยเรียงลำดับเวลาไม่เหมือนกับโครงเรื่องเล่าประสบการณ์ทั่วไปที่เน้นการ เรียงลำดับเวลาอย่างมีพัฒนาการหรือแบ่งช่วงเวลาอย่างชัดเจน ดังจะเห็นว่า เวลาในส่วนต้นเรื่อง ไม่มีความแน่นอน เธอเล่าสลับเวลาย้อนกลับไปมาอยู่สมอระหว่งอดีตกับปัจจุบันตลอดทั้งเรื่อง ไม่ได้เรียงไปตามโครงสร้างเวลาแบบเป็นเส้นตรงซึ่งการเล่าเรื่องในลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นสภาวะ ความทรงจำบาดแผลที่เวลาของโลกแห่งบาดแผลดำเนินควบคู่ไปกับโลกของดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ทั้งยังสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบการเล่าความทรงจำบาดแผลไม่สามารถอยู่ในกรอบการเล่าเรื่องแบบ ทหารทั่วไปที่เน้นการดำเนินเรื่องไปตามลำดับเวลาและให้ความสำคัญกับพฤติกรรมของตัวละคร มากกว่าความคิดจิตใจ วิทานธรรมเลือกเล่าเรื่องหรือดำเนินเรื่องไปตามความทรงจำของเหตุการณ์ และสถานที่ โดยเปิดเรื่องด้วยเรื่องราวชีวิตในอเมริกาและย้อนกลับไปเล่าเหตุการณ์ในอดีต ส่วน เนื้อหาในส่วนที่สองอันเป็นเรื่องทางประวัติศาสตร์กัมพูชานั้น วิทานธรรมดำเนินเรื่องตามลำดับ เวลาแบบปฏิทิน คือเล่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างเป็นลำดับ ซึ่งเป็นการใช้กรอบการเล่า ประวัติศาสตร์อย่างเป็นทางการเพื่อให้ผู้อ่านตระวันตกเข้าใจได้ง่าย

วรรณกรรมของนักเขียนกลุ่มนี้ สร้างขึ้นจากการรื้อฟื้นความทรงจำบาดแผล หลังจากที่มาอาศัยในประเทศที่ 3 ซึ่งส่วนใหญ่คือประเทศอเมริกาและประเทศในแถบยุโรป โดย เขียนเป็นภาษาอังกฤษ การเลือกเขียนเป็นภาษาอังกฤษสะท้อนให้เห็นการใช้เรื่องเล่าเรื่องนำเสนอ ประวัติศาสตร์สงครามและใช้เรื่องเล่าเป็นดังประจักษ์พยานในการเรียกร้องความเป็นธรรมต่อ ประชาคมโลก เรื่องเล่าของนักเขียนกลุ่มนี้ยังเขียนเกี่ยวกับการสูญเสียสมาชิกในครอบครัว การรื้อ ฟื้นเรื่องราวความตายของสมาชิกในครอบครัวช่วยเชื่อมต่อสายสัมพันธ์ครอบครัว และยังเป็นภาพ แทนความโหดร้ายที่เกิดขึ้นในยุคเขมรแดง อันเป็นการนำเอาประสบการณ์ส่วนตัวเข้าไปมีส่วนใน การเรียกร้องความเป็นธรรมด้วย

2.3.3.2 วรรณกรรมของนักเขียนรุ่นอพยพที่เติบโตในประเทศที่ 3

หลังสงครามเย็นสิ้นสุด ผู้พลัดถิ่นจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นเด็กได้ลี้ภัยตามครอบครัวไปอาศัยในประเทศที่ 3 ผู้พลัดถิ่นกลุ่มนี้จำนวนหนึ่งได้เขียนเรื่องเล่าที่สะท้อนเพื่อสืบค้นความเป็นมาของตน ครอบครัว สังคมและประวัติศาสตร์ของบ้านเกิดเมืองนอน โดยงานเขียนของนักเขียนเวียดนามพลัดถิ่นที่ลี้ภัยไปอาศัยยังอเมริกาตั้งแต่เด็กเรื่อง *หลิวคักดีลิตี* สะท้อนให้เห็นการสืบค้นและสร้างประวัติศาสตร์ของบ้านเกิดและสื่อสารภาพแทนความเป็นเวียดนามในยุคสงครามภาพใหม่ในสังคมกระแสหลัก ส่วนงานเขียนของนักเขียนม้งลาวพลัดถิ่น 2 เรื่อง คือ *The Latehomecomer* และ *Trail Through the Mist* มุ่งให้เรื่องเล่าเพื่อนำเสนอตัวตนชาติพันธุ์และอัตลักษณ์ของคนม้งพลัดถิ่นในสังคมกระแสหลัก เนื่องจากความเป็นชนกลุ่มน้อยทำให้เมื่อย้ายมายังอเมริกา กลุ่มม้งถูกกลืนโดยกลุ่มคนอพยพอื่น เช่น เวียดนาม กัมพูชา หรือลาว เป็นต้น เรื่องเล่าของพวกเขาจึงเขียนขึ้นเพื่อนำเสนอตัวตนและดำรงความเป็นชาติพันธุ์ของตนไว้ในบริบทของการพลัดถิ่นและบาดแผลจากสงคราม การรื้อฟื้นความทรงจำบาดแผลของนักเขียนกลุ่มนี้จึงต่างจากงานเขียนของกลุ่มนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นข้างต้น ที่มุ่งใช้เรื่องเล่าในการเรียกร้องความเป็นธรรมในพื้นที่พลัดถิ่น วรรณกรรมในกลุ่มหลังนี้มุ่งใช้เรื่องเล่าในการนำเสนอตัวตนในหน้าประวัติศาสตร์และสังคมในพื้นที่พลัดถิ่นมากกว่า โดยงานเขียนของนักเขียนรุ่นอพยพที่เติบโตในพื้นที่พลัดถิ่นนี้สะท้อนให้เห็นสาเหตุการก่อร่างงานเขียนที่มาจากผลกระทบจากการพลัดถิ่นทางประวัติศาสตร์และสังคมในสังคมกระแสหลักตะวันตก ดังที่เอลเลียต ผู้เขียนเรื่อง *หลิวคักดีลิตี* ที่เขียนอธิบายสาเหตุการเขียนวรรณกรรมของเธอไว้อย่างชัดเจนว่ามาจากการที่ประวัติศาสตร์เวียดนามถูกลดทอนหรือบิดเบือนไปจากหน้าประวัติศาสตร์แบบทางการของสังคมตะวันตก เธอจึงเขียนเรื่องเล่าขึ้นมาเพื่อสืบค้นประวัติศาสตร์และนำเสนอเสนอประวัติศาสตร์เวียดนามหน้าใหม่ให้สังคมรับทราบ เช่นเดียวกับเรื่องงานเขียนของนักเขียนม้งลาวพลัดถิ่นอีก 2 เรื่องที่นำเสนอการนำเสนออัตลักษณ์ของม้งลาวในพื้นที่พลัดถิ่น

2.3.3.2.1 ภูมิหลังผู้แต่ง

เยือง เวิน มาย เอลเลียต (Duong Van Mai Elliott) ผู้เขียน *หลิวคักดีลิตี* เกิดและเติบโตในเวียดนามใต้ ได้รับทุนการศึกษาเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยจอร์ทาวน จากนั้นในกลับไปเวียดนามระหว่างปี ค.ศ.1963-1968 และทำให้งานให้กับบริษัทแรนด์ โดยเป็นผู้สัมภาษณ์เวียดกงที่เป็นเชลยศึก ในปี ค.ศ.1968 ได้กลับไปอยู่อเมริกา ปัจจุบันอาศัยอยู่ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (เยือง เวิน มาย เอลเลียต, *วิภาวรรณ ตูยานนท์*, แปล, 2545: 9)

เรื่อง *หลิวคักคีลิตี* ได้รับการตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ.1999 โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด เอลเลียตบอกเล่าเรื่องราวของสมาชิกในครอบครัว 4 รุ่น คือตั้งแต่รุ่นทวดรุ่นปู่ รุ่นพ่อแม่และรุ่นพี่น้องของผู้เขียนซึ่งเป็นการเชื่อมร้อยเรื่องราวของคนในตระกูลเข้าไว้ด้วยกัน งานเขียนเล่มนี้ตีพิมพ์ในช่วงที่มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับเวียดนามในสังคมอเมริกันและสังคมตะวันตกอยู่ก่อนแล้วมากมาย แต่ส่วนใหญ่เป็นงานเขียนของนักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกัน รวมถึงชาวฝรั่งเศสที่ถ่ายทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์ผ่านสายตาและมุมมองของคนผิวขาวกระแสหลักและยังเป็นผู้ส่งครามของเวียดนามซึ่งอาจนำไปสู่การสร้างภาพเวียดนามในอีกแบบหนึ่ง การที่เอลเลียตลี้ภัยไปอยู่ในอเมริกาจึงทำให้เธอตระหนักได้ว่ามีแต่ประวัติศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับอเมริกาและฝรั่งเศสเท่านั้น ความเป็นเวียดนามถูกเบียดบังและลดความสำคัญให้อยู่อันดับรอง งานเขียนของ เอลเลียตจึงสะท้อนหน้าที่ของการสร้างประวัติศาสตร์เวียดนามให้เข้าไปโดดเด่นอยู่ในสังคมกระแสหลัก เพื่อให้ผู้คนตะวันตกสัมผัสถึงประวัติศาสตร์เป็นเวียดนามในอีกลักษณะหนึ่ง งานเขียนนี้จึงเป็นการต่อสู้ทางวาทกรรมต่อการนิยามความเป็นเวียดนามของสังคมกระแสหลักด้วย

ส่วนเรื่อง *The Latehomecomer* เกา กาเลีย หยาง (Kao Kalia Yang) นำเสนอตัวตนในสังคมตะวันตกเช่นกัน แต่ต่างกันบริบทที่หยางต้องการนำเสนอตัวความเป็นมั่งในสังคมกระแสหลักตะวันตก ส่วนเอลเลียตต้องการนำเสนอตัวตนเวียดนามในหน้าประวัติศาสตร์ตะวันตก โดยหยางเกิดในปี ค.ศ.1980 ในค่ายผู้ลี้ภัยบ้านวินัย ประเทศไทย ครอบครัวของหยางเป็นชาวม้งที่อาศัยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศลาว หลังจากเกิดสงครามอินโดจีนกลุ่มม้งซึ่งเป็นฝ่ายเดียวกับอเมริกาเข้าต่อสู้กับกลุ่มปะเทดลาว (Pathet Lao) ซึ่งเป็นขบวนการปฏิวัติลาวที่เป็นพันธมิตรกับพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามในสมาคมอินโดจีนและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่มคอมมิวนิสต์เวียดนามซึ่งเป็นปฏิปักษ์กับอเมริกา จากภาวะสงครามดังกล่าวทำให้พ่อแม่ของหยางต้องหนีจากลาวเข้ายังประเทศไทยและอาศัยอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยบ้านวินัย จังหวัดเลย โดยในค่ายผู้ลี้ภัยแห่งนี้มีม้งลาวลี้ภัยอยู่หลายหมื่นคนหยางเกิดและเติบโต ณ ค่ายผู้ลี้ภัยแห่งนี้ พออายุ 6 ขวบครอบครัวจึงได้สิทธิ์ไปยังประเทศที่สามคือประเทศสหรัฐอเมริกา ครอบครัวของหยางอาศัยอยู่ในรัฐมินนิโซตาหยางจบปริญญาโทด้านการเขียนงานสารคดีสร้างสรรค์ (Creative nonfiction Writing) จากมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย

The Latehomecomer เป็นงานเขียนเล่มแรกของหยางได้รับการตีพิมพ์ในปี ค.ศ.2008 งานเขียนเล่มนี้เป็นงานเขียนเรื่องยาวจากปลายปากกาของคนม้งอพยพเล่มแรกๆ เนื่องจากคนม้งเพิ่งเข้ามาในอเมริกาได้ไม่นานคือเข้ามาช่วงปี 1990 หนังสือที่เกี่ยวกับม้งส่วนใหญ่

มักเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สงครามลับหรือ “Secret War” ในช่วงสงครามเวียดนาม โดยที่คนม้งไม่ได้เป็นตัวละครหลักแต่เป็นส่วนย่อยของประวัติศาสตร์สงครามอินโดจีน งานเขียนของหยางจึงปลุกกระแสการรับรู้เรื่องราวของคนม้งในมิติใหม่ ดังจะเห็นว่าเมื่อหยางตีพิมพ์ *The Latehomecomer* หยางได้รับเชิญไปบรรยาย ไปสอนการเขียนงานที่ไม่ใช่บันเทิงคดีทั้งในระดับโรงเรียนและมหาวิทยาลัยและยังมีคนมาสัมภาษณ์เกี่ยวกับงานเขียนเล่มนี้มากมาย งานของหยางยังจัดเป็นหนังสือขายดีและได้รับรางวัล Minnesota Book Award ในปี 2009 และรางวัล Reader’s Choice Award ด้วย

สำหรับเรื่อง *Trails Through the Mists* หั่ว วี มั่ว(Houa Vue Moua) และ บาร์บารา รา เจ โรลล์แลนด์ (Barbara J. Rolland) เขียนวรรณกรรมเรื่องนี้ร่วมกันหลังจากที่หั่ว วี มั่ว ย้ายมาอาศัยยังอเมริกา วรรณกรรมเรื่องนี้สื่อให้เห็นการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นม้งและสานต่อความเป็นม้งในสังคมตะวันตกซึ่งคล้ายกับเรื่องเล่าของหยาง หั่ว วี มั่ว เป็นคนม้งลาวอาศัยอยู่บนเทือกเขาทางตอนเหนือของประเทศลาว ครอบครัวของหั่ว วี มั่ว หนีทหารฝ่ายคอมมิวนิสต์ลาวเข้าไปหลบอยู่ในป่า ต่อมาข้ามแม่น้ำแม่โขงมายังฝั่งไทยและอยู่ที่ค่ายอพยพจังหวัดหนองคาย จากนั้นในปี ค.ศ.1975 จึงอพยพไปอยู่ประเทศอเมริกาพร้อมกับสามีและญาติของเธอ เมื่อมาอยู่อเมริกา หั่ว วี มั่วเป็นล่ามให้กับหน่วยงานด้านสุขภาพในรัฐวิสคอนซินซึ่งเป็นหน่วยงานช่วยเหลือชาวม้งที่อพยพเข้ามาเนื่องจากเธอพูดได้ทั้งภาษาม้งและภาษาอังกฤษ ในอเมริกาเธอยังเป็นนักเขียนและนักกิจกรรม เธอมีบทบาทสำคัญในก่อตั้งชุมชนม้งซึ่งก่อตั้งในปี 1990 และเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณี ศาสนาและประวัติศาสตร์ของคนม้งให้คนอเมริกันได้รู้จัก ทั้งยังไปบรรยายในมหาวิทยาลัยและหน่วยงานต่างๆด้วย สำหรับโรลล์แลนด์ เธอเป็นศาสตราจารย์ทางภาษาอังกฤษของหั่ว วี มั่วที่มหาวิทยาลัยวิสคอนซินโอแคร์ (University of Wisconsin-Eau Claire) และเป็นผู้ผลักดันให้หั่ว วี มั่วเขียนหนังสือเล่มนี้ ซึ่งทั้ง 2 คน ร่วมกันเขียนขึ้น

Trails through the Mists เป็นงานเขียนเล่มแรกของหั่ว วี มั่วตีพิมพ์ในปี ค.ศ.1994 งานเขียนเล่มนี้เขียนขึ้นมาโดยไม่ได้มีการตีพิมพ์ผ่านสำนักพิมพ์แต่ผู้เขียนจัดพิมพ์ผ่านโรงพิมพ์ด้วยตนเอง งานเขียนเล่มนี้จึงไม่มีคำนิยมจากบรรณาธิการหนังสือ นิตยสาร นักวิจารณ์หรือสื่อสารมวลชนต่างๆเหมือนกับงานเขียนหรือเรื่องเล่าของกลุ่มผู้อพยพกลุ่มอื่นๆ การที่ผู้เขียนจัดพิมพ์ด้วยตนเองสะท้อนให้เห็นสภาวะความจำเป็นบางอย่าง โดยการเขียนสามารถสร้างประโยชน์ด้านใดด้านหนึ่งให้ได้ โดย *Trails through the Mists* เป็นเรื่องเล่าชีวิตของหั่ว วี มั่ว ตั้งแต่ช่วงชีวิตในลาวระหว่างเกิดสงครามลับและช่วงหนี้ย้ายมาอยู่ในประเทศไทยและต้องกลายเป็นคนพลัดถิ่น

2.3.3.2.2 รูปแบบการเขียน การผลิตและการตอบรับ

ใน *หลิวคักดีลีทรี* เอลเลียตนำเอาประวัติศาสตร์ส่วนตัวเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์แบบทางการ คือประวัติศาสตร์ของครอบครัวผู้ร้อยให้เป็นเรื่องราวเพื่อให้เข้าไปมีบทบาทในประวัติศาสตร์ของสังคมกระแสหลัก โดยนำเสนอเรื่องเล่าของสมาชิกในครอบครัวที่ให้อารมณ์ความรู้สึกและประวัติศาสตร์ เอลเลียตเลือกเล่าเรื่องราวครอบครัวผ่านรูปแบบงานเขียนที่ไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่าเป็นรูปแบบใด เพราะผู้อ่านจะได้รับทั้งกลิ่นอายแบบนวนิยาย อัตชีวประวัติ ชีวประวัติและงานประวัติศาสตร์ ในปกหลังหนังสือฉบับภาษาอังกฤษเขียนว่าเป็นงานประวัติศาสตร์ มีนักวิจารณ์บางคนกล่าวว่าเป็นหนังสือรวมชีวประวัติ บ้างกล่าวว่าเป็นนิยายประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบงานเขียนทางประวัติศาสตร์ที่ไม่ได้เป็นตามขนบการเขียนประวัติศาสตร์แบบกระแสหลักที่เน้นการอ้างอิง (referential) ต่อเหตุการณ์และข้อมูลข้อเท็จจริง แต่เป็นงานเขียนที่เชื่อมโยงกับอารมณ์ ประสบการณ์ เหตุการณ์ของผู้เขียนกับของผู้อื่นและก่อรูปขึ้นมาเป็นประวัติศาสตร์ในแบบฉบับของตน งานเขียนเอลเลียตจึงแสดงการเก็บข้อมูลทั้งจากคำบอกเล่าจากความทรงจำของสมาชิกในครอบครัว บันทึกของตระกูล หนังสือประวัติศาสตร์ ตำานานและคำบอกเล่าทั้งในเวียดนามและอเมริกา ซึ่งข้อมูลหลายอย่างนี้มักไม่ได้รับการยอมรับในการเขียนงานประวัติศาสตร์แบบกระแสหลักเพราะมองว่าเป็นเรื่องแต่ง อ้างอิงไม่ได้ การก่อรูปประวัติศาสตร์เช่นนี้ จึงทำให้งานเขียนของเอลเลียตไม่สามารถถูกกำจัดอยู่ในกรอบการเขียนใดการเขียนหนึ่งอย่างเช่นงานเขียนทางประวัติศาสตร์แบบกระแสหลักได้ เพราะขนบการเขียนงานประวัติศาสตร์แบบกระแสหลักไม่สามารถถ่ายทอดประวัติศาสตร์อันมีความจำเพาะนี้ได้

เอลเลียตวางโครงเรื่อง *หลิวคักดีลีทรี* ตามเรื่องราวของสมาชิกในครอบครัวและดำเนินเรื่องตามลำดับเวลาแบบก่อน-หลัง โดยยึดเอาช่วงอายุหรือรุ่นของสมาชิกในครอบครัวเป็นลำดับเวลาในการดำเนินเรื่อง โดยเริ่มตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 คือเป็นเรื่องของปู่ทวดที่สร้างเนื้อสร้างตัวจนเป็นขุนนางในสมัยจักรพรรดิ ต่อมาเล่าช่วงเวลาที่อยู่กับคุณปู่ คุณยาย ซึ่งเอลเลียตใช้ชีวิตอยู่ในร้านค้าไหมของคุณยายและเป็นช่วงที่ฝรั่งเศสเริ่มเข้ามาปกครอง และรุ่นพ่อที่ฝรั่งเศสเข้าปกครองและวัฒนธรรมฝรั่งเศสเข้ามามีอิทธิพลต่อคนเวียดนาม และรุ่นของตนเองและพี่น้องที่ต่างคนต่างมีหนทางและความคิดของตนเองหลังเริ่มเกิดสงครามเวียดนามและไซ่ง่อนแตก การดำเนินเรื่องตามลำดับเวลาที่อาศัยเอาช่วงชีวิตของคนในครอบครัวเป็นตัวดำเนินเรื่องเป็นวิธีการที่ต่างจากงานประวัติศาสตร์กระแสหลักที่มักเน้นลำดับเรื่องผ่านเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองหรือการเปลี่ยนแปลงกษัตริย์หรือคนชั้นสูง แม้เรื่องเล่าจะยึดเอาช่วงชีวิตของ

ตัวละครเป็นวิธีการดำเนินเรื่องแต่ก็ยังคงดำเนินเรื่องตามลำดับเวลา ก่อน-หลัง ซึ่งเป็นไปตามขนบเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ตามกระแสหลักนั้นสะท้อนความต้องการนำเสนอประวัติศาสตร์เวียดนามสู่ชนบการรับรู้ของคนในสังคมตะวันตกผ่านการใช้รูปแบบการเรื่องเล่าที่เป็นที่รับรู้กันดีในสังคมตะวันตก การดำเนินเรื่องเช่นนี้ จึงช่วยทำให้ผู้อ่านตะวันตกเข้าถึงเรื่องได้ง่ายและได้รับสารตามที่ต้องการ นอกจากนี้ ยังสะท้อนความเป็นชนชั้นกลางที่มีความรู้ของผู้เขียนด้วย ผู้เขียนจึงสามารถเล่นกับขนบการเล่าได้อย่างน่าสนใจและสื่อความได้อย่างดี

เรื่องเล่าของเอลเลียตยังสะท้อนการนำเสนอตัวตนของชนชั้นต่างๆ ในเวียดนามที่มีหลากหลายต่อการรับรู้ของคนตะวันตกด้วย โดยเรื่องของคนเวียดนามที่ปรากฏในหนังสือและภาพยนตร์อเมริกันส่วนใหญ่มักนำเสนอชีวิตของชาวบ้านบริเวณที่มีการสู้รบหรือทหารหรือหญิงตามบาร์ในไซ่ง่อน (เยือง เวิน มาย เอลเลียต, วิภาวรรณ (แปล), 2545: (16)) ภาพของคนเวียดนามในการรับรู้ของคนตะวันตกจึงถูกจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มคนเหล่านั้นซึ่งเป็นการมองในแง่ที่ลดความหลากหลายของกลุ่มคนและทำให้มองไม่เห็นผลกระทบของสงครามที่มีต่อกลุ่มคนชนชั้นอื่น คนชนชั้นอื่นมักไม่มีบทบาทหรือไม่มีตัวตนทางประวัติศาสตร์ เรื่องเล่าของเอลเลียตจึงมีหน้าที่นำเสนอตัวตนของคนชนชั้นอื่นๆ ซึ่งในที่นี้คือกลุ่มชนชั้นกลางซึ่งมีเป็นจำนวนมากและจัดเป็นชนชั้นของผู้เขียนด้วย เรื่องเล่าพยายามนำเสนอให้เห็นถึงผลกระทบของสงครามที่นำเสนอว่าเป็นสงครามที่ไร้ชนชั้น หากแต่กลับส่งผลกระทบต่อคนทุกชนชั้น ชนชั้นกลางที่มีความรู้ชั้นนั้นได้รับผลกระทบไม่ต่างจากกลุ่มชนชั้นอื่น

ใน *หลิวคักดีลีทรี* ผู้เขียนได้สืบค้นข้อมูลภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ โดยใช้หนังสือประวัติศาสตร์และบันทึกของครอบครัวที่เกี่ยวกับปู่ทวด ดังนั้นในช่วงต้นเรื่อง ผู้เขียนจึงเขียนจากการอ้างอิงเหตุการณ์และข้อมูลข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ผู้เขียนให้ความสำคัญกับความแม่นยำและการระบุวันเวลาให้ถูกต้องตามที่เกิดขึ้นจริงอันเป็นวิธีการให้ข้อมูลประวัติศาสตร์แบบกระแสหลัก การสืบค้นในลักษณะดังกล่าวเป็นเพราะผู้เขียนไม่ได้มีช่วงชีวิตช่วงเดียวกับปู่ ผู้เขียนจึงแกะรอย (trace) ประวัติศาสตร์ผ่านบันทึก คำบอกเล่าหนังสือประวัติศาสตร์ ฯลฯ ต่อมาการดำเนินเรื่องจึงเปลี่ยนไปเป็นการอ้างอิงจากประสบการณ์และความทรงจำของผู้เขียนเอง การแกะรอยเรื่องทางประวัติศาสตร์ยังสะท้อนความไม่เข้าใจต่อเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ของผู้เขียน ผู้เขียนจึงต้องอาศัยการแกะรอยผ่านการรื้อฟื้นความทรงจำ คำบอกเล่า หนังสือ ตำรา รูปภาพและผ่านวิธีการอื่นๆ เพื่อให้เข้าใจเหตุการณ์ประวัติศาสตร์นั้น โดยในขณะที่กลับไปทำความเข้าใจเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ ความเป็นประวัติศาสตร์ได้ก่อรูปขึ้นมาด้วย เรื่องเล่าของเอลเลียตจึงเป็นการสร้างประวัติศาสตร์ภายใต้บริบทพลัดถิ่นและการตกอยู่ในความคลุมเครือกำกวม บาดแผลทาง

ประวัติศาสตร์ของเวียดนาม และความต้องการอยู่ในพื้นที่พลัดถิ่นได้เปิดโอกาสให้เอลเลียตได้กลับมา ทบทวนและสร้างประวัติศาสตร์ของตน ของครอบครัวและของประเทศเวียดนาม การกลับไป แคะรอยชีวิตของคนแต่ละรุ่นยังทำให้อัตลักษณ์ในสภาวะพลัดถิ่นของเขามีความชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ งานเขียนของเอลเลียตยังนำเสนอให้เห็นว่าความเป็นประวัติศาสตร์สามารถสร้างขึ้น จากบาดแผลและพื้นที่พลัดถิ่นได้อีกด้วย

งานเขียนของเอลเลียตสะท้อนการสร้างประวัติศาสตร์ชาติซึ่งเป็นการแสดงความเป็น ชาตินิยมอีกรูปแบบหนึ่งที่ต่างจากงานของเบ้า นินห์ เพราะเบ้า นินห์สามารถสร้างประวัติศาสตร์ ผ่านประสบการณ์ชีวิตทหารของเขาได้โดยตรง ไม่จำเป็นต้องอาศัยการแคะรอยเหมือนกับเรื่องเล่า ของเอลเลียต ซึ่งเป็นคนรุ่น 4 และเป็นคนพลัดถิ่นที่ตกอยู่ในสภาวะของการปะทะกันทางวาทกรรม ในการให้ความหมายกับประวัติศาสตร์เวียดนามของคนตะวันตก ความแตกต่างและช่องว่างทาง ประสบการณ์และรุ่น (generation) ระหว่างเบ้า นินห์กับเอลเลียตจึงทำให้ทั้งสองเลือกรูปแบบการ เขียนงานต่างกัน โดย เบ้า นินห์สามารถเลือกใช้รูปแบบนวนิยายกึ่งอัตชีวประวัติได้เพราะเรื่อง ทั้งหมดมาจากประสบการณ์ของเขาเอง ซึ่งช่วยลดความสงสัยต่อความจริงในเรื่องเล่า ส่วนเอล เลียตนั้น ความเป็นคนรุ่น 4 และความไม่เข้าใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดกับบรรพบุรุษทำให้เธอต้องสืบค้น ความเป็นมา เธอจึงเลือกรูปแบบงานเขียนที่คล้ายกับงานประวัติศาสตร์แต่ผสมผสานรูปแบบงาน เขียนอื่นๆเข้าไว้ด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อคลี่คลายความไม่เข้าใจต่อประวัติศาสตร์นั้น ในที่นี้ การเล่าของ เอลเลียตที่ผสมผสานรูปแบบการเขียนและการเชื่อมโยงประสบการณ์จึงทำให้เรื่องมีความสมจริง และดูเป็นเรื่องจริงมากกว่าการเล่าจากประสบการณ์ของเธอทั้งหมด

สำหรับเรื่อง *The Latehomecomer* หยางนำเสนอเรื่องเล่าผ่านรูปแบบบันทึก ความทรงจำกึ่งนวนิยายซึ่งคล้ายกับเอลเลียต การใช้รูปแบบการประพันธ์ที่ผสมผสานระหว่าง บันทึกความทรงจำกึ่งนวนิยายเปิดโอกาสให้หยางได้ทบทวนเรื่องราวของเธอและครอบครัว ขณะเดียวกันก็สามารถสร้างสรรคดีผ่านรูปแบบนวนิยายที่ช่วยลดความเป็นจริงในเรื่องเพื่อให้เธอ สามารถจินตนาการถึงความเป็นมาของครอบครัวที่ผ่านมาได้ ด้วยเหตุนี้หยางจึงเลือกเขียนบทนำ ด้วยการให้รายละเอียดเกี่ยวกับการลี้ภัยไปยังสถานที่ต่างๆ ตั้งแต่เธอยังไม่ถึงอเมริกาจนถึง เกิดและเติบโตและมาอยู่ยังอเมริกา โดยบทนำนี้หยางเขียนให้ข้อมูลการอพยพไปยังค่ายลี้ภัยต่างๆ อันเรียงตามลำดับเวลา โดยสถานที่แรก เธอเล่าย้อนถึงบ้านวินัยค่ายอพยพที่ครอบครัวเธออยู่เป็น เวลา 7 ปีคือตั้งแต่เดือนธันวาคม ค.ศ.1980 จนถึงเดือนมกราคม ค.ศ.1987 ค่ายอพยพแห่งนี้เป็น สถานที่ที่เธอเกิด จากนั้นครอบครัวของเธอย้ายไปค่ายผู้อพยพพนักนิคม จังหวัดชลบุรี ค่ายนี้เป็น ค่ายสำหรับผู้อพยพที่เตรียมจะไปประเทศที่สามคืออเมริกา ครอบครัวของหยางอยู่ที่นี้อีก 6 เดือน

จากนั้นเธอบรรยายถึงการมาถึงเซนต์พอล (St.Paul) รัฐมินนิโซตา ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1987 จนถึงปัจจุบัน การเขียนบทนำผ่านการเล่าย้อนประวัติศาสตร์การเดินทางไปยังสถานที่ที่เธอเกิดจนถึงปัจจุบัน สะท้อนการกลับไปทบทวนจุดเริ่มต้นของการเดินทางเพื่อทบทวนเส้นทางที่ผ่านมาและทบทวนว่าตนมาอยู่ ณ สถานที่ปัจจุบันนี้ได้อย่างไร การทบทวนเส้นทางนี้จะนำไปสู่การค้นพบจุดหมายปลายทางและทำให้เข้าใจสภาวะปัจจุบันของเธอ เรื่องเล่าของหยางจึงเป็นเรื่องของการเดินทางเพื่อแสวงหาจุดหมายปลายทางหรือที่ลงหลักปักฐานหรือ “บ้าน” นั้นเอง

เรื่องเล่าของหยางเต็มไปด้วยการเดินทางโดยนอกจากจะเห็นได้จากบรรยายฉากการเดินทางตั้งแต่บทนำเรื่อง หยางยังเลือกเปิดเรื่องด้วยการเดินทางของพ่อแม่และญาติพี่น้องในป่าขณะหนีสงครามและเล่าความยากลำบากของการเดินทาง การเปิดเรื่องด้วยการเดินทางของครอบครัวสะท้อนให้เห็นว่าประสบการณ์การเดินทางของหยางแยกไม่ออกจากประวัติศาสตร์และความทรงจำของครอบครัว และยังเป็นปัจจัยสำคัญในการค้นหาอัตลักษณ์ ทั้งนี้ การกลับไปทบทวนประวัติศาสตร์การเดินทางของครอบครัวนี้ สะท้อนสภาวะคลุมเครือของอัตลักษณ์ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน การกลับไปทบทวนดังกล่าวจึงเป็นการกลับไปทำความเข้าใจอัตลักษณ์เพื่อสร้างอัตลักษณ์ เรื่องเล่าของหยางจึงดำเนินควบคู่ไปกับการเล่าประวัติศาสตร์การเดินทางของตนและของครอบครัวตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง

ในบทนำเรื่อง หยางบรรยายการอยู่ในค่ายอพยพควบคู่ไปกับการอ่านความเป็นคนมั่งและความเป็น “บ้าน” โดยที่ค่ายผู้อพยพบ้านวินยซึ่งเป็นสถานที่ที่เธอเกิด เธอได้เรียนรู้ว่าเธอเป็นคนมั่งเป็นครั้งแรกจากครอบครัวและเป็นทีที่เธอได้เรียนรู้ความเป็นมั่งผ่านรูปร่างหน้าตาและสีผิวที่ฝังอยู่ในความเป็นมั่งของเธอ ที่ค่ายอพยพนักนิคมซึ่งเป็นสถานที่ที่จะเตรียมตัวไปอเมริกา สถานที่นี้ หยางได้เรียนรู้ถึงการเดินทางเป็นครั้งแรกและตั้งคำถามกับการเดินทางเกี่ยวกับบ้านใหม่เป็นครั้งแรก เมื่อมาถึงอเมริกา เธอได้เรียนรู้ความเป็นมั่งและความเป็น “บ้าน” ในรูปแบบใหม่ผ่านความแตกต่างทางชาติพันธุ์ระหว่างคนอเมริกันกับคนมั่งและระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน อเมริกาจึงเป็นพื้นที่ของการเรียนรู้อัตลักษณ์ใหม่และความเป็น “บ้าน” หลังใหม่ การเขียนบทนำเรื่องในลักษณะนี้สะท้อนการทบทวนประวัติศาสตร์ของการเดินทางที่ขนานไปกับการอ่านความเป็นชาติพันธุ์และความเป็น “บ้าน” หรือพื้นที่ เรื่องเล่าของหยางจึงไม่ใช่เรื่องเล่าการอพยพของผู้รอดชีวิตจากสงครามเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นเรื่องของการสำรวจความเป็นชาติพันธุ์ ความหมายของ “บ้าน” และการค้นหาอัตลักษณ์ด้วย

การอ่านความหมายของชาติพันธุ์ บ้านและอัตลักษณ์ยังทำผ่านการอ่านพื้นที่ ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าหยางให้ความสำคัญกับพื้นที่ตั้งแต่บทนำเรื่อง โดยเธอเขียนแสดงความ เป็นมาของเธอควบคู่กับการบรรยายพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ที่ค้าผู้อพยพ 2 แห่ง ในประเทศไทย และรัฐมินนิโซตา การให้ความสำคัญกับการบรรยายฉากหรือพื้นที่สะท้อนให้เห็นการกลับไปอ่าน ทบทวนความหมายของพื้นที่ต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อการตระหนักรู้อัตลักษณ์และการประกอบ สร้างอัตลักษณ์ของเธอ เรื่องเล่าของหยางจึงสะท้อนให้เห็นการนิยามความหมายของพื้นที่ไม่ใช่การ ยึดติดความหมายกับพื้นที่อย่างตายตัว หากแต่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ความ ยืดหยุ่นต่อการนิยามความหมายของพื้นที่นี้ยังทำให้ความหมายของ “บ้าน” และอัตลักษณ์สามารถ เปลี่ยนไปตามบริบท เรื่องเล่าของหยางจึงสะท้อนให้เห็นว่าอัตลักษณ์และความเป็น “บ้าน” นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความเป็นส่วนหนึ่งของชาติหรือรัฐ-ชาติที่ถูกกำกับด้วยเส้นพรมแดนหรือเชื้อชาติ อย่างตายตัวตามแนวคิดของสังคมกระแสหลัก หากแต่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสาย สัมพันธ์และความต่อเนื่องของครอบครัวและชุมชนที่ปรับเปลี่ยนไปอย่างมีพลวัต

ใน *The Latehomecomer* หยางยังดำเนินเรื่องด้วยการหยิบยืมรูปแบบการ เขียนงานหลายรูปแบบ ทั้งตำนาน เรื่องเล่า งานเขียนทางชาติพันธุ์ (ethnography) นวนิยายมา ผสมผสานกับงานเขียนบันทึกความทรงจำเพื่อประกอบเป็นเรื่องเล่า การผสมผสานรูปแบบงาน เขียนเป็นการแหวกขนบการเขียนงานประเภทบันทึกความทรงจำของกระแสหลัก และยังสะท้อนให้ เห็นว่ารูปแบบงานเขียนบันทึกความทรงจำตามขนบนั้น มีขอบเขตที่จำกัดและมีกรอบการเขียนที่ไม่ เพียงพอต่อผู้พลัดถิ่นที่มีบริบททางสังคมวัฒนธรรมและชาติพันธุ์อันความจำเพาะอย่างเช่น ครอบครัวของหยาง โดยครอบครัวของหยางเป็นผู้พลัดถิ่นที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในประเทศลาว และยังมีประวัติศาสตร์การอพยพที่ยาวนาน คนม้งยังไม่สามารถหาแหล่งลงหลักปักฐานและไม่สามารถนิยามอัตลักษณ์ตนเองผ่านการอ้างอิงความเป็นชาติหรือพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งได้อย่างแท้จริง การผสมผสานรูปแบบงานเขียนในเรื่องเล่าของหยางจึงดำเนินไปเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับ บริบทในการค้นหาอัตลักษณ์และการแสวงหา “บ้าน” ตลอดจนการใช้เรื่องเล่าเพื่อเรียกร้องความ เป็นสมาชิกภาพของคนม้งในสังคมอเมริกันผ่านการรื้อฟื้นเรื่องราวประวัติศาสตร์ความร่วมมือกัน ต่อสู้กับขบวนการปะเทดลาวของคนม้งกับคนอเมริกันด้วย

เช่นเดียวกับเรื่อง *Trails through the Mists* ซึ่ง หัว วี มัว และโรล์แลนด์ เขียน ร่วมกันนี้ ใช้รูปแบบงานเขียนแบบผสมผสานเพื่อนำเสนออัตลักษณ์ของม้งลาวพลัดถิ่น โดยเรื่อง เล่าของหัว วีมัว ให้อารยะเอียดภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่ช่วงหลังจากที่ฝรั่งเศสถอนกำลังออก จากลาว ช่วงที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาต่อสู้กับคอมมิวนิสต์อินโดจีน และช่วงที่อเมริกาถอนกำลัง

ออกไปและมีกลุ่มม้งหนีสงครามเข้ามาฝั่งไทยจำนวนมาก การบอกเล่าภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ฝรั่งเศสถอนกำลังออกไปนี้เป็นการสื่อสารให้ผู้อ่านเห็นจุดเริ่มต้นของการอพยพของชาวม้ง-ลาว และจุดเริ่มต้นของปัญหาเรื่องการลี้ภัยตั้งแต่ฝรั่งเศสออกไปจนถึงการลี้ภัยเข้ามายังประเทศไทย และการอพยพไปยังอเมริกา ซึ่งปัจจุบันปัญหาเรื่องการอพยพยังคงมีอยู่

หัว วิ มัวและโรลล์แลนด์เขียนโดยใช้รูปแบบงานเขียนเชิงอัตชีวประวัติกึ่งนวนิยาย และผสมผสานงานเขียนทางวัฒนธรรมชุมชนไว้ด้วย โดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 เล่าเรื่อง หัว วิ มัวเป็นตัวละครเอกของเรื่อง ดำเนินเรื่องจากอายุ 8 ขวบจนถึงอายุ 20 ปี การเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 ทำให้ผู้อ่านสัมผัสถึงความเป็นนิยายที่เล่าผ่านเรื่องราวตัวละครเอก การเลือกผู้เล่าเช่นนี้เป็นการลดทอนการตั้งคำถามจากผู้อ่านในประเด็นที่มีผู้เขียนที่เป็นคนตะวันตกร่วมด้วย อย่างไรก็ตาม การมีคนตะวันตกร่วมเขียนด้วยซึ่งอาจนำไปสู่การลดทอนความเป็นจริงของเรื่องนั้น ในอีกด้านหนึ่ง เป็นการยืนยันความมีตัวตนจริงและความเป็นเรื่องจริงผ่านการรับประกันความจริงจากปากของคนอเมริกัน กระแสหลักเอง โดยในบริบทของคนม้งซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มคนที่เข้าไปอาศัยในอเมริกา หลังจากกลุ่มคนจีนหรือคนผิวดำซึ่งเป็นกลุ่มคนที่สังคมอเมริกันมองเห็นและรับรู้การมีอยู่ของพวกเขาแล้ว และถึงแม้ว่าคนม้งจะลี้ภัยมาพร้อมกับคนเวียดนามและกัมพูชาในช่วงสงครามเวียดนาม ทว่ากลุ่มม้งกลับเป็นที่รู้จักน้อยกว่าคนเวียดนามและกัมพูชา เนื่องจากพวกเขาเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยทำให้คนตะวันตกรับรู้เรื่องของพวกเขาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น การมีนักวิชาการตะวันตกร่วมเขียนด้วยจึงเครื่องมือนับยืนยันการมีตัวตนจริงและเรื่องราวที่เป็นจริงของหัว วิ มัว เช่นเดียวกับการเลือกรูปภาพหน้าปกที่มีเฉพาะรูปของหัว วิ มัว และสามี ไม่มีรูปของโรลล์แลนด์จะมีก็แต่ชื่อนั้นเป็นการยืนยันการมีตัวตนจริงของหัว วิ มัว และกลุ่มคนม้งอพยพ โดยมีชื่อนักวิชาการชาวอเมริกันอย่างโรลล์แลนด์เป็นผู้รับประกันด้วย

Trails through the Mists เป็นเรื่องที่น่าเสนอเรื่องราวทางวัฒนธรรมของม้งท่ามกลางอันตรายและความไม่แน่นอนของสงครามในยุคสงครามเวียดนามที่มีผลกระทบต่อชุมชนม้งด้วย เรื่องเล่าเรื่องนี้เป็นงานเขียนที่มุ่งใช้เป็นเครื่องมือรักษาประวัติศาสตร์ชุมชนและสืบสานวัฒนธรรมผ่านมุมมองของพ่อของ มัวผ่านร่างทรงและผู้นำชุมชนซึ่งเป็นการเชื่อมโยงเรื่องราวของคนแต่ละรุ่นเข้าไว้ด้วยกัน ในเรื่องเล่าจึงมีการแทรกประวัติศาสตร์ของคนม้งตั้งแต่อยู่ในประเทศจีน และถูกขับไล่จนต้องเดินทางลงมาทางใต้ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผู้เขียนเลือกปิดเรื่องในขณะที่ยังอยู่ในค่ายอพยพและกำลังเตรียมไปอเมริกา ตอนท้ายเล่ม ผู้เขียนได้เขียนข้อมูลในลักษณะงานทางชาติพันธุ์คือให้รายละเอียดว่าบุคคลที่อยู่ในเรื่องเล่านี้ ว่าขณะนี้อาศัยอยู่ที่ใด ซึ่งมีทั้งยังอยู่ในลาวและอยู่ในอเมริกา การให้รายละเอียดเช่นนี้สะท้อนให้เห็นการใช้เรื่องเล่าในการดำรง

สายสัมพันธ์ครอบครัว สืบสานประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและสร้างความเป็นกลุ่มก้อนผ่านสายสัมพันธ์ครอบครัวและความเป็นคนมั่งในสภาวะพลัดถิ่น

Trails through the Mists ยังมีความแตกต่างจากเรื่อง *The Latehomecomer* แม้จะเป็นเรื่องเล่าของคนมั่งเหมือนกัน โดย *Trails through the Mists* ผู้เขียนมุ่งใช้เรื่องเล่าในการรักษาประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและสร้างความเป็นกลุ่มก้อนในสังคมตะวันตก ส่วน *The Latehomecomer* มุ่งเขียนเพื่อแสวงหาบ้านและนำเสนออัตลักษณ์ โดยความแตกต่างกันนี้อาจมาจากประสบการณ์ที่ต่างกันแม้จะเป็นคนอพยพรุ่นเดียวกันก็ตาม โดยหัว วี มัวเป็นเป็นคนมั่งที่เกิดในประเทศลาว เธอได้เรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมของคนมั่งก่อนที่สงครามจะเข้ามา การที่มาอยู่ในพื้นที่พลัดถิ่นทำให้ตระหนักได้ว่าวัฒนธรรมมั่งกำลังจะสูญหายไปและความเป็นมั่งที่อ้างอิงผ่านวัฒนธรรมมีส่วนกำหนดการตระหนักรู้เรื่องอัตลักษณ์นั้นจึงมีความสำคัญต่อเธอในสภาวะพลัดถิ่น หัว วี มัวจึงเขียนเรื่องเล่าเพื่อสืบค้นความเป็นมาและรักษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมและสร้างความเป็นกลุ่มก้อนดังกล่าว ส่วนหยางเกิดในค่ายผู้อพยพในประเทศไทย เธอไม่ได้เรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมมั่งโดยตรงเหมือนกับหัว วี มัว แต่เรียนรู้ผ่านคำบอกเล่าของยาย การสืบสานวัฒนธรรมผ่านเรื่องเล่าของ หยางจึงสะท้อนให้เห็นการปรับเปลี่ยนและการอ่านตีความวัฒนธรรมใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันมากกว่า หยางยังเลือกเล่าชีวิตตั้งแต่อยู่ในลาวและหลังจากมาอยู่อเมริกาแล้วต่างจากหัว วี มัว ที่เลือกเล่าเฉพาะช่วงชีวิตในลาวและปิดเรื่องของเธอในค่ายอพยพ ดังนั้นเรื่องเล่าของหยางจึงก่อรูปจากความสับสนในอัตลักษณ์และความต้องการที่ลงหลักปักฐานในสภาวะพลัดถิ่น ความจำเพาะของประสบการณ์มีส่วนในการกำหนดกรอบการเล่าเรื่องและทำให้เรื่องเล่ามีวัตถุประสงค์ในการเขียนที่ต่างกัน

เรื่องเล่าของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชาและมั่งลาวนำเสนอเนื้อหาที่ต่างกันไปตามภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรม เรื่องเล่าของพวกเขาจึงมีเนื้อหาบอกเล่าประสบการณ์สงคราม การพลัดพราก การอพยพและการสูญเสีย ซึ่งนำไปสู่การมีความทรงจำบาดแผลด้วย การเขียนเรื่องเล่าจึงเป็นการถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลและประวัติศาสตร์สงครามให้ผู้อ่านได้รับทราบ ขณะเดียวกันก็สะท้อนกระบวนการปะติดปะต่อความทรงจำเพื่อเผชิญหน้ากับบาดแผล อันจะนำไปสู่การเยียวยา การค้นพบอัตลักษณ์และการเชื่อมต่อกับสายสัมพันธ์ครอบครัว ชุมชนและความเป็นชาติ อย่างไรก็ตาม การถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลผ่านเรื่องเล่าไม่ใช่สิ่งที่ทำได้โดยง่าย เหมือนกับเรื่องเล่าความทรงจำทั่วไป เรื่องเล่าของนักเขียนทั้ง 3 กลุ่ม สะท้อนให้เห็นลักษณะเฉพาะของเรื่องเล่าประเภทนี้ และสะท้อนกลวิธีการถ่ายทอดเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลไว้อย่างน่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงในบทต่อไป

บทที่ 3

วิธีการประพันธ์กับการถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลในเรื่องเล่าพลัดถิ่น

ผู้พลัดถิ่นชาวเวียดนาม กัมพูชา และม้งลาวจำนวนมากต้องเดินทางหนีภัยสงครามมาอาศัยยังประเทศที่สาม หลายคนเดินทางมาพร้อมกับประสบการณ์ที่เป็นบาดแผลจากการสูญเสียพ่อแม่พี่น้อง หลายคนต้องกลายเป็นเด็กกำพร้า ครอบครัวแตกแยก บางคนยังต้องเผชิญหน้ากับความตายหลายครั้ง ประสบการณ์เหล่านี้กลายเป็นความทรงจำที่ตามหลอกหลอน ดังจะเห็นว่า ผู้พลัดถิ่นที่สูญเสียญาติพี่น้องหรือต้องเผชิญกับความตายกลายเป็นคนที่ฝันร้ายซ้ำๆ หรือมีพฤติกรรมเก็บตัวจากอาการดังกล่าวจึงมีการศึกษาเยียวยาผู้รอดชีวิตผ่านกระบวนการทางการแพทย์และจิตวิทยาโดยเริ่มมาตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่มีการรักษาทหารผ่านศึกหรือที่รู้จักในนามของการรักษาภาวะหลังเหตุการณ์บาดแผล หรือ Post-traumatic Stress Disorder หรือ PTSD อย่างไรก็ตาม การรักษาดังกล่าวได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ในหลายด้าน ทั้งการทำให้ผู้รอดชีวิตสูญเสียตัวตนหรือการละเลยบริบททางสังคมวัฒนธรรมและเชื้อชาติของแต่ละคน (Young, อ้างถึงใน Edkins, 2003: 46-50)

การถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลผ่านงานเขียนเป็นทางออกหนึ่งในการเยียวยาความทรงจำบาดแผล เปิดโอกาสให้ผู้รอดชีวิตได้ทบทวนประสบการณ์ของตนและครอบครัวซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ว่าจะดำเนินชีวิตต่อไปอย่างไร ดังที่ ดอริ เลาบ (Dori Laub) เสนอไว้ว่าการเงียบไม่ใช่ทางออก เพราะหากไม่บอกเล่าเหตุการณ์บาดแผลแล้ว เหตุการณ์บาดแผลนั้นจะบิดเบี้ยวและค่อยหลอกหลอนอยู่ตลอด *“The ‘not telling’ of the story serves as a perpetuation of its tyranny. The events become more and more distorted in their silent retention and pervasively invade and contaminate the survivor’s daily life”* (Felman and Laub, 1992: 79). เรื่องเล่าบาดแผลช่วยสานต่ออัตลักษณ์ของผู้พลัดถิ่นทำให้สามารถอยู่ในสังคมใหม่ได้อีกทั้งยังปรับเปลี่ยนภาพผู้รอดชีวิตหรือผู้พลัดถิ่นที่ไม่ให้ตกอยู่ในกรอบของเหยื่อผู้รอดตายหรือตัวปัญหาจากสถานภาพของความเป็นผู้พลัดถิ่นในสังคมใหม่ด้วย การบอกเล่าความทรงจำบาดแผลจึงเป็นทั้งการปฏิสังสรรค์กับความทรงจำและประสบการณ์ของผู้พลัดถิ่น ขณะเดียวกันก็เป็นต่อสู้อในการให้นิยามความหมายของผู้พลัดถิ่นกับวาทกรรมของสังคมกระแสหลักด้วย

อย่างไรก็ดี การเล่าประสบการณ์บาดแผล ผู้เล่าจะต้องกลับไปเผชิญหน้ากับบาดแผลในอดีต การเล่าความทรงจำบาดแผลจึงไม่ใช่เรื่องที่จะเล่าออกมาได้โดยง่าย สมิตและวัตสัน กล่าวถึงเรื่องเล่าบาดแผล (trauma narrative) ว่าเป็นรูปแบบการเขียนถึงสิ่งที่ไม่สามารถพูดได้

(unspeakable) (Smith and Watson, 2001: 206) เรื่องเล่าทำหน้าที่คล้ายเป็นการระบายหรือให้ความหมายกับสิ่งที่ไม่อาจให้ความหมายเนื่องมาจากประสบการณ์บาดแผล โดยประสบการณ์บาดแผลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยกะทันหันไม่คาดคิดและอยู่นอกเหนือกรอบการอธิบาย ซึ่งทำให้ผู้รอดชีวิตไม่เข้าใจและไม่สามารถอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นกับพวกเขาและสมาชิกในครอบครัวผ่านการใช้กรอบการอธิบายใดๆอย่างที่คุณเคยได้ ความทรงจำบาดแผลยังเป็นความทรงจำที่กระจัดกระจายไม่ปะติดปะต่ออีกด้วย (Caruth, 1996)

อย่างไรก็ดี เรื่องเล่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียงร้อยและก่อรูปความทรงจำที่กระจัดกระจายให้เป็นรูปเป็นร่างเป็นเรื่องเป็นราว เพื่อทำความเข้าใจเหตุการณ์หรือวิกฤตที่เกิดขึ้นกับตน การทำความเข้าใจเหตุการณ์บาดแผลทำให้ผู้รอดชีวิตคลี่คลายวิกฤตเหล่านั้นและทำให้เกิดการยอมรับเหตุการณ์ การเชื่อมโยงและปะติดปะต่อความทรงจำที่ขาดช่วงและกระจัดกระจายนี้ สะท้อนความพยายามสานต่อประสบการณ์ให้มีความต่อเนื่อง เพื่อใช้กำหนดเส้นทางชีวิตของตนต่อไป การเขียนเรื่องเล่าจึงเป็นปฏิบัติการทางภาษาในการเยียวยาวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้รอดชีวิต

จากความยากลำบากในการถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลผ่านเรื่องเล่านั้น ทำให้เรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลมีลักษณะเฉพาะ โดยการเล่าความทรงจำบาดแผลนั้นเกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์และผสมผสานรูปแบบอันหลากหลาย ก่อรูปขึ้นมาจากกระบวนการคัดสรรความทรงจำและประสบการณ์ การลืมนและการจำของผู้เขียนเพื่อหาช่องทางถ่ายทอดประสบการณ์บาดแผลนั้น อีเลน สการ์รี่ (Elaine Scarry) กล่าวถึง การถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลจำเป็นต้องสร้างสรรค์รูปแบบการเล่าเพื่อให้สามารถเล่าเรื่องของตนได้ เนื่องจากความยากลำบากของการบอกเล่าเรื่องราวบาดแผลที่ไม่อาจบอกเล่าผ่านระบบภาษาที่มีแบบแผนหรือที่สื่อสารกันทั่วๆ ได้ เรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลจึงสะท้อนข้อจำกัดของระบบภาษาแบบแผนที่ไม่อาจถ่ายทอดความทรงจำอันมีลักษณะเฉพาะนี้ได้ กลุ่มคำบางกลุ่มคำหรือเสียงบางเสียงอาจสามารถสื่อสารความเจ็บปวดได้มากกว่าระบบภาษาแบบแผน หากแต่ว่าการรับรู้ความหมายของการสื่อสารของมนุษย์ถูกจำกัดให้รับรู้ความหมายเฉพาะที่สังคมกำหนดไว้ (Scarry, 1985: 1-22) ข้อจำกัดของภาษาดังกล่าว ทำให้ภาษาแห่งความเจ็บปวดอยู่นอกการรับรู้และความเข้าใจ และยังทำให้เรื่องเล่าของความเจ็บปวดถูกมองว่าเป็นที่ไม่จำเป็นต้องพูดถึงซึ่งเป็นการลดทอนคุณค่าของเรื่องเล่าด้วย

การเขียนเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลจึงต้องออกนอกกรอบการเขียนเรื่องตามขนบ และใช้จินตนาการและการสร้างสรรค์เพื่อสร้างเรื่องเล่า เรื่องเล่าบางเรื่องผสมผสานรูปแบบงานเขียนเข้าไว้ด้วยกัน หรือใช้ภาษาวรรณศิลป์ เช่น การพรรณนาให้เกิดจินตภาพ การอุปมาอุปไมย การใช้

สัญลักษณ์หรือกวีนิพนธ์ในการถ่ายทอดประสบการณ์ การสร้างสรรค์ดังกล่าว นอกจากจะเป็นช่องทางในการถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลแล้ว ยังช่วยเติมเต็มช่องว่างทางประสบการณ์ อันมาจากความไม่เข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเอง ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้รอดชีวิตผ่านพ้นความทรงจำที่ตามหลอกหลอน อีกทั้งยังสามารถให้คุณค่าและความหมายใหม่กับชีวิต ดังจะเห็นว่า มีผู้รอดชีวิตที่พลัดถิ่นจำนวนมากได้สร้างสรรค์เรื่องเล่าของตนเองขึ้น ดังเช่นเรื่องเล่าของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชา และม้งลาว ที่ถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลในรูปแบบของเรื่องที่อยู่นอกกรอบรูปแบบการเขียนงานตามชนบ โดยแต่ละกลุ่มสร้างสรรค์เรื่องเล่าไปตามบริบททางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมแตกต่างกันไป

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาลักษณะเฉพาะของเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลในวรรณกรรมของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาว โดยนักเขียนทั้ง 3 กลุ่มนี้ ประสบเหตุการณ์สงคราม และทำให้พวกเขาต้องสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก พวกเขาหลายคนกลายเป็นผู้รอดชีวิตและพลัดถิ่นไปอาศัยยังประเทศที่ 3 เรื่องเล่าของพวกเขาจึงถ่ายทอดโดยอ้างอิงจากประสบการณ์และความทรงจำผ่านการใช้ภาษาที่มีลักษณะเฉพาะ เรื่องเล่าเหล่านี้มักไม่ดำเนินเรื่องไปตามกรอบการเล่าหรือกรอบรูปแบบงานเขียนตามสังคมกระแสหลัก ซึ่งลักษณะเฉพาะดังกล่าวไม่เพียงสะท้อนให้เห็นความเฉพาะของเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลเท่านั้น หากยังเป็นการเปิดเผยสิ่งที่สังคมกระแสหลักได้ปิดบังซ่อนเร้นไว้ภายใต้กรอบของประเภทงานเขียนตามชนบตะวันตก และกรอบวาทกรรมที่กำหนดนิยามของผู้รอดชีวิตจากสายตาของสังคมกระแสหลักด้วย

3.1 ลักษณะเฉพาะของเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผล

สำหรับผู้รอดชีวิตหรือผู้สูญเสียจากสงคราม การเขียนเรื่องเล่าบาดแผลเป็นการเขียนอยู่ท่ามกลางบาดแผล ท่ามกลางปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและประวัติศาสตร์ จากบาดแผลและความซับซ้อนของประวัติศาสตร์จึงทำให้การนำเสนอเรื่องบาดแผลสงครามไม่ใช่เป็นเรื่องที่เล่าง่าย ลักษณะเรื่องเล่าบาดแผลจึงไม่มีแบบแผนตายตัวและมักใช้ภาษาที่ไม่ชัดเจนแน่นอน โดยการปรากฏบาดแผลในตอนแรกจะอยู่ในรูปของความไม่สามารถเข้าใจหรืออธิบายได้ แต่จะถูกเข้าใจในภายหลังผ่านรูปแบบของเรื่องเล่า อย่างไรก็ตาม การอ้างอิงหรือจัดวางประสบการณ์บาดแผลไม่ใช่เป็นเรื่องที่ง่ายตาย การนำเสนอเรื่องเล่าบาดแผลจึงออกมาได้หลายทิศทาง ความหลากหลายรูปแบบและภาษาในการนำเสนอเรื่องเล่าบาดแผลสามารถช่วยเยียวยาบาดแผลและปลดปล่อยพันธนาการของอดีตที่เป็นบาดแผลได้ เช่น เรื่อง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* เรื่องราวบาดแผลสงครามของเบ้า นินห์ ถูกถ่ายทอดออกมาอย่างไร้แบบแผน ไร้การลำดับเรื่องและการลำดับเวลาสลับ

สลับเปลี่ยนผู้เล่าและใช้ภาษาอันรุ่มรวยด้วยอุปสรรคณ์ กลวิธีการเล่าเช่นนี้ยังปรากฏในเรื่อง *First They Killed My Father* ของ ลอง อิง ที่ผู้เขียนใช้สำนวนภาษาเชิงเปรียบเทียบและสำนวนโวหารเพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ เป็นต้น การฟังเสียงจากความเจ็บปวดผ่านเรื่องเล่ายังทำให้เห็นมิติทางอารมณ์ความรู้สึก และช่วยลบภาพความเป็นเหยื่อได้อย่างมาก ใน *ปวดร้าวแห่งสงคราม* เบา นินท์ ทำให้มุมมองที่มีต่อทหารที่ดูโหดร้ายเปลี่ยนเป็นผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของสงครามและเป็นผู้สูญเสียเช่นเดียวกับผู้อื่น โดย เบา นินท์ ไม่ได้นำเสนอเรื่องราวการทำสงครามที่เน้นแผนกลยุทธ์หรือความสามารถในการรบของตน หากแต่นำเสนอสภาพชีวิตและจิตใจและชี้ให้เห็นว่า ทหารและผู้คนในยุคสงครามต้องสูญเสียครอบครัว คนรัก ทรัพย์สินเงินทองและปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆตามที่เคยปฏิบัติมาเช่นกัน ดังนั้น พวกเขาจึงเป็นผู้สูญเสียเช่นเดียวกัน หรือ *บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม* ที่ผู้เขียนบันทึกขณะแพทย์อยู่ในสนามรบ บันทึกของเธอช่วยระบายความเจ็บปวดจากความสูญเสียผู้ป่วยและคนที่ตนรัก อีกทั้งยังทำหน้าที่ยึดเหนี่ยวจิตใจผ่านการสร้างสรรค์เรื่องราวและการปะทะสังสรรค์ระหว่างเธอกับเหตุการณ์ที่ประสบ การเขียนบันทึกจึงช่วยให้เธอเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวันและยังทำให้ยังดำรงอยู่ในสถานการณ์อันเลวร้ายต่อไปได้

3.1.1 การเล่าแบบไร้โครงเรื่องและไม่เป็นไปตามลำดับเวลา

เรื่องเล่าประสบการณ์บาดแผลของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาวต่างใช้รูปแบบงานเขียนที่มีลักษณะเฉพาะและต่างจากรูปแบบงานเขียนตามขนบกระแสหลัก โดยเรื่องเล่าประวัติชีวิตตามแบบขนบมักนำเสนอประวัติของบุคคลอย่างมีพัฒนาการและสร้างขึ้นมาจากฐานของความสำเร็จหรือความมีชื่อเสียงของบุคคลนั้น แต่สำหรับผู้รอดชีวิตนั้น การเขียนเรื่องเล่ามักเริ่มจากความไร้ตัวตนหรือความไม่เข้าใจต่อเหตุการณ์ว่าเกิดอะไรขึ้น อีกทั้งความทรงจำของผู้รอดชีวิตยังเป็นความทรงจำที่กระจัดกระจายประกอบกับบาดแผลที่ตามหลอกหลอน ทำให้ไม่สามารถเข้าใจประสบการณ์ที่ตนประสบได้ พวกเขาจึงใช้เรื่องเล่าเพื่ออ่านประสบการณ์และทำความเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นของตน ดังเช่น ใน *First They Killed My Father* เหตุการณ์ความรุนแรงในยุคเขมรแดงทำให้ลอง อิง สูญเสียพ่อแม่และสมาชิกในครอบครัวไปหลายคนและทำให้ต้องพลัดถิ่นจากบ้านเกิดเมืองนอนนั้น ได้กลายเป็นแรงบันดาลใจสำคัญในการสร้างเรื่องเล่า โดยก่อนลงมือเขียนเธอฟังข่าวภาษาเขมร ดิรูปรครอบครัว รูปพล พต รูปทหารเขมรแดงและรูปเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายไว้ในห้อง การค้นหาข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการเขียนงานของผู้มีประสบการณ์บาดแผล พวกเขาจำเป็นต้องรวบรวมความทรงจำที่กระจัดกระจายและข้อมูลต่างๆ ขณะเดียวกันต้องกระตุ้นจิตใจโดยการใช้ประวัติศาสตร์บาดแผลของตนหรือครอบครัวเพื่อใช้เป็นพลังต่อสู้กับการเผชิญหน้ากับบาดแผลอีกครั้ง การกลับไปเผชิญหน้ากับบาดแผลไม่ได้ทำเธอพ่าย

แพ้แต่กลับทำให้ได้รู้จักการไฝหาสันติภาพ ดังที่เธอกล่าวไว้ว่า “*I found that the pain did not defeat me but only made me hungrier for peace.*” (2006: about the book) การเขียนเรื่องเล่าของผู้รอดชีวิตจึงมีที่มาต่างจากการเขียนเรื่องเล่าประวัติชีวิตของคนกระแสหลักที่สามารถเล่าโดยไม่จำเป็นต้องเจ็บปวดกับประสบการณ์ของตนเช่นเดียวกับผู้รอดชีวิต

งานเขียนอัตชีวประวัติทั่วไปมักมีการวางโครงเรื่องที่ชัดเจน ตัวละครมีพัฒนาการจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ จากไม่มีประสบการณ์สู่การมีประสบการณ์ หรือจากไม่มีชื่อเสียงสู่การเป็นคนมีชื่อเสียง โดยการวางโครงเรื่องปรากฏทั้งในงานประเภทที่เน้นการอ้างอิงข้อเท็จจริง อย่างเช่นงานอัตชีวประวัติหรืองานเขียนทางประวัติศาสตร์รวมถึงนวนิยายและเรื่องสั้นที่เล่าเรื่องราวชีวิต การวางลำดับโครงเรื่องมักจะวางอย่างเป็นลำดับเวลาค่อนข้างชัดเจน โดยส่วนใหญ่นิยมใช้การลำดับเวลาแบบปฏิทินอย่างมีลำดับขั้นตอน การเขียนงานในลักษณะนี้กลายเป็นชนบ (norm) ใดๆ ก็ดี ชนบการเขียนงานดังกล่าวไม่สามารถใช้ได้กับการเขียนเรื่องเล่าทรงจำบาดแผล เพราะความทรงจำบาดแผลเป็นความทรงจำที่กระจัดกระจายและผู้มีประสบการณ์บาดแผลยังอาจไม่เข้าใจเหตุการณ์บาดแผลที่เกิดขึ้นกับตนในขณะนั้นได้ อีกทั้งความต่อเนื่องของประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตประจำวันยังขาดช่วงไปอันมาจากเหตุการณ์บาดแผล เหตุผลเหล่านี้ ทำให้ผู้รอดชีวิตมีทรงสนะหรือมุมมองที่ต่างไปจากเดิม เรื่องเล่าของพวกเขาจึงไม่สามารถเข้ากรอบการเขียนแบบชนบได้ พวกเขาต้องถ่ายทอดเรื่องเล่าตามอารมณ์และความรู้สึกที่พรรณนาไปพร้อมๆ กับเหตุการณ์ที่ตนประสบเพื่อทำความเข้าใจเหตุการณ์บาดแผลที่ยังไม่กระจ่างนั้น ว่าเกิดอะไรขึ้นกับพวกเขา

ผู้รอดชีวิตจากเหตุการณ์บาดแผลหลายคนยังคงถูกความทรงจำบาดแผลตามหลอกหลอน แม้ว่าจะเวลาจะผ่านพ้นหรือจะย้ายพื้นที่แล้วก็ตาม เวลาของผู้รอดชีวิตในชีวิตประจำวันกับเวลาแห่งบาดแผลในอดีตจึงเป็นสิ่งที่ซ้อนทับกัน เป็นเวลาที่ดำเนินไปแบบคู่ขนานซึ่งต่างจากความเข้าใจเรื่องเวลาทั่วไปที่มองเวลาอย่างมีลำดับและมีวิวัฒนาการแบบเส้นตรง ช่วงเวลาแห่งบาดแผลเป็นช่วงเวลาที่ไม่อาจอธิบายได้ตามกรอบเวลาแบบเป็นเส้นตรง เพราะเวลาแห่งบาดแผล (trauma time) เป็นเวลาที่ไม่ต่อเนื่อง เกิดขึ้นได้โดยปัจจุบันทันด่วน ไม่คาดคิดมาก่อน ไม่ตรงกับสิ่งที่คาดการณ์ไว้ รวมถึงไม่สามารถจัดลงกรอบแม่แบบเรื่องเล่าตามที่คุ้นเคยได้ สิ่งที่จะทำให้สามารถเข้าใจประสบการณ์บาดแผลได้ คือจะต้องผลิตเรื่องเล่าใหม่ภายใต้บริบทของตนเพื่อให้ความหมายกับประสบการณ์บาดแผลนั้น ดังที่ เจนนี่ เอ็ดกินส์ (Jenny Edkins) ขยายความไว้ว่า

In trauma time, in contrast, we have a disruption of this linearity. Something happens that doesn't fit, that is unexpected – or that

happens in an unexpected way. It doesn't fit the story we already have, but demands that we invent a new account, one that will produce a place for what has happened and make it meaningful (Edkins, 2003: xiv).

เรื่อง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* สะท้อนการก่อรูปเรื่องเล่าจากรวบรวมความทรงจำที่กระจัดกระจายและเล่าแบบไร้โครงเรื่องและการลำดับเวลา เบา นินท์ นำประสบการณ์และเศษเสี้ยวความทรงจำที่ตนประสมมารวมไว้ แต่ความท่วมท้นของบาดแผลทำให้เรื่องเล่าของเบา นินท์ ไม่สามารถเข้ากรอบการเล่าเรื่องประวัติชีวิตแบบขนบได้ ดังจะเห็นว่าผู้เขียนเขียนอย่างไม่มีโครงเรื่องและการลำดับเวลา เขาเก็บความทรงจำอันเป็นเศษเสี้ยวมาผสมเข้าด้วยกัน เรื่องเล่าของ เบา นินท์ จึงยังคงสะท้อนความทรงจำที่กระจัดกระจายอยู่ การดำเนินเรื่องไปโดยไร้โครงเรื่องและไร้การลำดับเวลาตามแบบขนบทำให้เบา นินท์ถูกมองว่าอ่อนหัดในฝีมือการเขียน (เบา นินท์, 2547) อย่างไรก็ตาม การเขียนที่ไม่เป็นไปตามขนบนี้อาจไม่ได้มาจากความอ่อนหัดในฝีมือการเขียน หากสะท้อนให้เห็นการนำความทรงจำที่กระจัดกระจายมารวบรวมไว้แต่ทั้งนี้เพราะความท่วมท้นของบาดแผลจึงทำให้เรื่องเล่าเขียนไปโดยไร้โครงเรื่องที่ชัดเจน ใน *ปวดร้าวแห่งสงคราม* มีตัวละครสำคัญปรากฏขึ้นมาทำเรื่อง เป็นตัวละครที่ไร้ชื่อไร้ที่มาแต่ถูกสร้างขึ้นมานำเสนอเรื่องราวชีวิตของเกียน ทหารที่รอดชีวิตจากสงคราม ตัวละครตัวนี้ได้กล่าวถึงงานเขียนที่เกียนเขียนทิ้งไว้ก่อนหายตัวไปอย่างเป็นปริศนาว่า “ตอนแรกผมพยายามจัดหน้าต้นฉบับนี้ใหม่ โดยเรียงตามลำดับเวลาและเหตุการณ์เพื่อทำตามรูปแบบนิยายหรือเรื่องสั้นที่ผมคุ้นเคย แต่แล้วก็เปล่าประโยชน์ เพราะเขาไม่ได้เขียนเรียงตามลำดับใดๆ ทั้งสิ้น ทุกหน้าคล้ายเป็นหน้าแรก และสามารถเป็นหน้าสุดท้ายได้ในขณะเดียวกัน” (เบา นินท์, 2547: 250) ข้อความนี้คล้ายกับเป็นการเล่าซ้อนการเล่าที่แสดงความย้อนแย้งต่อขนบการเล่าเรื่องได้อย่างดี และยังสะท้อนให้เห็นข้อจำกัดของรูปแบบการเขียนตามขนบไม่สามารถครอบคลุมประสบการณ์บาดแผลของผู้รอดชีวิตได้

นอกจากการเขียนที่ไร้โครงเรื่องแล้ว ตัวละครที่ปรากฏในเรื่องยังไม่ชัดเจนด้วยเช่นกัน ตัวละครหลักคือ เกียน ซึ่งเป็นทหารที่เข้าร่วมรบและรอดชีวิตมาได้นั้นปรากฏเกือบตลอดทั้งเรื่อง แต่มาหายตัวไปในตอนท้ายเรื่องอย่างไรเหตุผล หรือตัวละครบางตัวปรากฏขึ้นมาอย่างไรเหตุผลและหายไปในอย่างไรเหตุผลเช่นกัน เรื่องเล่ายังสลับผู้เล่าอยู่ตลอดเวลา โดยมีทั้งผู้เล่าที่เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 และผู้เล่าที่เป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 การปรับเปลี่ยนผู้เล่านี้สะท้อนให้เห็นความพยายามทำความเข้าใจเหตุการณ์บาดแผลของตนผ่านการเลือกใช้มุมมองและผู้เล่าที่หลากหลาย การใช้ผู้เล่าที่หลากหลายช่วยให้ เบา นินท์ สามารถมองเห็นเหตุการณ์ต่างๆ ได้หลากหลายแง่มุม

ผ่านการใช้จินตนาการในการเติมแต่งเรื่อง ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวเขาได้อย่างดี ความไม่เข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้นกับตนจึงนำไปสู่การสร้างเรื่องเล่าที่ไม่สามารถจัดเข้ากรอบใดได้อย่างชัดเจน โดยเป็นเหมือนการผสมผสานรูปแบบงานเขียนนวนิยายเข้ากับงานอัตชีวประวัติ การใช้รูปแบบการเขียนแบบนวนิยายเช่นนี้ ช่วยให้เขา นิษฐ์สร้างสรรค์ประสบการณ์ที่ไม่เคยรับรู้ให้รับรู้ได้และเกิดความกระจ่างชัด การเล่าอย่างไร้รูปแบบที่ชัดเจนจึงไม่ใช่เป็นการเขียนที่แสดงความอ่อนด้อยทางฝีมือการเขียนหากแต่สะท้อนความจำเพาะของความทรงจำบาดแผลและเป็นกลวิธีในการสืบค้นความจริงของเหตุการณ์บาดแผลและช่วยสร้างตัวตน ตลอดจนเยียวยาบาดแผล

ปวดร้าวแห่งสงคราม ยังเล่าเรื่องโดยสลับไปมาระหว่างอดีตกับปัจจุบันอยู่ตลอดทั้งเรื่อง ซึ่งเป็นการเล่าที่ต่างไปจากการเล่าแบบขนบ โดยเรื่องเล่าเปิดเรื่องด้วยการเล่าช่วงเวลาแห่งสงครามผ่านเรื่องราวชีวิตของเกียนซึ่งเป็นทหารลาดตระเวนอยู่บนภูเขาสลับกับการเล่าช่วงเวลาหลังสงครามโดยผู้เขียนปรับเปลี่ยนผู้เล่าไปพร้อมกันด้วย การเลือกเล่าอดีตเป็นการเปิดเรื่องไม่ได้แสดงว่าผู้เขียนใช้ตัวตนหรือมุมมองในอดีตในการเล่าเรื่อง หากแต่เป็นการมองกลับไปทบทวนประสบการณ์ในช่วงเวลาในปัจจุบันเพื่อเยียวยาบาดแผลและแก้ไขวิกฤตอัตลักษณ์ การเล่าชีวิตทหารของเกียนผ่านผู้เล่าสรรพนามบุรุษที่ 3 วิธีดังกล่าวยังทำให้ผู้เขียนสามารถแต่งเติมเรื่องเล่าชีวิตผู้คนจากช่วงสงครามเพื่อนำเสนอภาพสงครามต่อคนรุ่นหลังสงครามได้ง่ายขึ้นด้วย สำหรับการเล่าช่วงเวลาหลังสงคราม ผู้เขียนเลือกใช้ผู้เล่าสรรพนามบุรุษที่ 1 แทนตัวละครที่ไร้ชื่อไร้เสียงเพื่อสะท้อนเสียงของสังคมหลังสงครามที่ต้องการสืบค้นเรื่องราวช่วงสงครามและใช้สงครามเพื่อสร้างสำนึกรักชาติและรักสันติภาพด้วย

ประเด็นเรื่องการเล่าที่ไม่เป็นไปตามขนบนั้น ยังเห็นได้อย่างชัดเจนใน *First They Killed My Father* ลอง อิง สร้างเรื่องเล่าผ่านการใช้จินตนาการผสมผสานกับประสบการณ์รังสรรค์ขึ้นเพื่อสืบค้นว่าเกิดอะไรขึ้นกับเธอและครอบครัวของเธอ มิใช่นำเสนอตัวตนที่มีอยู่ก่อนแล้วถ่ายทอดอย่างมีพัฒนาการ โดยก่อน ลองอิง จะตีพิมพ์งาน เธอเล่าถึงกระบวนการเขียนเรื่องไว้อย่างน่าสนใจว่า เธอเขียนเรื่องด้วยลายมือในบันทึกประจำวันก่อน แล้วจึงนำมาเรียบเรียงใหม่ในคอมพิวเตอร์ เรื่องที่เธอบันทึกนั้นสร้างขึ้นจากแรงบันดาลใจและการจินตนาการกลับไปยังบ้านเกิดผ่านการเชื่อมโยงกับข้าวเมล็ดยาวซึ่งเป็นดังสัญลักษณ์เฉพาะของบ้านเกิดของเธอ เธอกล่าวไว้ในบทสัมภาษณ์ท้ายเล่มว่า “*Long grain, white rice. Rice is my homing device and my security blanket. When I travel or work on a book I must have at least one bowl of rice every day. Where there is rice, I feel at home*” (Ung, 2006: about the author) คำกล่าวของอิงสะท้อนให้เห็นว่าเรื่องเล่าถูกประกอบสร้างขึ้นจากพลังของจินตนาการถึงบ้านเกิดและ

ยังสะท้อนให้เห็นว่าตัวตนของเธอยังคงผูกพันอยู่กับรากเหง้าที่จาก การจินตนาการถึงบ้านยังเป็น เครื่องมือเยียวยาจิตใจจากประสบการณ์บาดแผลและสภาวะพลัดถิ่นที่ทำให้ตัวตนสั่นคลอน การ เขียนเรื่องเล่าผ่านการจินตนาการถึงข่าวจึงทำให้เธอรู้สึกถึงการมีรากและมี “บ้าน” อันสร้างจาก การรื้อฟื้นสายสัมพันธ์กับมาตุภูมิซึ่งทำให้ “บ้าน” ยังคงอยู่และถูกสร้างขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับ บริบทได้เสมอ

การตัดสินใจเผชิญหน้ากับบาดแผลยังทำให้เธอเลือกใช้มุมมองในการเล่าที่ต่างไป จากชนบ คือเธอเลือกเล่าเรื่องในอดีตผ่านมุมมองแบบปัจจุบันโดยใช้รูปประโยคปัจจุบันกาล (present tense) แทนการเขียนรูปประโยคแบบอดีตกาล (past tense) แม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ผ่าน พ้นไปแล้ว ลอง อิงกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า ในตอนแรกเธอด้วยรูปแบบประโยคแบบอดีตแต่เธอรู้สึก ถึงความไม่จริงแท้ เธอจึงตัดสินใจเปลี่ยนการเขียนเป็นรูปแบบประโยคแบบปัจจุบัน เพื่อให้เธอ เข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกอันเจ็บปวดและให้ผู้อ่านสัมผัสถึงอารมณ์ความรู้สึกนั้นได้ด้วย

I knew I would have an easier time writing this way, but that the book would not have the impact I wanted. I felt (and still strongly feel) that war is hard, heartbreaking, and painful. Writing I the past tense allowed me to distance myself from the pain, but it distanced the reader as well. (Ung, 2006: about the book)

จากคำกล่าวของ ลอง อิง สะท้อนให้เห็นความเจ็บปวดในอดีตที่ทำให้อิงจำเป็นต้องรื้อฟื้นอดีตขึ้นจน ราวกับกำลังเผชิญอยู่ตรงหน้า ซึ่งนอกจากจะทำให้เธอได้เผชิญหน้ากับความเจ็บปวดเพื่อเติมเต็ม และก้าวผ่านประสบการณ์ที่ขาดหวังไปแล้วนั้น ยังเป็นการกระตุ้นผู้อ่านให้รับรู้เหตุการณ์และรู้สึก ร่วมไปกับเธอจนราวกับว่าเหตุการณ์นี้อาจเกิดขึ้นได้กับผู้อ่านทุกคน การกระตุ้นผู้อ่านเช่นนี้ยังเป็น การสร้างแนวร่วมในการเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับเธอด้วย การเล่าโดยทำอดีตให้เป็นปัจจุบัน นี้อย่างสะท้อนวิธีการเล่าที่เกิดขึ้นจำเพาะบริบทอันต่างไปจากการเล่าประสบการณ์ตามแบบชนบทที่ นิยมเล่าเรื่องโดยใช้จุดยืนหรือตัวตนในอดีตหรือตัวตนที่มีอยู่ก่อนแล้ว

ความไม่เข้าใจต่อเหตุการณ์บาดแผลที่เกิดขึ้นกับตนนั้น เกิดมาจากการที่ ผู้รอดชีวิตไม่สามารถจัดประสบการณ์ของตนเข้ากรอบโครงเรื่องงานเขียนใดได้ ความทรงจำของผู้ เล่ายังเป็นความทรงจำที่กระจัดกระจายหรือแตกเป็นส่วนเสี้ยว การสร้างเรื่องเล่าจึงสร้างผ่านการ รวบรวมความทรงจำที่กระจัดกระจายนั้นขึ้นมาแล้วถ่ายทอดเป็นเรื่องเล่า ทั้งนี้เพื่อเติมเต็ม

ประสบการณ์ที่ตนยังไม่รู้ชัดซึ่งช่วยทำให้เห็นลักษณะเฉพาะของการเขียนเรื่องเล่าบาดแผลในอีกลักษณะหนึ่ง

3.1.2 การเล่าผ่านภาษาที่พูดไม่ได้ (unspeakable): ภาษาของบาดแผล

อีเลน สการ์รี่ กล่าวถึงการถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลไว้อย่างน่าสนใจว่า เรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลแสดงให้เห็นข้อจำกัดของระบบภาษาแบบทางการ โดยมนุษย์มักให้ความสำคัญกับระบบภาษาที่มีโครงสร้างที่แน่นอน และเข้าใจว่าสามารถก้าวข้ามพรมแดนของภาษาหรือข้อจำกัดของภาษา อย่างไรก็ตาม ความเจ็บปวดหรือบาดแผลเป็นเรื่องที่ซับซ้อน และเป็นเรื่องภายในที่ไม่เหมือนกับสำนึกทั่วไป การบอกเล่าเรื่องราวบาดแผลให้อยู่ในระบบภาษาอาจทำได้แต่อาจอยู่ในรูปของการพูดแทนหรือพูดในนามของผู้มีบาดแผล ซึ่งเป็นการทำให้ความเจ็บปวดกลายเป็นวัตถุที่บอกเล่าได้ เช่น แพทย์เล่าเรื่องราวบาดแผลแทนผู้ป่วย นักข่าวรายงานชีวิตทหารในสมรภูมิรบ (Scarry, 1985: 1-22) หรือในกรณีของการรักษาแบบ PTSD ที่ผู้รักษาจะต้องจัดวางเรื่องราวของผู้ป่วยในกรอบโครงเรื่องที่ได้กำหนดไว้แล้วจึงจะสามารถอธิบายความป่วยของพวกเขาได้ เป็นต้น

นอกจากความซับซ้อนและท่วมท้นของบาดแผลจนทำให้ไม่สามารถสื่อสารได้ด้วยภาษาทั่วไปแล้ว การบอกเล่าเรื่องราวบาดแผลยังถูกควบคุมด้วยระบบระเบียบทางสังคม (social order) ซึ่งแฝงฝังไปด้วยอุดมการณ์และอำนาจต่างๆ อาทิ การที่รัฐส่งทหารเข้าไปร่วมรบในสงครามโดยที่พวกเขาอาจไม่เต็มใจจนบางคนอาจรู้สึกว่าเขากลายเป็นฆาตกร เป็นต้น พวกเขาไม่สามารถที่จะสื่อสารอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นได้ ความท่วมท้นของประสบการณ์บาดแผลอยู่เหนือความเป็นไปได้ในการสื่อสาร หรือหากสื่อสารได้ก็อาจอยู่ในระบบระเบียบที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคมหรือรัฐ เช่น การเปล่งเสียงของทหารอาจอยู่ในกรอบภาษาของรัฐที่แฝงไปด้วยอุดมการณ์ของแนวคิดปิตุภูมิที่เป็นดังครอบครัว รวมถึงแนวคิดปิตาธิปไตยที่ส่งเสริมความเป็นชายของผู้ชาย ภาษาที่เปล่งออกมาจึงเป็นภาษาที่ถูกกำหนดจากสังคมและเป็นส่วนหนึ่งของรัฐ ประสบการณ์บาดแผลอันท่วมท้นและข้อจำกัดของภาษาในการสื่อสารทำให้เรื่องราวของเขาเป็นสิ่งที่ไม่อาจพูดได้ (unspeakable) (Scarry, 1985: 1-22)

เรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลจึงมีกลวิธีการเล่าที่มีลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนกับภาษาในขนบการเขียนงานเล่าประสบการณ์ทั่วไป โดยภาษาที่ปรากฏในเรื่องเล่าบาดแผลนั้นปรากฏในรูปของเสียงและความเงียบ และมักถูกรู้อยู่ไปด้วยความงามทางวรรณศิลป์อันก่อรูปขึ้นจาก

ประสบการณ์บาดแผล โดยความพยายามจะบอกเล่าประสบการณ์บาดแผลและความยากในการเล่าประสบการณ์บาดแผลทำให้ผู้เล่าต้องเล่าผ่านรูปแบบภาษาที่หลากหลาย อาทิ ภาษาภาพพจน์ และสำนวนโวหาร บทกวี และยังรวมถึงภาษาที่ไม่ได้เปล่งเสียงออกมาหรือการสื่อสารผ่านความเงียบด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ตนสามารถถ่ายทอดประสบการณ์บาดแผลนั้นได้ ดังจะเห็นว่า แม้เรื่องเล่าจะนำเสนอเหตุการณ์เลวร้ายแต่ในอีกด้านกลับสร้างสรรค์ให้เกิดภาษาวรรณศิลป์ขึ้น ผู้อ่านสามารถร่วมกับรับรู้เหตุการณ์ เข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกและเกิดจินตภาพได้ ดังจะเห็นในท้ายเรื่อง *First They Killed my Father* ผู้อ่านซึ่งเขียนจดหมายถึง ลอง อิง ได้บรรยายถึงภาษาในเรื่องเล่าของเธอว่าเป็นทั้งถ้อยคำที่สวยงามและหลอกหลอน “*Your beautiful and haunting words have sincerely touched me*” (Ung, 2006: about the book (12)) คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่า ถ้อยคำในเรื่องเล่าบาดแผลถูกรังสรรค์อย่างงดงามและสามารถเชื่อมโยงกับอารมณ์ความรู้สึกของผู้อ่านได้

เรื่อง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* เบา นินท์ เปิดเรื่องด้วยความเงียบของป่าในยามค่ำ คื่นและเสียงอันโหยหวนของวิญญาณป่าในขณะที่กลุ่มทหารของ เกียน ซึ่งเป็นตัวละครเอกเดินทางเข้าไปปฏิบัติการค้นหาผู้สูญหายจากสงคราม เบา นินท์ บรรยายเสียงอันแปลกประหลาดของธรรมชาติและการเปรียบเทียบธรรมชาติให้ดูผิดเพี้ยน เพื่อสื่อสารให้เห็นการหลอกหลอนและความเจ็บปวดของอดีตยุคสงครามเวียดนามที่ยังคงอยู่ในจิตใจของผู้รอดชีวิต และนำพาผู้อ่านเข้าถึงอารมณ์ความรู้สึกและเกิดจินตภาพ และย้อนกลับไปยังยุคสงครามร่วมกัน

ตั้งแต่นั้นมา สถานที่แห่งนี้จึงได้รับการขนานนามว่าป่าวิญญาณโหย ซึ่งหากใครก็ตามได้ยินแค่เสียงกระซิบชื่อของมันเพียงแผ่วเบา เขาผู้นั้นก็อาจรู้สึกหนาวยะเยือก สะท้านถึงไขสันหลัง บางทีวิญญาณเหล่านั้นอาจยังคงพบปะสังสรรค์กันอย่างสม่ำเสมอในวันสำคัญหรือเทศกาลต่างๆ ในฐานะสมาชิกกองพันพายผู้สาบสูญ (..)

มีคนบอกเกียนว่า ถ้าใครผ่านมาแถวนี้ตอนกลางคืน เขาจะได้ยินเสียงนก ร้องเหมือนเสียงคน นกพวกนั้นไม่เคยบิน แต่มันเกาะนิ่งอยู่บนกิ่งไม้และร้องครวญครางอยู่เป็นนิจ และไม่มีที่แห่งใดอีกแล้วนอกจาก ณ ใจกลางที่ราบสูงนี้เท่านั้น ที่ใครจะสามารถพบหน่อไม้สีสันชวนขวัญหายได้เท่าบริเวณนี้ ที่นี่หน่อไม้สีสตราวสีเลือดที่กำลังไหลรินออกจากมดกล้ำเนื้อสันระริก ส่วนหิ้งห้อยก็ล้วนใหญ่โตมโหฬาร บางคนบอกว่าพวกเขาเคยเห็นแสงหิ้งห้อยสุกสว่างอยู่ตรงหน้าเขา ขนาด

ใหญ่เท่ากับหมวกเหล็กทหาร บางคนบอกว่าเคยเห็นใหญ่กว่าหมวกเสียอีก (เบ้านินท์, 2547: 22)

เบ้านินท์ ยังพรรณนาเปรียบเทียบความโหดร้ายของสงครามผ่านการบรรยายสภาพของทหารและชาวบ้าน โดยใช้ภาษาภาพพจน์จนเห็นเป็นภาพ “ฤดูฝนก็มาถึง น้ำฝนที่ไหลหลากท่วมผืนป่าทำให้สนามรบกลายเป็นหนองน้ำสีสนิมจากโลหิตของเหล่าทหาร ซากศพอัดกองลอยคู่กับซากสัตว์ในป่าที่ถูกเผาเป็นขี้เถ้า ปะปนกับซากต้นไม้กิ่งไม้ที่ถูกโค่นด้วยปืนใหญ่ ส่งกลิ่นเน่าเหม็นคละคลุ้งไปทั่วหนองน้ำ” (เบ้านินท์, 2547: 21) อีกทั้งยังกล่าวถึงวิญญาณของเหล่าทหารและวิญญาณของชาวบ้านออกมาร้องไห้โหยหวนที่ยังคงลอยอยู่อย่างไร้จุดหมายปลายทาง “วิญญาณเหล่านั้นยังคงหลงทางและล่องลอยโหยให้อยู่ในทุกอณูของต้นไม้ใบหญ้าและตามลำห้วยโดยไม่ยินยอมจากโลกนี้ไปผูกเกิดยังภพภูมิอื่น” (เบ้านินท์, 2547: 22) การเปิดเรื่องด้วยการบรรยายความตายและวิญญาณของคนตาย ไม่เพียงสะท้อนให้เห็นความโหดร้ายของสงคราม แต่ยังกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพ สามารถเข้าไปสัมผัสเรื่องราวสงครามผ่านความเจ็บและเสียงอันโหยหวนนี้

ใน *บันทึกของ ดั่ง ญู่ เจ็ม* แม้ว่างานเขียนเล่มนี้จะอยู่ในรูปแบบบันทึกประจำวัน หากแต่เป็นงานเขียนที่นำเสนอประสบการณ์สงครามผ่านภาษาวรรณศิลป์จนราวกับไม่ใช่ภาษาในบันทึกประจำวันที่มีถ่ายทอดเรื่องราวอย่างตรงไปตรงมาและลดทอนความเป็นเรื่องแต่งลง โดย *บันทึกของดั่ง ญู่ เจ็ม* เป็นงานเขียนที่ผสมผสานรูปแบบการประพันธ์ไว้หลายชนิด ทั้งบทกวี เพลงหรือบันทึกรายงานเหตุการณ์ ด้านการใช้ภาษาและการเล่าเรื่องราวยังคล้ายเรื่องสั้นผู้เขียนยังไม่เน้นการบรรยายเหตุการณ์สงครามหากเน้นเล่าเรื่องราวที่ประทับใจและสะท้อนใจ การบันทึกในบางวันยังมีรูปแบบคล้ายเรื่องสั้น มีตัวละคร ฉากและบทสนทนาประกอบ การเขียนบันทึกโดยผสมผสานรูปแบบงานเขียนประเภทต่างๆ และความรุ่มรวยในการใช้ภาษาสะท้อนให้เห็นความพยายามบอกเล่าและทำความเข้าใจประสบการณ์บาดแผล และการผสมผสานรูปแบบงานเขียนทำให้เธอสามารถถ่ายทอดเรื่องราวที่สะท้อนจิตใจนั้นได้ ลักษณะการเขียนเช่นนี้สะท้อนให้เห็นสภาวะบาดแผลของตัวผู้เขียนและความพยายามของผู้เขียนในการจะถ่ายทอดบาดแผลนั้นในรูปของภาษา ลักษณะภาษาที่ถ่ายทอดออกมาจึงมีลักษณะนอกกรอบการเขียนตามขนบ

บันทึกของดั่ง ญู่ เจ็มสะท้อนรูปแบบภาษาสำหรับผู้ที่ตกอยู่ในสถานการณ์อันเลวร้ายหรือมีประสบการณ์บาดแผล ภาษาที่ใช้ถ่ายทอดในบันทึกประจำวันไม่สามารถเขียนได้อย่างตรงไปตรงมา บันทึกประจำวันคือพื้นที่ที่จะสามารถระบายความรู้สึกต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

พร้อมกับถ่ายทอดสิ่งที่พบเห็น ทำให้ผู้เขียนได้ทบทวนประสบการณ์และเกิดการตระหนักรู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับตน *บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม* มักนำเสนอผ่านลักษณะภาษาที่หลากหลายซึ่งสะท้อนให้เห็นความพยายามของผู้เขียนในการทำความเข้าใจเหตุการณ์และความพยายามบอกเล่าความรู้สึกอันท่วมท้นนั้น ดังเช่นตอนที่ผู้เขียนบอกเล่าเรื่องราวที่เธอไปเยี่ยมหลุมศพของสหาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นความงามของภาษาภาพพจน์ที่ก่อรูปจากบาดแผล “*บ่ายวันนี้ ฉันไปเยี่ยมหลุมฝังศพของเหยี่ยว สงสารและเจ็บปวดราวกับเลือดกำลังไหลอยู่ในหัวใจ*” ข้อความนี้ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพและสัมผัสถึงความรู้สึกเจ็บปวดนั้นได้ หรือดังเช่นตอนที่เธอบรรยายถึงการเจอน้อง เธอใช้ความเปรียบเพื่อบรรยายความรู้สึกอย่างเกิดจินตภาพ “*เกิดอะไรขึ้น ทำไมฉันถึงไม่รู้สึคดีใจ เมื่อพบเขาหลังจากที่ไม่ได้เจอกันมาหลายวันจนความคิดถึงไหลทะลักเหมือนน้ำป่า*” (ดั่ง ฤๅเจิม, 2549: 156) การใช้ความเปรียบนอกจากจะสะท้อนความยากลำบากในการบอกเล่าประสบการณ์อันท่วมท้นแทนการใช้ภาษาธรรมดาแล้ว ยังสะท้อนการเฝ้ายาจิตใจด้วยการระบายความรู้สึกลงในบันทึกนี้ด้วย

บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม ยังสะท้อนให้เห็นการก่อรูปความงามทางภาษาจากความทรงจำบาดแผลจนเป็นเรื่องราวอันงดงามและสะเทือนใจ ดังเช่นการพรรณนาความเศร้าโศกจากความตายของเคียม เพื่อนสนิทของดั่ง ฤๅเจิม ที่ก่อรูปเป็นความงามทางภาษาขึ้นมาอย่างหลากหลาย ทั้งภาษาที่ทำให้เกิดจินตภาพ ภาพพจน์ บทกวี บทสนทนาและการเล่าย้อนอดีตด้วยภาษาที่ราวกับสิ่งที่กำลังเขียนอยู่นี้เป็นเรื่องแต่ง ผู้อ่านสามารถสัมผัสอารมณ์ความรู้สึก เห็นถึงความเคลื่อนไหว ได้ยินเสียง ดังตัวอย่างที่ผู้เขียนพรรณนาความรู้สึกเศร้าโศกที่เอ่อท้นออกมา ซึ่งทำให้เธอได้หิบบกบทกวีขึ้นมาอีกครั้ง

เคียมตายแล้ว ครั้งแรกที่ได้ยินข่าวนี้ ฉันไม่อยากเชื่อเลยว่านี่เป็นเรื่องจริง และเมื่อรู้แน่ๆ ว่าเคียมตายจริงๆ ฉันไม่ร้องไห้เลย กลับรู้สึกเฉยเหมือนกับว่าเป็นเรื่องธรรมดาๆ มาก ฉันรวบรวมกำลังใจและความเข้มแข็งทั้งหมดไม่ให้รู้สึกหวั่นไหวกับการตายของเคียม แต่เมื่อเวลาผ่านไป ความรู้สึกเจ็บปวดในใจกลับเพิ่มมากขึ้นจนตอนนี้ฉันกลืนน้ำตาไว้ไม่ไหวแล้ว ฉันร้องไห้อยู่ตามลำพัง ข้างตัวมีเพียงตะเกียงที่ให้แสงสว่างในยามค่ำคืน น้ำตาไหลอาบแก้มและตกลงมายังเสื้อผ้าของฉัน เคียมจะได้ยินฉันพุกสักครั้งไหม ฟังไฉนเคียม ฉันจะแก้แค้นให้เคียม ฉันสัญญาด้วยความเสียใจและความเจ็บปวด และด้วยความคิดถึงที่ไม่มีวันจางหายได้ยินไหมเคียม เพื่อนผู้ไม่มีวันตายไปจากใจฉัน

จากบทกวีวันที่ 25 ตุลาคม 1967 ที่ไผ่เหียบ

ฤๅที่รัก มีความทรงจำมากมายในยามที่เราจากกัน

หัวใจที่แตกสลายนั้นจะคงรักต่อไป

ความรักความคิดถึงที่มีต่ออยู่ไม่มีวันหมด

แม้สิ้นลมหายใจสุดท้ายก็ยังรัก

ฉันจากเคยมวันนั้นด้วยความหวังว่าจะได้พบกันอีก แต่ตอนนี้ฉันรู้แล้วมันเป็นการลาจากครั้งสุดท้ายระหว่างเรา (ตั้ง ถ้วยเจ็ม, 2549: 67-68)

การใช้บทกวียังปรากฏอีกครั้งเมื่อผู้เขียนต้องการทำความเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเพื่อนของเธอ ดังเช่น การยกบทกวีของโตหิวเพื่อทำความเข้าใจเหตุการณ์ความตายของเพื่อน

“ใครบ้างที่ชนะโดยไม่เคยพ่ายแพ้

ใครบ้างที่ฉลาดโดยไม่เคยผิดพลาดมาก่อน”

ต้องอ่านและทำความเข้าใจบทกวีของโตหิว ฉันถึงจะหักห้ามความรู้สึกท้อแท้ในยามนี้ได้ ในการต่อสู้ สหายสองคนบาดเจ็บหนัก เสียชีวิต 6 คน ถูกจับเป็น 10 คน ในจำนวนผู้เสียชีวิตมีตัวผู้เป็นหัวหน้ากองกำลังตึกไฟ (...)

เขายังมีสติและไม่ต้องการรบกวนคนอื่น ฉันพยายามช่วยเขา น้ำตาไหลอาบแก้ม สงสารเขาเหลือเกิน ฉันอยากช่วยเขาแต่ไม่มีทางใดที่จะทำได้ ตอนนี้ตัวฉันเหมือนกับทหารที่แขนบาดเจ็บ ต้องยอมปล่อยให้ศัตรูยึดอาวุธและยอมถูกฆ่าในที่สุด ความแค้นทำให้ฉันมือสั่น ไม่มีทาง ฉันจะไม่ยอมแพ้ (ตั้ง ถ้วยเจ็ม, 2549: 211)

ข้อความนี้ สะท้อนให้เห็นการใช้บทกวีเพื่อใช้ทำความเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับสหายของเธอซึ่งถูกยิงที่กลางหลัง ความเจ็บปวดดังกล่าวทำให้เธอต้องใช้บทกวีในการทำความเข้าใจเหตุการณ์และเยียวยาจิตใจ ซึ่งนอกจากจะทำให้เธอเข้าใจเหตุการณ์ความตายแล้ว ยังทำให้เธอยอมรับความจริงที่เกิดขึ้นและทำให้เกิดพลังในการอยู่ต่อไป การเขียนพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกผ่านบันทึกนี้จึงเป็นการปลดปล่อยพันธนาการต่างๆ จากเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นอุดมการณ์ของพรรคหรืออารมณ์ความรู้สึกของปัจเจก

“แต่อย่าเศร้าไปเลยนะถู่ย มิใช่เจ้าคนเดียวที่ต้องอยู่ในสภาพนี้ ยังมีคนอื่นอีก ๔๐ ชีวิตที่ไม่มีบ้านเช่นกัน นอกจากนี้ก็ยังมีคนไข้ พวกเขาที่ต้องอยู่แบบเดียวกับถู่ยเช่นกัน ไม่เพียงเท่านั้น คนเวียดนามที่อยู่ทางภาคใต้ก็เป็นล้านๆ คน กำลังถูกเผา

ผลาญด้วยไฟของสงครามและความเคียดแค้น อันที่จริงเจ้าก็รู้อยู่แกล้งใจไม่ใช่หรือ?”
(ตั้ง ถ้วยเจ็ม, 2549: 171)

คำกล่าวข้างต้นสะท้อนการใช้การเขียนเป็นเครื่องมือในการเยียวยาจิตใจ บันทึกลงเป็นดังสิ่งที่จะช่วยปลอบประโลมขณะที่ตกอยู่ในสภาวะตึงเครียด การเขียนบันทึกทำให้เธอหลุดพ้นจากสภาวะนี้ได้ *บันทึกของตั้ง ถ้วยเจ็ม* จึงไม่ใช่เพียงเครื่องถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้เขียนเท่านั้น หากแต่ยังเป็นที่หลอมรวมประสบการณ์ของตนและคนอื่นๆ และทำความเข้าใจบาดแผลที่เกิดขึ้นกับเธออันนำไปสู่การเยียวยา ดังจะเห็นว่า ตั้ง ถ้วยเจ็ม เข้าใจว่าเกิดอะไรขึ้นกับเธอและเพื่อนและยังยอมรับความตายของเพื่อนว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งทำให้เธอได้ลาจากความเจ็บปวดที่เกิดขึ้น

ใน *When Broken Glass Floats* อิมเปล่งเสียงที่มาจากความเจ็บอันมาจากความเจ็บปวดจากความโหดร้ายในยุคเขมรแดงที่มีผลต่อครอบครัวและทำให้เธอต้องสูญเสียพี่สาวไป เธอบรรยายถึงเหตุการณ์หลังจากที่พี่สาวถูกแทงว่าทุกอย่างดูเงียบ ไร้เสียงและไร้ความเคลื่อนไหว เธอได้ยินเสียงร้องเบาๆ จากความเจ็บปวด และพี่สาวของเธอค่อยๆ ตายไปอย่างเงียบเชียบ อิมอ่านความเจ็บและเสียงร้องของพี่สาวจนเสียงหายไปในคำคืนที่พี่สาวเสียชีวิต ความเจ็บและเสียงร้องจากความเจ็บปวดทำให้อิมมองเห็นถึงความโหดร้ายที่เธอและครอบครัวต้องเผชิญในยุคเขมรแดงนี้ จากความเจ็บดังกล่าวดังถึงถูกรังสรรค์เป็นบทกวีที่สะท้อนการถูกลดทอนความเป็นมนุษย์และการสูญเสียตัวตนในยุคเขมรแดงอันสะท้อนให้เห็นความเจ็บปวดของสังคมในยุคนั้น โดยกวีนิพนธ์นี้สะท้อนผลกระทบจากอุดมการณ์ของเขมรแดงที่มีต่อผู้คนในยุคนั้น ความตายของพี่สาวเป็นภาพแทนของการสูญเสียตัวตนทั้งหมดทั้งความเป็นหญิง ความเป็นสาว วัยและครอบครัว กวีนิพนธ์นี้นอกจากแสดงให้เห็นความสูญเสียตัวตนแล้วยังสะท้อนสภาพความเลวร้ายในยุคเขมรแดงที่ทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างบิดเบี้ยวผิดเพี้ยนไปด้วย

I pity *myself*. Though a virgin, I am called an old man.

In the previous society, how furious would I've been. But now it's normal for a woman.

I pity myself as a *woman*. Twenty-three years old, yet they think I'm sixty.

My teeth still intact, my hair shiny black, they think I'm sixty, for I've shaved my head.

I pity myself *so much*, living without parents.

There's no hope of caring for them, of living near my beloved mother and father. (Him, 2000: 232)

นอกจาก ฮิม จะนำเสนอสภาพการณ์อันเลวร้ายผ่านความเจ็บและเสียงร้องที่ถูกรังสรรค์ขึ้นเป็นบทกวีนี้แล้ว ฮิมยังนำเสนอให้เห็นในรูปของสุภาชิตด้วย ฮิม อ่านดีความสุภาชิตจนเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวเธอและครอบครัว โดย ฮิม ใช้สุภาชิตโบราณของกัมพูชามาตั้งเป็นชื่อเรื่องเพื่อนำเสนอความเลวร้ายที่เกิดขึ้นกับประเทศของเธอและครอบครัว เธอใช้การสนทนากับ เจีย(Chea) พี่สาวเป็นเครื่องมือในการอธิบายความหมายของสุภาชิตนี้ และยังเป็นการทำความเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเธอ ครอบครัวและประเทศของเธอด้วย ดังที่เธอรำลึกถึงบทสนทนาระหว่างเธอกับพี่สาวโดยเธอดังคำถามกับพี่สาวเพื่อหวังว่าจะเข้าใจประสบการณ์บาดแผลที่เกิดขึ้นกับเธอและที่เธอต้องเสียคนที่เธอรักไป *“At twelve years of age, during the Khmer Rouge regime, I asked my older sister, Chea, a question in the hope of understanding our pain and the loss those I loved.”* (Him, 2000: 23) โดยพี่สาวของเธอตอบด้วยสุภาชิตและอธิบายสุภาชิตนี้ว่าเมื่อความดีของพระพุทธเจ้าพ่ายแพ้ ชัยชนะจะเป็นของพญามาร และทุกคนต้องอดทนวันหนึ่งความดีจะเป็นฝ่ายได้รับชัยชนะดังที่เธอกล่าวไว้ว่า

When good appears to lose, it is an opportunity for one to be patient, and become like God. “But not very long, *P’ yoonsrey* [younger sister], “she explained, and referred to a Cambodian proverb about what happens when good and evil are thrown together into the river of life. Good is symbolized by *kiok*, a type of squash, and evil by *armaeag*, shards of broken glass. “The good will win over the evil. Now, *kloksinks*, and broken glass. But *armaeag* will not float long. Soon *klok* will float instead, and then the good will prevail.” (Him, 2000: 23-24)

การใช้สุภาชิตเช่นนี้ สะท้อนให้เห็นการกลับไปทำความเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดย ฮิมไม่สามารถใช้ภาษาธรรมดาเพื่ออธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวและสังคมกัมพูชาได้ เธอเลือกให้สุภาชิตและบทกวีในการทำความเข้าใจเหตุการณ์ ในที่นี้ สุภาชิตจึงไม่ใช่เพียงเครื่องมือสั่งสอนชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตเพียงเท่านั้น หากแต่ยังใช้เปรียบเทียบเหตุสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในยุคเขมรแดงเพื่อใช้อธิบายและทำความเข้าใจเหตุการณ์นั้นได้ด้วย โดยการให้สุภาชิตเป็น

เครื่องมือในการทำความเข้าใจประสบการณ์บาดแผลของเธอนั้นทำผ่านการเปรียบเทียบเขมรแดงที่เลวร้ายแต่กลับมีอำนาจเหมือนดั่งเศษแก้วที่ลอยน้ำได้ ส่วนคนเขมรผู้บริสุทธิ์กลับต้องอดทนและพบกับชะตากรรมเช่นนี้ เหมือนดั่งน้ำเต้าที่ควรถอยแต่ถอยจมสู่ก้นแม่น้ำ เนื่องจากประสบการณ์บาดแผลไม่ใช่สิ่งที่อธิบายหรือบอกเล่ากันได้ง่าย อิมจึงเลือกใช้สัญชาติในการทำความเข้าใจเหตุการณ์บาดแผลนี้ ซึ่งทำให้เห็นถึงความรุ่มรวยของภาษาในการใช้ถ่ายทอดประสบการณ์บาดแผลด้วย การใช้สัญชาติเพื่อทำความเข้าใจเหตุการณ์บาดแผลนี้ยังทำให้อิม เรียนรู้ความอดทนและการต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิตด้วย

การเปรียบเทียบเป็นอีกกลวิธีหนึ่งในการถ่ายทอดประสบการณ์บาดแผล ใน *When Broken Glass Floats* อิม นำเสนอภาพของเขมรแดงที่เข้ามาควบคุมชีวิตและตัวตน ทำให้อิมและสมาชิกในครอบครัวรู้สึกหวาดกลัวและไม่มั่นคง อิมต้องระมัดระวังคำพูดและการกระทำพูดให้น้อยลงแม้ว่าจะอยู่ในบ้านก็ตาม อิมเลือกใช้การเปรียบเทียบเขมรแดงที่เข้ามาสอดส่องควบคุมว่าเหมือนดั่งปีศาจ ดังที่ อิมเปรียบเทียบเขมรแดงหรือที่เรียกว่า “chhlop” ที่อาจแอบเข้ามาฟังหรือจับสมาชิกในครอบครัวไป “*At night I lift the mat below me and look through the space between the floorboards to see if a chhlop is beneath the house, lurking like a demon* (Him, 2000: 81). การเปรียบเทียบการเข้ามาควบคุมนี้ ในแง่หนึ่งสะท้อนให้เห็นสภาพการณ์การตกอยู่ในความอึดคริม เจ็บปวด ซึ่งเป็นการแสดงสถานะที่คนในยุคเขมรแดงประสบ

อิม นำเสนอภาพปีศาจเขมรแดงที่เข้าไปควบคุมความประพฤติและจิตใจของผู้คนในยุคเขมรแดง โดยเธอกล่าวว่าเขมรแดงมีอำนาจและสามารถแทรกซึมอยู่ทุกพื้นที่ ดังที่ อิมเปรียบเทียบเขมรแดงว่าเป็นดั่งปีศาจและแมลงที่ไร้ตัวตนหากแต่อยู่ทุกหนทุกแห่งและมีอำนาจควบคุมทุกอย่าง “*Already the Khmer Rouge, the phantoms of the jungle, seems ubiquitous. They are like flies buzzing around us, everywhere but invisible. They are the breeze that ruffles the banana trees, unseen but powerful* (Him, 2000: 82).” การเปรียบเทียบดังกล่าวสะท้อน เป็นการให้เห็นถึงความทุกข์ยากของคนกัมพูชาที่ต้องเผชิญกับการถูกควบคุมแม้กระทั่งคำพูด การเปรียบเทียบเขมรแดงเป็นดั่งปีศาจหรือสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ยังปรากฏในเรื่อง *First They Killed My Father* ลอง อิง ใช้ความฝันบรรยายถึงความน่ากลัวของกึ่งมนุษย์กึ่งสัตว์ร้ายที่คอยไล่ฆ่าคน “*It is both a man and a beast.*” (Ung, 2001: 140) การเปรียบเทียบเขมรแดงของลอง อิง ว่าเป็นดั่งสัตว์ร้ายนี้ มาจากการที่เธอเชื่อมโยงกับประสบการณ์ที่เธอถูกบังคับให้ฝึกการต่อสู้ในค่ายทหารเยาวชน ทุกหัวค่ำเธอจะต้องไปรวมกลุ่มและฟังทหารเขมรแดงโฆษณาชวนเชื่อให้เชื่อมั่นในผู้นำและแนวทางการปฏิวัติ แต่เธอไม่เคยรู้สึกคล้อยตาม

การตระหนักถึงการถูกควบคุมทำให้เธอเลือกปฏิบัติตามคำสั่งแต่ต่อต้านอยู่ในใจ ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นการเอาตัวรอดของเธอ

เรื่องเล่าของ ลอง อิง แสดงให้เห็นสถานะของผู้กระทำการ (agency) ในการต่อสู้กับเขมรแดง แต่การต่อสู้ไม่ได้ต่อสู้อย่างเปิดเผย เป็นการต่อสู้ในความเงียบเพื่อปลดปล่อยพันธนาการความเจ็บปวดในอดีต โดย ลอง อิงเลือกใช้ความฝันแสดงให้เห็นสถานะผู้กระทำการในการต่อสู้กับสัตว์ร้ายซึ่งหมายถึงเขมรแดง ในฝันเธอต่อสู้อย่างสุดกำลังและเธอสามารถชนะสัตว์ร้ายนั้นได้ การต่อสู้กับสัตว์ร้ายยังเป็นเหมือนกับการกลับไปเผชิญหน้ากับบาดแผลที่มาจากเขมรแดง การเอาชนะสัตว์ร้ายนั้นได้จึงเป็นการช่วยปลดปล่อยความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับเธอด้วย การเล่าถึงความฝันนอกจากจะแสดงความกล้าหาญและไม่ยอมจำนนแล้ว อิมยังใช้ความฝันแสดงภาพความโหดร้ายของเขมรแดง โดยพรรณนาความน่ากลัวของเขมรแดงผ่านรูปลักษณ์สัตว์ร้ายอย่างละเอียดด้วย *“It hovers above me, coal black eyes bulge out of its sockets, and large, flat nostrils flare from his fat, furry face. Fear grips me as I notice the silver machete in its hand, gleaming sinisterly in the moonlight.”* (Ung, 2001: 140) คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงความน่ากลัวของสัตว์ร้ายที่ไม่ต่างไปจากเขมรแดง การใช้ภาษาเชิงเปรียบเทียบยังทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพได้อย่างดีด้วย

3.1.3 การเล่าเรื่องผ่านการเชื่อมโยงประสบการณ์

ใน *Unclaimed Experience* คารูธ กล่าวถึงความทรงจำบาดแผลว่าเป็นความทรงจำที่มีลักษณะเฉพาะคือไม่อยู่ในกรอบความทรงจำทั่วไปที่สามารถอธิบายได้โดยง่าย รื้อฟื้นได้ง่ายหรือสามารถอธิบายได้ตามกรอบการเล่าเรื่องทั่วไปได้ การถ่ายทอดความทรงจำผ่านการบอกเล่าด้วยคำพูดหรืองานเขียน ผู้เล่าจึงมักถ่ายทอดอย่างยากลำบากและจัดเรื่องราวให้อยู่ในกรอบการเล่าได้ยาก เพราะความทรงจำบาดแผลมีลักษณะกระจัดกระจายประกอบกับเป็นความทรงจำบาดแผลที่ผู้รอดชีวิตยังไม่เข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตน ทั้งนี้เพราะประสบการณ์บาดแผลเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกะทันหัน ไม่คาดคิดและไม่สามารถทำให้เกิดการรับรู้หรือความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นกับพวกเขาได้ในขณะนั้นภายในกรอบความรู้หรือประสบการณ์ที่มีมาก่อนได้ ดังที่ คารูธกล่าวไว้ว่า *“The trauma is the confrontation with an event that, in its unexpectedness and horror, cannot be placed within the schemes of prior knowledge”* (Caruth, 1995: 153).” อย่างไรก็ตาม คารูธ เสนอว่าความเข้าใจต่อความทรงจำบาดแผลนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ภายในเวลาต่อมาด้วยการกลับไปเผชิญหน้ากับประสบการณ์บาดแผลนั้นผ่านการเขียนเรื่องเล่า แต่ความ

ยากลำบากในการเล่าประสบการณ์บาดแผลอาจเกิดเพราะผู้รอดชีวิตยังไม่สามารถนิยามได้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนนั้นคืออะไร ประกอบกับข้อจำกัดของภาษาในการถ่ายทอดที่ไม่สามารถใช้ถ่ายทอดประสบการณ์ได้อย่างตรงไปตรงมาหรือครอบคลุมประสบการณ์ได้ทั้งหมด ทำให้ผู้รอดชีวิตสร้างสรรค์เรื่องเล่าที่ต่างไปจากชนบทการเล่าเรื่องแบบกระแสหลักที่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ของตนได้โดยตรง สำหรับผู้รอดชีวิต ความยากลำบากในการบอกเล่าประสบการณ์บาดแผลทำให้พวกเขาเล่าเรื่องผ่านวิธีการเชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้รอดชีวิตคนอื่นๆ ซึ่งอาจเป็นสมาชิกในครอบครัว ผู้ร่วมชะตากรรมหรือแม้กระทั่งผู้อ่าน/ผู้ฟังเข้ากับประสบการณ์ของตนเพื่อให้สามารถเล่าเรื่องราวของตนขึ้นได้

ใน *When Broken Glass Floats* เรื่องเล่าของฮิมสะท้อนให้เห็นว่าเรื่องเล่าบาดแผลของเธอไม่สามารถอยู่ในกรอบการเล่าแบบชนบทที่แยกความเป็นส่วนตัวออกจากสังคมหรือชุมชนได้ ความไม่เข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนและครอบครัวทำให้เกิดช่องว่าง (gap) ทางประวัติศาสตร์ซึ่งทำให้พวกเขาต้องกลับไปพิจารณาประวัติศาสตร์ของพวกเขาเสียใหม่เพื่อประโยชน์ในการใช้ชีวิตในปัจจุบัน โดยการกลับมาอ่านทบทวนประวัติศาสตร์บาดแผล ผู้เล่าต้องอาศัยการสืบค้นประวัติศาสตร์โดยอาจผ่านการสอบถาม สัมภาษณ์สมาชิกในครอบครัว หรือการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ เพื่อเติมเต็มช่องว่างทางประวัติศาสตร์นั้น เรื่องเล่าบาดแผลจึงประกอบสร้างขึ้นจากเศษเสี้ยวทางความทรงจำและประวัติศาสตร์แล้วนำมาปะติดปะต่อให้เป็นเรื่องเป็นราวขึ้นมา การเล่าเรื่องจึงไม่ใช่การเล่าจากผู้เขียนเพียงลำพัง หากแต่เป็นการเชื่อมโยงประสบการณ์ของสมาชิกแต่ละคนร่วมกับการสืบค้นข้อมูลต่างๆ ประกอบขึ้นเป็นเรื่องเล่า

เรื่อง *หลิวศักดิ์สิทธิ์* เอลเลียต สะท้อนให้เห็นวิธีการสร้างเรื่องเล่าโดยการสืบค้นประวัติศาสตร์จากหลายแหล่ง โดยเอลเลียตกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า

เรื่องที่จะเล่าต่อไปนี้อาศัยพื้นฐานจากคำสัมภาษณ์เหล่าญาติพี่น้องเป็นเวลานานนับปีๆ จากบันทึกประวัติศาสตร์ของครอบครัว จากกองจดหมายเหตุ จากการค้นคว้ายังพื้นที่ในเวียดนามและอาศัยข้อความจากหนังสือที่ทำได้ ทั้งภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส และเวียดนาม เป็นเรื่องที่สืบสาวเหตุการณ์ต่างๆ ทางสังคม วัฒนธรรมและการเมือง ซึ่งปั้นแต่งชีวิตชายและหญิงในตระกูลเรามาสี่ชั่วคน (เอลเลียต, 2545: (15))

คำกล่าวข้างต้นของเอลเลียตสะท้อนให้เห็นว่า การสร้างสรรค์เรื่องเล่าของผู้รอดชีวิตจำเป็นที่จะต้องอาศัยการสืบค้นข้อมูลจากองค์ประกอบต่างๆ เพื่อเติมเต็มประวัติศาสตร์ที่ยังขาดช่วงไป

เรื่องเล่าของกลุ่มม้ง-ลาว เช่นเรื่อง *The Latehomecomer* หยางสร้างเรื่องเล่า โดยย้อนกลับไปในยุคของพ่อแม่ซึ่งหยางยังไม่เกิด หยางใช้การสอบถามพ่อแม่ ญาติพี่น้องและ ศึกษาจากเอกสารต่างๆ เพื่อสร้างเรื่องเล่าของเธอ ดังนั้นในเรื่องเล่าของหยางจึงมักมีการกล่าวถึง การสอบถามพ่อแม่ถึงประวัติศาสตร์และมีเรื่องเล่าของพ่อแม่แทรกอยู่ตลอด ซึ่งทำให้เรื่องเล่าของหยางมีลักษณะเฉพาะต่างไปจากชนบทการเล่าเรื่องแบบกระแสหลักที่เน้นความเป็นเจ้าของเรื่องเล่า หรือเจ้าของเสียง แต่เรื่องเล่าของ หยาง กลับมีผู้เล่าอยู่หลายคน

เช่นเดียวกับเรื่องเล่าของผู้รอดชีวิตชาวกัมพูชา เรื่องเล่าของพวกเขาสร้างขึ้นจาก ประสบการณ์การของตนและประสบการณ์ร่วมของผู้รอดชีวิตจากยุคเขมรแดง ในเรื่อง *When Broken Glass Floats* ฮิม สร้างสรรค์ขึ้นจากแรงกระตุ้นจากความต้องการเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับตนและผู้รอดชีวิตชาวกัมพูชาทุกคน เธอได้แรงบันดาลใจสำคัญจากการสัมภาษณ์ ผู้รอดชีวิตชาวกัมพูชาที่ลี้ภัยมาอาศัยอยู่ในอเมริกา ฮิม บรรยายให้เห็นถึงบทบาทของการเป็นผู้ สัมภาษณ์ผู้รอดชีวิตชาวกัมพูชาซึ่งการสัมภาษณ์และเรื่องเล่าที่เธอฟังนั้นเป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ทำให้เธอเขียนเรื่องเล่า การเขียนเรื่องเล่าของฮิมจึงเกิดจากการเชื่อมโยงประสบการณ์ระหว่างเธอ กับผู้ให้สัมภาษณ์และเป็นพลังในการเขียนเป็นเรื่องเล่า ฮิมบรรยายไว้อย่างน่าสนใจว่า การ สัมภาษณ์ทำให้เธอต้องกลับไปเผชิญหน้ากับความทรงจำบาดแผลในอดีตไม่ต่างไปจากผู้ให้สัมภาษณ์ ขณะที่เธอฟังสัมภาษณ์เธอรู้สึกถึงความทรงจำและประสบการณ์อันโหดร้ายได้ย้อนกลับมาอีกครั้ง ด้วยเหตุที่ว่าประสบการณ์ของผู้ให้สัมภาษณ์นั้นไม่ต่างไปจากประสบการณ์ที่เธอได้รับ ฮิมจึง เทียบเคียงและเติมเต็มความทรงจำบาดแผลนั้น เธอกล่าวว่าเธอเป็นทั้งคนที่อยู่ข้างในคือคนที่รู้ เหตุการณ์บาดแผล ขณะเดียวกันเธอก็เป็นข้างนอก คือคนที่เป็นนักวิจัยทางคลินิก ซึ่งไปกระตุ้น ความทรงจำอันหลากหลายของเธอขึ้นมา *“In conducting psychiatric interviews, I was both the insider, who knew their trauma, and the outsider, the dispassionate, clinical researcher. There I sat, efficiently recording details that jogged so many of my own harsh memories.”* (Him, 2000: 17) การสัมภาษณ์นี้เป็นการกระตุ้นความทรงจำบาดแผลและ สร้างแรงบันดาลใจให้เธอตัดสินใจเขียนเรื่องเล่าขึ้นมาเพื่อเผชิญหน้ากับบาดแผลนั้นอีกครั้ง การเผชิญหน้านี้ช่วยปลดปล่อยพันธนาการความเจ็บปวดในอดีตที่ตามมาหลอกหลอนอันเป็นเป็นการ เยียวยาจิตใจ อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการทางการแพทย์อาจไม่เพียงพอต่อการดูแล รักษาจิตใจผู้รอดชีวิต โดยเธอเป็นหนึ่งในนักวิจัยในโครงการเยียวยาเยาวชนกัมพูชาที่มี ประสบการณ์ในยุคเขมรแดงและลี้ภัยมาอาศัยในอเมริกา

ในบทนำเรื่อง ฮิม กล่าวถึงให้รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการสัมภาษณ์ โดยเฉพาะการกล่าวถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้รอดชีวิตที่เธอสัมภาษณ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ถูกสัมภาษณ์และตัวเธอซึ่งรอดชีวิตจากยุคเขมรแดงมาเช่นกัน ประสบการณ์ร่วมดังกล่าวทำให้ฮิมและผู้ถูกสัมภาษณ์นั้นเกิดความรู้สึกร่วมกันในถ่ายทอดประสบการณ์ ฮิมกล่าวว่า หลายคนเล่าเรื่องราวพร้อมกับร้องไห้ไปด้วยซึ่งกระตุ้นประสบการณ์ของเธอขึ้นมาเช่นกัน หรือบางคนไม่ต้องการเล่าเรื่องอันเจ็บปวดในอดีตแต่เมื่อเธอบอกว่าเธอเป็นญาติหรือรู้จักกับญาติของผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้ให้สัมภาษณ์ก็ยินดีเล่าประสบการณ์ในยุคเขมรแดงให้ฟัง การบอกเล่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สัมภาษณ์กับผู้ให้สัมภาษณ์นี้ สะท้อนให้เห็นว่า การเล่าประสบการณ์บาดแผลไม่ใช่เป็นสิ่งที่เล่าได้ง่าย ในขณะที่ตนให้ข้อมูลนั้นจะเกิดกระบวนการต่อสู้กับความทรงจำที่กระจัดกระจายและประสบการณ์บาดแผลโดยหากจะเล่าได้นั้น ผู้เล่าอาจต้องปะติดปะต่อความจริงจำและเชื่อมโยงประสบการณ์ของคนอื่นๆ ที่คล้ายคลึงกันจึงจะสามารถทำให้เล่าเรื่องออกมาได้ การสัมภาษณ์นี้ช่วยให้ฮิมรื้อฟื้นเรื่องราวและสามารถเริ่มเรื่องเล่าของเธอได้ ดังที่เธอเล่าถึงคำถามที่เธอใช้สัมภาษณ์นั้น คำถามเหล่านั้นกลับทำให้เธอต้องค้นหาคำตอบไม่ต่างไปจากผู้ถูกสัมภาษณ์เลย *“These questions are sharp triggers. As soon as they leave my mouth. I too search for answer.”* (Him, 2000: 18) การสร้างเรื่องเล่าบาดแผลจึงเกิดจากการร่วมกันผลักดันและร่วมกันสร้างแรงบันดาลใจในการเล่า บทบาทของการเป็นผู้สัมภาษณ์ทำให้ได้เรียนรู้และเติมเต็มประสบการณ์ในยุคเขมรแดง ขณะเดียวกันก็ทำให้เธอค้นพบแนวทางในการเขียนเรื่องเล่าประสบการณ์ โดยประสบการณ์บาดแผลของผู้รอดชีวิตแต่ละคนทำให้เธอได้รื้อฟื้นความทรงจำและนำเธอกลับไปยังยุคเขมรแดงผ่านจินตนาการ *“All I needed to do was to close my eyes and the memories came back”* (Him, 2000: 17) การบอกเล่าประสบการณ์บาดแผลของผู้รอดชีวิตที่เธอสัมภาษณ์นี้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างเรื่องเล่าและเติมแต่งเรื่องเล่าของเธอ ให้เธอเข้าสู่กระบวนการที่สามารถเล่าประสบการณ์บาดแผลได้ ดังจะเห็นว่า เธอเขียนบทนำเรื่องด้วยการกล่าวถึงโครงการสัมภาษณ์ผู้รอดชีวิตที่เธอมีส่วนร่วมและนำไปสู่การสร้างเรื่องเล่าของเธอทั้งเรื่อง

การที่ผู้เล่าต้องเชื่อมโยงประสบการณ์บาดแผลจากทั้งของตนเองและผู้อื่นหรือจากข้อมูลอื่นๆ นั้น ยังสะท้อนให้เห็นว่าเรื่องเล่าบาดแผลไม่ใช่เป็นเสียงของผู้เขียนเพียงคนเดียวหรือผู้เขียนเป็นเจ้าของเรื่องเพียงคนเดียว หากแต่เป็นเสียงของหลายคนหรือเป็นเสียงของกลุ่มที่ช่วยกันประกอบสร้างเรื่องเล่าขึ้นมา เสียงที่เล่าออกมาจึงเป็นเสมือนตัวแทนกลุ่มผู้รอดชีวิต ผู้รอดชีวิตจำนวนมากมักนำเสนอเรื่องเล่าในลักษณะตัวแทนกลุ่มหรือพูดในนามของผู้เสียชีวิต ดังเช่นเรื่อง *On the Wings of the White Horse* วิทานธรรมเขียนเรื่องเล่าแทนเด็กๆที่ไม่ได้มีโอกาสเล่าเรื่องเพราะเสียชีวิตไป *“There is an extraordinary innocence present in the heart of each*

child, and I tell my story here for all those children who did not survive to tell their own” (Vitandham, 2005: 15) เช่นเดียวกับฮิม ในเรื่อง *When Broken Glass Floats* ที่ใช้เรื่องเล่าของเธอบอกเล่าประสบการณ์ และใช้เสียงของเธอแทนเสียงของเด็กๆที่ไม่สามารถเปล่งเสียงได้ “There would come a day to share them, giving my voice to children who can’t speak for themselves” (Him, 2000: 21) การเล่าในนามของกลุ่มยังสะท้อนการตระหนักในภาระรับผิดชอบของการเป็นผู้รอดชีวิตที่มีต่อผู้เสียชีวิตด้วย

3.1.4 การเล่าเพื่อแบ่งปันประสบการณ์และสร้างสำนึกร่วม

การเล่าโดยเชื่อมโยงประสบการณ์นอกจากจะเป็นการช่วยให้ผู้เล่าเล่าเรื่องได้แล้ว ยังเป็นการแบ่งปันประสบการณ์และช่วยสร้างสำนึกของความเป็นกลุ่มก้อนหรือชุมชน อันนำไปสู่การเยียวยาจิตใจของผู้รอดชีวิตด้วย ดังเช่นในเรื่อง *On the Wings of the White Horse* วิทานธรรม เขียนเรื่องเล่าเพื่อแบ่งปันประสบการณ์ ซึ่งช่วยให้ผู้รอดชีวิตค้นหาและติดตามเส้นทางและจุดหมายปลายทางของจิตวิญญาณของบุคคล เพื่อให้ในหัวใจของทุกคนมีจิตวิญญาณและจากจิตวิญญาณนำไปสู่การแสดงบทบาท “Above all, I believe that there is nothing more important in life than finding and following one’s spiritual path and destiny – for in heart of every person dwells the spirit, and from the spirit comes action.” (Vitandham, 2005: 15) คำกล่าวของวิทานธรรมสะท้อนให้เห็นว่าประสบการณ์บาดแผลทำให้จิตวิญญาณของผู้รอดชีวิตหลุดลอยไร้เส้นทางอันมาจากการถูกควบคุมและต้องเผชิญหน้ากับความตายอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้เกิดวิกฤตอัตลักษณ์ เรื่องเล่าของวิทานธรรมจึงถูกสร้างมาเพื่อเยียวยาและกู้คืนจิตวิญญาณ และสร้างสำนึกเพื่อกำหนดบทบาทของตนในการดำเนินชีวิตต่อไป

เช่นเดียวกับเรื่อง *First They Killed my Father* นอกจาก ลอง อึ้ง จะเขียนเรื่องเล่าเพื่อนำเสนอภาพความรุนแรงที่เกิดขึ้นในยุคเขมรแดงต่อสังคมแล้ว ยังใช้เป็นเครื่องมือแบ่งปันประสบการณ์อันเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านซึ่งนำไปสู่การเยียวยาด้วย ดังจะเห็นจากท้ายเรื่องที่มีการเพิ่มเติมรายละเอียดขึ้นมา 3 ส่วน คือ “หัวข้อเกี่ยวกับผู้แต่ง” หรือ “About the author” “ บทเกี่ยวกับหนังสือ”หรือ “About the book” และบทที่พูดถึงจุดหมายของผู้อ่านที่ส่งถึง ลอง อึ้งหลังจากอ่านหนังสือของเธอ โดยทั้ง 3 ส่วนนี้เชื่อมร้อยต่อกันกับส่วนของเนื้อเรื่องซึ่งสะท้อนปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับผู้เขียนได้อย่างดี

เนื้อหาในบทเกี่ยวกับผู้แต่ง ลอง อึ้ง บอกที่มาของการเขียนหนังสือเล่มนี้ว่าเกิดมาจากแรงบันดาลใจจากประสบการณ์ของเธอและความตายของญาติพี่น้องในยุคเขมรแดงราว 20 คน หากแต่ผู้กระทำความผิดยังไม่ได้รับการลงโทษและผู้รอดชีวิตยังไม่ได้รับการเยียวยาอย่างเหมาะสม เธอจึงกลายเป็นนักณรงค์เรียกร้องความยุติธรรมให้แก่ผู้รอดชีวิต ซึ่งบทบาทนี้สะท้อนการตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อความตายที่เกิดขึ้นในยุคเขมรแดงของผู้รอดชีวิตเช่นเธอ การตระหนักถึงบทบาทหน้าที่นี้จึงเป็นแรงผลักดันให้เธอเขียนเรื่องราวประสบการณ์ในยุคเขมรแดงขึ้นมา ส่วนในบทเกี่ยวกับหนังสือ ลอง อึ้ง กล่าวถึงวิธีการเขียนเรื่องเล่าของเธอที่จะต้องเผชิญหน้ากับบาดแผลอีกครั้ง โดยประสบการณ์บาดแผลเป็นตัวกระตุ้นให้เธอมีพลังในการเขียนเรื่องเล่าสำหรับในที่สุดท้ายคือ จดหมายจากผู้อ่านนั้น ในบทนี้ ลอง อึ้ง นำจดหมายของผู้อ่านที่ส่งถึงเธอมาแสดงไว้ ในส่วนจดหมายของผู้อ่านนี้เองที่สะท้อนให้ว่าเรื่องเล่าของ ลอง อึ้ง ใช้เติมเต็มช่องว่างทางประสบการณ์ของผู้รอดชีวิตจากยุคเขมรแดงอันเป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับผู้เขียน เช่นเดียวกับที่ ลอง อึ้ง ใช้คำบอกเล่าหรือเรื่องเล่าของผู้รอดชีวิตคนอื่นๆ ในการเติมเต็มและทำความเข้าใจประสบการณ์บาดแผลของเธอ เนื้อหาในจดหมายฉบับหนึ่งของผู้รอดชีวิตซึ่งขณะนี้อาศัยอยู่ในรัฐเพนซิลวาเนียกล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า งานเขียนของลองอึ้ง ช่วยให้คำตอบเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ครอบครัวของเขา โดยใช้เรื่องเล่าของ ลอง อึ้ง ในการเทียบเคียง

I don't have much information about my family's background but the story of your family is so so similar to mine. (...)

All and all, bong srei, I like to say, that your book has taught me a lot of what mother had to go through. And I think you and my mom the strongest Cambodian women there are. (Ung, 2006: about the book (11))

การใช้เรื่องเล่าในการเปิดเผยความจริงหรือทำความเข้าใจประสบการณ์นั้น ยังปรากฏให้เห็นในจดหมายอีกฉบับที่ผู้เขียนจดหมายไม่มีความทรงจำในยุคเขมรแดง โดยเธอเกิดที่พนมเปญ ก่อนเขมรแดงปกครอง 1 ปี และอยู่ในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้า ต่อมาเมื่อครอบครัวชาวแคนาดารับอุปการะเธอ ขณะนั้นเธอเด็กมากจนไม่มีความทรงจำในยุคเขมรแดงเลย เธอโตมาพร้อมกับการรับรู้ความโหดร้ายของเขมรแดงจากคำบอกเล่าและการสืบค้นจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ เรื่องเล่าของ ลอง อึ้ง ช่วยคลี่คลายคำตอบเกี่ยวกับประเทศบ้านเกิดและความตายของพ่อของเธอในยุคของเขมรแดงได้ ดังที่เธอกกล่าวไว้

Having no memories of Cambodia, it is somewhat difficult for me to envision what it was like under the Pol Pot Regime. It is through your imagination and depiction of the truth that I am finally able to comprehend the reality of the Cambodian people's suffering. (Ung, 2006: about the book (12))

ข้อความข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าเรื่องเล่าของ ลอง อิง ช่วยเติมเต็มประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ภายในช่องว่างที่ยังไม่เกิดความเข้าใจและนำไปสู่การรับรู้ความจริงและยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นกับครอบครัวและบ้านเกิด ดังเช่นผู้เขียนจดหมายคนหนึ่งยอมรับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับพ่อของตนที่เสียชีวิตไปในยุคเขมรแดง *“Though I wish to deny that they were tortures, your book forces me to accept this possibility. What a profound feeling.”* (Ung, 2006: about the book (12)) การเพิ่มเติมรายละเอียดใน 3 ส่วนนี้ จึงสะท้อนให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านในการทำความเข้าใจประสบการณ์บาดแผลในอดีตผ่านพลังของเรื่องเล่า

ความเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากการอ่านเรื่องเล่านี้ สะท้อนให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้อ่านกับผู้เขียนได้อย่างดี เรื่องเล่าสามารถกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมหรือเข้าไปมีส่วนร่วมกับอารมณ์ ความรู้สึกและเหตุการณ์ที่อยู่ในเรื่องเล่า ซึ่งต่างจากงานเขียนกระแสหลักที่มักใส่ใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะตนเองอันเป็นการเล่าแบบฝ่ายเดียว ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่าน แต่เรื่องเล่าประสบการณ์บาดแผลมีลักษณะการเล่าแบบการแบ่งปันประสบการณ์ ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกันทางประสบการณ์อันนำไปสู่การตระหนักถึงความเป็นกลุ่มก้อนหรือชุมชน ซึ่งกลุ่มก้อนหรือชุมชนดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่ช่วยเยียวยาบาดแผลผ่านความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ทำให้ผู้รอดชีวิตรู้สึกถึงการมีที่ยึดเหนี่ยว มีพื้นที่แบ่งปันความทุกข์สุขต่างๆ

ไม่เพียงการเล่าเรื่องจะช่วยเชื่อมโยงประสบการณ์ระหว่างผู้อ่านกับผู้เขียนเท่านั้น แต่ยังช่วยเชื่อมโยงและสานต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียนที่ขาดช่วงหรือถูกห้ามเพราะอุดมการณ์ชาติด้วย ดังเช่นในเรื่อง *บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม* การเขียนบันทึกช่วยนำผู้เขียนเข้าไปสัมผัสอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ ที่ถูกห้ามโดยอุดมการณ์พรรคได้ด้วย อาทิ อารมณ์รัก ความรู้สึกหวนหาอารมณ์และความรู้สึกเศร้าเสียใจ ดังจะเห็นว่า บันทึกเล่มนี้บอกเล่าเรื่องราวผูกพันอยู่กับอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ อาทิ ความรัก ความสุข ความหวังหรือความโศกเศร้า ซึ่งปรากฏตลอดทั้งเรื่อง ดังเช่นการพรรณนาถึงความรักของผู้เขียน *“อ่านจดหมายของเขา ข้อความสั้น เนื้อความมีทั้งการต่อว่าและคำบอกรัก ฉบับสั้นสั้นนี้ถึงความรักในช่วงเวลาที่ผ่านมา ในยามที่ความรักของเรายังไม่มี*

รอยร้าว” (ตั้ง ถ้วย เจริม, 2549: 149) ข้อความนี้สะท้อนให้เห็นบทบาทของงานเขียนที่ช่วยเชื่อมโยงเธอกับอารมณ์ความรู้สึกที่ถูกทำให้ขาดหายไปจากอุดมการณ์ของพรรค และยังสะท้อนให้เห็นว่าอุดมการณ์ทางการเมืองไม่สามารถกำจัดอารมณ์ความรู้สึกได้อย่างเด็ดขาด การเชื่อมโยงตนเองกับอารมณ์ความรู้สึกยังช่วยให้เธอตระหนักถึงความเป็นมนุษย์และความหวังอีกครั้ง ดังที่เธอกล่าวว่า “ความรักยังคงฝังรากลึกอยู่ในพื้นดิน สามารถงอกเงยขึ้นมาได้อีก หากได้รับฝนชุ่มฉ่ำแห่งฤดูใบไม้ผลิ” (ตั้ง ถ้วย เจริม, 2549: 149)

3.1.5 การผลิตซ้ำแก่นเรื่อง: ความเป็นลูกกำพร้า¹

ลักษณะสำคัญของเรื่องเล่าบาดแผลอีกประการหนึ่งคือการผลิตซ้ำแก่นเรื่องโดยแก่นที่ถูกนำมาผลิตซ้ำคือ แก่นเรื่องความเป็นลูกกำพร้า ซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนในเรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่น โดยในเรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นทั้ง 3 เรื่องได้หยิบแก่นเรื่องความเป็นลูกกำพร้ามาเสนอใหม่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เรียกร้องความเป็นธรรม ทั้ง 3 เรื่องจะใช้มุมมองของเด็กเล่าเรื่อง ดังจะเห็นว่า ลอง อิง ได้บอกไว้ชัดเจนว่า เธอเลือกใช้เสียงและมุมมองของการเล่าเรื่อง “When I decided to write *First They Killed My Father*, I knew right away I would tell the story in a child’s voice and from a child’s point of view.” (Ung, 2006: about the author) โดยความเป็นเด็กที่ผ่านประสบการณ์สงครามได้เกิดขึ้นในจิตใจของเธอ แม้ว่าเธอจะเขียนขณะที่โตแล้วก็ตาม

ใน *First They Killed My Father* การนำเสนอแก่นเรื่องความเป็นลูกกำพร้าปรากฏตั้งแต่ชื่อเรื่อง โดย ลอง อิง ตั้งชื่อเรื่องเล่าของเธอว่า *First They Killed My Father* ชื่อเรื่องสะท้อนให้เห็นแก่นเรื่องสำคัญคือความเป็นลูกกำพร้าจากการที่เขมรแดงฆ่าพ่อของเธอ เช่นเดียวกับเรื่อง *When Broken Glass Floats* และ *On the Wings of the White Horse* ต่างก็เน้นนำเสนอประเด็นความเป็นลูกกำพร้าอันเป็นผลพวงมาจากยุคเขมรแดงเช่นกัน โดยทั้งสามเรื่องนี้ผู้เล่าพยายามชี้ให้เห็นผลกระทบจากยุคเขมรแดงประการสำคัญคือการที่ผู้คนต้องสูญเสียสมาชิกในครอบครัวไปและผู้ที่ได้รับผลกระทบคนสำคัญคือเด็ก เรื่องเล่ายังสะท้อนความวิตกกังวลและความหวังที่เกี่ยวกับเด็กที่รอดชีวิตและต้องสูญเสียพ่อแม่ โดยไม่ได้สะท้อนแค่การสูญเสียพ่อแม่

¹ หัวข้อนี้ ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำและคำอธิบายอันมีคุณค่ายิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุตินา ประภาศวุฒิสาร ผู้วิจัยขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

ที่เกิดภายในยุคเขมรแดงเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของลูกกำพร้าหลังยุคเขมรแดงและการต้องอาศัยอยู่ในประเทศที่สามอย่างโดดเดี่ยวด้วย

ใน *First They Killed My Father* ลอง อิงนำเสนอให้เห็นว่าในยุคเขมรแดงเข้าปกครองนั้น การอยู่แบบครอบครัวทำได้ยากอย่างยิ่ง ลอง อิงแสดงให้เห็นผลกระทบจากความล่มสลายของครอบครัวต่อเด็กอันนำมาซึ่งความเจ็บปวดผ่านการบรรยายร่างกาย โดยหลังจากที่พ่อถูกทหารนำตัวไปและไม่ได้กลับมา นั้น ลอง อิงสะท้อนความเจ็บปวดผ่านการพรรณาร่างกายที่ปิดเกลียว กระตุกเกร็งและการถูกกลืนกินจากภายในสู่ภายนอก ทั้งยังใช้สัญลักษณ์สีดำและความดำมืดแทนการบอกเล่าความเจ็บปวดที่ร้ายรัดเธอไว้

My mind swirls with pain and anger. The pain spasm convulses as if it is eating away my linings. Turning in my side, I dig my hands into my stomach and squeeze it violently to make the physical pain stop. Then the sadness surrounds me. Dark and black it looms over me, pulling me deeper and deeper into it. (Ung, 2001: 107)

การนำเสนอความเป็นลูกกำพร้าของลอง อิง ยังดำเนินควบคู่ไปกับการบอกเล่าความขาดหายของช่วงชีวิตวัยเยาว์และมิตรภาพระหว่างเพื่อนร่วมรุ่น ลอง อิงบรรยายให้เห็นภาพของการที่เด็กต้องทำงานอย่างผู้ใหญ่และเมื่อต้องมาฝึกการต่อสู้ในค่ายเยาวชนทหาร ที่นี่กลายเป็นพื้นที่ที่ตัดตัวตนของเธอออกจากโลกภายนอกทั้งครอบครัวและมิตรสหายโดยสิ้นเชิง ทุกวันต้องตื่นแต่เช้าเพื่อฝึกทหาร จับปืนไรเฟิลอันแสนหนัก ตกเย็นต้องมาฟังโฆษณาชวนเชื่อ ลอง อิง นำเสนอให้เห็นถึงความโดดเดี่ยวและไร้มิตรภาพในโลกใบนี้แม้จะอยู่กับเด็กอีก 40 คนก็ตาม *“I live with forty others, but I am so alone in this world. There is no camaraderie among the children, no bonding together under hardship.”* (Ung, 2001: 142) ลอง อิงยังชี้ให้เห็นว่ามิตรภาพในวัยเด็กหายไปเพราะความหวาดระแวงกันและกันว่าใครเป็นสายให้กับเขมรแดง ความหวาดระแวงนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะกับผู้ใหญ่แต่กับเด็กๆ ด้วย ความหวาดระแวงซึ่งกันและกันนี้ยังสะท้อนอคติทางชนชั้นที่เป็นผลมาจากการปลุกเร้าความเชื่อเรื่องความไม่เท่าเทียมระหว่างคนเมืองกับคนชนบทตามอุดมการณ์ในยุคเขมรแดงที่ปลุกฝังสู่เด็ก โดยกลุ่มเด็กที่มาจากเมืองใหญ่จะถูกเพ่งเล็งว่าไม่คล้อยตาม ส่วนกลุ่มเด็กที่อยู่ชนบทก็อาจเป็นสายให้กับเขมรแดง สภาวะดังกล่าวทำให้ลอง อิงไม่สามารถพูดคุยกับใครได้ เช่นเดียวกับเรื่อง *When Broken Glass Floats* อิม นำเสนอประเด็นความเป็นลูกกำพร้าเช่นกัน โดยขณะที่ ลอง อิงเน้นนำเสนอประสบการณ์ความ

เป็นลูกกำพร้าของเธออย่างละเอียดเพียงคนเดียวซึ่งทำให้เห็นทุกแง่มุมความเป็นลูกกำพร้าอย่างรอบด้านมากขึ้น แต่สำหรับฮิม เธอเลือกนำเสนอความเป็นลูกกำพร้าที่ให้รายละเอียดทั้งตัวเธอและพี่น้องคนอื่นๆ อย่างลุ่มลึกความคิดจิตใจ ซึ่งการนำเสนอความเป็นลูกกำพร้าของฮิมช่วยเติมเต็มประสบการณ์ของเด็กสาวกัมพูชาในแบบองค์รวมและนำเสนอภาพอย่างรอบด้านได้เป็นอย่างดี

เรื่อง *On the Wings of the White Horse* วิทานธรรมนำเสนอแก่นเรื่องความเป็นลูกกำพร้าที่มาจากผลกระทบของสงครามและการปกครองของเขมรแดงเช่นกัน แต่นำเสนอในลักษณะที่ต่างจากอีกสองเรื่องข้างต้น โดยสองเรื่องข้างต้นเน้นนำเสนอภาพแทนความเป็นลูกกำพร้าจากความตายของพ่อแม่ที่แท้จริง แต่วิทานธรรมอยู่กับพ่อแม่บุญธรรมที่คอยปกป้องเลี้ยงดูมาตั้งแต่เกิด ความเป็นลูกกำพร้าของวิทานธรรมจึงเน้นเรื่องการมีผู้ปกครองหรือผู้ดูแลปกป้องดังที่เธอใช้คำว่า “guardian” ซึ่งประสบการณ์อันแตกต่างจากสองเรื่องข้างต้นนี้กลับเป็นประสบการณ์ร่วมกันของคนที่เป็นลูกกำพร้าแบบเดียวกับวิทานธรรม ความเป็นลูกกำพร้าของวิทานธรรมจึงช่วยเติมเต็มภาพแทนความเป็นลูกกำพร้าที่ขาดไปจากสองเรื่องข้างต้น

วิทานธรรมนำเสนอประสบการณ์ความเป็นลูกกำพร้าโดยผลิตซ้ำกรอบโครงเรื่องเด็กกำพร้าที่โดดเดี่ยว ถูกกระทำและโยยหาพ่อแม่ โดยเล่าตั้งแต่ที่พ่อแม่ของเธอเสียชีวิต เธอมีพ่อแม่บุญธรรมที่คอยเลี้ยงดู แต่ต่อมาพ่อแม่บุญธรรมถูกทหารเขมรแดงฆ่าตาย เธอจึงกลายเป็นเด็กกำพร้า เดินเร่รอนไปยังที่ต่างๆ อย่างไร้จุดหมายปลายทาง บางช่วงมีคนคอยอุปถัมภ์ดูแล บางช่วงต้องอยู่ในค่ายแรงงานของเขมรแดง วิทานธรรมนำเสนอประสบการณ์ความเป็นลูกกำพร้าโดยแสดงภาพความรักของแม่บุญธรรมที่ไม่ต่างไปจากความรักของแม่แท้ๆ และนำเสนอความตายของพ่อแม่บุญธรรมที่เสียชีวิตอย่างไม่เป็นธรรมเพราะความโหดร้ายของเขมรแดง โดยภาพความรักและสายใยแม่ลูกได้ถูกนำเสนอผ่านการบอกเล่าการเลี้ยงดู การดูแลเอาใจใส่และการปกป้องทะนุถนอมอย่างดี ขณะเดียวกันก็นำเสนอความรู้สึกรักและผูกพันที่เธอมีต่อพ่อแม่บุญธรรมด้วย ส่วนภาพความตายของพ่อแม่บุญธรรมนั้น วิทานธรรมนำเสนออย่างเป็นภาพด้านตรงข้ามคือเสียชีวิตจากการถูกตีและถูกทำร้ายจากน้ำมือของทหารเขมรแดง การที่วิทานธรรมเน้นนำเสนอให้เห็นภาพชัดแฉ่งดังกล่าวนี้ช่วยทำให้แก่นเรื่องความเป็นลูกกำพร้าและความโหดร้ายของเขมรแดงมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

นอกจากวิทานธรรมนำเสนอความตายอย่างน่าสงสารของพ่อแม่บุญธรรมแล้ว เธอยังนำเสนอให้เห็นสภาพชีวิตหลังจากนั้นด้วย โดยนำเสนอภาพเด็กกำพร้าที่กลายเป็นเด็กเร่รอนถูกใช้แรงงานในค่ายแรงงานของเขมรแดง เป็นโรคมะเร็งและหิวโหยอย่างไร้คนดูแล ในบริบท

ของความเป็นลูกกำพร้า นั้น วิทานธรรมนำเสนอให้เห็นว่าแม้ว่าพ่อแม่จะเสียชีวิตแล้วแต่เด็ก ๆ อย่างเช่นเธอนี้ควรจะมีความคอยปกป้องดูแล ฉะนั้นวิทานธรรมจึงพยายามชี้ให้เห็นความสำคัญของ คนที่จะมารับหน้าที่ดูแลเด็ก ๆ ที่พ่อแม่เสียชีวิต ในเรื่องเล่าวิทานธรรมเล่าถึงผู้ปกป้องดูแลหลาย คน บ้างดี บ้างไม่ดี ซึ่งเหล่านี้คือภาพแทนชะตากรรมของเด็กกำพร้า วิทานธรรมเลือกนำเสนอตัวอย่าง การอาศัยอยู่กับครอบครัวซึ่งไม่ใช่ญาติพี่น้อง โดยแสดงภาพชีวิตของเด็กกำพร้าที่ต้องกลายเป็นคน รับใช้และเกือบถูกเจ้าของบ้านข่มขืน เธอใช้เรื่องราวของเธอเป็นภาพแทนชะตาชีวิตเด็กกำพร้าในยุค เขมรแดงเพื่อสื่อสารให้สังคมได้รับรู้

ใน *On the Wings of the White Horse* แก่นเรื่องความเป็นลูกกำพร้าถูก นำเสนออย่างชัดเจนในบทที่ 7 ซึ่งวิทานธรรมให้ชื่อว่า “Phnom Penh” โดยวิทานธรรมเปิด เรื่องด้วยความตายของผู้ปกครองซึ่งทำให้เธอต้องโดดเดี่ยว ต้องประสบชะตากรรมที่เลวร้ายและ ต้องตอบคำถามที่ถามว่าพ่อแม่ของเธออยู่ไหน ซึ่งเธอตอบว่าเธอเป็นลูกกำพร้า “*I’m an orphan*” (Vitandham, 2005: 78) วิทานธรรมนำเสนอภาพแทนชีวิตเด็กกำพร้าที่เดินเร่ร่อนในพนมเปญ และเลือกให้พนมเปญเป็นฉากเพื่อแสดงภาพชีวิตเด็กกำพร้าที่สะท้อนความแปลกแยกกับพื้นที่ โดย เธอต้องพบกับความหวาดหวั่นโดยในเมืองใหญ่ ต้องเป็นขโมยและพบครอบครัวใจร้าย ซึ่งให้ภาพความ กลับตาลปัตรของชีวิตคนเมืองก่อนยุคเขมรแดงที่พนมเปญเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยผู้คนและมีอาหาร การกินพร้อม

การแสดงภาพการโหยหาครอบครัวถูกเชื่อมโยงกับการใช้รากเหง้าทาง ประวัติศาสตร์เพื่อมาทดแทนความสูญหายของครอบครัวและสร้างความหมายของครอบครัวใน รูปแบบใหม่ โดยในบท “พนมเปญ” นี้ หลังจากทีวิทานธรรมหนีออกมาจากครอบครัวที่เลี้ยงเธอ ดั้งคนใช้ เธอเลือกเดินทางไปยังนครวัด วิทานธรรมพรรณานานครวัดราวกับเป็นบ้านที่อบอุ่นและ ปลอดภัย ทุกสรรพสิ่งที่พบระหว่างการเดินทางกลายเป็นมิตรที่ต้อนรับ จนทำให้เธอรู้สึกปลอดภัย แม้ว่าจะแวดล้อมไปด้วยฝูงสัตว์ ขณะเดียวกันเธอก็รู้สึกว่าเธอไม่โดดเดี่ยวเมื่อมีผู้คนร่วมเดินทางไป กับเธอซึ่งสะท้อนให้เห็นการสร้างความเป็นครอบครัวผ่านการใช้ประวัติศาสตร์บาดแผลชาติร่วมกัน “*To Angkor Wat. I must not have been alone in my inexplicable desire to travel there.*” (Vitandham, 2005: 82) เมื่อมาถึงนครวัด วิทานธรรมจึงตระหนักได้ว่าที่นี่คือบ้านของ เธอซึ่งเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัย “*I felt that this was where I belonged; I was safe and at home.*” (Vitandham, 2005: 83) คำกล่าวของวิทานธรรมนี้สะท้อนให้เห็นการใช้ประวัติศาสตร์ชาติสร้าง สำนึกของบ้านและครอบครัวขึ้นอันเป็นการเติมเต็มความสูญหายไปของครอบครัวและการตกอยู่ใน สภาวะพลัดถิ่น

เรื่องเล่าของวิทานธรรมสะท้อนให้เห็นผลกระทบจากความโหดร้ายของเขมรแดงที่ทำให้เด็กที่บริสุทธิ์ต้องกลายเป็นเด็กกำพร้า โดยจะเห็นว่าเสียงในเรื่องเล่ามิใช่เสียงของวิทานธรรมเพียงคนเดียว เธอใช้เสียงของเธอแทนเสียงเด็กกำพร้าชาวกำพูชาทุกคน อันเป็นการนำความทรงจำส่วนบุคคลและความทรงจำร่วมประสานไว้ด้วยกัน เรื่องเล่าของวิทานธรรมจึงสะท้อนประสบการณ์ของตนและบอกเล่าประสบการณ์ของเด็กคนอื่นไปพร้อมกัน และมักจะวิพากษ์การกระทำของเขมรแดงไปพร้อมกันด้วยเสมอ *“I left with the realization that children are the most vulnerable in a war. Their young minds, which are eager to learn, are easily led astray by those who would use them to do harm to others.”* (Vitandham, 2005: 104)

แม้ว่าเรื่องเล่าของวิทานธรรมจะใช้ผลิตซ้ำกรอบโครงเรื่องเด็กกำพร้าที่โดดเดี่ยวและโหยหาครอบครัว แต่ในขณะเดียวกันก็นำเสนอภาพการต่อสู้กับความโหดร้ายจนก้าวสู่ความสำเร็จในชีวิตด้วย โดยหลังจากที่พ่อแม่บุญธรรมของวิทานธรรมเสียชีวิต เธอพยายามกอบกู้ความเป็นครอบครัวและตัวตนผ่านวิธีการหลายวิธี เช่น การยึดโยงตนเองกับประวัติศาสตร์ชาติอันยิ่งใหญ่ของนครวัดเพื่อหาที่ยึดเหนี่ยวจิตใจในสภาวะพลัดถิ่นและการสูญเสียครอบครัว และการใช้ความเชื่อทางศาสนาหล่อเลี้ยงจิตใจและทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย *“Thank you, God, for protecting me. Please, protect the other children as well, I thought.”* (Vitandham, 2005: 104) รวมทั้งความพยายามหาครอบครัวใหม่เพื่อที่เธอจะได้ปลอดภัยและจะได้ร่วมเดินทางไปยังประเทศที่สาม

ใน *On the Wings of the White Horse* ยังสะท้อนให้เห็นความหวังและความปรารถนาของเด็กกำพร้าที่ต้องการมีชีวิตรอดและมีครอบครัว โดยความหวังและความปรารถนาคือเป็นแรงผลักดันประการสำคัญที่ทำให้เธอสร้างครอบครัวใหม่ ดังที่เธอบรรยายไว้ว่าเธอจะไปอยู่กับครอบครัวใหม่แม้จะเป็นในค่ายอพยพก็ตาม *“I was optimistic that I would be able to locate them through the refugee camp. Getting there would be another grueling journey – another hundred miles on foot – but I was motivated by the hope of finding my family.”* (Vitandham, 2005: 104) ประสบการณ์ความสูญเสียครอบครัวยังเป็นแรงผลักดันให้เธอก้าวไปมีบทบาทในการเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับเด็กกำพร้าชาวกำพูชาตลอดจนคนกำพูชาที่รอดชีวิตจากยุคเขมรแดงทุกคน โดยมีปลายทางคือต้องการให้ชาวกำพูชาที่มีครอบครัวที่สมบูรณ์ มีความปลอดภัยและเดินทางชีวิตต่อไปในพื้นที่ต่างๆ ได้มั่นคง

3.2 รูปแบบการประพันธ์ในเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผล: การผสมผสานข้ามรูปแบบการประพันธ์ (hybrid genre)

การนำเสนอเรื่องเล่าบาดแผล โดยเฉพาะผู้พลัดถิ่นถูกมองเชื่อมโยงกับประเด็นเรื่องการเลือกรูปแบบของการเล่าว่ารูปแบบใดจึงจะเหมาะสม โดยการเล่าเรื่องผ่านรูปแบบงานเช่นงานศิลปะหรือวรรณกรรมถูกมองว่าเพียงพอหรือไม่ในการนำเสนอประสบการณ์บาดแผล การเลือกรูปแบบในการเล่าจึงกลายเป็นคำถามสำคัญคำถามหนึ่งว่ารูปแบบใดเหมาะสมและสามารถอธิบายประสบการณ์บาดแผลได้ครอบคลุมที่สุด อย่างไรก็ตาม การเขียนเรื่องเล่าของผู้รอดชีวิตสะท้อนให้เห็นว่า ไม่มีรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งที่เหมาะสมกับการเล่าประสบการณ์บาดแผล ผู้เล่าจำเป็นต้องหยิบใช้งานเขียนประเภทต่างๆมาผสมกันเพื่อให้สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ของเขาได้และให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของผู้เล่าว่าต้องการนำเสนอประสบการณ์บาดแผลไปเพื่ออะไรโดยประเภทงานเขียนที่พบในเรื่องเล่าทั้ง 3 กลุ่มนี้ ไม่สามารถแบ่งได้ชัดเจนว่าเป็นประเภทใด บางเล่มมีลักษณะคล้ายอัตชีวประวัติหากแต่มีความเป็นนวนิยายแทรกอยู่ด้วย บางเล่มมีการดำเนินเรื่องคล้ายนวนิยายแต่ นำเอาประวัติชีวิตของผู้เขียนมาเป็นโครงเรื่อง หรือบางเล่มดำเนินเรื่องด้วยรูปภาพพร้อมมีคำบรรยายเพียงเล็กน้อย ประเภทของงานเขียนที่ผู้รอดชีวิตทั้ง 3 กลุ่มนำมาผสมผสานและปรับใช้กับประสบการณ์ของตนคือ ประเภทอัตชีวประวัติกึ่งนวนิยาย อัตชีวประวัติที่ผสมกับงานเรื่องเล่าชุมชนและวัฒนธรรม (autoethnography) อัตชีวประวัติกึ่งงานทางประวัติศาสตร์ และบันทึกความทรงจำ นอกจากนี้หลายเล่มยังแทรกประเภทงานเขียนอื่นๆปะปนเข้าไปด้วย เช่น ตำนาน เรื่องเล่า บทกวี บทเพลง เป็นต้น รูปแบบการประพันธ์ของเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลจึงลักษณะเป็นผสมผสานข้ามรูปแบบการประพันธ์

สำหรับเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลของกลุ่มคนพลัดถิ่นที่ผู้รอดชีวิตจากสงครามเหล่านี้ไม่อาจอยู่ในกรอบใดกรอบหนึ่งได้ แต่มักเล่าโดยหยิบใช้รูปแบบงานเขียนที่หลากหลาย ดังเช่นในเรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นทั้ง 3 เรื่อง ใช้รูปแบบการเขียนแบบอัตชีวประวัติกึ่งนวนิยาย โดยเรื่องที่เราเห็นลักษณะนี้ชัดเจนที่สุดคือ เรื่อง *First They Killed my Father* ลอง อิง ใช้รูปแบบอัตชีวประวัติในการเรื่องถ่ายทอดประสบการณ์ขณะที่เธอและครอบครัวอยู่ที่กัมพูชาและต้องพบกับความยากลำบากในยุคเขมรแดงเรื่องอำนาจ เรื่องเล่าของเธอค่อนข้างเล่าอย่างเป็นลำดับและเห็นพัฒนาการความเลวร้ายของเหตุการณ์ในยุคเขมรแดงได้อย่างดี วิธีการดำเนินเรื่องดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความต้องการใช้ผู้อ่านชาวตะวันตกรับรู้เรื่องราวของเธอได้โดยง่าย โดยเลือกใช้การดำเนินเรื่องอย่างมีวิวัฒนาการของเหตุการณ์และเวลาที่ไม่ซับซ้อนเกินไป ซึ่งเข้ากรอบการรับรู้ของผู้อ่าน

ชาวตะวันตกซึ่งเป็นสังคมปัจจุบันที่เธออาศัยอยู่ และยังเป็นพื้นที่ที่วาทกรรมสิทธิมนุษยชนได้รับการยอมรับ การเลือกใช้รูปแบบอัตชีวประวัติจึงทำให้เธอสามารถนำเสนอเรื่องราวในยุคเขมรแดงเพื่อให้สังคมตะวันตกเข้าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ง่ายขึ้นอันจะนำไปสู่การเยียวยาผู้รอดชีวิตหรือลงโทษผู้กระทำผิด

อย่างไรก็ดี ประสบการณ์บาดแผลทำให้ผู้เล่าไม่สามารถเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทั้งหมด ผู้เล่าซึ่งเป็นผู้รอดชีวิตนั้นจึงใช้รูปแบบอื่นเข้ามาผสมเพื่อให้สามารถเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนและครอบครัวได้ โดยมักใช้วิธีการเล่าแบบนวนิยาย โดยในเรื่อง *First They Killed my Father* ลอง อิง ใช้รูปแบบการเขียนแบบนวนิยายเพื่อทำให้เธอสามารถเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับสมาชิกในครอบครัว ในขณะที่เธอไม่ได้อยู่กับครอบครัว เธอจึงเลือกใช้การเขียนแบบนวนิยายเพื่อจินตนาการและสร้างเรื่องราวของพวกเขาขึ้นมาเพื่อทำให้เธอล่วงรู้เหตุการณ์และเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นกับคนในครอบครัว ดังจะเห็นว่า ลอง อิง มโนภาพความตายของ เคียฟ(Keav) พี่สาวที่ถูกเกณฑ์ไปใช้แรงงานในค่ายอื่นและต้องเสียชีวิตลง ทั้งที่เธอไม่เคยรู้ว่าพี่สาวของเธอต้องพบเจอกับอะไรและเสียชีวิตเพราะอะไร แต่ ลอง อิงกลับมโนภาพความตายของพี่สาวขึ้นอย่างเป็นเรื่องเป็นราว โดยเธอแต่งเรื่องราวของพี่สาวขึ้นจากการเปรียบเทียบกับชีวิตของเธอที่กำลังพบกับความยากลำบากในยุคของเขมรแดงซึ่งคงไม่ต่างไปจากพี่สาวเธอนัก การเปรียบเทียบนี้เปิดโอกาสให้ได้สร้างสรรค์เรื่องราวของพี่สาวซึ่งคล้ายกับบรรยายตัวละครในนวนิยายที่เข้าถึงอารมณ์และความรู้สึกอย่างละเอียด โดยเธอบรรยายความยากแค้น ความหิวโหย การทำงานอย่างหนัก การเป็นโรงทอผ้าและการที่เธอต้องจากครอบครัวไปยังค่ายแรงงาน ซึ่งไม่นานพี่สาวเสียชีวิตลงด้วยโรงทอผ้าเพราะกินอาหารสกปรก โดย ลอง อิง พรรณนาความตายของพี่สาวอย่างให้รายละเอียดและเต็มไปด้วยภาษาภาพพจน์ ซึ่งทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพและคล้อยตามอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียน การกล่าวถึงพรรณนาความตายของพี่สาวยังทำให้ ลอง อิง ยอมรับความตายของพี่สาวและปลดปล่อยความเจ็บปวดจากความตายนั่นได้ เธอยังนำความตายของพี่สาวมาสร้างแรงบันดาลใจให้เธอต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมกับความสูญเสียของเธอและครอบครัวเธอด้วย

เช่นเดียวกับความตายของพ่อและแม่ ลอง อิงมโนภาพความตายของพ่อ โดยพ่อถูกทหารนำตัวไปและไม่เคยกลับมา บางคนบอกว่าพ่อของเธอเสียชีวิตแล้วซึ่งเป็นปริศนาที่ค้างใจเธอ ลอง อิงจึงสร้างเรื่องเล่าของพ่อผ่านทางจินตนาการ โดยเธอบรรยายว่าเธอใช้จิตล่องลอยเพื่อตามหาพ่อ *“In my mind, my spirit leaves my body and flies around the country, looking for Pa.”* (Him, 2006: 106) และพบว่าพ่อของเธอเสียชีวิตเพราะถูกทหารเขมรแดงใช้ค้อนทุบที่ศีรษะ โดยเธอยังจินตนาการการเข้าไปกอดพ่อและพูดคุยกับพ่อแม่พ่อจะมองไม่เห็นเธอก็ตามด้วย การสร้าง

เรื่องของพ่อทำให้ ลอง อึ้ง ยอมรับความตายของพ่อและปลดปล่อยพันธนาการความเจ็บปวดจากความตายของพ่อ ดังที่เธอกล่าวว่า “ “Pa,” I whisper, “I have to let you go now. I cannot be here and live.” Tears wash across my body as I fly away, leaving Pa there by himself” (Ung, 2006: 106) ส่วนความตายของแม่และน้องคนเล็ก ลอง อึ้งไม่ทราบว่แม่และน้องเสียชีวิตอย่างไร เธอได้สร้างเล่าเรื่องของแม่พร้อมกับน้องว่าถูกทหารจับไปแล้วโดนยิงเสียชีวิตทั้ง 2 คน การสร้างสรรค์เรื่องราวความตายของแม่และน้องทำให้ ลอง อึ้ง ได้รู้ฟ้้นสายสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูกขึ้น โดยในจินตนาการนั้นเธอให้แม่แสดงบทบาทความเป็นแม่ที่ต้องการปกป้องชีวิตลูกน้อยอย่างสุดชีวิต แต่สุดท้ายแม่ถูกยิงตายด้วยปืนไรเฟิลตามมาด้วยน้องสาวของเธอที่เสียชีวิตอยู่ในอ้อมกอดของแม่ การจินตนาการความตายของแม่สะท้อนการเชื่อมต่อสายสัมพันธ์แม่ลูกและกอบกู้บทบาทของแม่ที่ในช่วงเวลานั้นแม่ไม่สามารถดูแลลูกได้ตามบรรทัดฐานของสังคม การนำเสนอภาพความตายของน้องที่มีอายุเพียง 3 ขวบยังเป็นการนำเสนอภาพความโหดร้ายที่เกิดขึ้นในยุคเขมรแดงให้สังคมได้รับรู้ด้วย การใช้รูปแบบอัตชีวประวัติกึ่งนวนิยายจึงเปิดโอกาสให้ผู้รอดชีวิตเล่าประสบการณ์และคล้คลายบาดแผลที่ตามหลอกหลอนได้

เรื่อง *On the Wing of the White Horse* วิทานธรรมใช้รูปแบบงานเขียนประเภทอัตชีวประวัติกึ่งนวนิยายมานำเสนอประสบการณ์ในยุคเขมรแดงของตนเช่นกัน แต่ในเรื่อง *On the Wing of the White Horse* ได้มีการแทรกนิทานและบทเพลงไว้ด้วย การผสมงานเขียนประเภทอัตชีวประวัติกับนวนิยายนี้เปิดโอกาสให้วิทานธรรมสร้างสรรค์เรื่องราวและใช้รูปแบบการเขียนงานประเภทอื่นๆ แทรกไว้ได้ด้วย วิทานธรรมใช้รูปแบบงานเขียนประเภทนิทานซ้อนอยู่ในการเขียนแบบนวนิยายและอัตชีวประวัติเพื่อทำความเข้าใจเหตุการณ์ที่ตนและสังคมกัมพูชาประสบในยุคเขมรแดงคือผู้คนที่ต้องหลบหนีออกจากบ้านและมาอาศัยอยู่ในป่า และยังใช้นิทานเพื่อวิพากษ์การเข้ายึดประเทศของเขมรแดงอย่างไม่ถูกต้อง เธออ่านตีความนิทานและเปรียบเทียบการกระทำของผู้ที่พยายามแย่งชิงอำนาจและพยายามจะยึดครองดินแดนซึ่งไม่ต่างไปจากกระต่ายและหอยทากที่ต่างแย่งชิงหนองน้ำ ดังที่เธอกล่าวไว้ชัดเจนว่า

One story in particular helped me to understand the power struggle going on around us. (...)

I was beginning to understand that the battle between Cambodia and the Khmer Rouge was similar to the one between the rabbit and the snail – both were struggles for power and control over

the land. What I did not understand was how adults could resort to violence in an effort to gain power. (Vitandham, 2005: 65-66)

นอกจากวิทานธรรมจะใช้นิทานนำเสนอและวิพากษ์ความเลวร้ายที่เกิดขึ้นในยุคเขมรแดงแล้ว ยังใช้บทเพลงสะท้อนชะตากรรมของเด็กที่อยู่ในยุคเขมรแดงที่ต้องกลายเป็นเด็กกำพร้าด้วย โดยวิทานธรรมนำเสนอภาพการตกระกำลำบากหลังจากที่ต้องหนีออกจากกัมพูชา ช่วงเวลาที่อยู่ในค่ายอพยพและแม้ว่าจะย้ายไปยังประเทศที่สามแล้วก็ตาม วิทานธรรมเลือกใช้บทเพลงแสดงความ เป็นลูกกำพร้าขณะอยู่ในค่ายอพยพที่ประเทศไทย โดยแสดงภาพความเป็นลูกกำพร้าที่ต้องโดดเดี่ยว ต่างจากเด็กคนอื่นที่มีครอบครัวและทำให้เด็กพวกนั้นรู้สึกถึงความปลอดภัยและไม่หิวโหยซึ่งเธอ บรรยาย ไว้ว่า

*Walking through the mountain jungle,
Listening to the singing cicada,
I am different from the others.
I am an orphan with no family,
No one to shelter me.
I endure hunger,
And come close to death,
So I raise my hands together,
And beg for one full meal. (Vitandham, 2005: 93)*

เพลงนี้เป็นภาพสะท้อนชีวิตของเด็กกำพร้าชาวกัมพูชาจากยุคเขมรแดงที่ต้องไร้ครอบครัว โดยวิทานธรรมนำบทเพลงมานำเสนอความเป็นลูกกำพร้าเพื่อสะท้อนผลกระทบจากยุคเขมรแดง และยังมีนัยยะเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับตนและเด็กชาวกัมพูชาที่ต้องสูญเสียครอบครัวไป

ประเภทงานเขียนที่ปรากฏอีกประเภทหนึ่งคืออัตชีวประวัติที่ผสมกับงานเรื่องเล่าชุมชนและ วัฒนธรรม (autoethnography) ซึ่งปรากฏจำนวนมากในงานเขียนของกลุ่มนักเขียนม้ง-ลาวพลัด ถิ่น ซึ่งต่างจากเรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชาข้างต้น ที่เน้นการใช้เรื่องเล่าเพื่อเรียกร้องความเป็น ธรรมและเยียวยาบาดแผลของอดีตที่ตามหลอกหลอน แต่เรื่องเล่าของนักเขียนม้ง-ลาวพลัดถิ่นนั้น ส่วนหนึ่งสร้างขึ้นจากความไร้ตัวตนจากความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เล็กๆ ในลาวจึงไม่มีคนรู้จัก โดยถูก มองแบบเหมารวมว่าเป็นกลุ่มคนอินโดจีนหรือกลุ่มคนเวียดนาม ความไร้ตัวตนนี้ทำให้พวกเขาต้อง

เขียนงานเพื่อแสดงอัตลักษณ์และยืนยันการมีอยู่รวมถึงการหยั่งรากในอเมริกาของพวกเขา พวกเขาจึงเลือกใช้การผสมผสานงานเขียนเพราะสามารถนำเสนอเรื่องราวของตนและความเป็นมั่งได้ในขณะเดียวกัน

อัตชีวประวัติที่ผสมกับงานเรื่องเล่าชุมชนและวัฒนธรรมของชุมชนนี้ เป็นประเภทของงานเขียนที่เกิดขึ้นจากความจำเป็นของบริบทของผู้พลัดถิ่น โดยเปิดทางเลือกให้แก่กลุ่มคนพลัดถิ่นที่ต้องการแสวงหาอัตลักษณ์หรือสร้างสำนักชุมชน งานเขียนประเภทนี้เปิดโอกาสให้ผู้พลัดถิ่นเปล่งเสียงจากเสียงของเขาเอง ได้เขียนและเรียกร้องอำนาจขึ้นมาใหม่จากรูปแบบการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมทางมานุษยวิทยา ดังที่ เจนนี่ ชิว (Jeannie Chiu) กล่าวไว้ *“Autoethnography introduces the cultural informant’s own voice, rewriting and reclaiming authority from the genre of anthropological participant observer ethnography”* (Jeannie Chiu, 2004: 44)

ลักษณะเฉพาะของงานเขียนประเภทอัตชีวประวัติผสมกับงานเขียนทางวัฒนธรรมนี้ สอดคล้องกับบริบทของคนม้ง-ลาวพลัดถิ่น โดยงานเขียนประเภทนี้เปิดโอกาสให้เกิดการสานต่อและนำเสนออัตลักษณ์พร้อมกับการรื้อฟื้นวัฒนธรรมชุมชนในบริบทของพวกเขาที่กำลังเข้าสู่การไร้ซึ่งตัวตนและไร้บ้านในสังคมใหม่ ด้วยความเป็นชนกลุ่มน้อย พวกเขาจึงถูกมองแบบเหมารวมกับกลุ่มผู้อพยพกลุ่มอื่นๆ ที่มีตัวตนปรากฏอยู่ในสังคมอยู่แล้ว การถูกมองแบบเหมารวมนี้ทำให้พวกเขาถูกลดทอนตัวตนและลดความเป็นกลุ่มก้อนหรือชุมชนที่จะช่วยให้พวกเขามีอำนาจต่อรองกับรัฐเพื่อความมั่นคงปลอดภัย การหยั่งรากและการได้รับสิทธิต่างๆ ที่พึงจะได้รับ ประกอบกับการที่ประวัติศาสตร์ม้งเป็นประวัติศาสตร์ที่เต็มไปด้วยการอพยพ การที่พวกเขาต้องอพยพหนีภัยสงครามอีกครั้งยังทำให้เกิดความหวั่นวิตกว่า วัฒนธรรมประเพณีของม้งจะสูญสิ้นไป พวกเขาจึงจำเป็นต้องถ่ายทอดเรื่องเล่าพร้อมกับรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณีขึ้นมาใหม่ผ่านการเล่าเรื่องด้วย

ในเรื่อง *Trail Through the Midst* หัว วิ มัว ซึ่งเป็นผู้พลัดถิ่นชาวม้ง-ลาวที่ลี้ภัยมาอาศัยอยู่ในอเมริกาเพราะได้รับผลกระทบจากสงครามเวียดนาม และโรลแลนด์ ซึ่งเป็นอาจารย์สอนอยู่มหาวิทยาลัยในรัฐวิสคอนซิน ทั้งสองคนได้ร่วมกันเขียนเรื่องเล่าเรื่องนี้ขึ้น โดยเรื่องเล่าเน้นนำเสนอให้เห็นการสานต่อวัฒนธรรมม้งท่ามกลางอันตรายและความไม่มั่นคงปลอดภัยจากสงครามเวียดนาม โดยนำเสนอผ่านผู้เล่าสรรพนามบุรุษที่ 3 เรื่องเล่าเรื่องนี้นำเสนอประสบการณ์ของคนม้งตั้งแต่ก่อนเกิดสงคราม โดยแสดงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนม้งที่อยู่บนภูเขา ทำไร่นา จากนั้นจึงนำเสนอให้เห็นช่วงเวลาแห่งสงครามที่ทำให้พวกเขาต้องละทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดหลบหนีไปยังที่ต่างๆ

โดยในขณะที่สงครามไปยังอีกหมู่บ้านหนึ่ง พ่อมดหรือหมอผีของหมู่บ้านได้เล่าถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของม้งที่อพยพมาจากจีนหลังจากที่จักรพรรดิฉินเข้าครอบครองอาณาจักรม้งและทำให้คนม้งต้องอพยพมาทางตอนใต้ไปพร้อมกันด้วย ซึ่งการรื้อฟื้นความเป็นมาของม้งนี้สะท้อนให้เห็นการบันทึกประวัติศาสตร์ม้งในสภาวะที่ประวัติศาสตร์และตัวตนของม้งเสี่ยงต่อการสูญสลายอันมาจากการพลัดถิ่น

ใน *Kou Chang's Story* เกา จ้างใช้เรื่องเล่าประเพณีอัตชีวประวัติกิจงานเขียนทางชาติพันธุ์วรรณนาเพื่อบันทึกประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของม้งผสมผสานกับการเล่าเรื่องราวของตนเองและใส่รูปภาพและการบรรยายเรื่องเพียงสั้นๆ โดยนอกเหนือจากประวัติตนเองและครอบครัวแล้ว จ้าง ยังได้ใส่ประวัติศาสตร์ของกลุ่มม้งโดยนำเสนอผ่านรูปภาพ รูปภาพที่มักนำมาใส่คือรูปภาพครอบครัว ภาพการทำพิธีกรรมความเชื่อและการอพยพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตคนม้งที่ผูกพันอยู่กับสามสิ่งนี้ ในส่วนรูปภาพพิธีกรรมความเชื่อนี้ ถูกถ่ายไว้เมื่อตอนที่ต้องอพยพจากค่ายอพยพไปยังอีกค่ายหนึ่ง พวกเขาจัดพิธีกรรมทางจิตวิญญาณเพื่ออวยพรให้สมาชิกในชุมชนมีสุขภาพที่ดี โดยจะมีพ่อมด (Shaman) เป็นผู้ทำพิธีกรรม การให้รายละเอียดกับภาพประเพณีพิธีกรรมนี้สะท้อนให้เห็นการสานต่อวัฒนธรรมทางชาติพันธุ์ในบริบทที่ม้งกำลังเผชิญกับหัวเลี้ยวหัวต่อกับการสูญสิ้นวัฒนธรรมและกลุ่มชาติพันธุ์ เพราะพวกเขาต้องอพยพอีกครั้ง ความจำเป็นอันเร่งด่วนนี้ทำให้จ้างเขียนงานขึ้นในขณะที่อยู่ในค่ายอพยพเพื่อบันทึกและถ่ายทอดประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมให้แก่คนม้งรุ่นหลังและให้สังคมได้รับรู้ถึงการมีตัวตนของกลุ่มคนม้งลาว

อย่างไรก็ดี ข้อมูลส่วนท้ายสุดของเรื่องเล่าของ จ้าง นี้ ค่อนข้างแตกต่างจากข้อมูลส่วนแรกที่เป็นประวัติศาสตร์ของครอบครัวและมีรูปภาพพร้อมการบรรยายประกอบ โดยส่วนท้ายนี้ยังมีข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์อันเป็นประวัติศาสตร์ของม้งในลาว ซึ่งเขียนแบบเรียงลำดับวิวัฒนาการตามช่วงเวลาด้วย (Chronology of Contemporary of Laos) โดยเขียนอธิบายว่าม้งมีความเป็นมาอย่างไร โดยในส่วนท้ายนี้จะเป็นการอธิบายความเพิ่มเติมจากผู้แต่งร่วมคือ ปินเกล (Pinkel) ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะและนักเขียนบทความในสื่อสิ่งพิมพ์ชาวอเมริกัน ปินเกลคือคนที่เข้ามาเก็บข้อมูลในค่ายอพยพ ขณะนั้นจ้างรับหน้าที่เป็นไกด์นำชม จ้าง ยังฝากเรื่องเล่าของเขากับปินเกลให้ไปตีพิมพ์ยังอเมริกาด้วย เป็นที่น่าสังเกตว่า การเขียนประวัติศาสตร์ของปินเกลนี้ เป็นการช่วยผู้อ่านตะวันตกอ่านทำความเข้าใจและรับรู้ประวัติศาสตร์จากงานเขียนอันเป็นแบบฉบับของ จ้าง ที่ต่างจากขนบการเขียนแบบตะวันตกและต่างจากกรอบการรับรู้เรื่องประวัติศาสตร์แบบกระแสหลัก ขณะเดียวกันก็สะท้อนตัวตนของปินเกลในแบบนักเขียนกระแสหลักชาวตะวันตกที่มุ่งนำเสนอเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในแบบวิวัฒนาการแบบเรียงลำดับเวลาและแยกจากงานเขียนประเพณี

อื่นเป็นเอกเทศ โดยหลังจากปีนเกลเขียนประวัติศาสตร์ตามลำดับเวลาแล้วปีนเกลยังใส่รายงานบรรณานุกรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นรูปแบบการสร้างประวัติศาสตร์ที่ต้องใช้อ้างอิงซึ่งเป็นรูปแบบตามขนบของนักเขียนกระแสหลักตะวันตกด้วย ส่วนประวัติศาสตร์ที่เล่าโดยจ้านนั้นไม่ได้เน้นการอ้างอิงเพราะประวัติศาสตร์สร้างจากฐานของประสบการณ์ของตนและชุมชนม้งเอง

หลังจากปีนเกลใส่ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ของม้ง-ลาวแล้ว ยังถ่ายภาพผ้าปักของคนม้งที่นิยมถ่ายทอดประวัติศาสตร์ของตนผ่านการปักผ้าเป็นรูปคนม้งตามเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ใส่ไว้ท้ายเรื่องด้วย ซึ่งผ้าปักผืนนี้เป็นการนำเสนอเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ของม้งเกี่ยวกับสงครามและการอพยพจากลาวมายังฝั่งไทยซึ่งต่างไปจากขนบการเขียนประวัติศาสตร์ของกระแสหลักที่นิยมบอกเล่าประวัติศาสตร์ผ่านตัวอักษร ในส่วนนี้ปีนเกล อธิบายประกอบว่าเป็นเหตุการณ์อะไร โดยบรรยายไปที่ละภาพ ซึ่งยังคงมีลักษณะการอธิบายตามกรอบการรับรู้แบบตะวันตก โดยปีนเกลกล่าวว่าเขาซื้อผ้าปักนี้จากงานๆ หนึ่งในเมืองมาริน เคาน์ตี (Marin County) การนำเสนอประวัติศาสตร์ในช่วงต้นกับช่วงท้ายจึงมีความแตกต่างกันตามบริบทและตัวตนของผู้เขียน

เรื่อง *The Latehomecomer* หยางได้เขียนเรื่องเล่าของเธอผ่านงานประเภทยัตวิประวัติที่ผสมกับงานเขียนทางวัฒนธรรมด้วยเช่นกัน สำหรับ หยาง การเขียนเรื่องเล่าเป็นไปเพื่อแสวงหาอัตลักษณ์และสานต่อวัฒนธรรมม้งในบริบทของคนพลัดถิ่นรุ่นที่อพยพมายังประเทศที่ 3 ตั้งแต่ยังเด็กและเติบโตในประเทศที่สาม โดยเธอไม่มีความรู้และประสบการณ์เหมือนคนรุ่นพ่อแม่ปู่ย่าตายายขณะอยู่ในลาว เธอต้องมาอยู่ค่ายอพยพในฝั่งประเทศไทยและลี้ภัยไปยังประเทศที่ 3 ความสับสนระหว่างวัฒนธรรมม้งกับวัฒนธรรมอเมริกันที่เธออพยพมาอยู่นี้ ทำให้เกิดความสงสัยในอัตลักษณ์ของเธอเอง หยางจึงเขียนเรื่องเล่าเพื่อสืบค้นอัตลักษณ์ผ่านการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมม้งไปในขณะเดียวกัน ซึ่งทำให้เธอค้นพบว่าเธอคือม้ง-อเมริกัน และต้องการให้อเมริกาเป็นบ้านของเธอ อันเป็นการสานต่อความปรารถนาของบรรพบุรุษ ที่ต้องการให้ม้งมีพื้นที่หยั่งราก ไม่ต้องเดินทางอพยพอีก

เรื่องเล่าของหยางยังผสมกลิ่นอายของความเป็นนวนิยายด้วย โดยการผสมรูปแบบนวนิยายเป็นเพราะเธอไม่มีประสบการณ์ในลาวร่วมกับบรรพบุรุษ ซึ่งมีผลต่อความเข้าใจอัตลักษณ์ หยางจึงต้องสร้างเรื่องราวของบรรพบุรุษเพื่อสืบค้นอัตลักษณ์ของเธอ การใช้รูปแบบนวนิยายทำให้หยางสามารถแต่งแต้มและเติมเต็มประสบการณ์ของคนรุ่นพ่อแม่ปู่ย่าที่อยู่ในลาวที่ขาดหายไปได้ หยางใช้จินตนาการแบบนวนิยายผสมผสานกับการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมจากพ่อแม่เพื่อแต่งเติมเรื่องราวของบรรพบุรุษในลาวเพื่อทำให้เธอเข้าใจความเป็นมาของเธอมากยิ่งขึ้น การเล่าประสบการณ์ชีวิต

โดยผสมกับเรื่องเล่าอัตชีวประวัติศาสตร์และเรื่องเล่าชุมชนและนวนิยายนี้ สะท้อนให้เห็นการ กระบวนการการสืบค้นอัตลักษณ์ของเธอได้อย่างดี

เรื่องเล่าของนักเขียนเวียดนามพลัดถิ่น อย่างเช่นเรื่อง *หลิวคักดีลีทรี* เอลเลียต ใช้งาน เขียนประเภทอัตชีวประวัติผสมกับรูปแบบงานเขียนทางประวัติศาสตร์ เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวของตน และครอบครัวและนำเสนอประวัติศาสตร์ของเวียดนามไปในขณะเดียวกัน โดยรูปแบบการเขียน ประเภทนี้ทำให้ประวัติศาสตร์ของเวียดนามถูกนำเสนอในมิติใหม่ โดยปกติแล้วงานเขียนทาง ประวัติศาสตร์ของนักประวัติศาสตร์กระแสหลักตะวันตกมักต้องใช้อ้างอิงจากเอกสารตำรา แต่ สำหรับงานเขียนของเอลเลียต เธอเขียนประวัติศาสตร์ผ่านความทรงจำและการเชื่อมโยง ประสบการณ์ของตนและสมาชิกในครอบครัว รวมถึงการศึกษาข้อมูลทางเอกสาร เพื่อก่อรูปเรื่อง เล่าทางประวัติศาสตร์ขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อให้ประวัติศาสตร์ของเวียดนามอยู่ในหน้าประวัติศาสตร์ ของโลก มิใช่มีแต่เพียงประวัติศาสตร์ของอเมริกาหรือฝรั่งเศสที่เป็นคู่สงครามกับเวียดนามเท่านั้น ความไร้ซึ่งตัวตนทางประวัติศาสตร์หรือการถูกลดทอนตัวตนไปเพียงองค์ประกอบของเรื่องเล่า กระแสหลักนั้น ทำให้เอลเลียตต้องเขียนเรื่องเล่าขึ้น โดยรูปแบบอัตชีวประวัติกึ่งประวัติศาสตร์นี้ สามารถตอบสนองความต้องการนำเสนอประวัติศาสตร์ของเวียดนามได้อย่างดี

ใน *หลิวคักดีลีทรี* เอลเลียตรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ครอบครัวกับประวัติศาสตร์ของประเทศ โดยใช้ประวัติศาสตร์ครอบครัวผูกเรื่องเข้ากับประวัติศาสตร์ของประเทศ เอลเลียตกล่าวถึงความ เป็นมาของครอบครัวในยุคก่อนฝรั่งเศสเข้ามา โดยเป็นยุคของวัฒนธรรมจีน จากนั้นจึงกล่าวถึงการ เข้ามาของฝรั่งเศส ญี่ปุ่น อเมริกา จนถึงสงครามต่อต้านอเมริกา ซึ่งเป็นสาเหตุให้เธอย้ายไปอาศัย ยังอเมริกา เอลเลียตรื้อฟื้นเรื่องราวอย่างละเอียดผ่านการเล่าชีวิตประจำวันของสมาชิกในครอบครัว แต่ละรุ่น ซึ่งเป็นภาพแทนความเคลื่อนไหวทางประวัติศาสตร์ของเวียดนาม การนำเสนอดังกล่าว ไม่เพียงทำให้เห็นประวัติศาสตร์ชาติแล้ว แต่ยังช่วยให้เข้าใจความเป็นมาของบรรพบุรุษ ซึ่งช่วยให้ รู้สึกถึงการมีรากและไม่โดดเดี่ยวผ่านการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ครอบครัวและการตระหนักถึงความ เป็นกลุ่มก้อนในบริบทพลัดถิ่น

ในเรื่อง *หลิวคักดีลีทรี* เอลเลียต ยังนำเสนอความมีตัวตนของคนเวียดนามผ่านการรื้อ ฟื้นตำนานมาเล่าประกอบด้วย โดยเธอเปิดเรื่องเล่าด้วยตำนานเรื่องหลิวคักดีลีทรีเพื่อเปรียบเทียบ ให้เห็นอัตลักษณ์ของคนเวียดนามพลัดถิ่นที่อดทนและฝ่าฟันอุปสรรคจากยุคสมัยต่างๆ ตั้งแต่อาณานิคม ยุคสงครามจนถึงปัจจุบันและได้ดำรงชีวิตได้ดั้งเดิมดังเช่นพระราชบุตรที่ล้มป่วยและฟื้นขึ้นมา ใหม่ได้

นานมาแล้ว พระราชบุตรในกษัตริย์องค์หนึ่งล้มป่วยและสิ้นสติลง ผู้ทรง
 ศิลท่านหนึ่งจากอินเดียจึงหักกิ่งจากต้นหลิวเอียง นำไปจุ่มน้ำ แล้วประพรมน้ำนั้น
 ที่วงศ์ชาย ผู้ปล้นฟื้นคืนสติและกลับหายดีดังเดิม นับแต่นั้นมาจึงกล่าวขานกันว่า
 ต้นหลิวเอียงนี้ศักดิ์สิทธิ์ (เอลเลียต, 2545: (13))

ตำนานข้างต้นยังคล้ายกับคำกล่าวของเอลเลียตในบทอาถรรพ์ทกก่อนเข้าสู่เนื้อเรื่องที
 สะท้อนนัยยะเรื่องการฝ่าฟันอุปสรรคของคนเวียดนามอันสอดคล้องกับตำนานหลิวศักดิ์สิทธิ์
 “ข้าพเจ้ารู้สึกปลาบปลื้มใจที่ชาวสกุลเอียง และประชาชนเวียดนามรอดชีวิตผ่านความโกลาหลมาได้
 เขาเหล่านั้นพากันลู่ไปตามลมแต่ยังคงอยู่ได้โดยไม่หักโค่นลง เฉกเช่นต้นหลิวฉะนั้น” (2545: (17))
 การนำตำนานเข้ามาประกอบการเล่าเรื่องนี้เป็นกรนำเสนอประวัติศาสตร์ในอีกรูปแบบหนึ่ง

การนำเสนอเรื่องเล่าบาดแผลไม่ใช่เป็นสิ่งที่นำเสนอผ่านภาษาได้โดยง่ายหรือสามารถ
 นำเสนอผ่านงานเขียนประเภทใดประเภทหนึ่งได้อย่างเป็นเอกเทศ ผู้เขียนจำเป็นต้องใช้รูปแบบ
 การเขียนแบบผสมผสานเพื่อให้สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ของตนได้ งานเขียนของผู้รอดชีวิต
 จึงมีรูปแบบที่หลากหลาย โดยขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละคน เรื่องเล่าของ
 ผู้รอดชีวิตยังเผยให้เห็นภาวะของผู้กระทำการมิใช่ตอกย้ำความเป็นผู้ยอมจำนนหรือเหยื่อเพียงอย่าง
 เดียว ดังจะเห็นว่าเรื่องเล่าจำนวนมากนำเสนอตัวตนของผู้รอดชีวิตในแบบที่ต่อสู้กับชะตาชีวิตและ
 ยังมีความชาญฉลาดในการเอาตัวรอด พวกเขาได้ใช้เรื่องเล่าเพื่อแสวงหาอัตลักษณ์ สร้าง “บ้าน”
 เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมและเยียวยาจิตวิญญาณ ตลอดจนสานต่อสายสัมพันธ์ครอบครัว
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ต้องพลัดถิ่นมาอาศัยยังประเทศที่สามทำให้ผู้พลัดถิ่นประสบกับสภาวะ
 ความต่างทางวัฒนธรรมและความทรงจำบาดแผลยังคงตามหลอกหลอน ผู้พลัดถิ่นจึงต้องกลับไป
 ทบทวนความทรงจำบาดแผลเพื่อชำระสะสางและสานต่ออดีตนั้นเข้ากับบริบทในปัจจุบัน ทั้งนี้
 เพื่อให้ตนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมใหม่ได้ เรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลจึงเป็นปฏิบัติการทาง
 ภาษารูปแบบหนึ่งที่มีความสำคัญกับผู้พลัดถิ่นอย่างยิ่ง

บทที่ 4

เรื่องเล่าครอบครัวกับความทรงจำบาดแผลและความหมายของ “บ้าน”

งานเขียนของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาว ที่ใช้ศึกษา นำเสนอให้เห็นความสำคัญของการรื้อฟื้นความทรงจำเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวและ “บ้าน” แม้ว่าจะเป็นความทรงจำบาดแผลหรือการเล่าเหตุการณ์ที่ตนไม่ได้มีประสบการณ์ก็ตาม และยังมีการสร้างสรรค์ตัดแปลงและตีความความทรงจำนั้นด้วย ในเรื่องเล่าของนักเขียนเวียดนาม เรื่อง *หลิวคักดีลีตี* ผู้เขียนรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ของบรรพบุรุษตั้งแต่รุ่นคุณทวดซึ่งเธอยังไม่เกิด เพื่อทำความเข้าใจความเป็นมาและเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างอัตลักษณ์ของเธอ ส่วนเรื่อง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* เป็นเรื่องเล่าที่ช่วยประสานรอยต่อทางประวัติศาสตร์ระหว่างคนรุ่นสงครามกับหลังสงคราม ผู้เขียนเขียนเรื่องโดยการผสมผสานประสบการณ์และจินตนาการเข้าไว้ด้วยกันจนเรื่องออกมาคล้ายกับนวนิยาย เรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่น ผู้เขียนใช้จินตนาการในการสร้างสรรค์เรื่องเล่าเพื่อเชื่อมต่อกับอัตลักษณ์ที่ขาดช่วงไปในยุคเขมรแดง และเชื่อมต่อสายสัมพันธ์ครอบครัวอันนำไปสู่การเยียวยาและใช้เป็นหลักฐานในการเรียกร้องความเป็นธรรม ส่วนเรื่องเล่าของนักเขียนม้งลาวพลัดถิ่น เช่น *The Latehomecomer* ผู้เขียนอ่านตีความและทำความเข้าใจประสบการณ์และความทรงจำของบรรพบุรุษเพื่อสานต่อความปรารถนาในการแสวงหา “บ้าน” ขณะเดียวกันก็ใช้งานเขียนเพื่อบันทึกประวัติศาสตร์ชุมชนในสถานการณ์ที่ชุมชนกำลังล่มสลายจากการอพยพหนีภัยสงคราม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การทำความเข้าใจประสบการณ์และความทรงจำไม่เพียงทำให้ผู้เขียนสานต่อช่องว่างระหว่างประสบการณ์ของสมาชิกแต่ละรุ่นเท่านั้น แต่ยังทำให้เห็นความหมายของสิ่งต่างๆ ในมิติอื่นที่ผู้เขียนเสนอไว้ในเรื่องเล่าพลัดถิ่นด้วย โดยประเด็นสำคัญที่สะท้อนจากร่องเล่าของนักเขียนพลัดถิ่นคือการนิยามความหมายของ “บ้าน” วรรณกรรมทั้ง 3 กลุ่ม สะท้อนการนิยามความหมายของบ้านที่หลากหลาย ไม่ใช่บ้านที่ผูกติดกับรากทางภูมิศาสตร์เพียงรูปแบบเดียว และยังสะท้อนกระบวนการสร้างประวัติศาสตร์ชุมชนในบริบทของการพลัดถิ่นจากการผูกเรื่องด้วย

ใน *Cultural Identity and Diaspora* สจิวต์ ฮอลล์ (Stuart Hall) นักวัฒนธรรมศึกษากล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนพลัดถิ่นกับแหล่งกำเนิดในลักษณะที่ไม่มีการกลับบ้านใดที่สมบูรณ์แบบหรือคนพลัดถิ่นไม่สามารถกลับไปค้นพบความจริงแท้ของบ้าน ณ แหล่งกำเนิดได้ อย่างไรก็ตามอดีตยังคงส่งเสียงถึงเรา แต่ต่างรูปแบบไปจากเดิมเพราะความสัมพันธ์ระหว่างเรากับอดีตเกิดขึ้นหลังจากการแตกหักแล้ว อดีตจึงมักถูกสร้างผ่านความทรงจำ ความเป็นนิยาย เรื่องเล่าและตำนาน

“The past continues to speak to us. But it no longer addresses us as a simple, factual ‘past’, since our relation to it, like the child’s relation to the mother, is always-already ‘after the break’. It is always constructed through memory, fantasy, narrative and myth” (Hall, 2002: 53). จากคำกล่าวของฮอลล์ นอกจากจะสะท้อนความสัมพันธ์ที่แตกหักของคนพลัดถิ่นกับแหล่งกำเนิดแล้ว ในอีกด้านหนึ่งก็สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนพลัดถิ่นกับแหล่งกำเนิด กล่าวคือ การกลับไปหารากยังคงมีความสำคัญ เพราะสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ หากแต่การกลับไปโดยความหวังว่าจะพบความจริงแท้ของบ้านในรูปแบบเดิมนั้นเป็นไปได้

สำหรับคนพลัดถิ่น แม้พวกเขาจะจากบ้านมา หากแต่บ้านยังคงมีความสำคัญ เพราะ “บ้าน” เป็นพื้นที่ที่ใช้กำหนดตำแหน่งแห่งที่ให้กับผู้คนในความสัมพันธ์และประสบการณ์ที่แตกต่าง และยังเป็นพื้นที่ที่รองรับต่ออำนาจต่างๆ ประสบการณ์พลัดถิ่นทำให้ผู้พลัดถิ่นจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนมุมมองที่มีบ้าน จากการยึดติดบ้านกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์สู่ “บ้านในจินตนาการ” ซัลมัน รัชดี (Salman Rushdie) นักเขียนชาวอินเดียพลัดถิ่นนำเสนอแนวคิดเรื่องบ้านของคนพลัดถิ่นที่ไม่ยึดติดกับเส้นเขตแดน นั่นคือ “บ้านในจินตนาการ” (Salman Rushdie, 1991: 9-12) กล่าวคือคนพลัดถิ่นสามารถกลับบ้านได้ผ่านวิธีการรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับบ้านและชุมชนผ่านเรื่องเล่า การรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับบ้านเป็นการประมวลผลความทรงจำที่กระจัดกระจายให้เป็นกลุ่มก้อนผ่านการเรียงร้อยด้วยกระบวนการทางภาษา รัชดี กล่าวเปรียบเทียบการรำลึกอดีตเหมือนกับการมองอดีตผ่านแก้วที่แตกเป็นชิ้นๆ ภาพความทรงจำจึงมีช่องคร่อมอันสมบูรณ์ แต่เกิดจากการปะติดปะต่อ เป็นการนำความทรงจำในอดีตมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับปัจจุบัน *“The broken glass is not merely a mirror of nostalgia. It is also, I believe, a useful tool with which to work in the present”* (Rushdie, 1991: 12). คนพลัดถิ่นรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับบ้านเพื่อหล่อเลี้ยงจิตใจให้ไม่ลืมหืมที่ไปที่ไปของตน และเป็นการสืบสานวัฒนธรรมและเรื่องราวของบรรพบุรุษไว้ เรื่องเล่าของคนพลัดถิ่นจึงปรากฏเรื่องราวเกี่ยวกับบ้านและประวัติความเป็นมาของบ้านและชุมชนที่ค่อนข้างละเอียด การให้ความสำคัญกับรายละเอียดของพื้นที่ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นสภาวะพลัดถิ่นและการโหยหาอดีตอันเกิดมาจากความรู้สึกแปลกแยกกับพื้นที่ใหม่

วรรณกรรมของนักเขียนพลัดถิ่นทั้ง 3 กลุ่มนี้ เป็นเรื่องเล่าความทรงจำเกี่ยวกับบ้าน และนำเสนอให้เห็นการปรับเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อบ้าน จากการยึดติดบ้านกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์สู่ “บ้านในจินตนาการ” โดยนักเขียนสามารถกลับบ้านได้ผ่านทางจินตนาการด้วยการรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับบ้าน ซึ่งอาจหมายถึงครอบครัว ชุมชนหรือชาติ แหนบ้านทางภูมิศาสตร์ การรื้อฟื้นเรื่องบ้าน

ปรากฏขึ้นเสมอในวรรณกรรมพลัดถิ่น โดยเป็นการนำอดีตมาสานต่อ สร้างสรรค์และปรับแต่งเพื่อรับใช้กับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน แนวคิดเรื่องบ้านกลายเป็นหัวใจของกลุ่มผู้อพยพ ดังที่ เอลิสันบลันท์ (Alison Blunt) กล่าวไว้ว่า “*Notions of home are central in these migrations.*” (Blunt and Dowling, 2006: 2) การเคลื่อนย้ายนี้ทำให้เกิดกระบวนการการสร้าง “บ้าน” ที่ผูกอยู่กับความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและอัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ในพื้นที่พลัดถิ่นด้วย

นักเขียนพลัดถิ่นทั้ง 3 กลุ่ม รื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับบ้านเพื่อกลับไปทำความเข้าใจอดีตและสานต่อช่องว่างทางประวัติศาสตร์และสายสัมพันธ์ของสมาชิกครอบครัวในแต่ละรุ่นเพื่อให้ดำเนินชีวิตในบริบทปัจจุบันได้ โดยวรรณกรรมทั้ง 3 กลุ่มนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับบ้านไปพร้อมกับการเล่าประสบการณ์ของสมาชิกในครอบครัวอันเป็นโครงเรื่องสำคัญและใช้ในการผูกเรื่องทำให้เห็นความหมายของบ้าน ประวัติศาสตร์และชุมชนในหลายลักษณะ การนำเสนอประเด็นเรื่อง “บ้าน” ทำให้เห็นความหมายของบ้านที่หลากหลาย และต่างจากแนวคิดที่มองบ้านเป็นเพียงวัตถุเพื่อประโยชน์ใช้สอยและแนบติดกับพื้นที่ โดยเรื่องเล่าพลัดถิ่นนำเสนอให้เห็นความหมายของบ้านที่ยึดโยงอยู่กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมอันจำเพาะของแต่ละกลุ่ม โดยเรื่องเล่าของนักเขียนเวียดนามนำเสนอให้เห็นความหมายของบ้านที่ผูกอยู่กับความเป็นชาติและอุดมการณ์ชาตินิยมของคนแต่ละรุ่น ส่วนบ้านของนักเขียนกัมพูชาในเรื่องเล่าผูกติดความหมายของบ้านอยู่กับความเป็นครอบครัว ทั้งนี้เพราะในยุคเขมรแดง ครอบครัวถูกทำลาย การรื้อฟื้นเรื่องเล่าเกี่ยวกับครอบครัวเป็นการช่วยสานต่ออัตลักษณ์และสายสัมพันธ์ครอบครัวระหว่างสมาชิกไว้ ในขณะที่ความหมายของบ้านในเรื่องของนักเขียนเล่าม้ง-ลาวสื่อถึงครอบครัว วัฒนธรรมและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับบริบทการเป็นผู้อพยพที่ไร้พื้นที่ยังราก คนม้งลาวพลัดถิ่นจำเป็นต้องให้ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและครอบครัวในการรักษาอัตลักษณ์ไว้ เรื่องเล่ายังสะท้อนการสานต่อความปรารถนาของบรรพบุรุษในการแสวงหาบ้านซึ่งเป็นภาระของคนรุ่นหลังด้วย

การอ่านตีความความทรงจำยังช่วยให้ผู้เขียนได้สร้างประวัติศาสตร์ขึ้นมาใหม่และทำให้ความเข้าใจต่อเหตุการณ์บาดแผลที่เกิดขึ้นอย่างล่าช้านั้นให้เกิดความต่อเนื่องและเข้าใจได้ เรื่องเล่าบาดแผลของผู้พลัดถิ่นเชื่อมโยงส่วนเสี้ยวต่างๆ ของประวัติศาสตร์ให้กลายเป็นประวัติศาสตร์ในแบบเฉพาะ เรื่องเล่าจึงเป็นทั้งการบันทึกและสร้างสรรค์ประวัติศาสตร์ด้วย ซึ่งการสร้างสรรคประวัติศาสตร์ผ่านเรื่องเล่าปรากฏในวรรณกรรมของนักเขียนทั้ง 3 กลุ่ม หากแต่ต่างกันไปในรายละเอียด โดยนักเขียนเวียดนามสร้างประวัติศาสตร์ชาติผ่านการรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับเหตุการณ์และวิถีชีวิตของสมาชิกในครอบครัว เพื่อช่วยเติมเต็มและฉายภาพประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของชาติเวียดนามต่อสายตาชาวตะวันตก ส่วนเรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชากลายเป็นหลักฐานอัน

มาจากปากของประจักษ์พยานในการเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ผู้สูญเสีย และช่วยเติมเต็มร่องรอยช่องว่างของอดีตที่โหดร้ายที่เกิดขึ้นในยุคเขมรแดง ในขณะที่เรื่องเล่าของนักเขียนม้ง-ลาวพลัดถิ่นถูกใช้เป็นเครื่องมือในการบันทึกประวัติศาสตร์ชุมชนและสร้างสำนึกชุมชนในขณะที่ชุมชนกำลังล่มสลาย อันมาจากภัยสงคราม การอพยพและการไร้บ้าน

บทนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาว เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นกระบวนการเชื่อมต่อและทำความเข้าใจประสบการณ์ที่ขาดช่วงไปของสมาชิกในครอบครัวในแต่ละรุ่น ทั้งรุ่นอพยพและรุ่นที่เกิดและเติบโตในประเทศที่สาม ผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่ถูกใช้เป็นโครงเรื่องหลักและเล่าประสบการณ์ของนักเขียนทั้ง 3 กลุ่ม ผู้วิจัยจะศึกษาเรื่องเล่าครอบครัวกับการรื้อฟื้นความทรงจำบาดแผลและประวัติศาสตร์ของ “บ้าน” ที่สะท้อนให้เห็นความหมายของบ้านในลักษณะที่หลากหลายและขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละกลุ่ม เรื่องเล่ายังสะท้อนให้เห็นความหมายของบ้านที่ไม่ผูกติดกับภูมิศาสตร์เพียงอย่างเดียว และสะท้อนให้เห็นความสำคัญของการรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับครอบครัวและ “บ้าน” ในหลายลักษณะ ทั้งเป็นพื้นที่ช่วยเยียวยาจิตใจ การปล่อยพันธนาการจากอดีตอันเจ็บปวดผ่านการอ่านตีความร่างกายและความเจ็บ

4.1 “บ้าน” กับประวัติศาสตร์ชาติยุคสงครามและการปฏิบัติของนักเขียนเวียดนาม

วรรณกรรมของนักเขียนเวียดนาม ผู้รื้อฟื้นเรื่องราวความทรงจำเกี่ยวกับครอบครัว การผูกเรื่องจากเรื่องเล่าครอบครัวเป็นวิธีการถ่ายทอดประสบการณ์ของผู้เขียน เรื่องเล่าครอบครัวยังนำเสนอประวัติศาสตร์หน้าใหม่ของเวียดนามให้สังคมได้รับทราบ เป็นการเติมเต็มช่องว่างทางประวัติศาสตร์และให้ผู้อ่านได้รู้จักเวียดนามในแง่มุมที่หลากหลาย

วรรณกรรมของนักเขียนเวียดนามที่คัดสรรมาวิจัยนี้มีลักษณะเฉพาะคือมีทั้งวรรณกรรมที่เขียนงานในช่วงสงคราม คือเรื่อง *บันทึกของดั่ง กู๋ย เจิม* วรรณกรรมที่เขียนในช่วงรอยต่อช่วงท้ายสงครามและสันติภาพ คือเรื่อง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* ทั้ง 2 เรื่องนี้ ผู้เขียนเขียนขึ้นในเวียดนาม และวรรณกรรมที่เขียนในต่างประเทศ คือเรื่อง *หลิวคักคัลลีตี* บริบทของการสร้างสรรค์งานเขียนนี้มีความแตกต่างกัน ซึ่งทำให้เห็นการสร้างตัวตนที่มีความแตกต่างกันกันด้วย ดังจะเห็นว่า *บันทึกของดั่ง กู๋ย เจิม* และ *ปวดร้าวแห่งสงคราม* สะท้อนอัตลักษณ์ที่ผูกอยู่กับความเป็นชาติและอุดมการณ์ทางการเมือง ส่วน *หลิวคักคัลลีตี* สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของผู้เขียนที่ผูกอยู่กับวัฒนธรรม ชุมชนและบรรพบุรุษผ่านการสืบค้นและรื้อฟื้นความทรงจำของครอบครัว

ในยุคสงครามเวียดนามซึ่งเป็นช่วงที่เกิดการเรียกร้องให้ชาวเวียดนามเข้าร่วมอุดมการณ์ในการปฏิวัติและขับไล่อเมริกาและพันธมิตรออกไป อันจะนำไปสู่การรวมชาติเวียดนามเหนือและใต้ ในยุคดังกล่าวเป็นยุคที่อุดมการณ์ปฏิวัติแพร่หลายไปทุกท้องถิ่นในเวียดนาม นโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์มุ่งเน้นให้ผู้เข้าร่วมให้เกิดความรู้สึกเสียสละเพื่อชาติและพี่น้องร่วมชาติ วรรณกรรมเรื่อง *บันทึกของดั่ง ฤๅญ เจิม* และ *ปวดร้าวแห่งสงคราม* นำเสนอให้เห็นการเสียสละต่ออุดมการณ์ ขณะเดียวกันก็นำเสนอความขัดแย้งภายในจิตใจอันมาจากความปรารถนาและอารมณ์ความรู้สึกของปัจเจกกับอุดมการณ์ชาติด้วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอุดมการณ์ชาติไม่สามารถเข้ามาครอบงำความคิดจิตใจของผู้เข้าร่วมปฏิวัติได้อย่างเบ็ดเสร็จ เรื่องเล่ายังสะท้อนให้เห็นด้วยว่า อุดมการณ์ชาติเข้ามา มีบทบาทต่อการรับรู้ตัวตน และยังแสดงให้เห็นการรักษาตัวตนในยุคสร้างชาติภายใต้บริบทสงครามด้วย

4.1.1 ชาติพันธุ์ พื้นที่และเพศภายใต้อุดมการณ์ชาติ

บันทึกของดั่ง ฤๅญ เจิม เขียนเล่าเรื่องราวสงครามในขณะที่เกิดสงคราม ในขณะ *ปวดร้าวแห่งสงคราม* นำเสนอประสบการณ์สงครามหลังยุคสงคราม งานเขียนทั้งสองเล่มนี้สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ชาติในการปฏิวัติประเทศและขับไล่อเมริกันของคนเวียดนาม ซึ่งทำให้เห็นจิตสำนึกที่ผูกติดอยู่กับอุดมการณ์ชาติด้วย เนื้อหาของ *บันทึกของดั่ง ฤๅญ เจิม* สะท้อนให้เห็นว่าคนที่เข้าร่วมสงครามและเข้าร่วมกับพรรคเป็นบุคคลที่เสียสละตนเพื่อชาติและควรได้รับการยกย่อง โดยเป็นการทำเพื่ออุดมการณ์การปฏิวัติเวียดนามในยุคสงครามเวียดนามอันเป็นกระแสชาตินิยม ซึ่งกระแสความคิดดังกล่าวแพร่หลายไปในหลายพื้นที่ในเวียดนาม ส่วน *ปวดร้าวแห่งสงคราม* นำเสนอความทรมานของทหารที่เข้าร่วมอุดมการณ์ในช่วงสงครามขับไล่อเมริกัน แม้ว่าจะต้องแลกกับการเสียสละเรื่องส่วนตัวทั้งความรักและครอบครัว

การสร้างอุดมการณ์ชาตินิยมมักทำผ่านการสร้างสำนึกของความเป็นคนกลุ่มเดียวกัน โดยอ้างอิงมาจากรากทางชาติพันธุ์ และการสร้างมายาคติเรื่องการอุทิศตนเพื่อชาติและอุดมการณ์ โดยมักผูกมายาคติดังกล่าวกับอาณาเขตหรือพื้นที่ ความเป็นชาติจึงเกี่ยวข้องกับการสร้างความรู้สึกร่วมและการจินตนาการร่วมกัน ใน *ชุมชนจินตกรรม* เบเนดิกต์ แอนเดอร์สัน (Benedict Anderson, 2006) ได้กล่าวถึงชาติในฐานะสิ่งที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นจากจินตนาการ โดยชาติคือชุมชนจินตกรรมทางการเมืองประเภทหนึ่ง แอนเดอร์สัน กล่าวว่า “ชาติถูกจินตกรรมขึ้นก็เพราะว่าสมาชิกของชาติที่แม้จะเล็กที่สุดก็ตาม แม้จะไม่เคยรู้จักเพื่อนสมาชิกร่วมชาติทั้งหมดของตน ไม่เคยพบเห็น

พวกเขาเหล่านั้นทั้งหมด หรือไม่เคยแม้กระทั่งได้ยินชื่อเสียงเรียงนามพวกเขาเหล่านั้นก็ตาม กระนั้นจิตใจของแต่ละคนก็มีภาพพจน์ของความเป็นชุมชนร่วม” (แอนเดอร์สัน, 2552: 10) แนวคิดของแอนเดอร์สันทำให้เห็นชาติในลักษณะประดิษฐกรรม เป็นเรื่องของกลุ่มผู้คนที่มียากทางวัฒนธรรมเหมือนกัน มีภาษาเดียวกันหรือมีความทรงจำร่วมกันได้ร่วมกันสร้างชุมชนจินตกรรมและสถาปนาความเป็นชาติขึ้น ชุมชนที่ถูกจินตกรรมขึ้นนี้จึงสะท้อนให้เห็นการมีพื้นที่และมีความเป็นชุมชน (Community)

บันทึกของดั่ง ฤๅญ์ เจิม เป็นงานที่สะท้อนให้เห็นการสร้างชาติของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามที่อาศัยการปลุกจิตสำนึกต่ออุดมการณ์ในเรื่องการรวมชาติและรวมพี่น้องระหว่างภาคเหนือและภาคใต้ดังจะเห็นว่า ใน *บันทึกของดั่ง ฤๅญ์ เจิม* ผู้เขียนมักพรรณนาเรื่องสงครามไปพร้อมกับการโยกหาความเป็นพี่เป็นน้องระหว่างคนเวียดนามเขตเหนือและใต้อยู่เสมอ ความเป็นชาติในเวียดนามที่ถูกประดิษฐ์ขึ้นนั้น ยังสร้างผ่านการนิยามกลุ่มคนกลุ่มอื่นให้มีความเป็นอื่นและต้องออกจากพื้นที่ ดังเช่นกลุ่มคนต่างชาติหรือคนที่เข้ามายึดครองประเทศอย่างเช่นฝรั่งเศสหรืออเมริกา การสร้างความเป็นพวกเรากับความเป็นพวกเขาจึงดำเนินไปพร้อมกันกับการสร้างความเป็นชาติเวียดนาม การสร้างอุดมการณ์ชาติดังกล่าวได้รับการตอบรับอย่างดี มีนักศึกษาและชาวบ้านที่เข้าร่วมกับการปฏิวัตินี้จำนวนมาก แม้กระทั่งดั่ง ฤๅญ์ เจิมซึ่งเป็นแพทย์จบใหม่ก็ยังเข้าร่วมกับการปฏิวัติและได้เป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ที่ก่อตั้งโดยโฮจิมินห์

บันทึกของดั่ง ฤๅญ์ เจิม สะท้อนรูปแบบการสร้างจิตสำนึกอุดมการณ์ชาติที่ผูกอยู่กับมายาคติเรื่องพื้นที่และผู้คนในแบบยึดติดผู้คนเข้ากับพื้นที่อย่างตายตัว โดยสร้างความรู้สึถึงความเป็นเครือญาติอันมาจากชาติพันธุ์ ความทรงจำร่วมทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ทำให้เกิดความภักดีต่อชาติ ซึ่งเป็นมายาคติในการประกอบสร้างความเป็นชาติที่มาจากความเป็นชาติพันธุ์ ดังที่กาเบรียล เชฟเฟอร์ (Gabriel Sheffer) กล่าวถึงการสร้างความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านมายาคติทางสายเลือดและประวัติศาสตร์ของกลุ่มคนพลัดถิ่นที่นำไปสู่ความจงรักภักดีต่อชาติและการสร้างอัตลักษณ์ผ่านมายาคติเหล่านี้

Furthermore, in most cases, those who maintain that sense of belonging to the same ethno-national family believe that they have common ancestors, that the same blood runs in their veins (...) ,and that they owe a degree of loyalty to their nation, and especially to that segment of the nation that resides in the homeland. In other

words, the identities of those groups are based on primordial, instrumental, and mythical/psychological elements.(Sheffer, 2003:11)

บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม นำเสนอเรื่องราวสงครามมักเชื่อมโยงถึงพื้นที่ภาคเหนือและภาคใต้ที่ยังคงถูกแบ่งแยกและผู้คนที่ยังอาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น แท้จริงแล้วเป็นดังครอบครัวที่ยังไม่ได้รับความสุขอย่างสมบูรณ์ซึ่งสะท้อนอุดมการณ์ชาตินิยม

ภาคเหนือได้รับสันติภาพแล้ว เสียงระเบิดได้หยุดลงแล้วที่ภาคเหนืออันเป็นที่รักของเรา ภาคเหนือจำ เวลานี้ความสุขได้เปล่งประกายอยู่บนรอยยิ้มของคนจำนวน ๑๖ ล้านคน แต่ภายใต้รอยยิ้มนั้นก็ได้อ่อนความโศกเศร้าไว้ด้วย เพราะภาคใตียังคงมีสงคราม ยังคงได้ยินเสียงระเบิดพ่อแม่และญาติๆ ทางภาคเหนือไม่สามารถลืมภาคใต้และลืมฉันได้ แม้ในวันแห่งความสุขเช่นนี้ แต่จงมีความสุขเถอะ แม้ความสุขนั้นยังไม่สมบูรณ์ก็ตาม (*ดั่ง ฤๅ เจิม*, 2549: 97)

คำกล่าวข้างต้นสะท้อนการสร้างจิตสำนึกทางอุดมการณ์ที่ผูกติดอยู่กับพื้นที่และคน โดยมองว่าพื้นที่ทั้งเวียดนามเหนือและใต้เป็นพื้นที่เดียวกัน คนภาคเหนือและคนภาคใต้คือคนกลุ่มเดียวกัน โดยการนิยามสะท้อนอิทธิพลทางความคิดจากรากทางชาติพันธุ์ของคนเวียดนามเหนือและใต้ที่มองว่าเป็นเครือญาติ เป็นพวกพ้องและถูกมองว่ามีประวัติศาสตร์ร่วมกัน การให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงพื้นที่กับผู้คน ยังถูกสร้างขึ้นมาพร้อมกับการสร้างความเข้าใจเรื่องพื้นที่ต่อสมาชิกพรรคในแง่มุมที่ว่าพื้นที่นั้นเป็นส่วนหนึ่งของตนและเป็นสมบัติของส่วนรวมของชาติ การนิยามพื้นที่ในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกในความยึดมั่นต่ออุดมการณ์ชาติเวียดนาม *บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม* จึงมักกล่าวถึงอาณาบริเวณหรือขอบเขตเหนือใต้สัมพันธ์กับอุดมการณ์ชาติอยู่เสมอและเป็นเรื่องและผู้เขียนกล่าวถึงตลอดทั้งเรื่อง

การสร้างจิตสำนึกต่ออุดมการณ์ชาติสะท้อนการครอบงำความคิดความรู้สึกให้ผูกติดอยู่กับพื้นที่ ซึ่งการผูกติดความรู้สึกกับพื้นที่ทำให้มุมมองที่มีต่อพื้นที่เปลี่ยนไปด้วย ดังที่ *ดั่ง ฤๅ เจิม* เปรียบเทียบสงครามทางภาคใต้อย่างไม่จบสิ้นกับดอกไม้สงคราม โดยอุดมการณ์ทำให้เธอปรับเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อพื้นที่ว่าเป็นดังสวนดอกไม้แม้ว่าแท้จริงจะเป็นสนามรบก็ตาม

ที่ภาคใต้มีแต่ดอกไม้สงครามและดอกไม้วีรชนเท่านั้นที่กำลังแบ่งบาน แต่ดอกไม้เหล่านั้นทำมาจากเลือดเนื้อ โครงกระดูกและช่วงวัยเยาว์ของผู้คนจำนวนมาก *ฤๅ*

เอย เจ้ากำลังอยู่ที่ภาคใต้ อยู่ในสวนดอกไม้นี้ หัวใจเจ้าเต็มไปด้วยความโศกเศร้า แต่ก็รู้สึกชื่นชมและภาคภูมิใจที่เห็นดอกไม้เหล่านั้นร่วงหล่น เมื่อก่อนนี่ฉันเคยรักดอกไม้ เดียวนี้ฉันก็ยังรักดอกไม้ แต่เมื่อเติบโตขึ้น ฉันก็ยังเข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับความงามของดอกไม้และความรักดอกไม้ยิ่งนับวันยิ่งเพิ่มขึ้นทวีคูณ เพราะมันเป็นความรัก ความเคียดแค้นและความภาคภูมิใจของคนเวียดนาม (เจ้าเองก็เป็นดอกไม้งามดอกหนึ่งมิใช่หรือ?) (ดั่ง ฤๅ เจิม, 2549: 95)

คำกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นความคิดความรู้สึกที่ผูกติดอยู่กับอุดมการณ์ชาติที่ต้องปฏิเสธความมีชีวิต และต้องยอมรับความตายอันเป็นเกียรติที่สมภาคภูมิกับความเป็นนักปฏิวัติ การเปรียบเทียบการเสียสละของคนในภาคใต้ว่าเป็นดอกไม้สงครามและดอกไม้วีรชนยังสะท้อนมุมมองที่มีต่ออุดมการณ์ชาติว่าเป็นสิ่งสวยงาม เป็นสิ่งที่ควรเสียสละและเป็นสิ่งที่สูงส่งที่ควรภูมิใจแม้ว่าจะแลกมาด้วยเลือดเนื้อก็ตาม

บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม ยังสะท้อนให้เห็นว่า อุดมการณ์ชาตินั้นถูกสร้างผ่านมายาคติที่เกี่ยวกับเพศโดยให้ความสำคัญกับความเป็นชายและหล่อหลอมให้ผู้ร่วมการปฏิวัติมีความเป็นชาย ดังจะเห็นจากใน *บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม* ที่กล่าวถึงลักษณะของการเป็นนักปฏิวัติที่ดีนั้นจะต้องเป็นผู้แข็งแกร่ง กล่าวหาว่า ไม่คิดถึงอารมณ์ความรู้สึกส่วนตัวในแบบผู้หญิง แม้กระทั่งผู้เป็นแม่ก็ควรจะเป็นแม่ในแบบนักปฏิวัติคือส่งเสริมให้ลูกเข้าร่วมสงครามโดยไม่ลังเล ลักษณะเช่นนี้สะท้อนให้เห็นว่า อุดมการณ์ชาติถูกสถาปนาในรูปแบบของความเป็นชาย ดังจะเห็นได้จากที่ ดั่ง ฤๅ เจิม กล่าวถึงนวนิยายเรื่อง *เหยื่ออธรรม* (Les Miserable) ของวิกเตอร์ อูโก โดยเธอกล่าวว่าเธอเป็นเหมือนตัวละครชายชราที่ให้ความรักเลี้ยงดูหญิงสาวซึ่งเป็นกำพร้าจนเติบโตขึ้นมา แต่สุดท้ายหญิงสาวคนนั้นก็มีชีวิตเป็นของตัวเอง ดั่ง ฤๅ เจิมได้วิพากษ์การกระทำของหญิงคนนั้นว่าไม่ควรเอาแบบอย่างและอย่าเห็นแก่ตัว อย่าทำอย่างตัวละครในนวนิยาย

ฉันเข้าใจความรู้สึกของตัวเอง เหมือนกับตัวละครในนวนิยายของเรื่องเหยื่ออธรรม (Les Miserable) ของวิกเตอร์ อูโกเป็นความรู้สึกของพ่อที่มีต่อลูก ความรู้สึกของชีวิต ฉันไม่ได้เหงาและโดดเดี่ยวเหมือนหญิงสาวในเรื่อง แต่ฉันมีบางส่วนคล้ายกับชายชราคนนั้น พวกเขาเหมือนกับโคเซ็ท หญิงสาวผู้กำพร้าในเรื่อง ซึ่งเติบโตมากับความรักอันยิ่งใหญ่ของชายชราผู้นั้น ถึงเธอจะรักชายชราผู้นั้นแต่เธอก็มีชีวิตเป็นของตัวเอง แต่ฤๅเอย จงอย่าเป็นอย่างตัวละครในเรื่องเลย ชีวิตได้ต้อนรับฤๅด้วยความรักที่อบอุ่น และประคับประคองฤๅให้ก้าวต่อไปและเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เจ้า

มีคนมากมายมอบความรักให้แก่เจ้า ดังนั้น เจ้าอย่าเห็นแก่ตัว อย่าทำอย่างตัวละคร
ในนวนิยาย จงพิสูจน์ให้เห็นว่าเจ้ามีความคิดเป็นของตัวเองในทุกเรื่อง (ดั่ง ฤๅญ์ เจ็ม,
2549: 276)

คำกล่าวของผู้เขียน สะท้อนให้เห็นการสร้างจิตสำนึกต่ออุดมการณ์ชาติที่แฝงไว้ด้วยมายาคติทาง
เพศ ซึ่งผู้เขียนเชื่อมโยงตนกับชายชราที่เป็นดังพ่อของหญิงสาวกำพร้า ภาพของชายชรา นั้นเป็น
ภาพแทนของผู้ที่เสียสละและผู้มอบความรักอันยิ่งใหญ่ ซึ่งอาจตีความได้ว่าหมายถึงนักปฏิวัติที่ยอม
อุทิศตนเพื่อชาติ ส่วนภาพของหญิงสาวเป็นภาพของผู้ที่เนรคุณผู้มีพระคุณ ซึ่งอาจหมายถึงผู้ที่ทรยศ
ชาติหรือประพฤติตัวไม่เหมาะสม การถูกหล่อหลอมจิตสำนึกของปัจเจกโดยอุดมการณ์ชาติจึงทำให้
ผู้เขียนกล่าวว่า เธอมีบางส่วนเหมือนกับชายชรา และเธอจะไม่เป็นอย่างหญิงสาวกำพร้าที่เนรคุณ
ชายชรา นั้น ซึ่งอาจเปรียบได้ว่าผู้เขียนจะรัก เทิดทูนและไม่เนรคุณชาติ การอ่านตีความนวนิยาย
เรื่องดังกล่าวของผู้เขียนจึงสะท้อนการครอบงำจิตสำนึกของปัจเจกโดยอุดมการณ์ชาติผ่านมายาคติ
เรื่องเพศ

อุดมการณ์ชาติที่ถูกสร้างผ่านความเป็นชายยังถูกนำเสนอในเรื่อง *ปวดร้าวแห่ง
สงคราม* เช่นกัน ดังจะเห็นได้จากบทสนทนาระหว่างเกียนกับแม่ โดยแม่ของเกียนเป็นบุคคลหนึ่งที่
เข้าร่วมกับพรรค แม่ของเกียนปลุกฝังให้เกียนเข้าร่วมพรรคเพื่อจะได้มีความเป็นชายอย่างแท้จริง
“ลูกเป็นคนรุ่นบุกเบิกยุคสมัย วันหนึ่งลูกจะต้องเป็นสมาชิกพรรคสันนิบาตเยาวชน แล้วลูกจะเติบโต
เป็นลูกผู้ชายอย่างแท้จริง เพราะฉะนั้นขอให้ลูกทำจิตใจให้เข้มแข็งและกล้าหาญ” (ปวดร้าวแห่ง
สงคราม, 2549: 146) คำพูดของแม่เกียนสะท้อนให้เห็นว่าความเป็นลูกผู้ชายถูกสร้างผ่าน
อุดมการณ์ โดยความเป็นชายที่สมบูรณ์คือการเข้าร่วมกับพรรคและต้องเข้มแข็งกล้าหาญ ซึ่ง
ลักษณะดังกล่าวเป็นลักษณะของแม่ของเกียนที่มีความเข้มแข็งแกร่ง กล้าหาญ ต่างจากพ่อที่อ่อนแอจน
สุดท้ายต้องขังตัวเองอยู่ในห้องเพียงลำพังและเสียชีวิตอย่างเดี่ยวตาย ความตายของพ่อจึงเป็นภาพ
แทนบทลงโทษผู้ที่มีจิตสำนึกไม่สอดคล้องกับอุดมการณ์ชาติ

4.1.2 อุดมการณ์ชาติในปริณทณส่วนตัว

ใน *บันทึกของดั่ง ฤๅญ์ เจ็ม* สะท้อนให้เห็นว่าอุดมการณ์ชาติเข้าไปควบคุม
ตรวจสอบความคิดจิตใจของผู้ร่วมขบวนการด้วย ดังจะเห็นว่า ผู้เขียนเขียนเนื้อหาเกี่ยวกับพรรค
ความยินดีที่ได้เข้าเป็นสมาชิกพรรค การเข้าประชุมพรรค การเขียนเตือนใจเกี่ยวกับกฎระเบียบของ
พรรค หรือเขียนบรรยายความเสียดายที่เสียโอกาสเข้าร่วมประชุม ซึ่งเนื้อหาเหล่านี้สะท้อนจิตสำนึก

ที่แยกไม่ออกจากอุดมการณ์ โดยอุดมการณ์ได้เข้ามาควบคุมและสร้างจิตสำนึกใหม่ให้กับผู้ร่วมปฏิวัติ โดยเน้นให้ผู้เข้าร่วมตระหนักในความสัมพันธ์กับความเป็นส่วนรวมและการเสียสละตนเพื่อประเทศชาติและพี่น้องชาวเวียดนาม ผู้เข้าร่วมการปฏิวัติจำเป็นต้องเคร่งครัดต่อกฎระเบียบของพรรค โดย *บันทึกของดั่ง ฤย เจิม* สะท้อนให้เห็นการดำเนินการขึ้นชมและการพัฒนาตนเองในการทำหน้าที่ต่างๆ ซึ่งเป็นอิทธิพลจากอุดมการณ์ชาติ เช่น ความมุ่งมั่นจะพัฒนาตนเองต่อไปหลังจากที่ผู้เขียนได้เข้าเป็นสมาชิกพรรค

เมื่อมองย้อนกลับไปยังเส้นทางที่ฉันได้เดินมา ไม่มีอะไรที่ต้องเสียใจ ในฤดูแล้งของปี ๑๙๖๗ ตอนนั้นฉันมั่นใจว่าจะสามารถข้ามผ่านอุปสรรคต่างๆ ที่ทำลายชนชั้นนายทุนน้อยและแพทย์หญิงที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาได้ไม่ยาก และกำลังฝึกฝนตนเองเพื่อเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ จงเตือนตัวเองไว้เสมอว่า ฤย เจิม เจ้าต้องพัฒนาข้อดีของคุณและแก้ไขข้อเสีย จงอย่าหลงยินดีไปกับความสำเร็จ จงทำงานให้หนักขึ้นและทำให้ดึกกว้างเต็ม (ดั่ง ฤย เจิม, 2549: 94)

หรือตอนที่พรรณนาความเศร้าเสียใจที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุมพรรค “*เศร้าเกินกว่าจะพรรณนาได้* เมื่อทุกคนออกเดินทางคงไม่สามารถอธิบายเหตุผลได้ทั้งหมด อันที่จริงฉันเสียใจมากที่ไม่มีโอกาสเข้าร่วมประชุม เพราะถ้ามีโอกาสไป ฉันคงได้ฟังและรับรู้ข้อมูลที่มีประโยชน์และมีคุณค่าต่อการพัฒนาตนเอง” (ดั่ง ฤย เจิม, 2549: 90) คำกล่าวเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ชาติที่เข้ามาควบคุมจิตสำนึกและพฤติกรรมของผู้ร่วมการปฏิวัติ ผู้เขียนในฐานะหนึ่งในผู้ร่วมการปฏิวัติจึงต้องตรวจสอบและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เช่นเดียวกับเรื่อง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* แม้ว่าเบา นินห์จะไม่ได้เขียนว่าตนได้ตรวจสอบความเป็นนักปฏิวัติของตนเองอย่างไร แต่ก็แสดงให้เห็นการทุ่มเทและเสียสละให้กับชาติในฐานะของทหาร และเขาเป็นส่วนหนึ่งของชัยชนะของเวียดนาม

บันทึกของดั่ง ฤย เจิม และ *ปวดร้าวแห่งสงคราม* ชี้ให้เห็นว่าอุดมการณ์ทางการเมืองเข้าไปควบคุมอารมณ์ความรู้สึกส่วนตัวด้วย วรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องหยิบยกการถูกควบคุมอารมณ์ความรู้สึกผ่านเรื่องความรัก โดยทั้ง 2 เรื่องต่างนำเสนอเรื่องราวความรักที่ถูกควบคุมและเปลี่ยนรูปแบบไปเพราะอุดมการณ์พรรคทั้งรูปแบบความรักในครอบครัวและความรักแบบคู่รัก โดยนำเสนอให้เห็นรูปแบบความรักในยุคปฏิวัติที่ต้องมุ่งให้ความสำคัญกับความรักแบบส่วนรวมมากกว่าความรักในเชิงปัจเจก ความหมายของความรักในที่นี้ จึงกินความถึงความรักชาติและพี่น้องร่วมชาติพันธุ์ทั้งเนื้อและไต ซึ่งเป็นความหมายใหม่ของคำว่าความรักที่ก่อเกิดขึ้นในยุคดังกล่าว ความรักรูปแบบนี้ยังถูกเชื่อมโยงให้เป็นส่วนหนึ่งของการนิยามความเป็นครอบครัว ซึ่งในที่นี้หมายถึงชาติ

ด้วย ความรักในแบบส่วนรวมนี่จึงเป็นนิยามของครอบครัวในความหมายใหม่ ส่วนความรักแบบคู่รักถูกลดทอนให้เป็นความรักฉันทมิตรเพราะต้องให้ความสำคัญกับชาติมาเป็นลำดับแรก ทุกคนจึงกลายเป็นพี่น้องด้วยกันทั้งหมด ดังจะเห็นว่า ใน *บันทึกของดั่ง ฎ๋ย เจิม* ความรักในแบบพี่น้องปรากฏตลอดทั้งเรื่อง

ใน *ปวดร้าวแห่งสงคราม* เป่า นินห์ นำเสนอรูปแบบความรักที่ถูกควบคุมโดยอุดมการณ์พรรค ในเชิงของความเศร้าและความล้มเหลวผ่านตัวละครเกียนที่ครอบครัวล่มสลายและต้องพรากจากคนรัก เกียนต้องจากครอบครัวเพื่อเข้าร่วมอุดมการณ์ เขาสมัครเข้าเป็นทหารในแนวหน้า ความสัมพันธ์ระหว่างเกียนกับครอบครัวถูกลดทอนลง พ่อของเกียนซึ่งเป็นศิลปินนักวาดภาพสูญเสียตัวตนและจิตสำนึกหลังจากที่เกียนเข้าร่วมสงคราม พ่อของเกียนกลายเป็นคนเก็บตัวและขังตัวเองวาดภาพอยู่ในห้องเพียงลำพัง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* ให้ภาพพ่อเป็นดังภาพแทนครอบครัวที่ถูกควบคุมและกักขังความคิดความรู้สึกเชิงปัจเจกซึ่งเป็นผลมาจากอุดมการณ์พรรค ส่วนแม่ผู้ที่ควรมีหน้าสั่งสอนลูกตามขนบความเป็นแม่ นั้น แม่ของเขากลับให้ความสำคัญกับหน้าที่ของพรรคซึ่งเธอเป็นส่วนหนึ่งของพรรค แม่เฝ้าแต่สั่งสอนให้เกียนเคารพและเชื่อถือในพรรค เกียนนึกถึงคำสั่งสอนของแม่หรืออ้อมกอดที่แสดงออกถึงความรักความอบอุ่นจากแม่ไม่ได้ “ส่วนคำแนะนำสั่งสอนอื่นๆ หรืออ้อมกอดที่แสดงออกถึงความรักความอบอุ่นจากแม่ ถ้าหากมันจะเคยมีอยู่บ้าง ก็ได้จางหายไปหมดสิ้นแล้วในปัจจุบัน” (*ปวดร้าวแห่งสงคราม*, 2549: 146) คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของอุดมการณ์ที่แม่ชานเข้าไปในปริณทณส่วนตัวและยังเข้าไปปรับเปลี่ยนบทบาทของสมาชิกในครอบครัว *ปวดร้าวแห่งสงคราม* จึงชี้ให้เห็นผลกระทบจากอุดมการณ์ที่มีผลต่อความคิดความรู้สึกของปัจเจกทั้งในพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ

ส่วนคนรักของเกียนนั้น เธอไม่เห็นด้วยกับสงคราม เนื่องจากสงครามนำมาซึ่งความโหดร้าย เป่า นินห์ ให้ตัวละครเฟื่องคนรักของเกียนเป็นภาพแทนผู้รับเคราะห์จากความโหดร้ายของสงคราม ขณะเดียวกันก็ใช้เฟื่องเป็นผู้ที่ต่อต้านอุดมการณ์การปฏิวัติที่ต้องประสบกับชะตากรรมอันเลวร้ายด้วย ดังจะเห็นว่า เป่า นินห์ สร้างให้เฟื่องต้องพลัดพรากจากคนรักและถูกข่มขืน และสุดท้ายเธอหายตัวไปจากเรื่อง เรื่องของเฟื่องสะท้อนให้เห็นว่าความคิดต่อต้านการปฏิวัตินั้นไม่สามารถดำรงอยู่ในยุคดังกล่าวได้ การที่เธอพยายามดำรงความรักและความรู้สึกของปัจเจกไว้กลับทำให้เธอต้องสูญเสียทุกอย่าง ความรู้สึกของผู้หญิงที่มีต่อคนรักและครอบครัวในพื้นที่ส่วนตัวถูกกำจัด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอุดมการณ์ชาติเข้ามาแทรกซึมในเรื่องของความเป็นหญิงและอารมณ์ความรู้สึกของปัจเจกในปริณทณส่วนตัวด้วย ภาพของเฟื่องยังเป็นภาพที่ขัดแย้งกับภาพของแม่เกียนที่มีบุคลิกภาพกล้าหาญดุจชายซึ่งสอดคล้องกับอุดมการณ์ชาติ ส่วนเฟื่องให้ความสำคัญกับ

ความรักและความอิสระอันสื่อความเป็นหญิง ความสูญเสียของเฟื่องจึงเป็นภาพแทนการลงโทษผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามอุดมการณ์ชาติซึ่งไม่ต่างไปจากพ่อของเกียน

เช่นเดียวกับ *บันทึกของดั่ง ถู่ เจ๋ม* นำเสนอให้เห็นอุดมการณ์ชาติที่ได้เข้ามาควบคุมอารมณ์ความรู้สึกในเชิงปัจเจกและยังปรับเปลี่ยนให้เป็นอารมณ์ความรู้สึกในแบบนักปฏิวัติที่เน้นความเป็นส่วนรวมและการอุทิศตน ดังจะเห็นได้จากการพรรณนาเรื่องการอุทิศตนต่ออุดมการณ์การปฏิวัติ โดยถือว่าเป็นเกียรติที่ประเมินค่ามิได้

ฉันเป็นห่วงพวกทหารบาดเจ็บที่ไม่ได้รับการรักษาพยาบาล เป็นห่วงหน่วยอนามัยที่ได้ ออกแรงสร้างแต่ยังไม่ทันเสร็จ เป็นห่วงภาระงานที่มีต่อพรรค ส่วนตัวฉันนั้นไม่มีอะไรต้องห่วง เพราะได้มอบชีวิตให้แก่ประเทศชาติ แม้ต้องตายก็ไม่เสียดาย ต้องอยู่อย่างมีคุณค่า ฟังไว้จะถู่ เกียรติยศเป็นหยกอันประมาณค่ามิได้ อย่าให้ใครมาเหยียบย่ำทำลายมัน แม้คนผู้นั้นจะมีอำนาจมากแค่ไหนก็ตาม (ดั่ง ถู่ เจ๋ม, 2549: 270)

คำกล่าวของผู้เขียน สะท้อนให้เห็นว่าอุดมการณ์ชาติก่อรูปและผูกติดผู้ร่วมการปฏิวัติไว้กับอารมณ์ความรู้สึกของปัจเจก อุดมการณ์ได้เข้ามาควบคุมความคิดความรู้สึก ทำให้สมาชิกพรรคจำเป็นต้องสำรวจตรวจสอบความคิดและจิตใจของตนอยู่เสมอ และไม่มี การตั้งคำถามใดๆ ต่อการเสียสละตนครั้งนี้ อารมณ์ความรู้สึกนี้ถูกใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในกรอบจำกัดสำนึกที่มีต่ออุดมการณ์ชาติไว้

4.1.3 จิตสำนึกของปัจเจกกับอุดมการณ์ชาติ

บันทึกของดั่ง ถู่ เจ๋ม และ *ปวดร้าวแห่งสงคราม* ต่างนำเสนอประสบการณ์ในยุคสงครามต่อต้านอเมริกาและการปฏิวัติประเทศตามแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์ โดยให้ภาพความมีชีวิต เลือดเนื้อและอารมณ์ความรู้สึกในเชิงปัจเจก ซึ่งต่างไปจากการนำเสนอประวัติศาสตร์แบบทางการที่มุ่งเน้นประวัติศาสตร์แบบส่วนรวม การพูดแทนคนทุกกลุ่มคนและการสร้างวีรบุรุษที่มักลดทอนตัวตนหรือความเป็นมนุษย์ของปัจเจกไป พรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวสงครามและการปฏิวัติในมุมมองใหม่ โดยนำเสนอภาพชีวิตของผู้คนที่มีอารมณ์ความรู้สึก และสะท้อนให้เห็นจิตสำนึกของปัจเจกต่ออุดมการณ์ในหลายลักษณะ โดยมีทั้งในแง่การถูกครอบงำ ความขัดแย้งและการประนีประนอมระหว่างความเป็นปัจเจกกับอุดมการณ์ชาติ

ใน *บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม* ไม่ได้สะท้อนให้เห็นเพียงด้านความรักและเชิดชูอุดมการณ์การปฏิวัติเท่านั้น หากแต่ยังสะท้อนให้เห็นความขัดแย้งหรือการปะทะกันระหว่างอุดมการณ์กับความเป็นปัจเจก โดยเฉพาะอารมณ์ความรู้สึกในแบบปัจเจกที่มีความรัก ความเศร้า และชีวิตในวัยเยาว์ในแบบที่ไม่ใช่นักปฏิวัติ ดังที่ผู้เขียนสะท้อนความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์กับความรู้สึกส่วนตัวไว้ว่า

ตอนนี้ฉันอายุ 26 ย่าง 27 ปีแล้ว แต่ยังคงเป็นเพียงเด็กหญิงคนหนึ่ง ซึ่งยังไม่มี ความเข้มแข็งของคนที่เคยมาได้ครึ่งชีวิตแล้ว จะเลิกฝันเฟื่องและคิดแบบเด็กไร้เดียงสาได้แล้ว! จงคิดถึงงานและหน้าที่ให้มากกว่านี้ จะต้องมีเล่ห์เหลี่ยมให้มากกว่านี้ เจ้าอยู่ในตำแหน่งที่หลายคนอยากได้ฤๅเอ๋ย แม้ว่าเจ้าอยากมีชีวิตที่ใสสะอาด มีความหวังอันสดใส และความรักที่หล่อเลี้ยงหัวใจ แต่ในความเป็นจริงแล้ว คงจะทำอย่างนั้นไม่ได้หรอก (ดั่ง ฤๅ เจิม, 2549: 165)

คำกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า อุดมการณ์ดำเนินไปพร้อมกับความเป็นปัจเจกอย่างแยกกันไม่ออก *บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม* สะท้อนให้เห็นว่าอุดมการณ์การปฏิวัติได้เข้ามาควบคุมช่วงวัย เพศและ ความรู้สึกต่างๆ ของเธอไว้ ซึ่งนำไปสู่การลดทอนตัวตน

บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม ยังกล่าวถึงความรักในแบบหนุ่มสาวด้วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอุดมการณ์ไม่อาจควบคุมความรู้สึกของปัจเจกอย่างเบ็ดเสร็จ อย่างไรก็ตาม งานเขียนสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของอุดมการณ์ที่เข้าไปควบคุมรูปแบบของความรักและปรับเปลี่ยนมุมมองต่อความรักในแบบหนุ่มสาวให้เป็นความรักแบบนักปฏิวัติด้วย ดังจะเห็นว่าใน *บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม* มีเรื่องราวเกี่ยวกับความรักและการพรรณนาถึงความรักอยู่หลายครั้ง แม้กระทั่งความรักของผู้เขียนเอง ดังเช่นการพรรณนาถึงความรักของผู้เขียนที่มีต่อ “ม.” ที่สะท้อนความขัดแย้งของอารมณ์ความรู้สึกรักกับอุดมการณ์ชาติ

ม. ไปแล้ว ตอนนี้ฉันคิดอะไรไม่ออก แปรปกก่อน ฉันส่ง ม. ไปแนวหน้า ไม่มีคำสัญญา ไม่มีหยดน้ำตาในขณะที่เราลาจาก แต่ห้าปีจากนั้นฉันไม่มอบความรักที่ชื่อสัจย์ให้แก่นายทหารแห่งกองทัพเพื่ออิสรภาพคนนั้น และในที่สุดฉันก็ตัดสินใจลงใต้ตามเสียงร้องเรียกของประเทศและความรัก ฉันได้พบกับ ม. และทุกคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าความรักของเราไม่มีอะไรมาเทียบได้ แต่ชีวิตก็เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ยามที่จากกัน หัวใจของฉันพรวดเรียกหา ม. ทุกวินาที แต่ยามที่เราพบกัน

ฉันกลับเอาศักดิ์ศรีมาอยู่เหนือความรัก ม.ไม่ได้เป็นของฉันคนเดียว ม.ได้มอบความรักให้พรรค ประชาชนและความรักที่เหลือให้ฉันนั้นก็คงเป็นส่วนน้อยนิดเท่านั้น ไม่สามารถเปรียบเทียบได้เลยกับความรักที่ท่วมท้นในหัวใจของฉัน ฉันไม่เคยเรียกร้องว่าเราต้องอยู่ด้วยกัน ต้องแต่งงานกันแค่หวังว่าความรักของเราจะยังสดใสแม้ในยามสงครามและท่ามกลางเสียงระเบิด (ตั้ง ถู่ย เจิม, 2549: 165)

คำกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า อุดมการณ์ชาติเข้ามาปรับเปลี่ยนความรักตามแบบหนุ่มสาวทั่วไป ให้เป็นความรักในแบบใหม่ คือความรักชาติและความภาคภูมิใจที่คนรักได้เข้าร่วมการปฏิบัติ

เช่นเดียวกับเรื่อง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* ที่สะท้อนให้เห็นความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์กับอารมณ์ความรู้สึก *ปวดร้าวแห่งสงคราม* สะท้อนให้เห็นความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์กับความปรารถนาในเรื่องความรักแบบหนุ่มสาวที่พรรคต้องการควบคุมและกำจัดออกไป เบ้า นินห์นำเสนอให้เห็นถึงความขัดแย้งนี้ โดยบรรยายการกระทำของทหารในหน่วยที่แอบออกไปหาหญิงสาวคนรักในยามค่ำคืน โดยทหารกลุ่มนั้นเป็นเด็กหนุ่มวัยคะนองที่อายุยังไม่ถึง ๒๔ ปี

เขานึกถึงคำสั่งจากผู้ตรวจการการเมืองที่ว่า “จำเป็นอย่างไรที่เราต้องปรับปรุงแก้ไขและวางกฎระเบียบเสียใหม่ เมื่อคุณธรรมและความประพฤติของทหารภายใต้บังคับบัญชาของคุณเริ่มหย่อนยาน” ซึ่งแน่นอน นั้นหมายความว่าเกี่ยวต้องลากตัวทหารเหล่านั้นออกมาแล้วตบหน้าสักฉาดให้ตื่นจากภวังค์แห่งมนต์เสน่ห์นั้น หากแต่หัวใจของเขายืนไม่มีวันยินยอมให้ตัวเองเคร่งครัดต่อหนุ่มน้อยพวกนี้จนเกินไป หัวใจของเขาวิงวอนให้เขาปิดปากเงียบและเห็นอกเห็นใจคู่รักเหล่านั้น พวกเขาจะอย่างไรได้ละ พวกเขาไม่มีเรี่ยวแรงพอที่จะต้านจินตนาการอันผูกผลัดกันจากไฟรักซึ่งควบคุมร่างกายและจิตใจอยู่ขณะนี้ได้หรอก (เบ้า นินห์, 2547: 48)

ข้อความข้างต้นนี้ สะท้อนให้เห็นความขัดแย้งระหว่างอารมณ์ความรู้สึกในเชิงปัจเจกกับการรักษาบทบาทหน้าที่ทหารตามอุดมการณ์ปฏิบัติในยุคสงคราม ในขณะที่เดียวกันยังสะท้อนการประนีประนอมต่อความขัดแย้งนั้น ดังจะเห็นจากที่เขายืนไม่ได้ทำโทษทหารที่ผิดวินัยดังกล่าวซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอุดมการณ์ไม่สามารถจำกัดความรู้สึกของปัจเจกได้ทั้งหมด ความรู้สึกส่วนตัวยังช่วยทำให้พวกเขาอยู่รอดในสงคราม ความรักและความสัมพันธ์ฉันคนรักช่วยปลดปล่อยตัวตนที่ถูกควบคุมและช่วยให้พวกเขารู้สึกถึงความมีชีวิตอีกครั้ง

ไม่เพียงแต่พฤติกรรมของพลทหารของเกียนที่แสดงความต้องการในเรื่องทางเพศ และอารมณ์ความรู้สึกเกี่ยวกับความรักเท่านั้น แต่ *ปวดร้าวแห่งสงคราม* ยังนำเสนอเรื่องราวความรักของเกียน โดยผู้เขียนพรรณนาความรักของเกียนที่มีต่อคนรักและต้องพรากจากคนรัก โดยเกียนต้องปฏิบัติหน้าที่ทหารแต่เกียนก็ยังคงรำลึกถึงคนรักของเขาอยู่เสมอ ผู้เขียนไม่ได้จบเรื่องด้วยความสมหวังของเกียนกับคนรัก ทั้งสองพรากจากกันนับแต่ประเทศเข้าสู่สงครามเกียนตัดสินใจเข้าร่วมอุดมการณ์ซึ่งขัดกับความต้องการของคนรัก โดยเขา นินห์ให้เฟื่องเป็นภาพแทนของความเป็นปัจเจกที่ต้องการรักษาตัวตน จิตวิญญาณและอารมณ์ความรู้สึกไว้ ในขณะที่เกียนเป็นภาพแทนของอุดมการณ์ที่แม้จะรักเฟื่องแต่เขาก็ตัดสินใจเข้าร่วมอุดมการณ์และเป็นทหารในแนวหน้า การปะทะกันระหว่างความเป็นปัจเจกและอุดมการณ์ชาติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นผ่านบทสนทนาระหว่างเฟื่องกับเกียนที่พูดถึงสงครามและการมีจิตวิญญาณเสรีและยังกล่าวถึงพ่อของเกียนที่มีจิตวิญญาณอิสระไม่ยึดมั่นกับกฎเกณฑ์ใดๆ ซึ่งทำให้เฟื่องเกิดความประทับใจเนื่องจากเป็นบุคลิกภาพที่คล้ายกับตัวเอง

เกียนเข้าไปถึงอารมณ์ของเฟื่อง ภูเขาคนรักก็มากลายเป็นคนแปลกหน้าตลอดคำคืนนั้น เฟื่องไม่ได้พูดถึงเรื่องการไปรบที่แนวหน้าของเขาเลย

พ่อเฟื่องพูดต่อ น้ำเสียงเธอก็เบาเหมือนรำพึงกับตัวเอง “ตั้งแต่พ่อเธอตายฉันเคยคิดว่าทำไมฉันถึงรักเธอมากมายขนาดนี้ ทั้งๆ ที่ฉันมีจิตวิญญาณเสรี มีความเป็นกบฏ ไม่อยู่ในกฎเกณฑ์ของสงครามอะไรเลย เธอสีข้างเข้ากับมันได้ดีเหลือเกิน แต่ถึงเราจะต่างกันมาก แต่เราก็รักกันมากด้วยนี่นะ ที่นี้เธอเข้าใจฉันใช่ไหม” (เบานินห์, 2547: 157)

บทสนทนาระหว่างเกียนกับเฟื่อง สะท้อนให้เห็นความขัดแย้งระหว่างความเป็นปัจเจกชนของเฟื่องที่ต้องการอิสรภาพทางความคิดความรู้สึกและไม่ต้องการถูกรอบงำด้วยอุดมการณ์ทางการเมืองที่นำไปประเทศเข้าสู่สงคราม ในขณะที่เกียนกลับตอบสนองอุดมการณ์ชาติด้วยการเข้าเป็นทหาร ความรู้สึกที่เฟื่องเป็นคนแปลกหน้ารวมถึงคำถามที่เกียนถามเฟื่องว่า “เธอหมายความว่าไง เธอเป็นกบฏ” นั้น เป็นคำถามที่สะท้อนให้เห็นว่าตัวตนของเกียนถูกรอบงำด้วยอุดมการณ์และมองคนรักในมุมมองของความเป็นอื่น ความรักของเกียนและเฟื่องจึงเป็นความรักไม่สอดคล้องกับอุดมการณ์ชาติ ดังนั้นปลายทางของทั้งสองจึงจบด้วยความพลัดพรากแม้ทั้งสองจะรักกันก็ตาม เรื่องเล่าสะท้อนให้เห็นว่าอารมณ์ความรู้สึกและจิตวิญญาณเสรีนั้น จึงไม่อาจเป็นส่วนหนึ่งของอุดมการณ์ชาติ ตัวละครเฟื่องต้องอยู่อย่างเดียวดายและพลัดพรากจากคนรัก

บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม และ ปวดร้าวแห่งสงคราม ยังสะท้อนให้เห็นผลกระทบจากอุดมการณ์ชาติที่มีผลต่อการตระหนักรับรู้ตัวตนของปัจเจก โดยอุดมการณ์ชาติและสงครามทำให้เกิดความรู้สึกไร้ตัวตนและไร้พื้นที่ของตนเอง โดยใน *บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม* แสดงให้เห็นภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก เช่นต้องตั้งค่ายในป่าและต้องคอยหลบทหารฝ่ายตรงข้าม ต้องออกจากบ้าน อีกทั้งยังต้องพราวจากครอบครัวซึ่งนำไปสู่สภาวะไร้ตัวตนอันมาจากความรู้สึกไร้บ้านไร้ครอบครัว โดยใน *บันทึก ดั่ง ฤๅ เจิม* เขียนบอกเล่าความรู้สึกไร้บ้านไว้อย่างชัดเจนว่า

ฉันตื่นขึ้นมาตอนตีหนึ่งครึ่ง ป่าเงียบสงบอยู่ภายใต้แสงจันทร์ที่ดูซีดหมอง สถานีวิทยุเพื่อการปลดปล่อยประเทศกำลังมีรายการดนตรีคลาสสิก เสียงดนตรีเศร้าบาดเข้าไปในใจของคนฟัง ช่วงขณะหนึ่งฉันคิดถึงบ้านเหลือเกิน หรือเป็นเพราะบรรยากาศของป่ายามค่ำคืนทำให้ฉันรู้สึกเหงาหรือเป็นเพราะสภาพความเป็นอยู่ที่ยากลำบากอย่างคนไร้บ้านทำให้ฉันคิดถึงบ้านที่อบอุ่นพร้อมหน้าพร้อมตาไปด้วยพ่อแม่และทุกคนในครอบครัว (ดั่ง ฤๅ เจิม, 2549: 171)

คำกล่าวข้างต้นนี้ เป็นการพรรณนาความรู้สึกไร้บ้านโดยเชื่อมโยงกับครอบครัว ซึ่งทำให้เห็นความขัดแย้งระหว่างความปรารถนาของปัจเจกที่ต้องการมีครอบครัวและโหยหารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวแบบเดิม แต่ความต้องการดังกล่าวเป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับอุดมการณ์และช่วงชีวิตในสงครามจึงไม่สามารถเป็นไปได้อีก คำกล่าวนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าความรักในแบบครอบครัวยังคงเป็นความปรารถนาของปัจเจกที่อุดมการณ์ไม่อาจควบคุมได้ ความรักในแบบครอบครัวยังช่วยให้เธอได้รู้สึกแนบสนิทกับพื้นที่ซึ่งทำให้รู้สึกถึงความมีตัวตนอีกครั้ง ความรักในแบบครอบครัวจึงเป็นความรักที่ช่วยเยียวยาจิตใจและไถ่ถอนจิตวิญญาณของเธอได้

เช่นเดียวกับเรื่อง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* เป้า นินท์บรรยายให้เห็นความขัดแย้งระหว่างความเป็นปัจเจกกับอุดมการณ์ชาติที่นำไปสู่ความรู้สึกไร้ตัวตนและไร้บ้าน ดังที่เขาบรรยายไว้ว่า “แต่สงครามคือโลกแห่งความหนาวเหน็บ ไม่มีบ้าน ไม่มีที่พักพิง ไม่มีหลังคา ไม่มีความสะดวกสบาย มันคือโลกแห่งการล่องลอยอย่างไม่รู้จบ เป็นโลกแห่งการเดินทางอันทุลักทุเล” (เป้า นินท์, 2547: 49) ข้อความนี้สะท้อนให้เห็นความแปลกแยกระหว่างตัวตนกับพื้นที่อันมาจากอุดมการณ์และสงคราม เป็นที่น่าสังเกตว่า ในประเด็นเรื่องบ้านนี้ ใน *ปวดร้าวแห่งสงคราม* การกล่าวถึงความรู้สึกไร้บ้านต่างจาก *บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม* โดยใน *ปวดร้าวแห่งสงคราม* ผู้เขียนให้ความสำคัญกับการนิยามความหมายของบ้านที่พังทลายหรือสูญสลายอันมาจากภัยสงคราม ผู้เขียนต้องการนำเสนอให้เห็นความโหดร้ายของสงครามที่ทำให้เกิดความรู้สึกไร้บ้านในขณะที่

บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม ผู้เขียนเชื่อมโยงความหมายของบ้านกับครอบครัวและอุดมการณ์ชาติที่แยกไม่ออกจากจิตสำนึกของเธอ มากกว่าจะกล่าวถึงสงครามที่ทำให้เกิดความรู้สึกไร้บ้าน การนิยามความหมายของบ้านจึงผูกอยู่กับความเป็นครอบครัวและอุดมการณ์ชาติตลอดทั้งเรื่อง

สงครามและอุดมการณ์การปฏิบัติที่ส่งผลให้ผู้เขียนไม่สามารถหยั่งรากตนเองได้เหมือนที่เคย และความรู้สึกแปลกกับพื้นที่นี้ ยังนำไปสู่การสูญเสียตัวตนและจิตวิญญาณ ดังจะเห็นได้จากที่เบ้า นินห์ กล่าวไว้ว่า “สงครามคือโลกที่ไม่มีผู้ชาย ไม่มีผู้หญิงไม่มีความรู้สึกใดๆ ทั้งสิ้น สงครามยังเป็นโลกที่ไร้รักไร้ฝัน เกียนไม่อาจหลีกเลี่ยงการไหลบ่าของจิตวิญญาณตนเองในขณะนี้ ไม่อาจหลบหนีจากซากปรักหักพังของบรรดาทหารหนุ่มไปสู่การบีบคั้น หยาดสุดท้ายแห่งความรักในแต่ละคำคืนของการผจญภัยของพวกเขา พรุ่งนี้พวกเขาอาจตาย เราทั้งหมดก็เช่นกัน” (เบ้า นินห์, 2547: 49) คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นการสูญเสียจิตวิญญาณอันมาจากสงครามและอุดมการณ์ปฏิบัติ ความรักและความรู้สึกเป็นสิ่งที่ช่วยปลดปล่อยให้พวกเขากลับคืนสู่ความเป็นปัจเจกอีกครั้ง และยังช่วยเยียวยาให้เขาตระหนักและเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น ความตายจึงเป็นสิ่งที่ไม่น่ากลัวอีกต่อไป

4.1.4 อุดมการณ์ มิตรภาพ ความรัก และความหวังในยุคสงคราม

บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม และ ปวดร้าวแห่งสงคราม นำเสนอให้เห็นการรักษาตัวตนและจิตวิญญาณไม่ให้หลุดลอยไปจากความรุนแรงของสงครามและอุดมการณ์ชาติ โดยเรื่องเล่าแสดงให้เห็นวิธีการเยียวยาจิตใจและการปกป้องตัวตนในขณะที่ต้องเผชิญหน้ากับความโหดร้ายจากสงคราม โดยเรื่องเล่าทั้ง 2 เรื่อง กล่าวถึงการยึดมั่นต่ออุดมการณ์ มิตรภาพ ความรักและความหวังอันเป็นเครื่องมือที่ใช้เยียวยาและดำรงตัวตนของพวกเขาไว้ เช่นเดียวกับความเป็นครอบครัวทำให้พวกเขาารู้สึกถึงการมีชีวิตและจิตวิญญาณ ทำให้พวกเขารู้สึกถึงคุณค่าในการมีชีวิตต่อไป

ใน บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม ผู้เขียนซึ่งเป็นแพทย์อาสาที่เข้าร่วมสงครามเวียดนามในการขับไล่ฝรั่งเศสและอเมริกาออกจากเวียดนาม โดยเธอเป็นแพทย์ที่คอยดูแลรักษาทหารบาดเจ็บและจะต้องคอยหลบทหารฝ่ายตรงข้าม ในช่วงเวลานั้น ดั่ง ฤๅ เจิม ต้องเห็นความเจ็บปวดทรมานและความตายของคนไข้ที่เธอรักษา ทั้งที่เป็นคนรู้จักและไม่รู้จักซึ่งทำให้เธอรู้สึกถึงความสิ้นหวัง อย่างไรก็ตาม เรื่องเล่าสะท้อนให้เห็นว่า การยึดมั่นต่ออุดมการณ์เป็นสิ่งที่ช่วยทำให้เธอก้าวพ้นความรู้สึกสิ้นหวัง แม้ว่าอุดมการณ์จะเป็นสิ่งที่เข้ามาครอบงำตัวเธอก็ตาม ดังจะเห็นว่า หลังจากที่ตั้งใจเข้าเป็นสมาชิกพรรคในเดือนกันยายน 1968 และเธอตั้งใจเรียนรู้นโยบายของพรรค

ในบันทึกเธอกำลังถึงการเข้าอบรมและการรับฟังรายงานต่างๆ ของสมาชิกพรรค ดังที่เธอกำลังถึงการประชุมเยาวชนของอำเภอที่เยาวชนจะรายงานต่อที่ประชุมว่าพวกเขาฆ่าทหารอเมริกันได้กี่คน ทำลายยานพาหนะได้กี่คันหรือยึดปืนได้กี่กระบอก ผู้เขียนกล่าวถึงเด็กๆ กลุ่มนี้ว่า “น้องๆ ช่วงกล้าหาญกันตั้งแต่ยังเป็นเด็ก น่าภูมิใจแทนเยาวชนของชาติจริง” (บันทึกของดั่ง ถ้วย เจริม, 2549: 81) คำกล่าวของเธอแม้จะสะท้อนความคิดแบบชาตินิยมที่ให้ความสำคัญกับชัยชนะซึ่งเป็นอุดมการณ์สำคัญของคอมมิวนิสต์ แต่ก็ช่วยให้เธอมีกำลังใจที่จะมีชีวิตต่อภายใต้แรงกดดันและความโหดร้ายจากสงคราม

บันทึกของดั่ง ถ้วย เจริม เป็นบันทึกที่เต็มไปด้วยการพรรณนาความรู้สึกที่มีต่อเหตุการณ์และผู้คนรอบข้างมากกว่าการบรรยายเหตุการณ์หรือบันทึกประวัติศาสตร์สงคราม อีกทั้งภาษาที่ใช้อย่างเรียบง่ายแบบพรรณนาถ้อยคำที่เชื่อมโยงกับความรู้สึกจนเรื่องราวที่เกิดขึ้นดูคล้ายกับเรื่องแต่งแบบนวนิยาย บ้างยังแทรกบทเพลงลงไปด้วย ดังเช่นตอนที่กล่าวถึง หลุก เพื่อนที่พลีชีพในสงคราม เธอพรรณนาความเสียใจต่อการจากไปของเขา และซึ่งเปิดโอกาสให้เธอได้ทบทวนประสบการณ์ที่มีร่วมกัน

หลุกพลีชีพในวันแรกที่ออกจากโรงพยาบาล ได้ข่าวการตายของเขา ฉันเสียใจเหลือเกิน ภาพของเขายังอยู่ในความทรงจำ ชายหนุ่มผู้มีแววตาเฉลียวฉลาดและท่าทางที่เต็มไปด้วยความเชื่อมั่น เขามักจะมีผ้าพาดไหล่อยู่เสมอ บนผ้านั้นเขียนว่า “ขอตายเพื่อชาติ” ฉันมักได้ยินเขาร้องเพลงเสมอในยามบ่าย โดยเฉพาะตอนที่ว่า “ภูเขาและแม่น้ำสวยงามอะไรอย่างนี้ เมื่อจันทร์ทอแสงไปยังยอดเขา เมฆก็เคลื่อนอยู่ใต้เท้าของมนุษย์” (ดั่ง ถ้วย เจริม 2549: 150)

คำกล่าวข้างต้น เป็นวิธีการใช้การเขียนเพื่อผ่อนคลายความรู้สึกตึงเครียดจากความตายที่อยู่รายล้อม ขณะเดียวกันก็เป็นการบรรเทาความเจ็บปวดจากการสูญเสียเพื่อนไปพร้อมกันด้วย โดยดั่ง ถ้วย เจริม ใช้วิธีการบรรเทาความเจ็บปวดจากความตายของเพื่อนผ่านการใช้อุดมการณ์พรรคเป็นเหตุผลในการเยียวยาจิตใจ ดังจะเห็นได้จากข้อความที่สะท้อนความเข้าใจความตายของเพื่อนด้วยวิธีการใช้เหตุผลว่าเป็นการพลีชีพเพื่อชาติ “เขาตายแล้วจริงๆ หรือ? แต่เสียงเพลงของเขายังดังก้องอยู่ในหูของฉัน และถ้อยคำในจดหมายที่เขาเขียนมาหาฉันก็ยังคงชัดเจนราวว่าฉันถูกเขียนด้วยเลือด เขาก็เหมือนกับโบน เคียมและวีรบุรุษทั้งหลายที่ได้พลีชีพเพื่อชัยชนะที่จะถูกจารึกไว้ตลอดกาลในใจของฉันและประชาชนของเราทุกคน” (ดั่ง ถ้วย เจริม, 2549: 150) คำกล่าวของผู้เขียนสะท้อนให้เห็น

การประนีประนอมระหว่างอุดมการณ์และอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งทำให้ความเจ็บปวดลดน้อยลง ทั้งยังทำให้เธออยู่ในสภาวะตั้งเครียดนี้ได้

บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม ยังสะท้อนให้เห็นว่า มิตรภาพในยามสงครามเป็นสิ่งที่จะช่วยปกป้องจิตวิญญาณเช่นกัน บันทึกของดั่ง ฤๅ เจิม จึงมีเนื้อหาที่เขียนเกี่ยวกับมิตรภาพของเพื่อนอยู่เกือบทั้งเรื่อง โดยการบอกเล่าเรื่องมิตรภาพระหว่างเพื่อนร่วมสงคราม ทำให้ผู้เขียนมีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตวิญญาณไม่ให้หลุดลอยไปในสภาวะสงคราม ที่ทำให้เธอรู้สึกแปลกแยกกับตัวตนและพื้นที่ที่คุ้นเคย โดยการถ่ายทอดเรื่องราวที่เป็นอารมณ์ความรู้สึกอันเกี่ยวกับมิตรภาพนั้นได้เชื่อมโยงเธอกับพื้นที่อีกครั้งซึ่งทำให้เธอสามารถรักษาจิตวิญญาณไว้ได้ ดังจะเห็นได้จากการที่ผู้เขียนบรรยายถึงความเป็นคนบนแผ่นดินภาคใต้ของสหายและความเป็นคนบนแผ่นดินภาคเหนือของผู้เขียนที่ดูราวกับว่าความรักได้เชื่อมคนสองคนที่อยู่ต่างพื้นที่เข้าหากันและไม่มีการแบ่งแยกหรือความขัดแย้งเรื่องพื้นที่เหมือนกับสภาพความเป็นจริงในขณะนั้น “ตอนนี้มีคนที่คุณรักเพิ่มมากขึ้นอีกหนึ่งคนบนแผ่นดินของภาคใต้แห่งนี้ พี่เต็นกลายเป็นพี่ชายของคุณแล้ว ช่วงน่าประหลาดใจที่พี่เต็นให้ความหวังใยฉันหญิงสาวจากภาคเหนือ ทั้งๆ ที่พี่เต็นในฐานะของแกนนำพรรคระดับอำเภอมีงานมากมายที่ต้องจัดการและดูแล” (ดั่ง ฤๅ เจิม, 2549: 162) คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นความรักและมิตรภาพที่ทำให้เธอไม่รู้สึกแปลกแยกกับพื้นที่ อีกทั้งยังสะท้อนการตอบสนองอุดมการณ์ของเธอและชาติที่ต้องการประสานเวียดนามเหนือและใต้เข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งทำให้เห็นความหมายของอุดมการณ์ชาติที่ผูกโยงความหมายเข้ากับพื้นที่ หากแต่ขณะนั้นสภาพการณ์ในความเป็นจริงในการรวมพื้นที่ยังไม่สำเร็จ การเขียนบอกเล่าความเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างพื้นที่จึงเป็นการเยียวยาในเชิงของการทดแทนอารมณ์และความรู้สึกในเรื่องอุดมการณ์การปฏิบัติของเธอและของชาติด้วย

การประสานพื้นที่ผ่านทางอารมณ์ความรู้สึกสะท้อนให้เห็นว่าอารมณ์ความรู้สึกเป็นเรื่องสำคัญต่อคนที่ตกอยู่ในสภาวะการพลัดถิ่นทางจิตวิญญาณ การระบายและทบทวนอารมณ์ความรู้สึกช่วยรักษาจิตวิญญาณของเธอไว้ได้ อีกทั้งยังทำให้ผู้เขียนปรับเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อความรักและมิตรภาพได้ ดังเช่นบันทึกวันที่ 16 เมษายน 1969 ที่สะท้อนให้เห็นการทบทวนความรักและมิตรภาพระหว่างเพื่อนในสภาวะอันบีบคั้นจากการปฏิบัติและความตายจากสงคราม การทบทวนดังกล่าวทำให้ผู้เขียนเข้าใจเรื่องความรักและมิตรภาพในความหมายที่กว้างขึ้น ซึ่งช่วยทำให้เธอมีชีวิตอยู่ในสภาวะอันเลวร้ายนี้ได้

เหมือนกับที่หงิเคยพูดไว้ในจดหมายที่ส่งมาจากภาคเหนือ “การปฏิบัติของเราช่างน่าอัศจรรย์เหลือเกิน เพราะมันทำให้ความรักกระจายไปอย่าง

กว้างขวางและทำให้พวกเรามีดวงตามองเห็นโลกที่สวยงามกว่า ที่นั่นเปลวไฟแห่งความรักกำลังสว่างไสว แม้ว่าวันนี้ชีวิตจะเต็มไปด้วยความยากลำบากและทุกข์ยากก็ตาม(ดั่ง ฤๅญ์ เจิม, 2549: 162)

ใน *บันทึกของดั่ง ฤๅญ์ เจิม* นั้น ผู้เขียนเขียนบอกเล่ามิตรภาพและความรักที่เกิดขึ้นและมีอยู่มากมายในยุคสงครามซึ่งทำให้เห็นว่า ความรัก มิตรภาพ ความห่วงหาอาวรณณ์ รวมถึงความเศร้าโศก ความตายและการพลัดพรากจึงเป็นแก่นเรื่องหลักของบันทึกเล่มนี้ โดยแม้บันทึกเล่มนี้แม้จะเขียนขึ้นจากปลายปากกาของนักปฏิวัติในขณะที่สงครามยังไม่สิ้นสุด แต่ผู้เขียนก็ไม่ได้เขียนเล่ารายละเอียดเกี่ยวกับอุดมการณ์หรือบันทึกเหตุการณ์สงครามที่เกิดขึ้นมากนัก หากแต่เล่าเรื่องราวที่เกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกเกือบทั้งหมดซึ่งสะท้อนเห็นชัดเจนว่า บันทึกเล่มนี้เป็นเครื่องมือช่วยรักษาจิตวิญญาณในยามที่ต้องอยู่ในสภาวะสงครามที่อาจทำให้จิตวิญญาณของเธอหลุดลอยไป อีกทั้งยังเป็นการนำเสนอภาพสงครามแบบใหม่ที่ไม่ใช่มีแต่ความโหดร้ายเท่านั้น

ใน *ปวดร้าวแห่งสงคราม* เบ้า นินท์ ซึ่ให้เห็นเช่นกันว่า อารมณ์ความรู้สึกและความรักในช่วงเวลาแห่งสงครามและการปฏิวัติมีความสำคัญอย่างมาก ดังจะเห็นว่า เรื่องราวเกี่ยวกับความรักปรากฏอยู่ตลอดทั้งเรื่องแม้ว่าจะเป็นความรักที่ไม่สมหวังก็ตาม โดยความรักที่เบ้า นินท์ นำเสนอเป็นความรักและความรู้สึกที่ดำเนินไปพร้อมกับความโหดร้ายของสงคราม ใน *ปวดร้าวแห่งสงคราม* เบ้า นินท์ ซึ่ให้เห็นความสำคัญของความรักในสงครามผ่านเกี่ยวพันตัวละครที่แสวงหาความรักในยุคสงครามและใช้ความรักช่วยพยุงร่างกายและจิตวิญญาณไม่ให้หลุดลอยไป โดยเบ้า นินท์ สร้างตัวละครเกี่ยวพันทหารหนุ่มและเฟื่องหญิงสาวคนรัก เป็นภาพแทนความรักระหว่างหนุ่มสาวที่เกิดขึ้นภายใต้ยุคสงครามและอุดมการณ์การปฏิวัติ ในเรื่องเล่า แม้เกี่ยวพันกับเฟื่องจะมีแนวคิดเรื่องอุดมการณ์ที่ขัดแย้งกัน แต่เรื่องเล่านำเสนอให้เห็นความรักที่ยังดำรงอยู่ของตัวละคร 2 ตัวนี้ การนำเสนอเรื่องราวความรักที่ยังดำรงอยู่ในสงครามนั้น ทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพสงครามในมิติใหม่ที่ไม่ใช่มีแต่เรื่องการสู้รบเพียงอย่างเดียว

4.1.5 สำนักทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของ “บ้าน” ของนักเขียนเวียดนามพลัดถิ่น

ใน *หลิวคักดีลิตี* เอลเลียตซึ่งเป็นนักเขียนที่ไม่เติบโตในเวียดนาม เธอเขียนเรื่องเล่าหลังจากที่เธออยู่อเมริกาแล้ว เรื่องเล่าของเธอเป็นการเล่าผ่านการรำลึกอดีตและการเชื่อมโยงประสบการณ์ของบุคคลในครอบครัวเพื่อถ่ายทอดเรื่องเล่า การย้ายมายังอเมริกาในขณะที่เอลเลียตอยู่ในวัยเด็กทำให้เธอรู้สึกไม่เป็นส่วนหนึ่งกับวัฒนธรรมของบรรพบุรุษและแผ่นดินเกิด จึงส่งผลให้

เกิดความรู้แปลกแยกกับวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ชาติของบรรพบุรุษ ผลกระทบดังกล่าวทำให้เธอจำเป็นต้องกลับไปอ่านบทพจนานุกรมประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของบรรพบุรุษเพื่อทำความเข้าใจตัวตนในปัจจุบัน โดยในเรื่องเล่า เอลเลียตได้แสดงภาพความเชื่อมโยงกลุ่มคนเวียดนามพลัดถิ่นกับวัฒนธรรมของบ้านเกิดอย่างชัดเจน ผ่านการรื้อฟื้นสายสัมพันธ์ของครอบครัวอันเป็นโครงเรื่องหลักของเรื่องด้วย การกลับไปรื้อฟื้นความทรงจำและเชื่อมโยงประสบการณ์ของบุคคลต่างๆ ช่วยให้เอลเลียตเกิดจิตสำนึกใหม่ที่ผูกอยู่กับการรักษาวัฒนธรรมและบรรพบุรุษแทนรากทางภูมิศาสตร์ของบ้านเกิด

ใน *หลิวคักคีลิสท์* เอลเลียตบทพจนานุกรมประวัติศาสตร์ของครอบครัวอันนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับบ้านเกิด โดยเอลเลียตเลือกดำเนินเรื่องไปตามช่วงชีวิตและประสบการณ์ของคนแต่ละรุ่นในครอบครัวของเธอ โดยเริ่มจากคุณทวดเยืองเลิม คุณปู่คุณย่า คุณตาคุณยาย คุณพ่อคุณแม่และตัวเธอ เอลเลียตผูกเรื่องโดยใช้วิธีการเชื่อมโยงประสบการณ์ของสมาชิกในครอบครัวแต่ละรุ่นแต่ละช่วงชีวิตซึ่งสะท้อนการเชื่อมโยงและจัดเรียงรอยต่อทางประวัติศาสตร์ที่กระจัดกระจายให้ต่อเนื่องเป็นเรื่องเป็นราว เอลเลียตผูกเรื่องราวต่างๆ โดยเน้นการเล่าเรื่องผ่านการอ่านความหมายของเหตุการณ์และสถานที่ที่เธอและสมาชิกในครอบครัวได้ประสบหรือมีความผูกพัน โดยเอลเลียตเรียงร้อยเรื่องราวจากการสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า การสัมภาษณ์และความทรงจำแล้วนำมาปะติดปะต่อจนเกิดเป็นเรื่องราวทั้งหมดขึ้น การรวบรวมเรื่องราวต่างๆนี้ช่วยให้เอลเลียตซึ่งต้องพลัดถิ่นมายังประเทศที่ 3 ได้ทบทวนความเป็นตัวตนและสร้างจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับบ้านเกิดหลังจากที่เธอและครอบครัวต้องพลัดถิ่นมาเพราะสงคราม การเรียงร้อยเรื่องราวผ่านโครงเรื่องครอบครัวยังนำเสนอประวัติศาสตร์เวียดนามในรูปแบบใหม่ อีกทั้งการเชื่อมโยงตนเองกับบ้านเกิดยังสะท้อนสายสัมพันธ์ที่ตัดไม่ขาดของคนเวียดนามพลัดถิ่นกับบรรพบุรุษและแผ่นดินเกิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผูกโยงตนเองกับบ้านเกิดด้วยความทรงจำที่เกี่ยวกับบรรพบุรุษและสายสัมพันธ์ของครอบครัวผ่านการรื้อฟื้นและอ่านบทพจนานุกรมเรื่องสถานที่และเหตุการณ์ที่ประสบมาร่วมกัน

เอลเลียตชี้ให้เห็นว่า ความผูกพันกับแผ่นดินเกิดนั้นผูกติดอยู่กับสายสัมพันธ์ทางครอบครัวและสถานที่ โดยสถานที่ในเรื่องมีความสำคัญต่อการให้นิยามความหมายของบ้านเกิดและยังช่วยรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ของครอบครัวและสังคมเวียดนามเพื่อเติมเต็มช่องว่างทางประวัติศาสตร์ที่เอลเลียตยังไม่เข้าใจ และช่วยให้เธอกลับเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์และบ้านเกิด ความไม่เข้าใจต่อประวัติศาสตร์นี้ มาจากการที่เธอและครอบครัวต้องอพยพออกจากเวียดนามเมื่อเวียดนามใต้เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ซึ่งทำให้สายสัมพันธ์ระหว่างเธอกับสมาชิกในครอบครัว

และชาติเวียดนามขาดช่วงไป เรื่องเล่าของเอลเลียตจึงช่วยเชื่อมต่อประวัติศาสตร์และสร้างตัวตนของเธอขึ้นใหม่ในบริบทลัดถิ่น

ใน *หลิวคักดีลีทรี* เอลเลียตรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับสุสานของบรรพชน การรื้อฟื้นเรื่องราวเกี่ยวกับสุสานบรรพชนทำให้เธอได้กลับไปยังแผ่นดินเกิดโดยเป็นการกลับบ้านผ่านทางจินตนาการ การกลับบ้านนี้ยังนำเธอไปสู่การสร้างจิตสำนึกใหม่ด้วย โดยเอลเลียตเล่าเรื่องสุสานบรรพชนอย่างให้รายละเอียดตั้งแต่ต้นเรื่อง เธอเล่าถึงครอบครัวของเธอที่ให้ความสำคัญกับการเลือกสถานที่ฝังศพของบรรพชนอันเป็นความเชื่อของคนเวียดนามที่ต้องเลือกสถานที่ให้ดีเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของคนรุ่นต่อไป การเล่าถึงสถานที่ฝังบรรพบุรุษไม่เพียงสะท้อนความเชื่อและประเพณีทางวัฒนธรรมของคนเวียดนามเท่านั้น แต่สำหรับเอลเลียตการรื้อฟื้นเรื่องสุสานบรรพชนนี้ช่วยสร้างจิตสำนึกใหม่เกี่ยวกับแผ่นดินเกิดและจิตสำนึกใหม่ที่ยังผูกติดอยู่กับประวัติศาสตร์ของครอบครัวและบรรพบุรุษด้วย ดังจะเห็นว่าการเล่าย้อนถึงเรื่องการกลับไปยังเวียดนามของเอลเลียตและได้ไปคารวะสุสานบรรพชนทำให้เอลเลียตได้เชื่อมโยงตนเองกับแผ่นดินเกิด ดังที่เธอกล่าวไว้ว่า

ข้าพเจ้ารู้ว่าจะไม่มีการได้กลับไปสู่วันเวลาที่ราวกับมีมนต์สะกดตามห้องโถงและสวนของบ้านคุณทวดอีกแล้ว กระนั้นการได้กลับมาเยือนหลุมศพและยืนอยู่บนพื้นดิน ที่ครั้งหนึ่งบรรพบุรุษของข้าพเจ้าเคยเหยียบย่ำ ได้ให้ความรู้สึกแห่งการเกี่ยวข้องกับรากเหง้าของข้าพเจ้า ในลักษณะที่เรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับครอบครัวที่ข้าพเจ้าได้ยินได้ฟังมาและการค้นคว้าที่ข้าพเจ้าได้ทำ ไม่เคยให้(654)

คำกล่าวของเอลเลียตสะท้อนบริบทของความเป็นคนเวียดนามพลัดถิ่นที่ต้องการแสวงหารากเหง้า การรื้อฟื้นเรื่องราวเกี่ยวกับสุสานบรรพชนทำให้เอลเลียตไม่รู้สึกแปลกแยกกับแผ่นดินเกิด และยังเชื่อมสายสัมพันธ์กับครอบครัวและสมาชิกของครอบครัวเธอที่ไม่ได้พบกันมานานได้อีกด้วย ดังที่เธอบรรยายไว้ว่า “ข้าพเจ้าได้ฟื้นคืนสานสัมพันธ์ของครอบครัวซึ่งมิได้ขาดสะบั้นไปด้วยกาลเวลาและสงคราม และข้าพเจ้าได้เชื่อมโยงกับรากเหง้าและแผ่นดินเกิดของข้าพเจ้าอีกครั้งหนึ่ง” (655) คำกล่าวของเอลเลียตสะท้อนการสร้างจิตสำนึกใหม่ที่มาจากการอ่านประวัติศาสตร์จากพื้นที่และประวัติศาสตร์ครอบครัว

การสร้างจิตสำนึกใหม่ยังเป็นการชำระล้างความทรงจำบาดแผลที่เกี่ยวข้องกับสงครามในแผ่นดินเกิดของเธอด้วย โดยเอลเลียตนำเสนอให้เห็นว่าสงครามได้ทำลายทุกสิ่งทุกอย่าง

ผ่านการเล่าถึงการกลับไปยังเวียดนามและไปคารวะสุสานบรรพชน เธอพบว่าที่นั่นถูกทำลายไปจนเกือบหมด หินและรูปปั้นต่างๆ หายไป วัชพืชขึ้นรกทั่วบริเวณ บริเวณโดยรอบหลายเป็นนาข้าวและต้นสนที่เคยปลูกไว้ก็หายไปหมด แต่เมื่อเอลเลียตสร้างจิตสำนึกใหม่ที่เชื่อมโยงตนเองกับรากเหง้าแห่งแผ่นดินเกิด การบรรยายฉากของเธอเปลี่ยนแปลงไป เอลเลียตได้พรรณนาฉากของเมืองไซ่ง่อนที่เป็นดังแผ่นดินใหม่ เธอเปรียบเทียบให้เห็นว่า ต้นอ่อนของต้นไม้กำลังเติบโตขึ้นเป็นไม้ยืนต้นและกลบรอยหลุมบ่อแห่งสงคราม ซึ่งการถือกำเนิดใหม่นี้ได้เข้ามาแทนบาดแผลแห่งสงคราม ดังที่เธอบรรยายว่า

ในที่สามเหลี่ยมเหล็กกุกีซึ่งถูกทิ้งระเบิด กระจุนปืนใหญ่และพืชพันธุ์ไม้ถูกทำลายด้วยสารเคมี บัดนี้ธรรมชาติได้เข้าครองแล้ว และต้นอ่อนที่กำลังเติบโตเป็นไม้ยืนต้น และกำลังกลบรอยที่เคยเป็นหลุมเป็นบ่อมากมายเสียหายหมด ขณะที่สุสานซึ่งมีแผ่นหินประดับ 10,000 ชิ้น บนหลุมฝังศพของเวียดนามซึ่งเสียชีวิตในสงคราม ข้าพเจ้าก็รู้ว่ารอยแผลของสงครามยังอยู่แต่ไม่คอยหลอนผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่อีกแล้ว (651)

คำกล่าวของเอลเลียตสะท้อนการหลุดพ้นจากพันธนาการของบาดแผล และการกล่าวถึงไม้ยืนต้นอาจสื่อความหมายถึงประเทศเวียดนามที่กำลังเติบโตขึ้นอีกครั้งหลังจากผ่านพ้นช่วงเวลาแห่งสงครามอันยาวนาน การรื้อฟื้นเรื่องสุสานบรรพชนนี้จึงเป็นการเชื่อมโยงจิตวิญญาณของคนเวียดนามพลัดถิ่นที่กับแผ่นดินเกิด แม้เอลเลียตจะเป็นคนเวียดนามพลัดถิ่นแต่เธอได้ยืนยันให้เห็นว่าเธอเป็นส่วนหนึ่งของแผ่นดินเกิดผ่านการรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับสุสานบรรพบุรุษนี้ ซึ่งการยืนยันดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการสร้างอัตลักษณ์ของเธอผูกติดอยู่กับบ้านเกิดและสายสัมพันธ์ครอบครัวด้วย

4.2 “บ้าน” กับครอบครัวในวรรณกรรมของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่น

เรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นต่างเล่าย้อนถึงชีวิตในยุคเขมรแดงปกครอง โดยนำเสนอให้เห็นความหมายของ “บ้าน” นั้นว่าหมายถึงครอบครัว ดังจะเห็นว่าเรื่องเล่าของพวกเขาเป็นการรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับการเล่าเรื่องราวของสมาชิกในครอบครัว เรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นที่ถูกผลิตขึ้นสะท้อนให้เห็นการใช้เรื่องเล่าเพื่อสานต่อสายสัมพันธ์ของครอบครัวที่ขาดหายไปจากยุคเขมรแดง การเขียนเรื่องเล่านำนักเขียนเดินทางกลับ “บ้าน” ที่สัมพันธ์กับความ เป็นครอบครัวทำให้ได้รื้อฟื้นสายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่ขาดหายไป ได้กอบกู้บทบาท

และตัวตนของสมาชิกในครอบครัว การเขียนเรื่องเล่ายังทำให้พวกเขาอมรับความตายที่เกิดขึ้นกับสมาชิกในครอบครัว

4.2.1 ภาพแทนความเป็นครอบครัวในเรื่องเล่า

วรรณกรรมของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นที่ลี้ภัยมาจากยุคเขมรแดงมักสะท้อนให้เห็นสภาวะสงครามที่เกิดขึ้นในกัมพูชานั้นไม่ได้ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการเมืองการปกครองหรือวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงเท่านั้น หากแต่ยังส่งผลกระทบต่อความเป็นครอบครัวด้วย โดยความเป็นครอบครัวต้องหยุดชะงักและปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวขาดตอนไป นักเขียนกัมพูชาส่วนใหญ่จึงให้ความสำคัญกับการเล่าถึงบ้านในอดีตที่เชื่อมโยงกับเรื่องเล่าเกี่ยวกับครอบครัว ซึ่งสะท้อนให้เห็นการใช้เรื่องเล่าเชื่อมต่อกับสมาชิกครอบครัวที่หยุดชะงักไปในยุคเขมรแดง การรื้อฟื้นเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวยังสะท้อนให้เห็นการกลับบ้านผ่านทางจินตนาการ การกลับไปยังบ้านของนักเขียนผ่านเรื่องเล่าเป็นการรำลึกย้อนกลับไปรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับครอบครัว บ้านของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นจึงสื่อความหมายถึงครอบครัว โดยการกลับไปบ้านผ่านทางจินตนาการดังกล่าวยังเปิดโอกาสให้ได้ทบทวนประวัติศาสตร์ของตนและของประเทศ ได้เชื่อมสัมพันธ์ภายในครอบครัว เยียวยาบาดแผลของอดีตที่หลอกหลอนและยังใช้สืบค้นอัตลักษณ์ด้วย ดังจะเห็นว่าทั้งเรื่อง *When Broken Glass Floats* และเรื่อง *First They Killed my Father* ต่างเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวทั้งเรื่อง เรื่องเล่าครอบครัวยังเป็นแก่นเรื่องที่ผูกร้อยเชื่อมโยงเรื่องราวต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันและก่อรูปเป็นเรื่องเล่าขึ้น

ในยุคเขมรแดงวิธีการเปลี่ยนแปลงประเทศของเขมรแดงที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรกๆ คือ การมุ่งเชิดชูความเป็นส่วนร่วมหรือการทำเพื่อส่วนรวม ซึ่งวิธีการนี้มีผลกระทบต่อความเป็นเรื่องส่วนตัวทั้งหมด โดยความเป็นเรื่องส่วนตัวประการหนึ่งคือครอบครัว เขมรแดงต้องการทำลายโครงสร้างครอบครัว โดยเชื่อว่าครอบครัวคือสถาบันพื้นฐานที่ทำให้ผู้คนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและเป็นพื้นที่อบรมถ่ายทอดความคิดแบบปัจเจกชนเสรี ตลอดจนแฝงฝังความเคยชินที่ไม่เกิดประโยชน์ใดๆ แก่สังคมโดยรวม เรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชาแสดงภาพการกวาดต้อนผู้คนในเมืองใหญ่ออกไปยังชนบท โดยการกวาดต้อนดังกล่าวไปทำลายปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวที่ดำเนินมา และถูกจัดวางให้เป็นเพียงหน่วยย่อยหน่วยหนึ่งของสังคม ไม่มีความเป็นครอบครัวแบบเดิมอีกต่อไป สมาชิกในครอบครัวถูกแยกออกจากกัน โดยทุกคนต้องทำงานให้กับคอมมูน คนพนมเปญและคนในเมืองสำคัญ กว่าสองล้านคนต้องถูกขับออกไปจากบ้านเรือนของตนเอง โดยคนกลุ่มนี้ถูกเรียกว่า “ประชาชนใหม่” กลุ่มคนที่ถูกขับออกจากไปนี้ส่วนใหญ่คือกลุ่มชนชั้นกลางและชนชั้นสูง

กลุ่มองค์การปฏิวัติได้เข้ามานำเสนอความเป็นครอบครัวรูปแบบใหม่ และสถาปนาตนเองให้กลายเป็นพ่อแม่และเป็นครอบครัวของเด็กๆ ครอบครัวแบบเดิมถูกมองว่าเป็นภัยต่อการเปลี่ยนแปลงประเทศ ดังที่ใน *When Broken Glass Floats* จันริธี ฮิม กล่าวเกี่ยวกับการเข้าทำลายระบบครอบครัวและควบคุมการดำเนินชีวิตประจำวันของเขมรแดงไว้ว่า

Family ties were suddenly a thing of suspicion. Control was everything. Social ties, even casual conversations, were a threat. *Angka*, the organization, suddenly became your mother, your father, your God. But *Angka* was a tyrannical master. To question anything – whom you could greet, whom you could marry, what words you could use to address relatives, what work you did – meant that you were an enemy to your new “parent”. (Him, 2000: 14)

ช่วงเวลาดังกล่าวชาวกำพูชาส่วนใหญ่ต้องทำงานระหว่างสิบถึงสิบสองชั่วโมงต่อวัน หลายคนเสียชีวิตจากการทำงานหนักและขาดอาหารรวมถึงการสังหาร ความบีบคั้นจากนโยบายทางการเมืองดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการอพยพลี้ภัยของประชาชนชาวกำพูชาจำนวนมาก โดยลี้ภัยไปอยู่ในหลายประเทศ ประสบการณ์อันเจ็บปวดทั้งความตายและการถูกทำลายวิถีชีวิต ครอบครัวและจิตวิญญาณได้ฝังแน่นอยู่ในความทรงจำ เมื่อลี้ภัยมายังประเทศที่สาม พื้นที่พลัดถิ่นนี้ทำให้ฮิมได้มีโอกาสทบทวนประสบการณ์ของตน โดยการมองย้อนกลับไปดูความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเธอและสมาชิกในครอบครัว ซึ่งทำให้เธอตระหนักได้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นความโหดร้ายรุนแรงที่เกินจะรับได้ การกระทำของเขมรแดงไม่เพียงทำลายความเป็นครอบครัวเท่านั้นแต่ยังทำลายความเป็นมนุษย์และความหมายของชีวิตด้วย

ใน *When Broken Glass Floats* ฮิมสะท้อนให้เห็นการดำเนินวิถีชีวิตในครอบครัวในยุคเขมรแดงที่ผิดรูปไปจากความเข้าใจในวิถีชีวิตตามปกติ สภาพวิถีชีวิตของยุคเขมรแดงคือความไม่แน่นอนและคาดเดาไม่ได้ การที่แม่ไปยังโรงพยาบาลที่ฮิมไม่รู้จักสร้างความเจ็บปวดเพราะเธอไม่สามารถจินตนาการถึงสถานที่นั้นได้ การที่ฮิมไม่ได้อยู่ในวันที่แม่เดินทางจากไปทำให้ฮิมไม่สามารถรับรู้เรื่องราวได้อย่างครบถ้วน เธอรับรู้จากคำบอกเล่าของราย (Ry) พี่สาวเท่านั้น ความไม่เข้าใจต่อเหตุการณ์หรือไม่ตระหนักรู้ต่อเหตุการณ์บาดแผลนั้นทั้งหมด ทำให้ฮิมปรับเปลี่ยนคำบอกเล่าของรายไปสู่การสร้างสรรค์เป็นภาพฉาก (scene) แล้วพรรณนาฉากนั้นขึ้นเพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อเหตุการณ์ให้รับรู้รายละเอียดและลดทอนความเจ็บปวดที่แม่จากไป “her words

painting the scene” อิมพรรณนาฉากตอนที่แม่จากไปอย่างละเอียด เห็นทั้งอารมณ์ความรู้สึก และความรักความเจ็บปวดระหว่างแม่และลูก การพรรณนาฉากนี้ นอกจากทำให้อิมเกิดความเข้าใจต่อเหตุการณ์แล้วยังเป็นการเชื่อมต่อสายสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูกที่ขาดหายไปในวันที่แม่จากไป การเชื่อมต่อนี้เปิดโอกาสให้อิมสามารถเข้าไปร่วมรับรู้เหตุการณ์และสัมผัสอารมณ์ความรู้สึกในช่วงเวลานั้นได้ และยังทำให้เธอรู้สึกเหมือนได้อยู่กับแม่ตลอดเวลาแม้ในวันที่แม่เดินทางจากไป เรื่องเล่าสะท้อนผลกระทบอันรุนแรงในยุคเขมรแดงที่มีผลต่อสายสัมพันธ์แม่ลูก อิมได้กอบกู้สายสัมพันธ์แม่ลูกขึ้นมาอีกครั้งผ่านการจินตนาการและการสัมผัสถึงความรู้สึกและสายใยระหว่างแม่ลูก

ช่วงเวลาที่เขมรแดงเรืองอำนาจนั้น อิมอายุ 9 ขวบ เป็นช่วงที่เธอและพี่ๆ เข้าโรงเรียน พ่อของเธอหารายได้จากการทำงานให้กับทางราชการ ส่วนแม่เป็นแม่บ้านครอบครัวของเธอและญาติๆ ถูกกวาดต้อนออกจากพนมเปญ โดยในช่วงแรกสมาชิกครอบครัวยังอยู่ด้วยกันแต่ต่อมาพ่อถูกทหารนำตัวไปและไม่ได้กลับมาอีก อิมมาทราบภายหลังว่าพ่อถูกทหารเขมรแดงยิงตาย อิมอยู่กับแม่และพี่น้องของเธอในค่ายแรงงานที่เขมรแดงจัดไว้ให้ ครอบครัวของเธอต้องเดินทางไปยังค่ายต่างๆ เพื่อทำงานตามที่เขมรแดงสั่ง พี่น้องค่อยๆ ตายจากโรคร้ายเพราะความเป็นอยู่ที่ไม่ถูกสุขลักษณะ และในที่สุดแม่ก็เสียชีวิตจากโรคท้องมานอันเกิดมาจากอาหารการกินที่ไม่สะอาด สมาชิกในครอบครัวรวมทั้งญาติพี่น้องตายไปทีละคน ส่วนคนที่เหลือถูกจัดแบ่งกลุ่มตามอายุและเพศ เด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงที่โตพอทำงานได้จะถูกนำตัวไปใช้แรงงานในที่ที่ต่างกัน เช่นเดียวกับเด็กผู้หญิงอีกหลายคน อิมต้องแยกจากแม่ไปใช้แรงงาน ถางหญ้าและปลูกข้าว ครอบครัวต้องแตกสลาย

อิม นำเสนอให้เห็นความล่มสลายของคนกัมพูชาที่พยายามสร้างเนื้อสร้างตัวและมีครอบครัวที่อบอุ่นแต่ต้องมาพังทลายลงไปด้วยน้ำมือเขมรแดง โดยเธอยกตัวอย่างให้เห็นภาพจากความล่มสลายของครอบครัวของเธอเอง เธอนำเสนอให้เห็นถึงความทรมานทำงานของพ่อแม่ที่พยายามสร้างเนื้อสร้างตัวจนครอบครัวมีฐานะดีขึ้นแต่กลับไม่ได้สิ่งใดตอบแทนนอกจากความยากลำบากและความตาย พี่น้องที่ควรจะมีอนาคตที่สดใสกลับล้มตายทีละคน ความรักความผูกพันและความอบอุ่นที่เคยได้จากพ่อแม่ขาดหายไป เขมรแดงทำลายความหมายของครอบครัวที่เธอเคยเข้าใจและทำให้ความปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวเปลี่ยนแปลง เรื่องเล่าจึงสะท้อนภาวะความไร้ความเป็นครอบครัวและไร้ชีวิตในยุคเขมรแดง อิมเปรียบเทียบเขมรแดงว่าได้ดูดเอาชีวิตจิตใจของเธอและสมาชิกในครอบครัวของเธอออกไปผ่านการออกไปหาอาหารในหนองน้ำที่มีแต่โคลนเลน แมลง และวัชพืช “Just as the Khmer Rouge suck the life out of us, we drain our pond – a

small body of water grown murky with a thick forest of algae and water plants. It is peppered with insects, sediment, and other debris.” (Him, 2000: 111)

อิม ยังนำเสนอให้เห็นผลกระทบจากการครอบครองประเทศของเขมรแดงที่ทำให้สายสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวไม่ต่อเนื่องและการสูญเสียบทบาทและสถานภาพของพวกเขาไป โดย อิม พรรณนาให้เห็นการสูญเสียตัวตนของสมาชิกในครอบครัวอย่างชัดเจน สำหรับแม่ อิมบรรยายให้เห็นถึงความตายของแม่จากอาการป่วยอย่างน่าเวทนาและการทำลายความเป็นครอบครัวทำให้แม่ไม่สามารถรักษาบทบาทความเป็นแม่ไว้ได้ โดยอิมบรรยายการสูญเสียตัวตนของแม่ผ่านการกล่าวถึงโรคร้ายที่แม่เป็น โดยบรรยายให้เห็นความหมดอาลัยตายอยากและความหมดเรี่ยวหมดแรงของแม่ เนื่องจากการต้องพรางจากลูกและความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก ผิดสุขลักษณะซึ่งทำให้แม่เป็นโรคท้องมานจนเสียชีวิต อิมพรรณนาภาพของแม่อย่างละเอียด ใบหน้าและร่างกายของแม่ในขณะนั้นสะท้อนความกล้ำกลืนถึงสิ่งที่เป็นอยู่ แม่ดูไร้ชีวิตและเป็นดั่งสัตว์ อิมได้บรรยายภาพความเจ็บปวดของแม่ที่ไม่สามารถรักษาบทบาทไว้ได้เมื่อแม่ไม่สามารถไปเยี่ยมลูกที่ป่วยอยู่ที่โรงพยาบาลผ่านร่างกายที่ไร้ชีวิต *“She speaks the painful truth. Mak’s face and entire body have swollen up, inflated by the fluid building up inside her. Her face is an ugly mask of what it once was, as pale as pigskin with puffy jowls.” (Him, 2000:117)*

ใน *First They Killed my Father* ลอง อิง เรียกคืนตัวตนความเป็นมนุษย์และเยียวยาบาดแผลผ่านสายสัมพันธ์ครอบครัว ในเรื่องเล่า อิงได้เดินทางกลับไปหาแม่โดยไม่กลัวว่าทหารเขมรแดงจะทำโทษหรือหนทางจะยากลำบากเพียงใด ขณะเดินทางเธอจินตนาการถึงพ่อแม่และน้องสาวว่าพวกเขากำลังร้องเรียกให้เธอกลับมาซึ่งสะท้อนให้เห็นการโหยหาครอบครัวและตัวตนที่แยกไม่ขาดจากครอบครัว เมื่อเธอกลับถึงบ้าน ทหารพาแม่และน้องไปแล้ว การหายไปของแม่นี้ทำให้อิงเข้าใจแล้วว่าความเจ็บปวดจากทั่วทั้งสรรพางค์นี้คือการที่แม่ต้องจากไปอย่างถาวรและทำให้เธอไร้ครอบครัว ซึ่งนำความเจ็บปวดให้เธอเช่นเดียวกับเมื่อครั้งที่พ่อจากไป *“My chest compresses, my insides gnaw at me, eating away at my sanity” (Ung, 2006: 160)* อิงได้จินตนาการภาพการจากไปของแม่และน้องสาวผ่านการมโนภาพขึ้นเองเพื่อทำความเข้าใจการหายตัวไปของแม่และน้อง *“My mind projects pictures of the two of them together.” (Ung, 2006: 160)* โดยเธอใช้จินตนาการสร้างภาพของทหารที่นำตัวแม่ น้องสาวและชาวบ้านอีกประมาณ 20 คนไปในจินตนาการดังกล่าวอียังให้ภาพแม่คือผู้ที่ปกป้องลูกโดยแม่พยายามอย่างสุดกำลังที่จะปกป้องชีวิตน้องสาวเธอไว้ การสร้างมโนภาพนี้ช่วยให้อิงคลี่คลายคำตอบการจากไป

ของแม่ ขณะเดียวกันความสงสัยที่มีมาตลอดว่าแม่บังคับให้เธอออกจากบ้านเป็นเพราะเหนื่อยกับการเลี้ยงดูนั้นเป็นความเข้าใจผิด การหายตัวไปของแม่เป็นการยืนยันว่าแม่เลือกหนทางที่ดีที่สุดให้กับเธอไว้ก่อนแล้ว เพราะหากอึ้งยังอยู่กับแม่เธออาจถูกทหารจับไปอีกคน มโนภาพของอึ้งจึงทำให้เธอยอมรับความตายของแม่อันเป็นการปลดปล่อยเธอจากความทรงจำบาดแผลด้วย

กรรมโนภาพความตายของแม่ยังสะท้อนให้เห็นวิธีการทำความเข้าใจบาดแผลที่เธอต้องสูญเสียครอบครัวและความเป็นเด็กกำพร้าที่เธอไม่เคยรู้จักมันอย่างแท้จริง ดังที่เธอได้ยอมรับความเป็นเด็กกำพร้าจากความตายของแม่ ไม่ใช่เพียงการเสแสร้งว่าตนเป็นเด็กกำพร้าเพื่อป้องกันไม่ให้ทหารเขมรแดงทำร้ายครอบครัวเหมือนแต่ก่อน “*Now it is all real. Now I no longer have to pretend to be an orphan*” (Ung, 2006: 164) การกลับไปอ่านความตายของแม่ทำให้เธอรับรู้ถึงจุดเริ่มต้นของการเป็นลูกกำพร้าซึ่งนำไปสู่การยอมรับตัวตนและรับรู้บทบาทความรักและความเสียสละของแม่ ขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นกับเธอและครอบครัวของเธอ

4.2.2 การกอบกู้และสานต่อสายสัมพันธ์ครอบครัว

ใน *When Broken Glass Floats* อิมนำเสนอภาพความตายในสมัยของเขมรแดงที่อยู่ใกล้ตัวผู้คนและเกิดขึ้นได้ในทุกขณะ เมื่อกลับถึงบ้าน ความดีใจจากการรอดชีวิตทำให้เธอไม่สามารถเปล่งถ้อยคำเป็นภาษาพูดที่ฟังแล้วรู้เรื่องได้ แม้ว่าต้องการบอกเล่าประสบการณ์ให้แม่ฟังมากเพียงใด “*Sitting near Mak, I’m lost in indescribable happiness.*” (Him, 2000: 160) การสูญเสียความสามารถในการบอกเล่าประสบการณ์ของผู้รอดชีวิตผ่านภาษาสะท้อนให้เห็นความจำกัดของภาษาสามัญในการแสดงความรู้สึกเมื่อตกอยู่ในสภาวะของความเป็นและความตาย ในช่วงเวลานั้นภาษาที่สามารถสื่อสารได้ดีที่สุดกลับเป็นอวัจนภาษา โดยเฉพาะสายตา การสัมผัสและท่าทางที่บอกเล่าเรื่องราวที่เต็มไปด้วยความหมายช่วงเวลานั้น อิมตื่นตันอย่างที่สุด “*Only an unreal sense of gratitude.*” (Him, 2000: 160) อิมซึมซับความรักที่มีต่อแม่ผ่านการมองและเปรียบเทียบเป็นความฝันเพราะเธอไม่คิดว่าจะได้เจอหน้าแม่อีก “*her face is a dream.*” (Him, 2000: 160) ส่วนแม่กอดอิมไว้แน่น สัมผัสระหว่างแม่ลูกลูกนี้ทำให้ อิมตระหนักได้ถึงความรักที่แม่มีต่อเธอและความหวาดกลัวของแม่ที่จะเสียลูกไป “*She reaches out to hold me, tightly embraces me. I feel Mak’s love. Her fear of losing me.*” (Him, 2000: 160) อิมและแม่ต่างรับส่งสารที่ไร้เสียงผ่านการสัมผัส การมอง การแสดงท่าทางระหว่างกัน โดยไร้เสียง ในช่วงเวลานั้น ความเจ็บปวดจากการย่ำโคลนเลนจนมีบาดแผลที่เท้าถูกเยียวยาโดยครอบครัว การเยียวยานี้

สร้างกำลังใจในการต่อสู้กับทุกสิ่ง เธอจึงไม่รู้สึกรู้เจ็บปวด “*I don't feel the throbbing in my foot, the pain in my puffy leg.*” (Him, 2000: 160) คำกล่าวของ อิมสะท้อนการรื้อฟื้นสายสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกการเล่าถึงบาดแผลที่แท้จริงเป็นเหมือนการเปรียบเทียบความเจ็บปวดที่เกิดขึ้นจากการถูกตัดขาดสายสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูกไปในยุคเขมรแดงซึ่งทำให้อิมไม่สามารถดำเนินชีวิตและก้าวไปข้างหน้าได้ อิมรื้อฟื้นความเจ็บปวดนั้นอีกครั้งและทำให้เธอได้เรียนรู้และตระหนักถึงความรักที่เธอมีต่อแม่และแม่มีต่อเธอ ความเจ็บปวดจากแผลที่แท้จริงหายไป ทำให้เธอก้าวเดินต่อไปได้อีกครั้ง

ใน *When Broken Glass Floats* อิมสะท้อนภาพการกอบกู้บทบาทของแม่กลับคืนมาผ่านการพรรณนาถึงเหตุและผลว่าที่แม่ไม่สามารถไปเยี่ยมลูกได้เนื่องจากแม่ไร้ซึ่งเรี่ยวแรงเพราะแม่เองก็เป็นโรคท้องมาน อิมยังนำเสนอภาพของแม่ที่ยังคงมีแต่ความรักลูก โดยพรรณนาให้เห็นความเจ็บปวดที่แม่ไม่สามารถไปดูแลลูกได้ นอกจากความเจ็บปวดที่ไม่สามารถดูแลลูกเวลาลูกป่วยไข้ได้แล้ว การไม่สามารถหาอาหารให้ลูกกินได้ยังทำให้แม่เจ็บปวดเช่นกัน แม่จึงเพื่อออกมาอย่างไร้สติว่าพวกเราไม่มีเกลือ “*We don't have salt*” (Him, 2000: 117) ในยุคสมัยเช่นนี้ทำให้เธอไม่สามารถหาเกลือมาได้ โดยเกลือเป็นปัจจัยสำคัญในการทำอาหารและช่วยฆ่าเชื้อโรคและตอนนี้ทุกคนในครอบครัวมีอาการบวมขึ้นเนื่องจากขาดอาหารและทานอาหารที่สกปรก อิมได้กอบกู้บทบาทของผู้เป็นแม่ที่ตระหนักในความรับผิดชอบต่อบทบาทไว้จนวินาทีสุดท้าย โดยนำเสนอให้เห็นว่าแม่ในขณะที่แม่ป่วยแต่บทบาทหน้าที่ของผู้เป็นแม่ยังคงดำเนินต่อไป ซึ่งสะท้อนการเชื่อมต่อสายสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูกไว้

เรื่องเล่าของ อิม สะท้อนการเชื่อมต่อสายสัมพันธ์แม่ลูกที่ขาดหายไปในยุคเขมรแดงอย่างละเอียด โดยเธอรื้อฟื้นความทรงจำระหว่างเธอกับแม่ อิมเล่าถึงอาการป่วยของเธอและแม่เป็นโรคมะเร็งและโรคท้องมานแต่แม่มีอาการทรุดหนักกว่า อิมพิจารณาความปวดร้าวของแม่จากโรคภัยนี้ผ่านการอ่านพฤติกรรมที่ผิดปกติและการอ่านร่างกายของแม่ ความเจ็บปวดจากโรคภัยทำให้อิมและแม่กลับไปทบทวนความตายที่เกิดขึ้นรอบตัวตั้งแต่พ่อและพี่น้อง ช่วงเวลาดังกล่าวทำให้ อิมตระหนักรู้ความเจ็บปวดของแม่ที่ต้องเสียคนที่รักไป ต่อมาแม่ถูกบังคับให้ไปโรงพยาบาลแต่โรงพยาบาลเป็นดังพื้นที่ต้องห้ามของครอบครัวเพราะลูกของเธอสองคนตายที่นั่น เพราะไม่มีหมอรักษาอาการป่วยจริงๆและอาหารยังไม่เพียงพอ เธอต้องการอยู่บ้านดูแลลูกๆที่เหลือ อย่างไรก็ตามในที่สุดแม่ก็ต้องไปอยู่โรงพยาบาล ที่โรงพยาบาลทำให้แม่อาการทรุดหนัก แม่ไม่มีอะไรกินต้องจับสัตว์เช่นหนูกิน เช่นเดียวกับแม่ อิมและสมาชิกในครอบครัวที่เหลือมีสภาพไม่ต่างจากแม่ ทุกคนก็ต้องจับสัตว์กินอย่างนี้เพื่อความอยู่รอดเช่นกัน พฤติกรรมของแม่เป็นภาพสะท้อนเดียวกันกับสมาชิก

ในครอบครัว อิมอ่านความเจ็บปวดของแม่ซึ่งภาพชีวิตของแม่นี้ทำให้เห็นความกลับหัวกลับหาง จากวัฏจักรชีวิตของมนุษย์ไปสู่วงจรชีวิตของสัตว์ที่หาอาหารเพื่อให้มีชีวิตรอดเท่านั้น วงจรนี้คือการที่คนต้องจับหนูกินเป็นอาหารเพื่อความอยู่รอดในขณะที่หนูก็กัดแทะคนตายเพื่อความอยู่รอดเช่นกัน อิมยังนำเสนอว่าวงจรนี้ถูกสร้างขึ้นในยุคเขมรแดงและเป็นวงจรที่แปลก *“It is a strange cycle.”* (Him, 2000: 187)

ใน *First They Killed my Father* อิง กลับไปรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับครอบครัวซึ่งสะท้อนความหมายของบ้านที่สื่อถึงครอบครัวไว้อย่างชัดเจน ดังจะเห็นว่าการเล่าถึงบ้านเกิดนั้น เธอเล่าถึงแต่เรื่องของครอบครัว โดยเธอก้าวไวไปในบทส่งท้ายที่บรรยายถึงการเดินทางกลับบ้านเกิด ดังที่เธอก้าวไวในตอนต้นของบทส่งท้ายว่า *“I’m almost home.”* (Him, 2006: 235) ในบทส่งท้ายนี้ อิง ไม่ได้กล่าวบรรยายให้เห็นสภาพบ้านเรือนแต่อย่างใด หากแต่บรรยายถึงการกลับสู่บ้านที่มีญาติพี่น้องคอยต้อนรับของเธอ อิงใช้จินตนาการเชื่อมต่อตนเองกับรากเหง้าอันได้แก่ครอบครัวและยังทบทวนประสบการณ์บาดแผลในอดีตที่ทำให้เธอต้องพลัดพรากจากครอบครัว ดังที่เธอใช้ความฝันเพื่อจินตนาการการเดินทางกลับบ้านเกิดและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ในวัยเด็กในยุคของเขมรแดงว่าเธอมองหาครอบครัวของเธอ เรียกชื่อญาติพี่น้องและพ่อแม่ท่ามกลางการหลงอยู่ในฝูงชน อย่างไรก็ตาม อิงนำเสนอให้เห็นด้วยว่า การกลับบ้านเช่นนี้ ซึ่งทำให้เธอรู้สึกกลัวที่จะกลับบ้านเช่นกัน *“In one dream, I’d board the plane in America as an adult woman only to step off in Cambodia as a child. The child was lost in a crowd of people, desperately looking for her family, calling the names of her siblings, calling out to her parents. I woke up each morning increasingly panicked about this homecoming”* (Ung, 2006 : 237) ความหวาดกลัวของ อิง สะท้อนให้เห็นว่า ความทรงจำบาดแผลทำให้อิงไม่สามารถรื้อฟื้นเรื่องราวเกี่ยวกับบ้านได้โดยง่าย การเล่าถึงเรื่องบ้าน ทำให้อิงต้องกลับไปเผชิญหน้ากับอดีตที่เป็นบาดแผล ข้อความของอิงจึงสะท้อนให้เห็นในลักษณะที่อยากกลับแต่ไม่สามารถทำได้อย่างครบถ้วน การเล่าถึงการกลับบ้านและทำให้อิงตื่นกลัวนี้ ยังสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของผู้พลัดถิ่นที่เผชิญกับความทรงจำบาดแผล โดยอัตลักษณ์ดังกล่าวมีลักษณะเลื่อนไหล หรืออยู่ในกระบวนการการยอมรับอดีตอันเจ็บปวด ยอมรับความสูญเสีย อัตลักษณ์ของผู้พลัดถิ่นในบริบทนี้สะท้อนให้เห็นความย้อนแย้งในตัวตลอด

การเล่าความทรงจำเกี่ยวกับบ้านอันเป็นความทรงจำบาดแผลต้องผ่านการยอมรับบาดแผลและเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้น และต้องใช้จินตนาการเพื่อสร้างสรรค์อดีตของผู้เขียนด้วย ดังจะเห็นว่า อิงจินตนาการถึงความรู้สึกในการเดินทางกลับบ้านว่าเป็นการเดินทางสู่การต้อนรับและอ้อมกอด

ของครอบครัว ซึ่งทำให้เธอรู้สึกถึงการปกป้องและความปลอดภัย *“I envisioned myself getting off the plane and walking into the open arms of my family. I daydreamed about the warmth of the many arms of aunts, cousins, and Chou around me, encircling me, forming a protective cocoon, keeping me safe.”* (2006: 237-238) การเล่าถึงการเดินทางกลับบ้านผ่านการสร้างสรรค์ด้วยจินตนาการดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นการนิยามความหมายใหม่ให้แก่คำว่าบ้านในความหมายของรากเหง้าทางครอบครัว การให้ความหมายใหม่แก่บ้านนี้เกิดขึ้นจากประสบการณ์บาดแผลในยุคเขมรแดง ที่ทำให้เธอต้องสูญเสียพ่อแม่และญาติพี่น้องจำนวนมาก อิงใช้จินตนาการการเดินทางกลับบ้านเพื่อสานต่อสายสัมพันธ์ครอบครัวในบริบทของการพลัดถิ่น การกลับบ้านผ่านจินตนาการนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงการนิยามความหมายของบ้านของคนพลัดถิ่นในแบบที่ไม่ตายตัว บ้านที่หมายถึงครอบครัวของอิงนี้ยังสามารถพบปะหรือร่วมเดินทางไปกับเธอได้ทุกที่ทุกเวลา เพื่อให้เธอยังคงสามารถเชื่อมต่อกับครอบครัว ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้เธอสามารถดำรงชีวิตในบริบทพลัดถิ่นได้อย่างไม่รู้สึกละโดดเดี่ยว

4.3 “บ้าน” และเรื่องเล่าเกี่ยวกับครอบครัวและชุมชนของนักเขียนม้ง-ลาวพลัดถิ่น

เรื่องเล่าของนักเขียนม้ง-ลาวพลัดถิ่นทั้ง 3 เรื่องที่นำมาศึกษานี้ นำเสนอแก่นเรื่องที่คล้ายกันประการหนึ่ง คือ ปัญหาความไร้บ้านและการแสวงหาบ้านหรือหาพื้นที่ที่จะหยั่งราก โดยนักเขียนนำเสนอให้เห็นว่าปัญหาดังกล่าวมาจากการที่ม้งต้องเดินทางอพยพอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผลพวงจากสงครามที่ทำให้พวกเขาไม่สามารถหยั่งรากในที่ใดได้เหมือนกับกลุ่มคนกลุ่มอื่น เรื่องเล่าของกลุ่มม้ง-ลาวจึงสะท้อนความปรารถนาทั้งในเชิงปัจเจกและชุมชนในการแสวงหาบ้านผ่านการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ชุมชนและเรื่องเล่าครอบครัว ทั้งนี้เพื่อนำเสนอให้เห็นถึงปัญหาความไร้บ้านและการแสวงหาบ้าน ขณะเดียวกันก็นำเสนอการสานต่อความปรารถนาให้กับคนม้งรุ่นมาในการแสวงหาบ้าน อันเป็นสำนึกรับผิดชอบที่เกิดขึ้นกับคนม้งรุ่นหลัง

4.3.1 “บ้าน” ของคนม้ง-ลาวพลัดถิ่นในเรื่องเล่า

เรื่องเล่าของนักเขียนม้ง-ลาวพลัดถิ่นนำเสนอให้เห็นประสบการณ์อันซับซ้อนของการพลัดถิ่น และการให้ความสำคัญกับความจำเพาะของบริบททางสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากม้ง-ลาวมีประวัติศาสตร์การอพยพมายาวนาน แหล่งกำเนิดของพวกเขาจึงไม่มีความชัดเจน ในบทนำของเรื่อง *The Latehomecomer* หยาง กล่าวถึงเรื่องราวของกลุ่มม้งที่ไม่มีประเทศ พวกเขาเดินทางออกจากพื้นที่หนึ่งๆ เสมอ *“She had heard stories of how Hmong people did*

not have a country, how we always had to leave places behind” (Yang, 2008: 2). คำกล่าวของหยางเป็นการหยิบยกประวัติศาสตร์ของคนม้งมานำเสนอเพื่อชี้ให้เห็นปัญหาการไร้บ้าน

เรื่องเล่าของหยางสะท้อนให้เห็นการตกอยู่ในสภาวะพลัดถิ่นอันเนื่องมาจากการอพยพและความรู้สึกไร้บ้าน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการนิยามอัตลักษณ์ของเธอ ปัญหาดังกล่าวทำให้หยางต้องกลับไปอ่านทบทวนความทรงจำและประวัติศาสตร์ของบรรพบุรุษและวัฒนธรรมของคนม้งเพื่อสานต่ออัตลักษณ์ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นการนิยามความหมายของบ้านในมิติของวัฒนธรรมและบรรพบุรุษแทนรากทางภูมิศาสตร์ด้วย การสร้างความหมายใหม่ให้แก่บ้านในลักษณะนี้เป็นการก้าวข้ามมายาคติเกี่ยวกับการยึดติดกับรากทางภูมิศาสตร์และการแสวงหาความจริงแท้ของบ้านเกิดด้วย ความจำเพาะทางประวัติศาสตร์ของคนม้งที่ไม่สามารถหาแหล่งกำเนิดได้ชัดเจน ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนความหมายของบ้านให้สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบัน

The Latehomecomer สะท้อนให้เห็นปัญหาของความไร้บ้านหรือการไร้ที่ซึ่งรากที่มีมาตั้งแต่อดีต บรรพบุรุษของหยางที่อพยพจากจีนมาอาศัยอยู่ในลาวและหวังให้ลาวเป็นสถานที่ที่พวกเขาจะอาศัยอยู่ได้อย่างถาวรนั้น กลับต้องเปลี่ยนแปลงจากผลของสงคราม ซึ่งทำให้ต้องอพยพอีกครั้ง เช่นเดียวกับเรื่อง *Trails Through the Mists* หัว วิ มัว สะท้อนผลกระทบจากสงครามที่ทำให้พวกเขาต้องออกจากบ้านอย่างจำใจ โดย มัว สร้างเรื่องราวประสบการณ์การอพยพภัยสงครามอย่างยากลำบากและยังสะท้อนการโหยหาการกลับบ้านแม้ว่าจะไม่ปลอดภัยก็ตาม โดยมัว สร้างตัวละคร เกา เซา (Gao Shoua) ซึ่งเป็นหญิงชาวม้งที่ต้องอพยพออกจากบ้านหนีสงครามไปพร้อมกับครอบครัวของเธอ โดยเธอไม่ต้องการจากบ้านของเธอและกลัวการข้ามแม่น้ำ “No, Cher – let me go back home. You take the children and go to Bouam Long if you want to, but I can’t do it. I can take care of myself. (Moua, 1994: 35) คำกล่าวนี้สะท้อนสายสัมพันธ์ระหว่างคนม้งกับบ้านและความจำใจที่ต้องจากมา

The Latehomecomer หยางเล่าเรื่องวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนม้งและประสบการณ์การอพยพโดยให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ที่บ้านเกิดของบรรพบุรุษของเธอในฝั่งลาวและเล่าภาพชีวิตการอพยพที่ข้ามแม่น้ำโขงมายังฝั่งไทย การเล่าเรื่องราวของเธอมักเป็นเรื่องที่ผูกพันอยู่กับวัฒนธรรมและบรรพบุรุษม้งผ่านการนำเสนอกิจกรรมของครอบครัว หยางบรรยายเกี่ยวกับการอพยพของพ่อแม่และย่าเพื่อนำเสนอให้เห็นปัญหาของการพลัดถิ่นอันมาจากสงคราม โดยเธอกำลังถึงบ้านในลาวของบรรพบุรุษว่า ภูเขาเป็นบ้านของพวกเขา “*The Mountains were their home and they knew them well.*” (Yang, 2008: 12) ซึ่งทำให้เธอเห็นความผูกพัน

ระหว่างบรรพบุรุษกับพื้นที่ อย่างไรก็ตามสิ่งที่ สงครามทำให้คนมั่งต้องอพยพอีกครั้ง หยางบรรยายการ อพยพซึ่งสะท้อนความหมายของบ้านที่เป็นสายสัมพันธ์ที่ตัดไม่ขาดกับบรรพบุรุษ ดังเช่นตอนที่เธอ และแม่ของเธอต้องข้ามแม่น้ำโขงเพื่อเข้ามายังค่ายอพยพฝั่งประเทศไทย แม่ได้ฝังรูปครอบครัว และบรรพบุรุษไว้ก่อนจะข้ามแม่น้ำ และยังจดจำความทรงจำที่เกี่ยวกับครอบครัวไว้ในใจของเธอ “*She would tell them that she would never forget the because the way they were burned into her heart.*” (Yang, 2008: 37) คำกล่าวของหยางสะท้อนการกลับไปมองสายสัมพันธ์อันเหนียวแน่นระหว่างคนมั่งกับบ้าน และยังทำให้เห็นสายสัมพันธ์ครอบครัวที่ผูกพันกันทาง จิตวิญญาณ ความเป็นครอบครัวจึงอยู่กับเธอทุกที่ แม้ว่าจะพลัดถิ่นไปที่ใดก็ตาม

การนำเสนอความผูกพันระหว่างคนมั่งกับภูเขา ไม่เพียงนำเสนอผ่านพื้นที่ทาง กายภาพเท่านั้น หยางยังนำเสนอผ่านประวัติศาสตร์ของบรรพบุรุษที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ภูเขาด้วย โดยเธอเล่าเรื่องราวของปู่ว่า ภูเขาเป็นพื้นที่ที่ฝังร่างของปู่ไว้แต่พ่อของเธอไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นภูเขา ลูกไหนเนื่องจากท่านเสียชีวิตตั้งแต่พ่อยังเล็ก พี่ชายของพ่อเพียงแต่ชี้นิ้วไปยังภูเขาแล้วบอกว่าพ่อถูกฝัง อยู่ที่นี่ “*My father has never been to the place where his father is buried. All he knows is what his brothers told him, their fingers pointing to a mountain that looked like an uneven green box rising out of the ground.*” (Yang, 2008: 12) คำกล่าวของหยาง สะท้อนความผูกพันของคนมั่งกับพื้นที่จากรุ่นสู่รุ่นตั้งแต่เกิดจนเสียชีวิต การบรรยายการมองเห็น ภาพภูเขาเป็นดังกล่องสีเขียวที่โผล่ขึ้นจากผืนแผ่นดินซึ่งอาจเปรียบได้ดังรูปทึบศพของพ่อนี้ สะท้อนการเชื่อมโยงความเป็นมั่งกับแผ่นดินเกิดอันเป็นความผูกพันทางจิตวิญญาณ การกล่าวถึง พื้นที่ภูเขายังสะท้อนการนิยามอัตลักษณ์ของตนอันมาจากพื้นที่ด้วย

หยางยังพรรณนาให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ภูเขากับคนมั่งผ่านการสร้าง เส้นทางหรือแผนที่ที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ดังที่หยางกล่าวบรรยายการมองกลับไปยังพื้นที่ภูเขาของ พ่อขณะเดินทางออกจากหมู่บ้านที่สื่อให้เห็นการใช้จิตวิญญาณเป็นเครื่องนำทางกลับสู่บ้านอัน หมายถึงภูเขา “*He says that if he closes his eyes, he can see the imprint of the mountain on his lids. He'll always know the way back.*” (Yang, 2008: 12) คำกล่าว ของหยางสะท้อนให้เห็นความต้องการเป็นหนึ่งเดียวกับพื้นที่และยังสะท้อนความหมายของบ้านที่ถูก ยึดโยงกับการมีพื้นที่และการมีครอบครัวด้วย การรู้พื้นที่ประวัติความเป็นมาของมั่งผ่านเรื่องราว ของพ่อจึงเป็นการเปิดโอกาสให้หยางได้กลับไปทบทวนความผูกพันระหว่างคนมั่งกับพื้นที่และยังทำ ให้เห็นร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของการหยั่งรากก่อนที่คนมั่งจะต้องอพยพอีกครั้ง

หยางยังนำเสนอความผูกพันระหว่างคนม้งกับบรรพบุรุษผ่านความเชื่อทางวัฒนธรรมด้วย โดยหยางกล่าวถึงสร้อยเงินที่ยายให้แม่ของเธอเป็นของขวัญ โดยมีความเชื่อว่าถ้าแม่เสียชีวิตไปสร้อยเส้นนี้จะนำแม่กลับบ้าน *“The pieces of embroidery, gifts from her mother so that she died she would find her way home”* (Yang, 2008: 37) คำกล่าวของหยางนี้ สะท้อนให้เห็นความหมายของบ้านที่เชื่อมโยงกับครอบครัวหรือบรรพบุรุษได้เป็นอย่างดี โดยคนม้งใช้ความเชื่อทางวัฒนธรรมนี้สานต่อสายสัมพันธ์ครอบครัวและทำให้เกิดความรู้สึกถึงการมีบ้าน การที่หยางบรรยายเรื่องเล่าของแม่เช่นนี้ ยังเป็นการใช้เรื่องราวของแม่เชื่อมต่อกับสายสัมพันธ์ระหว่างเธอกับบรรพบุรุษทางแม่ของเธอด้วย

นอกจากหยางจะกล่าวถึงบ้านในลาวอันเป็นความผูกพันเชิงจิตวิญญาณแล้ว ยังกล่าวถึงการตั้งรกรากและความปรารถนาในการหยั่งรากในอเมริกาของคนรุ่นอพยพด้วย หยางนำเสนอให้เห็นว่า คนม้งเป็นกลุ่มผู้พลัดถิ่นที่ไร้ตัวตนในสังคมกระแสหลัก ไม่เหมือนกลุ่มคนอพยพกลุ่มอื่น และทำให้พวกเขาขาดความเป็นสมาชิกภาพในสังคมใหม่ โดยหยางชี้ให้เห็นว่าปัญหาดังกล่าวมาจากการที่คนในสังคมอเมริกันไม่รู้จักคนม้งว่าคือใคร มีความเป็นมาอย่างไร จึงทำให้เกิดการกีดกันคนม้งออกไป หยางจึงใช้เรื่องเล่าทำหน้าที่ถ่ายทอดประวัติศาสตร์ความเป็นมาของคนม้งตั้งแต่บรรพบุรุษจนย้ายมาอยู่ในอเมริกาเพื่อแสดงตัวตน อีกทั้งหยางยังรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ระหว่างกลุ่มคนม้งกับคนอเมริกันด้วย โดยเธอรื้อฟื้นเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างคนม้งกับทหารอเมริกันที่คนม้งเคยช่วยเหลือทหารอเมริกันและร่วมทำสงครามในยุคสงครามเย็นจนทำให้คนม้งเสียชีวิตจำนวนมาก หยางให้ภาพความเสียสละของคนม้งในการร่วมมือกันทำสงครามและยังหยิบยกคำมั่นสัญญาที่อเมริกาคงมอบพื้นที่ที่จะให้คนม้งได้ตั้งถิ่นฐาน *“a place where we could live others as if we belonged: a promise of home”*. (Yang, 2008: 3) คำกล่าวของหยางเป็นการหยิบใช้ประวัติศาสตร์เพื่อรื้อฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างคนม้งกับคนอเมริกันอันเป็นเครื่องมือแสดงความชอบธรรมในการสิทธิการตั้งถิ่นฐานในอเมริกาและความเป็นพลเมืองอเมริกัน

ใน *The Latehomecomer* ไม่เพียงหยางจะแสดงสิทธิความชอบธรรมในการอาศัยอยู่ในอเมริกาผ่านการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์แล้ว แต่ยังนำเสนอให้เห็นว่าคนม้งลาวพลัดถิ่นพยายามที่จะปรับเปลี่ยนตัวตนเพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมอเมริกันนี้ พวกเขาไม่ใช่คนที่เข้ามาสร้างปัญหาหรือรอความช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว หยางได้เสนอภาพคนม้งที่สร้างเนื้อสร้างตัวด้วยน้ำพักน้ำแรงของตน และยังคงแสดงความปรารถนาของคนม้ง ในเรื่องของการทำงานเพราะพวกเขาต้องเดินหน้าต่อไปแม้ว่าจะต้องล้มลุกคลุกคลานก็ตาม คนม้งต้องการโอกาสในการทำงาน ดังที่เธอกล่าวไว้ *“They knew they wanted a chance to work, but they did not know how to*

keep that chance safe” (Yang, 2008:133) คำกล่าวของหยางสะท้อนให้เห็นพยายามในการปรับเปลี่ยนตัวเองเพื่อเป็นส่วนหนึ่งกับพื้นที่ใหม่

นอกจากเรื่องเล่าจะสะท้อนความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ใหม่ของคนม้ง-ลาว ในขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นความไร้พื้นที่ของคนม้งลาวด้วย ซึ่งส่งผลต่อการสร้างเรื่องเล่าที่สะท้อนความปรารถนาการหาพื้นที่ที่จะเป็น “บ้าน” การแสวงหา “บ้าน” เป็นแก่นเรื่องสำคัญของนักเขียนม้งลาวพลัดถิ่น โดยเชื่อมโยงจากประสบการณ์การพลัดถิ่นของตนที่มีอย่างต่อเนื่อง ความปรารถนาในการแสวงหา “บ้าน” ซึ่งกลายเป็นจิตสำนึกร่วมของคนม้งลาว ยังถูกส่งไปยังคนม้งลาวรุ่นต่อๆมา เรื่อง *The Latehomecomer* สะท้อนให้เห็นการอ่านความปรารถนาและสานต่อความปรารถนาของบรรพบุรุษ ในเรื่องเล่า หยางอ่านตีความนิทานเกี่ยวกับเด็กที่จะทานแตงโม โดยก่อนจะทาน แตงโมขอให้เด็กนำเมล็ดของเธอไปปลูกและขอให้พระจันทร์พัดเมล็ดแตงโมไปยังที่ต่างๆ การนำนิทานเรื่องนี้มากล่าวไว้สะท้อนให้ความปรารถนาในการหยั่งรากของคนม้ง-ลาวพลัดถิ่น และยังสะท้อนให้เห็นการไม่ยึดติดกับรากทางภูมิศาสตร์ที่ใดที่หนึ่งอย่างตายตัว ดังที่หยางกล่าวว่า เมล็ดแตงโมจะเติบโตที่ใดก็ได้ นิทานเมล็ดแตงโมนี้ หยางใช้เปรียบเทียบกับคนม้งลาวพลัดถิ่นที่ไม่จำเป็นต้องยึดกับพื้นใดพื้นที่หนึ่ง คนม้งควรเติบโตและหยั่งรากได้ในทุกที่

4.3.2 การบันทึกประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของม้งรุ่นอพยพ

สำหรับกลุ่มม้ง-ลาว การเล่าเรื่องราวประสบการณ์ช่วงสงครามในเรื่องเล่า นั้น มีความแตกต่างจากของกัมพูชาและเวียดนาม ดังจะเห็นว่า เรื่องเล่าของกัมพูชาเน้นเล่าประสบการณ์เพื่อเยียวยาความทรงจำบาดแผลและเรียกร้องความเป็นธรรม ส่วนเรื่องเล่าของเวียดนามเน้นนำเสนอประสบการณ์เพื่อเชื่อมต่อรอยต่อของประวัติศาสตร์และยุคสมัยที่แปรเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว โดยมีนัยแฝงความเป็นชาตินิยมอยู่ แต่สำหรับม้ง-ลาวนั้น การที่คนม้งมีประวัติศาสตร์ที่เต็มไปด้วยการอพยพและมีประเด็นความเป็นชนกลุ่มน้อยเข้ามาร่วมด้วยนั้น เรื่องเล่าของนักเขียนม้ง-ลาวพลัดถิ่นจึงมีเรื่องราวประเภทงานบันทึกประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเรื่องด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มม้ง เป็นกลุ่มคนที่ประสบปัญหาการอพยพอยู่ตลอดเวลา ทำให้พวกเขาตระหนักถึงสถานการณ์ของครอบครัวและกลุ่มคนที่อาจต้องสูญเสียประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพวกเขาไป การเขียนเรื่องเล่าจึงเป็นเครื่องมือในการบันทึกประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชน และยังเป็นการใช้ยึดเหนี่ยวจิตวิญญาณไม่ให้สูญหายไปในขณะที่ตกอยู่ในสภาวะพลัดถิ่น

เรื่องเล่าที่ปรากฏลักษณะการบันทึกประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างชัดเจนคือ เรื่อง *Kou Chang's Story* เกา จ้าง ผู้เขียนเล่าเรื่องราวของครอบครัวและกลุ่มคนม้ง-ลาวพลัดถิ่นที่อพยพมายังค่ายอพยพในฝั่งประเทศไทย โดยเขียนขึ้นขณะที่อยู่ในค่ายบ้านวินัย เมื่อเขียนเสร็จ จ้าง ส่งต้นฉบับไปยังนักเขียนชาวอเมริกันที่เขารู้จักเพื่อให้ช่วยตีพิมพ์ เรื่องเล่าของจ้างจึงปรากฏสู่สายตาผู้อ่าน เรื่องเล่าของ จ้าง สะท้อนสถานะความจำเป็นในการใช้งานเขียนเพื่อบันทึกประวัติศาสตร์การอพยพในครั้งนี้ เพราะขณะนั้นคนม้งอยู่ในสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการเสียชีวิตและการสูญสิ้นชุมชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ แม้ว่าเขาจะรู้ว่าจะได้ย้ายไปอาศัยที่อเมริกาก็ดี แต่ก็ยังไม่รู้ชะตากรรมว่าจะมีชีวิตอย่างไรต่อไป

จ้าง กล่าวไว้ในบทนำว่า เรื่องเล่าของเขาเกี่ยวกับชีวิตและครอบครัวจากช่วงเวลาที่อยู่อาศัยอยู่ในลาวเรื่อยมาจนถึงตอนเตรียมตัวจะย้ายไปยังอเมริกา เรื่องเล่าของ จ้าง บอกเล่าความยากลำบากของครอบครัวและคนม้งในระหว่างที่เวียดนามบุกโจมตีคนลาวและคนม้งในลาว “*This story is about my life and my family from the time when we lived in Laos in Laos to the present time. I have written about our poverty during the time the Vietnamese soldiers came to attack the Laotians and Hmong in Laos.*” (Chang, 1993: 11) คำกล่าวของ จ้าง สะท้อนให้เห็นสถานะคับขันของคนม้งที่ต้องพบกับวิถีการอพยพอีกครั้ง รวมทั้งความหวาดวิตกว่าจะสูญสิ้นชุมชน ความหวาดวิตกดังกล่าวทำให้ จ้าง ต้องการบันทึกร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนม้ง

เรื่องเล่าของ จ้าง มีลักษณะแตกต่างจาก *The Latehomecomer* และ *Trails through the Mists* โดย จ้าง เลือกเล่าเรื่องผ่านรูปภาพและมีการบรรยายประกอบเป็นหลัก เรื่องเล่าของเขาใช้การบรรยายผ่านภาษาไม่มากนัก อันมาจากข้อจำกัดทางภาษาเนื่องจากเขารู้ภาษาอังกฤษเพียงเล็กน้อย ดังที่เขาบอกว่า เขาจะเขียนเฉพาะเหตุการณ์สำคัญและอาจเขียนไม่ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ “*I have written about the main events only. If you find sentence that are not correct in grammar, and words that are not correctly spelled, please forgive me and help me to correct them.*” (Chang, 1993: 11) จ้างจึงเลือกใช้ภาพเป็นตัวดำเนินเรื่อง การเขียนเรื่องเล่าของจ้างในลักษณะนี้เป็นการเล่าที่ไม่เป็นไปตามขนบการเล่าประสบการณ์ชีวิตตามขนบตะวันตก โดยเป็นการเล่าที่มีพื้นฐานจากประสบการณ์ ความทรงจำและความผูกพันกับชุมชนโดยไม่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับภาษาเขียน หากแต่เรื่องเล่าของเขากลับสื่อสารความหมายเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมได้ดี ทำให้ผู้อ่านเข้าใจและมองเห็นประวัติศาสตร์ของคนม้งได้โดยตรงและช่วยลดข้อจำกัดทางภาษาได้ดี

จ้าง ใช้ประสบการณ์ของตนและครอบครัวเป็นตัวประสาทร้อยเรื่องราว โดยเล่า ตั้งแต่อาศัยอยู่ในลาวและจบเรื่องที่ค่ายอพยพ เขาเปิดเรื่องด้วยการกล่าวแนะนำตนเองและสมาชิก ในครอบครัว บรรพบุรุษทั้งฝ่ายพ่อและแม่ การดำรงชีวิตและลักษณะที่อยู่อาศัยในลาว โดยใช้ภาพ ช่วยดำเนินเรื่องเป็นหลัก การเปิดเรื่องด้วยการแนะนำตนเองและครอบครัวสะท้อนการความ พยายามนำเสนอตัวตนให้สังคมได้รับทราบ จ้าง ยังแนะนำตนเองว่าเป็นคนชนชาติม้ง “*I am Hmong Race*” (Kou Chang, 1993: 12) อันสะท้อนการใช้ความเป็นชนชาติเพื่อแสดงอัตลักษณ์ ของเขา เช่นเดียวกับที่จ้างกล่าวแนะนำสมาชิกในครอบครัวและจังหวัดบ้านเกิดของเขาในลาว ซึ่ง สะท้อนให้เห็นการนิยามอัตลักษณ์ที่ผูกอยู่กับความเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวและพื้นที่ อีกทั้งยังเป็น การบันทึกประวัติศาสตร์ของครอบครัวและดำรงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของพวกเขาด้วย

เรื่องเล่าของ จ้าง นำเสนอผ่านรูปภาพเป็นหลัก เป็นที่น่าสังเกตว่า รูปภาพที่ นำมาประกอบคือภาพของครอบครัว ญาติสนิทมิตรสหาย ภาพประเพณีพิธีกรรม เช่น พิธีกรรมใน การอำนวยการอพยพตอนย้ายค่ายอพยพที่ต้องจากพ่อแม่พี่น้อง ภาพการเตรียมอพยพ และภาพการ เดินทางอพยพ ภาพต่างๆ ที่ จ้าง เลือกมาสะท้อนให้เห็นการยึดโยงตัวตนกับครอบครัว วัฒนธรรม การเดินทางและชาติพันธุ์ การใส่ภาพพิธีกรรมหรือภาพคนม้งแต่งกายในชุดประจำวัฒนธรรมม้ง ยังสะท้อนความพยายามในการดำรงรักษาสำนึกทางชาติพันธุ์และความเป็นชุมชนไว้ เป็นที่น่า สังเกตว่า ภาพการเดินทางอพยพเป็นภาพที่มีอยู่จำนวนมากกว่าภาพอื่น การให้ความสำคัญกับภาพ การอพยพของคนม้ง สะท้อนสภาวะการณ์ของม้งและอัตลักษณ์ม้งที่ผูกติดอยู่กับการเดินทาง การ เดินทางจึงเป็นส่วนหนึ่งของการนิยามอัตลักษณ์ของพวกเขา การเดินทางยังมักใช้เป็นแก่นเรื่อง เกี่ยวกับการแสวงหา “บ้าน” เรื่อง *The Latehomecomer* หยางนำภาพคนม้งลาวอพยพกำลัง ขึ้นรถบัสเป็นภาพหน้าปกเพื่อเดินทางไปไต่ที่หนึ่ง การเดินทางจึงเป็นความทรงจำร่วมของคนม้ง ลาว การนำเสนอเรื่องการเคลื่อนย้ายสะท้อนให้เห็นด้วยว่า อัตลักษณ์ของม้งคือการเคลื่อนย้าย หรืออยู่ระหว่างการเคลื่อนย้ายด้วย

ในท้ายเล่ม เรื่องเล่าของ จ้าง สะท้อนการดำรงสำนึกความเป็นชุมชนม้งลาวพลัด ถิ่นไว้ ดังจะเห็นว่า จ้าง ใส่ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวอันได้แก่รายชื่อญาติพี่น้องและที่อยู่ในปัจจุบัน ของญาติพี่น้องที่กระจัดกระจายไปอาศัยยังที่ต่างๆ ในอเมริกา การใส่รายละเอียดข้อมูลดังกล่าว สะท้อนการสร้างสำนึกชุมชนและความพยายามรักษาความเป็นกลุ่มก้อนไว้ในบริบทของการพลัดถิ่น จ้างได้ใช้การเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนในการรักษาอัตลักษณ์ความเป็นม้งไว้

การยืนยันอัตลักษณ์ผ่านการนิยามความเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์และความ เป็นสมาชิกของครอบครัวของจ้ำนี้ มีลักษณะคล้ายกับเรื่องเล่าของ หัว วิ มัว ในเรื่อง *Trails Through the Mists* มัว นำเสนออัตลักษณ์อย่างชัดเจนว่าเธอเป็นคนม้งที่อาศัยอยู่ในลาวและ ต้องอพยพหนีภัยสงครามมายังค่ายอพยพฝั่งประเทศไทย ต่างจากของหยางในเรื่อง *The Latehomecomer* ที่นำเสนอปัญหาเรื่องอัตลักษณ์ การนำเสนออัตลักษณ์ทางเชื้อชาติอย่าง ชัดเจนนี้ สื่อถึงการเป็นคนรุ่นอพยพที่ได้รับประสบการณ์ภัยสงครามโดยตรง และต้องการบันทึก ประวัติศาสตร์การอพยพของกลุ่มตนในสภาวะการณ์ที่วัฒนธรรมและชุมชนม้งเสี่ยงต่อการล่มสลาย ส่วนหยางเกิดในค่ายอพยพและเติบโตที่อเมริกา เรื่องเล่าของหยางจึงนำเสนอปัญหาด้านอัตลักษณ์ เป็นหลัก

ในเรื่อง *Trails through the Mists* หัว วิ มัวใช้เรื่องเล่าของเธอเพื่อถ่ายทอด วัฒนธรรมม้งเช่นเดียวกับเรื่องเล่าของ จ้ำ แต่จ้ำเน้นเล่าเหตุการณ์ที่อยู่ในค่ายอพยพและเขียน ขณะอยู่ในค่ายอพยพ ส่วน มัว เป็นคนรุ่นอพยพ เธอเขียนเรื่องเล่าหลังจากที่ย้ายมาอยู่อเมริกา แล้ว ซึ่งแม้จะแตกต่างเรื่องช่วงเวลา แต่ทั้ง 2 เรื่องสะท้อนให้เห็นสภาวะอันจำเป็นที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เรื่องเล่าของ จ้ำ มุ่งเน้นการบันทึกประวัติศาสตร์ของครอบครัวและชุมชนม้งที่กำลังอยู่ ในสภาวะสูญสิ้นอันเกิดขึ้นจากการอพยพและภัยสงคราม เช่นเดียวกับ มัว เรื่องเล่าของ มัว มุ่งเน้นการบันทึกประวัติศาสตร์ชุมชนและถ่ายทอดวัฒนธรรม อันมาจากสภาวะพลัดถิ่นและการไม่รู้ ชะตากรรมของตนเองหลังจากที่ได้มาอยู่อเมริกาแล้ว ดังจะเห็นว่า นอกจากจะเล่าการหนีสงคราม มายังฝั่งไทยแล้ว ยังเน้นบอกเล่าประเพณีและวัฒนธรรมของคนม้งด้วย โดยบรรยายอย่างละเอียด ดังจะเห็นได้ตั้งแต่เปิดเรื่องและผู้เขียนเล่าถึงวิถีชีวิตของคนม้งลาวก่อนเข้าสู่สภาวะสงคราม

4.3.3 การสร้างสำนึกชุมชนของม้ง-ลาวในอเมริกา

ใน *The Latehomecomer* หยางชี้ให้เห็นว่าความต่างทางวัฒนธรรมและอคติ ทางชาติพันธุ์ของสังคมกระแสหลักที่มีต่อคนม้งอพยพนั้นทำให้เธอและครอบครัวถูกกดทอนตัวตน ดังจะเห็นได้จาก บทที่ 8 Before the Babies เธอเขียนบทนี้เพื่อแสดงภาพความยากลำบากใน การหยิ่งรักและความมีตัวตนในสังคมอเมริกัน อันมาจากผลกระทบจากความต่างทางวัฒนธรรม และชาติพันธุ์ โดยหยางเล่าว่าเธอและครอบครัวถูกผิวปากดูถูกและถูกตะโกนขับไล่ออกจากบ้านไป ซึ่งเธอเองก็ไม่ทราบว่าจะกลับไปนั้นอยู่ที่ไหน

เรื่องเล่าของหยางสะท้อนสถานภาพตัวตนและที่ทางทางสังคมของคนม้งลาวที่ถูกปิดกั้นในสังคมอเมริกัน ในพื้นที่นี้เอง ที่ทำให้การตระหนักถึงความเป็นม้งของเธออันมาจากการนิยามความต่างทางชาติพันธุ์ของคนกระแสหลักเด่นชัดขึ้น ในขณะที่ครอบครัวของเธอต้องการปกปิดตัวตน ซึ่งสะท้อนเห็นความไร้ตัวตนในสังคมอเมริกัน ดังคำพูดของแม่ที่สอนว่าไม่ให้มองคนอเมริกัน เพราะถ้ามองเขา เขาก็จะมองเรา ในช่วงเวลาดังกล่าว ครอบครัวของหยางจึงไม่ต้องการให้ใครมองเห็น ซึ่งเป็นการตอกย้ำให้เห็นความไร้ตัวตนในสังคมใหม่นี้ “My mother and father told us not to look at the Americans. If we saw them, they would see us. For the first year and a half, we wanted to be invisible” (Yang, 2008: 133) คำกล่าวของหยางสะท้อนปัญหาการตั้งถิ่นฐานของคนรุ่นอพยพอันมาจากอคติทางชาติพันธุ์ ซึ่งทำให้รู้สึกไม่เป็นส่วนหนึ่งกับพื้นที่และส่งผลให้เกิดปัญหาการนิยามอัตลักษณ์ในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ดี แม้ว่าหยางนำเสนอปัญหาความไร้ตัวตนในพื้นที่ใหม่แต่เรื่องเล่าของเธอได้แสดงให้เห็นความปรารถนาของคนม้งลาวพลัดถิ่นที่จะตั้งถิ่นฐานในอเมริกาผ่านการเล่าถึงความพยายามสร้างเนื้อสร้างตัวของพ่อแม่ด้วย โดยหยางสื่อให้สังคมมองเห็นว่าครอบครัวของเธอเป็นครอบครัวที่ทำงานอย่างสุจริตและมีสิทธิในการอาศัยอยู่ พ่อแม่ของเธอพยายามปรับตัวเพื่อให้อยู่ในสังคมใหม่ได้ โดยเรียนภาษาอังกฤษ เรียนรู้วัฒนธรรมอเมริกันและทำงานหนักเพื่อนำเงินมาเลี้ยงครอบครัว การเล่าความอึดสาหัสของพ่อแม่ในการปรับเปลี่ยนตัวตนสะท้อนให้เห็นการสร้างอัตลักษณ์ใหม่เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรมอเมริกัน และอเมริกาเป็นพื้นที่แห่งความหวังในการหยั่งรากของพวกเขา

การแสดงภาพการเรียนรู้สังคมและวัฒนธรรมปรากฏในรูปแบบการพรรณนาเปรียบเทียบการฝึกหัดการเดินของคนม้ง ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นความพยายามเรียนรู้และเป็นส่วนหนึ่งในสังคมใหม่ โดยหยางบรรยายการหัดเดินไปตามถนนหนทางเพื่อสื่อให้เห็นการเรียนรู้ความเป็นอเมริกัน การปรับเปลี่ยนตัวตนและสร้างอัตลักษณ์ใหม่ หยางบรรยายว่าคนม้งฝึกฝนการเดินในอเมริกา เช่นเดียวกับเด็กๆ ที่ต้องหัดเดิน พวกเขาต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ ซึ่งเต็มไปด้วยความกดดัน ดังที่เธอกล่าวไว้ว่า

Hmong people practiced walking in America, children struggling with their parents holding on to them harder than ever. Dawb and I could no longer walk as we always had. The hands holding ours were more determined than before, and also full of pressure. When I skipped, my

mother told me falling on the pavement would hurt, so I struggled to match her rapid nervous gait. (Yang, 2008: 133-134)

คำกล่าวของหยางสะท้อนให้เห็นการเรียนรู้สังคมและวัฒนธรรมในสังคมใหม่ ที่ไม่ใช่วิธีการเรียนรู้ตามรูปแบบเดิมอันได้แก่การเข้าเรียนหรือเข้าอบรมตามที่รัฐบาลอเมริกันจัดให้แต่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของพวกเขาเอง การฝึกเดินเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นการเรียนรู้ความเป็นอเมริกัน และเป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนและผสมผสานตัวตนระหว่างความเป็นม้งพร้อมกับความเป็นอเมริกันเข้าไว้ด้วย

ใน *The Latehomecomer* หยางยังนำเสนอให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้ชีวิตในสังคมอเมริกันนั้นว่า การช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนม้งมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะครอบครัวหรือชุมชนม้งก็ตาม คนม้งที่เข้ามาก่อนมีบทบาทหน้าที่ช่วยประคับประคองคนม้งอพยพกลุ่มใหม่ที่เข้ามาทีหลัง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของชุมชนม้งพลัดถิ่น อีกทั้งยังให้ภาพคนม้งพลัดถิ่นภาพใหม่ที่ไม่ใช่เป็นเพียงผู้รอการช่วยเหลือเพียงอย่างเดียว ดังที่หยางเล่าถึงการเข้ามาในอเมริกาในช่วงแรก ครอบครัวของเธอได้รับการแนะนำเรื่องการใช้ชีวิตจากญาติที่อพยพเข้ามาก่อน ดังที่เธอกล่าวว่าผู้ใหญ่จะคุยกันเรื่องการใช้ชีวิตในอเมริกา พูดคุยถึงอนาคตและสายสัมพันธ์ของครอบครัว

At night, the families gathered for long conversation, which were always about surviving in America, the same topic that the adults in my family started the first night we arrived in the country. It was a conversation that would continue for the next twenty years. How do we survive in America and still love each other as we had in Laos?"(Yang, 2008: 136)

คำกล่าวของหยางสะท้อนให้เห็นว่าครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือให้คนม้งดำรงชีวิตต่อไปได้ ขณะเดียวกันก็สะท้อนการสานต่อสายสัมพันธ์ครอบครัวที่ขาดช่วงไปในครั้งอพยพ ซึ่งการสานต่อสายสัมพันธ์นี้ช่วยให้เธอได้สานต่อความเป็นม้งผ่านบทบาทของครอบครัวด้วยการดำรงและสานต่อสายสัมพันธ์ครอบครัวช่วยให้คนม้งไม่รู้สึกโดดเดี่ยวในพื้นที่ใหม่ และตระหนักถึงการมีตัวตนอยู่ คำกล่าวของหยางข้างต้นยังให้ภาพการต่อสู้ของคนม้งว่า พวกเขาเป็นกลุ่มผู้พลัดถิ่นที่พร้อมจะเรียนรู้สิ่งใหม่และพร้อมจะช่วยเหลือตนเองผ่านการประคับประคองครอบครัวและญาติพี่น้อง

น้อง การรอการช่วยเหลือจากรัฐบาลอเมริกัน ไม่ว่าจะเป็นการเรียนภาษาอังกฤษ การใช้ชีวิตแบบอเมริกัน การทำงานหรือเงินช่วยเหลือทำให้พวกเขาเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงและเป็นการลดทอนตัวตนของพวกเขาไปอีก การนำเสนอภาพการเรียนรู้วัฒนธรรมใหม่จึงเป็นสิ่งที่ทำให้หยางตระหนักถึงคุณค่าของตนเองขึ้นมาได้

การนิยามความหมายของบ้านที่เชื่อมโยงกับบรรพบุรุษและครอบครัวนั้น ทำให้หยางปรับเปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตและมุมมองในการอยู่ในพื้นที่พลัดถิ่นนี้ โดยหยางยึดเอาครอบครัวเป็นบ้านของเธอ และบ้านที่หมายถึงครอบครัวนี้ยังเชื่อมโยงกันทางจิตวิญญาณด้วย เธอกล่าวว่าพวกเธอไม่เป็นส่วนหนึ่งของบ้านหลังใหญ่ แต่เธอรู้ว่าเธอเป็นใคร มาจากไหนและจะไปที่ไหน โดยจะเป็นที่ไหนก็ได้ที่ครอบครัวได้อยู่ร่วมกัน *“We didn’t know belong in the grand houses before us. A certain pride was born in who we were, where we came from, and where we were going. Anywhere at all was O.K. because we were together, healthy, and happy.”* (Yang, 2008: 207) คำกล่าวของหยางสะท้อนให้เห็นการนิยามบ้านที่ไม่ยึดติดกับรากทางภูมิศาสตร์หรือถิ่นกำเนิด ความจำเพาะของประวัติศาสตร์ของม้งนี้ทำให้เธอได้เรียนรู้และปรับตัวเองให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมใหม่นี้ได้

การรื้อฟื้นความทรงจำช่วงแรกๆ ที่เดินทางเข้ามาในอเมริกาทำให้หยางได้เรียนรู้ถึงความเหน็ดเหนื่อยของพ่อแม่ในการปรับตัวเปลี่ยนแปลงแบบอเมริกัน และยังเรียนรู้ว่าการพลัดถิ่นทำให้ความเป็นครอบครัวของเธอเปลี่ยนแปลงไป ญาติพี่น้องต้องแตกกระสานซ่านเซ็น ต่างจากในลาวหรือในค่ายอพยพที่สมาชิกครอบครัวยังอยู่ร่วมกัน การทบทวนอดีตทำให้เธอตระหนักว่าชีวิตของพวกเขาดีขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมแบบอเมริกัน โดยเฉพาะเงินอันเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิต หยางตระหนักว่าเงินคือเงื่อนไขสำคัญที่สามารถนำพาญาติพี่น้องที่กระจัดกระจายกลับมาพบหน้าและอยู่ร่วมกัน เธอบรรยายให้เห็นถึงประสบการณ์พลัดถิ่นที่เป็นประสบการณ์แห่งความเจ็บปวดอันมาจากการแยกจากครอบครัว หยางนำเสนอผ่านการพรรณนาการพลัดพรากจากย่าซึ่งเป็นเหมือนฝันร้าย

Money was like a person I had never known or a wall I had never breached before: it kept me away from my grandma. I saw no way to climb this wall. Sometimes I thought so much about money that I couldn’t sleep. Money was not bills and coins or a check from welfare.

In my imagination, it was much more: it was the nightmare that kept love apart in America. (Yang, 2008: 135)

คำกล่าวของหยางสะท้อนให้เห็นการวิพากษ์วัฒนธรรมแบบอเมริกันที่ส่งผลให้สายสัมพันธ์ครอบครัวขาดหายไป การกล่าวถึงย่ายังสะท้อนให้เห็นปัญหาของการสานต่ออัตลักษณ์ความเป็นม้งของหยางที่ขาดหายไปพร้อมกันด้วย โดยย่อในเรื่องเล่าถูกนำเสนอในฐานะตัวแทนความเป็นม้ง การถูกตัดขาดจากย่ายังทำให้หยางไม่สามารถสานต่ออัตลักษณ์ที่สัมพันธ์กับความเป็นม้งได้

จากเงื่อนไขการพลัดถิ่นซึ่งทำให้ญาติพี่น้องต้องไปคนละทิศทางและวัฒนธรรมที่แตกต่างซึ่งทำให้หยางมีปัญหาในการสานต่ออัตลักษณ์นั้น หยางได้นำเสนอให้เห็นถึงความสำคัญของคนม้งพลัดถิ่นและชุมชนม้งพลัดถิ่น ในการช่วยเหลือครอบครัวของเธอและช่วยทำให้เธอตระหนักถึงความสำคัญของชุมชนม้งลาวพลัดถิ่น หยางรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ของคนม้งที่ในยามคับขันคนม้งจะช่วยเหลือกันและกัน ดังที่เธอกำหนดว่า *“We’d learned a lesson from our history: hard times were inescapable, but when they came, Hmong people would have to help Hmong people survive.”* (Yang, 2008: 136) หยางยังบรรยายให้เห็นถึงการช่วยเหลือขององค์กรม้งลาวพลัดถิ่นซึ่งก่อตั้งโดยคนม้งที่อพยพมาก่อน โดยจะคอยช่วยเหลือคนม้งที่อพยพเข้ามาใหม่ เช่น การช่วยหางานช่วยให้ค่าปรับทางด้านต่างๆ ซึ่งองค์กรดังกล่าวทำให้หยางตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะผู้กระทำแทนผู้ที่รอรับความช่วยเหลือ ดังที่เธอกำหนดไว้ว่า *“To make lives in America, let us all try and focus on the things we can control: ourselves.”* (Yang, 2008: 136) คำกล่าวของหยางสะท้อนภาพคนม้งลาวพลัดถิ่นในภาพใหม่คือผู้ที่มีคุณค่าเป็นนักสู้และเป็นผู้กำหนดทิศทางให้กับตนเอง ซึ่งเป็นการท้าทายวาทกรรมของสังคมกระแสหลักที่มักให้ภาพคนพลัดถิ่นว่าเป็นผู้สยบยอมหรือเป็นเหยื่อของสงคราม การทบทวนความทรงจำเรื่องชุมชนนี้ยังมีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ด้วย ดังจะเห็นว่าเธอมีคุณสมบัติตามภาพดังกล่าวซึ่งกลายเป็นตัวตนของเธอด้วย

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การเล่าเรื่องเล่าเกี่ยวกับครอบครัวสะท้อนการให้ความหมายของ “บ้าน” ในหลายลักษณะและไม่ยึดติดกับความหมายของบ้านทางภูมิศาสตร์หรือรากเหง้าเพียงอย่างเดียว ดังจะเห็นว่า บ้านในวรรณกรรมของนักเขียนเวียดนามสื่อความถึงชาติอุดมการณ์ ในขณะที่ บ้านในวรรณกรรมของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นสื่อความถึงครอบครัว และบ้านของนักเขียนม้งลาวสื่อความถึงครอบครัว ชุมชนและวัฒนธรรมในบริบทของการเป็นคนพลัดถิ่นและเป็นชนกลุ่มน้อย ในบทต่อไป ผู้วิจัยจะศึกษาการสร้างอัตลักษณ์พลัดถิ่นในเรื่องเล่าทั้ง 3 กลุ่ม

โดยประเด็นด้านอัตลักษณ์มีความสำคัญต่อคนพลัดถิ่นอย่างยิ่ง เนื่องจากการพลัดถิ่นอาจทำให้ผู้พลัดถิ่นต้องเผชิญกับความต่างทางวัฒนธรรมอันมีผลต่อการนิยามอัตลักษณ์ บริบททางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและชาติพันธุ์อันจำเพาะของผู้พลัดถิ่นยังมีผลต่อการนิยามอัตลักษณ์ในพื้นที่พลัดถิ่นด้วย ซึ่งจะศึกษาในบทต่อไป

บทที่ 5

การสร้างอัตลักษณ์พลัดถิ่นในวรรณกรรม

วรรณกรรมของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาวสะท้อนให้เห็นปัญหาด้านอัตลักษณ์ในบริบทของการพลัดถิ่นที่แตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มวรรณกรรมทั้ง 3 กลุ่มยังสะท้อนการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ด้วยเช่นกัน โดยอัตลักษณ์ใหม่นี้ถูกสร้างมาจากการรื้อฟื้นความทรงจำของตนและครอบครัวและอ่านตีความความทรงจำนั้น โดยความทรงจำที่รื้อฟื้นขึ้นมาเป็นความทรงจำและประวัติศาสตร์บาดแผลของทั้งผู้เล่าและชุมชน การสร้างอัตลักษณ์พลัดถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมจึงให้ภาพที่หลากหลายและมีมิติที่ซับซ้อนโดยสะท้อนให้เห็นความขัดแย้ง การต่อรอง และการประนีประนอมในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ผ่านวรรณกรรมนั้นด้วย การนำเสนออัตลักษณ์ในวรรณกรรมจึงเป็นการสื่อสารให้ผู้อ่านได้เห็นภาพของผู้พลัดถิ่นในรูปแบบใหม่ ที่ไม่ใช่เหยื่อของสงครามหรือผู้รอคอยการช่วยเหลือที่ส่งผลให้พวกเขาถูกมองเป็นผู้ถูกกระทำไปพร้อมกันด้วย โดยในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์พลัดถิ่น และการสร้างอัตลักษณ์ในวรรณกรรมของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาว และชี้ให้เห็นถึงลักษณะจำเพาะของอัตลักษณ์ในแต่ละกลุ่มด้วย

5.1 แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์พลัดถิ่น

ประเด็นเรื่องอัตลักษณ์พลัดถิ่น เป็นมโนทัศน์ (concept) ที่เกี่ยวกับการนิยามความหมายของผู้พลัดถิ่นอันสัมพันธ์กับพื้นที่ คำว่า พลัดถิ่นหรือ diaspora เป็นที่ถูกใช้เมื่อประมาณห้าศตวรรษก่อนคริสตกาลต่อมาในช่วงสามศตวรรษก่อนคริสตกาล คำว่า diaspora ปรากฏในคัมภีร์ทางศาสนาของชาวฮีบรู (Dufoix, 2008: 4) เป็นคำภาษากรีก มีรากศัพท์มาจากคำกริยาค่าว่า diaspeiro คำนี้ถูกใช้อธิบายประสบการณ์ของยิวที่ถูกขับออกจากดินแดนศักดิ์สิทธิ์ diaspora ยังถูกใช้ในหลายความหมายหลายกลุ่มคน โดยความหมายต่างๆ จะอ้างอิงกับบริบททางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ ในยุคหนึ่ง diaspora ถูกใช้กล่าวถึงกลุ่มทางศาสนาที่กระจายไปยังสถานที่ต่างๆ คล้ายกับชนกลุ่มน้อย หลังจากนั้น ในช่วงปี 1960 เป็นต้นมาเกิดการอพยพของผู้คนจำนวนมาก ทั้งจากเหตุสงคราม ความอดอยาก แรงงาน ฯลฯ ซึ่งการเคลื่อนย้ายของผู้คนนี้ถูกโยงให้เป็นลักษณะหนึ่งของการพลัดถิ่น เช่น กลุ่มแคริบเบียน แอจีเรียน อินเดียน ละติน แอฟริกันพลัดถิ่น เป็นต้น คำนี้เริ่มใช้ผ่านสื่อต่างๆ อย่างแพร่หลาย แต่มักนำเสนอให้เชื่อมโยงกับการเป็นตัวแทนกลุ่มเชื้อชาติหรือชุมชนทางศาสนาอันมีสายสัมพันธ์เหนียวแน่นกับเชื้อสาย รากเหง้าและถิ่นฐานเดิม จากมุมมองนี้

diaspora กลายเป็นคำที่ใช้อ้างถึงปรากฏการณ์การกระจายของผู้คนจากถิ่นฐานบ้านเกิด ก่อตั้งเป็นกลุ่มก้อนทางเชื้อชาติหรือเป็นชุมชนทางศาสนา โดยกลุ่มพลัดถิ่นเหล่านี้อาจเคลื่อนย้ายไปเพียงประเทศเดียวหรือหลายประเทศก็ได้ การให้นิยามพลัดถิ่นที่ยึดโยงกับปรากฏภูมิศาสตร์และเชื้อชาติดังกล่าวทำให้พลัดถิ่นเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมเฉพาะกลุ่มและให้ภาพอัตลักษณ์พลัดถิ่นเฉพาะกลุ่มที่นำไปใช้นิยามอัตลักษณ์พลัดถิ่นกลุ่มคนกลุ่มอื่นๆ และส่วนใหญ่เป็นภาพด้านลบอย่างในกรณีของยิว (Dufoix, 2008)

แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์พลัดถิ่นมีความสัมพันธ์อย่างมากกับความเชื่อในเรื่องรากเหง้า โดยประเด็นนี้ พอล กิลรอยกล่าวไว้ว่า ในยุคก่อนแนวความคิดเรื่องราก (roots) และความมีราก (rootedness) ถูกมองว่าเป็นพื้นฐานของอัตลักษณ์ของบุคคล อีกทั้งแนวคิดเรื่องราก ผืนดิน (soil) และภูมิประเทศ (landscape) ยังถูกนำมาใช้สถาปนาชาติและความเป็นพลเมืองให้ปรากฏขึ้นในลักษณะเป็นธรรมชาติหรือเป็นการเกิดขึ้นอย่างสามัญมากกว่าเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับพื้นที่ แนวคิดเรื่องรากนี้ได้รับอิทธิพลจากวาทกรรมความมีสารัตถะหรือแก่นแกน ซึ่งทำให้ปรากฏภาพของคนพลัดถิ่นที่เน้นความมีราก มีแหล่งกำเนิด การยึดติดกับถิ่นฐานเดิม ความมีเชื้อสายเดียวกันและตัวตนที่สมบูรณ์เป็นเอกภาพแบบแปรเปลี่ยนไม่ได้ อัตลักษณ์พลัดถิ่นในลักษณะนี้ทำให้เกิดภาพคนพลัดถิ่นในลักษณะไม่สามารถปรับเปลี่ยนตัวตนได้ เป็นการแข่งแข่งอัตลักษณ์ไว้อย่างตายตัว (Gilroy, 2002)

การนิยามอัตลักษณ์พลัดถิ่นแบบที่ยึดติดกับเชื้อสายและรากทางภูมิศาสตร์ที่เห็นชัดเจนคือการนิยามอัตลักษณ์ของยิวพลัดถิ่น โดยประสบการณ์การพลัดถิ่นของชาวยิวคือเมื่อครั้งถูกขับออกจากดินแดนศักดิ์สิทธิ์คือเยรูซาเล็มซึ่งถือว่าเป็นดินแดนที่พระเจ้ามอบให้ในฐานะที่ยิวคือคนที่พระเจ้าเลือก การสร้างภาพชาวยิวที่ยึดติดอยู่กับรากทางภูมิศาสตร์และเชื้อสายได้กลายเป็นภาพ “ต้นแบบ” ของการพลัดถิ่น การอพยพของยิวดังกล่าวถูกกล่าวถึงในคัมภีร์ทางศาสนา เป็นการอธิบายการอพยพของชาวยิวที่ถูกขับออกจากดินแดนศักดิ์สิทธิ์ ถูกทำลายถิ่นฐานบ้านเกิด ต้องเผชิญชะตากรรมและถูกกระทำ ภาพดังกล่าวมีอิทธิพลอย่างสูงต่อการนิยามอัตลักษณ์ของกลุ่มคนพลัดถิ่นกลุ่มอื่นๆ นั่นคือ การพลัดถิ่นคือการออกจากถิ่นฐานบ้านเกิดอันเป็นรากเหง้าของพวกเขา โดยให้ความสำคัญกับการก้าวข้ามเส้นพรมแดนทางภูมิศาสตร์และการไปตั้งรกรากยังแห่งอื่นๆ การพลัดถิ่นในที่นี้จึงมีนัยหมายถึงการกระจายตัวของผู้คนจากแหล่งที่มาเดียวกันกลุ่มเดียวกัน ส่วนใหญ่เป็นการจำใจจากถิ่นฐานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และความปรารถนาของพวกเขาคือต้องการกลับบ้านหรือหวังว่าสักวันหนึ่งพวกเขาจะได้กลับบ้าน ภาพต้นแบบการพลัดถิ่นดังกล่าวได้ครอบงำความคิดเกี่ยวกับการพลัดถิ่นและมีอิทธิพลต่อมโนทัศน์พลัดถิ่นในยุคต่อๆ มา อาทิ การพลัดถิ่น

ของคนดำในยุคค้าทาสราวศตวรรษที่ 16 โดยยังคงความหมายในด้านลบ เป็นประสบการณ์ของการ ถูกบังคับให้ออกจากมาตุภูมิและกระจายเข้าไปยังพื้นที่ต่างๆ ในโลกใหม่ (New World) การนิยาม เช่นนี้ให้ภาพอัตลักษณ์ของกลุ่มคนพลัดถิ่นแบบจำกัด อีกทั้งยังทำให้เกิดความเข้าใจประเด็นพลัดถิ่น ติดอยู่กับแกนทางภูมิศาสตร์และเชื้อสาย (the poles of geography and genealogy) เพียงอย่างเดียว ส่งผลให้อัตลักษณ์พลัดถิ่นหยุดนิ่ง ภาพของคนพลัดถิ่นจึงแบนราบ เป็นกลุ่มที่ถูกกระทำอยู่ ตลอด (Gilroy: 2002)

การศึกษาประสบการณ์การพลัดถิ่นในยุคหลังมักให้ความสำคัญกับความจำเพาะของบริบท ทางประวัติศาสตร์ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม และลดการมองคนพลัดถิ่นเป็นเหยื่อเพราะเป็น การกดทับพวกเขาและทำให้เสียงของคนพลัดถิ่นไม่สามารถเปล่งออกมาได้ ขณะเดียวกันผู้ศึกษา หรือผู้พลัดถิ่นเองต้องทบทวนจุดยืนของตนตลอดเวลาว่าไปกดทับพวกเขาหรือใช้ประโยชน์จาก ประวัติศาสตร์แบบกดทับอีกครั้งหรือไม่ พอล กิลรอย (Paul Gilroy) กล่าวว่าการศึกษา ประสบการณ์พลัดถิ่นเช่น ชาวขี้พลัดถิ่นควรให้ความสำคัญกับบริบททางประวัติศาสตร์ ความ หลากหลายของความเป็นคนพลัดถิ่น โดยเฉพาะขี้พลัดถิ่นซึ่งมีความหลากหลายในวัฒนธรรมทั้ง ภายในและภายนอกยุโรป ทั้งก่อนและหลังการสร้าง/ก่อตั้งรัฐอิสราเอล (Gilroy, 2002: 330-331) การศึกษาขี้พลัดถิ่นควรให้ความสำคัญกับ “เส้นทาง” มากกว่า “ราก” (Mirzoeff, 2000: 5-6) ส่วนแด เนียล โบยารินและโจนาธาน โบยาริน (Daniel Boyarin and Jonathan Boyarin) เสนอว่า แนวคิด เกี่ยวกับการยึดติดพื้นที่ทางภูมิศาสตร์หรือถิ่นฐานดั้งเดิมที่เป็นเพียงแหล่งเดียวในการเชื่อมต่อหรือ ใช้สร้างอัตลักษณ์นั้นอาจไม่สามารถนิยามอัตลักษณ์ของขี้ได้อย่างครอบคลุม หากแต่เราควรให้ ความสำคัญกับสายสัมพันธ์ของคนแต่ละรุ่นและวิเคราะห์ไปพร้อมกับบริบททางเมืองอันซับซ้อน ซึ่งจะเป็นการเปิดหนทางในการประกอบสร้างอัตลักษณ์พลัดถิ่นของขี้ได้อย่างยืดหยุ่นกว่าและทำ ให้ตัวตนทางเชื้อชาติไม่มีขอบเขตที่จำกัด (Daniel Boyarin and Jonathan Boyarin, 2009: 85-118)

งานเขียนเรื่อง *A Thousand Plateaus* เดอเลิซและกัตตารี (Deleuze and Guattari) นักคิดชาวฝรั่งเศส ได้นำเสนอแนวคิดที่ปฏิเสธความคิดเรื่องรากอย่างชัดเจน โดย กล่าวถึงประเด็นที่ว่า ความคิดเรื่องต้นไม้ (ราก) นี้ทำให้เรารู้สึกเหนื่อย เราควรหยุดเชื่อในความเป็น ต้นไม้หรือรากเพราะมันทำให้ให้เราเจ็บปวดมากเกินไป “We’re tired of trees. We should stop believing in trees, roots and radicles. They’ve made us suffer too much. All of arborescent culture is founded on them, from biology to linguistics.” (Deleuze and Guattari, 1987: 15) ความรู้สึกเจ็บปวดนี้มาจากความรู้สึกที่ยึดติดกับความมีแก่นแท้อันบริสุทธิ์

ของตัวตน และการเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติและความเป็นทั้งหมด (totality) ซึ่งนำไปสู่มายาคติของความมีแหล่งกำเนิดดั้งเดิมและการฝังรากอย่างยากจะถอดถอนได้ ฉะนั้นเมื่อวันหนึ่งเราจะต้องถอนออกจากแหล่งพื้นที่ตรงนั้นมันจึงทำให้เกิดความเจ็บปวด เกิดการโยยหาหรือต้องการกลับไปหาแหล่งกำเนิดหรือตัวตนแก่นแท้ แนวคิดเรื่องต้นไม้และรากเหล่านี้ได้แฝงฝังอยู่ในภาษาและวรรณกรรม เช่น แผนภูมิการวิเคราะห์ทางภาษาศาสตร์ หรือวรรณกรรมในแบบขนบที่ฉายภาพของโลกหรือเลียนแบบโลกอันได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของความมีแก่นแท้ดั้งเดิม เป็นต้น การติดอยู่กับรากจึงเป็นการสร้างกรอบหรือขอบอาณาเขตให้กับตนเอง (Deleuze and Guattari, 1987)

เดอเลิซและกัตตารีนำเสนอความคิดเกี่ยวกับรากใหม่ โดยให้ความสำคัญกับลักษณะแบบเหง้า หรือ ไรโซม (rhizome) โดยทั้งสองคนใช้ไรโซมเป็นอุปลักษณะในการทำ ความเข้าใจสังคม โดยเปรียบเทียบให้เห็นความสามารถของไรโซมในการแตกแขนงทะลุทะลวงสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ ไรโซมเป็นพืชที่ไม่มีราก ไม่มีจุดเริ่มต้นหรือจุดสิ้นสุด อาจถูกทำให้ตายหรือขาดตอนแต่ก็สามารถแตกแขนงใหม่ได้ แตกแขนงไปได้หลายทิศทาง เชื่อมต่อข้ามพื้นที่ได้อย่างไม่จำกัด (connection) และไม่จำเป็นต้องเป็นพืชชนิดเดียวกันหรือธรรมชาติเดียวกัน (heterogeneity) สามารถเดินทางคดเคี้ยวไม่ต้องเป็นเส้นตรงก็ได้ซึ่งต่างไปจากต้นไม้หรือราก *“a rhizome can be connected to anything other, and must be. This is very different from the tree or root, which plots a point, fixes an order (Deleuze and Guattari, 1987: 7).”* แนวคิดแบบไรโซมเน้นให้เห็นความสามารถของบุคคลในความเป็นผู้กระทำที่ความสัมพันธ์กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้หลายรูปแบบ พร้อมทั้งจะเชื่อมต่อและกลายสภาพ (becoming) ไปตามบริบทหรือสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นั้นๆ ได้ แนวคิดไรโซมยังสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางสังคมที่ยากในการจะหาระเบียบแบบแผนที่แน่นอนตายตัวได้ อำนาจแบบเบ็ดเสร็จหรือแบบรัฐชาติในที่นี้จึงถูกตัดข้ามหรือลดทอน ไม่มีการรวมศูนย์และไร้องค์ประกอบในการสืบทอดส่งต่อ แนวคิดไรโซมจึงสะท้อนภาพของเส้นพรมแดนที่พร่ามัว การตัดข้าม (deterritorialization) และในขณะเดียวกันก็สามารถลากเส้นขึ้นมาใหม่ได้อย่างอิสระ การให้ความสำคัญกับการแตกแขนงนี้เองทำให้ไม่สามารถมองหรือวางบุคคลหรือสิ่งของภายในตำแหน่งแบบทวินิยม (dualism) ได้ แม้ว่าจะเป็นคู่ระหว่างความดีกับความเลวก็ตาม (Deleuze and Guattari, 1987: 9) เดอเลิซและกัตตารียังนำเสนอวิธีคิดแบบคนเร่ร่อนซึ่งเป็นดังตัวอย่างของการเคลื่อนที่แบบไรโซมที่เน้นการเชื่อมต่อกับสิ่งต่างๆ ได้อย่างอิสระ การไร้ซึ่งโครงสร้างและการจัดเรียงอย่างถาวรหรือประจำที่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว ดังที่ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2555: 17) กล่าวถึงแนวคิดนี้ว่า *“วิธีคิดแบบคนเร่ร่อน (nomadic thought) เป็นวิธีคิดแบบนอกรูป นอกเส้นแบ่งต่างๆ ที่สังคมกำหนดขึ้น รวมถึงนอก*

กรอบการควบคุม การจัดระเบียบภายในตัวเราเองในรูปของจิตสำนึกและความรู้สึกผิดต่างๆ ไม่ว่าจะ
จะเป็นศีลธรรมหรือจริยธรรมก็ตาม”

แนวคิดของเดอเลซและกัตตารีมีอิทธิพลและเป็นแรงกระตุ้นในการศึกษาวรรณกรรม
โดยเฉพาะวรรณกรรมของกลุ่มคนพลัดถิ่น เนื่องจากเป็นแนวคิดที่ผลิตขึ้นมาจากฐานคิดแบบ
เคลื่อนไหว โยกย้าย เลื่อนไหลและความเชื่อในความหลากหลายทางสังคม มอสลุนด์ (Moslund)
กล่าวถึงแนวคิดไรโซมที่เชื่อมโยงกับวรรณกรรมของเดอเลซไว้อย่างน่าสนใจว่า วรรณกรรมใน
มุมมองของเดอเลซ เป็นงานที่มุ่งเพื่อออกจาก หลีกหนี ข้ามเส้นพรมแดนเพื่อเข้าสู่ชีวิตอีกแบบหนึ่ง
โดยไม่ใช้การเผชิญหน้าหรือยืนยันทศต่างๆ ที่สังคมสร้างขึ้น ดังนั้นวรรณกรรมที่แท้จริงคือ
วรรณกรรมแบบไรโซม (Rhizomatic Literature) ที่วางทุกอย่างอยู่บนความเคลื่อนไหว มีระบบ
และความคิดในการบินหนี (flight) แนวคิดไรโซมปฏิบัติการภายใต้ความหลากหลาย การไม่ระบุ
และการให้ความหมายหรือการมีอยู่ที่ไม่ตายตัว แนวคิดไรโซมโต้แย้งกับสิ่งที่เดอเลซเรียกว่า “root-
book” ซึ่งก็คือ อำนาจหรือวรรณกรรมหลัก (major literature) ที่ดำเนินการผ่านการใช้ภาษา
แบบกระแสหลักที่มองว่าบริสุทธิ์ เป็นมาตรฐาน และมีความเป็นราก “root-book” จึงมีนัยของ
ขอบเขตโลกทัศน์แบบกระแสหลัก (Moslund, 2010: 7)

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การยึดติดกับรากทำให้ผู้พลัดถิ่นเกิดความเจ็บปวดเพราะต้องการ
กลับไปสู่ความดั้งเดิม แนวความคิดเกี่ยวกับนิเวศวิทยาสังคมและความสำคัญของบริบททางสังคม
และวัฒนธรรมอันจำเพาะของกิลรอย กับการเชื่อมต่อการแตกแขนงและการกลายเป็น
(becoming) ของแนวคิดไรโซมของเดอเลซและกัตตารีทำให้เห็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม
มากกว่ายึดติดกับรากหรือเชื้อสาย การไม่ยึดติดเช่นนี้นำไปสู่การสร้างตัวตนใหม่ๆ ที่ปรับเปลี่ยนไป
ตามบริบทได้และทำให้คนพลัดถิ่นอยู่ในสังคมใหม่ได้ง่ายขึ้น

อย่างไรก็ดี แม้แนวคิดเรื่องการไม่ยึดติดกับรากแห่งแรกของเดอเลซกับกัตตารีจะให้
ภาพอัตลักษณ์พลัดถิ่นที่ไม่ยึดติดกับรากทางภูมิศาสตร์ แต่แนวคิดดังกล่าวยังมีข้อจำกัดเนื่องจาก
อาจนำไปปรับใช้หรือนิยามกลุ่มคนพลัดถิ่นได้เฉพาะบางกลุ่มเท่านั้น อาทิเช่น กลุ่มเจ้าอาณานิคม
หรือกลุ่มนักคิดชาวยุโรปที่พวกเขาไม่ได้มีประวัติศาสตร์ของการถูกบังคับหรือความเจ็บปวดในการ
พลัดถิ่น ตลอดจนประสบการณ์ ความเป็นเจ้าอาณานิคมและความยิ่งใหญ่ของยุโรปทำให้สามารถ
เชื่อมต่อกับพื้นที่ต่างๆ ได้อย่างง่ายดายและไม่โยยหารากเหง้าหรือประวัติศาสตร์ความเป็นมา จึง
สามารถมีทรศนะแบบไรโซมหรือแบบคนเร่ร่อนได้ แต่แนวคิดดังกล่าวอาจไม่สามารถนำไปปรับกับ
คนพลัดถิ่นที่มีประวัติศาสตร์บาดแผลหรือถูกบังคับให้อพยพ ดังเช่นกลุ่มคนผิวดำที่ต้องอพยพมา

เป็นทาสอย่างไม่เต็มใจ ต้องเผชิญกับวัฒนธรรมที่แตกต่าง การกดขี่ทางเชื้อชาติและการแบ่งชนชั้น ขณะเดียวกันก็โยยหารากเหง้าทางวัฒนธรรมและบ้านเกิด แต่การจะกลับไปยังบ้านเกิดก็ไม่ใช่ง่ายและอาจทำให้เกิดสภาวะแปลกแยกหรือกลายเป็น “เป็นอื่น” กับบ้านเกิดเช่นเดียวกับกลุ่มผู้พลัดถิ่น เวียดนาม กัมพูชาและม้งลาว การศึกษาแนวคิดเรื่องรากกับคนพลัดถิ่นควรให้ความสำคัญกับบริบททางประวัติศาสตร์และความจำเพาะของสภาวะการณ์ การให้ความสำคัญของรากภายใต้ความจำเพาะทางประวัติศาสตร์มีความสำคัญทำให้อัตลักษณ์พลัดถิ่นมีความหลากหลาย ดังเช่นในกรณีของกิลรอยที่นำเสนอรากของกลุ่มคนดำที่หมายถึงรากทางวัฒนธรรมและรากทางจิตวิญญาณอันมาจาก “เส้นทาง” (routes) ที่ผ่านมาและร้อยประสานพวกเขา โดยเขาให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์กับตำแหน่งแห่งที่หรือพื้นที่ระหว่างที่นี่-ที่นั่น ตอนนั้น-ตอนนี้ (Gilroy, 2002: 332).

การปรับเปลี่ยนความคิดเรื่องอัตลักษณ์จากภูมิศาสตร์รากเหง้าสู่การก่อร่างหรือปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบท ยังทำให้เกิดอัตลักษณ์อันหลากหลาย เช่น อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ทางจิตวิญญาณของคนพลัดถิ่น ดังเช่นที่ กิลรอยกล่าวถึงพลังของรากทางวัฒนธรรมผ่าน บ็อบ มาร์เลย์ (Bob Marley) นักร้องผิวดำชาวจาไมก้าที่สามารถปลุกกระแสวัฒนธรรมคนดำผ่านการประสานเทคโนโลยีด้านการสื่อสารสมัยใหม่เข้ากับวัฒนธรรมคนดำทั้งภาษาและดนตรี ทำให้ผลงานของเขาแพร่หลายไปทั่วโลก งานเพลงของมาร์เลย์เป็นรูปแบบทางวัฒนธรรมของคนดำในรูปแบบใหม่ที่สะท้อนการสื่อสารทางวัฒนธรรมอันทรงพลังที่มีผลต่อการเมืองและชาติพันธุ์ โดยงานเพลงของเขาสามารถแทรกเข้าไปยังจิตสำนึกของผู้คนที่มีความปรารถนาหรือจิตวิญญาณเดียวกัน นั่นคือจิตวิญญาณในอิสราเอลและสิทธิเสรีผ่านการใช้ภาษาแห่งความเจ็บปวดอันเป็นสากล ขณะเดียวกันก็สร้างจิตสำนึกร่วมใหม่ให้กับผู้คนที่ประสบการณคล้ายคลึงกันไปด้วย การแสดงของบ็อบ มาร์เลย์กลายเป็นสัญลักษณ์ของการกลับไปติดต่อกับรากเหง้าของความเป็นแอฟริกาซึ่งแฝงอยู่ในสำนึกของคนดำพลัดถิ่น หากแต่เขาไม่ได้กลับไปแอฟริกาเพื่อสร้างบ้านหรือแสวงหาความจริงของรากเหง้าของเขาแต่อย่างใด งานเพลงของเขาได้รับเสียงตอบรับอย่างรวดเร็วแบบข้ามพรมแดนข้ามทวีป แม้มาร์เลย์จะเสียชีวิตแล้ว แต่ชีวิตและผลงานของเขายังคงอยู่ และยังคงค้นหากลุ่มผู้ฟังใหม่ๆ ที่มีประสบการณ์หรือความปรารถนาที่คล้ายกัน ชีวิตของมาร์เลย์สะท้อนการก้าวขึ้นไปเหนือกรอบอัตลักษณ์ที่ตายตัวและความคับแคบของแนวคิดเรื่องรากทางภูมิศาสตร์กับเชื้อสาย (Gilroy, 2002: 336-339)

แนวความคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์พลัดถิ่นที่มีความหลากหลายยังสะท้อนได้จากผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณพรมแดนหรือพื้นที่ระหว่างสองวัฒนธรรม การอาศัยอยู่ในพื้นที่อาจทำให้เกิดสภาวะ

พลัดถิ่นคือการไม่สามารถนิยามตนเองได้ว่าตนเป็นใคร ขณะเดียวกันก็สามารถก่อรูปอัตลักษณ์ใหม่ขึ้นได้เช่นกัน ดังเช่น กลอเรีย อันซัลดูอา (Gloria Anzaldúa) นำเสนอให้เห็นประสบการณ์การพลัดถิ่นทางจิตวิญญาณและตัวตนของผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่พรมแดนระหว่างอเมริกากับเม็กซิโกอันมาจากความซับซ้อนหลากหลายทางประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรม การเข้ามาของจักรวรรดิสเปนและอเมริกาทำให้เกิดการลากเส้นพรมแดนระหว่างอเมริกากับเม็กซิโก จากการรุกรานของต่างชาติ ความรุนแรงจากสงคราม การสูญเสียดินแดน และการปะทะทางวัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลายนี้ทำให้ผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ดังกล่าวเกิดความรู้สึกสูญเสียตัวตนและจิตวิญญาณจนทำให้พวกเขา รู้สึกเป็นคนอื่นในพื้นที่ตัวเองและแปลกแยกกับพื้นที่ ซึ่งประสบการณ์ดังกล่าวสะท้อนการตกอยู่ในสภาวะพลัดถิ่นและเกิดจิตสำนึกพลัดถิ่นขึ้น อันซัลดูอา นำเสนอความรู้สึกถึงการถูกถอนรากและการกลายเป็นคนแปลกหน้าในพื้นที่ของตนเองอยู่หลายครั้งดังเช่น กล่าวถึงชนชาวเทจานอส (Tejanos) ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองที่ต้องสูญเสียดินแดนของพวกเขาไป และทำให้พวกเขากลายเป็นคนต่างชาติเพียงชั่วข้ามคืน “Texas became a republic. Tejanos lost their land and, overnight, became the foreigners (Anzaldúa, 1987: 6).” หรือ กล่าวถึงการเข้ามาของคนต่างชาติที่ทำให้คนอินเดียแดงและคนเม็กซิกันต้องถูกแยกออกจากกันในขณะที่เท้าของพวกเขายังคงถูกฝังรากอยู่ในพื้นที่นั้น พวกเขาถูกดึงออกจากรากอันทำให้สูญเสียสายสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์กับประวัติศาสตร์ (Anzaldúa, 1987: 7-8). อัลซัลดูอาได้นำเสนอให้เห็นถึงความเปล่าประโยชน์ของการกลับไปหาความจริงแท้ของความดั้งเดิม (origin) ของแหล่งกำเนิด ความไม่ยึดติดกับรากทางภูมิศาสตร์นี้ยังทำให้อันซัลดูอาสามารถสร้างสำนึกความเป็นตัวตนใหม่ที่เรียกว่า “The new Mestiza consciousness” ผ่านพื้นที่พรมแดนนั้นได้ด้วย สำนึกใหม่นี้ยังสะท้อนให้เห็นการปริแยก (split) ตนไม่ให้ตกอยู่ในขั้วใดขั้วหนึ่ง การปริแยกตัวตนนี้ไม่ได้เป็นการสร้างขั้วใหม่เพราะอาจนำไปสู่การกดทับหรือความเจ็บปวดอีกครั้ง เธอได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่นั้นให้กลายเป็นโอกาสในการสร้างสรรค์ตัวตนใหม่ ดังที่เธอกล่าวว่า “And if going home is denied me then I will have to stand and claim my space, making a new culture – *una cultura mestiza*- ” (Anzaldúa, 1987: 22).

การสร้างอัตลักษณ์พลัดถิ่นสะท้อนกระบวนการของการ “กลายเป็น” (becoming) อันหลากหลายภายใต้บริบททางสังคมวัฒนธรรมที่ซับซ้อน และการตกอยู่ในบริบทของการอยู่ในระหว่าง (in-between) ดังที่ สจิวต ฮอลล์ (Stuart Hall) นักวัฒนธรรมศึกษากล่าวถึงอัตลักษณ์ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสามารถสร้างขึ้นได้ใหม่ตลอด “อัตลักษณ์มิได้เป็นเพียงสิ่งที่ “เป็นอยู่” (being) แต่รวมไปถึงสิ่งที่ “กำลังจะเป็น” (becoming) อัตลักษณ์ส่วนหนึ่งอยู่ในอนาคต อีกส่วนอยู่ในอดีต อัตลักษณ์จึงไม่ได้มีหนึ่งเดียว หยุดนิ่ง ตายตัว” (Stuart Hall อ้างใน จีรัฐภูมิ เสนาคำ, 2547: 242-243)

เช่นเดียวกับฮอลล์ โฮมิ บาบา (Homi Bhabha) (Bhabha, 2008) ได้นำเสนอประเด็นของอัตลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ “ใน-ระหว่าง” (in-between) อันอาจมาจากความคิดเกี่ยวกับชาติ เชื้อชาติ ชนชั้นและเพศที่เน้นความมีแก่นแกนและการจัดแบ่งประเภท ซึ่งทำให้ผู้ที่อยู่ในสภาวะนั้นเกิดความรู้สึกอิหฺลัทธิหรือเหลือในอัตลักษณ์ ในที่สุดนำไปสู่คำถามว่าเรื่องอัตลักษณ์ การอ่านประสบการณ์ และเรียนรู้พื้นที่นี้ทำให้บุคคลสามารถปรียก (split) หรือก่อเกิดตัวตนจากพื้นที่นั้นได้ การก่อเกิดตัวตนนี้ยังทำให้พวกเขาต่อสู้กับการดำเนินชีวิตต่อไปได้

เรื่องเล่าของคนพลัดถิ่นเป็นเครื่องมือชิ้นสำคัญในอ่านประสบการณ์และการสร้างอัตลักษณ์พลัดถิ่น ผ่านการผสมผสานหรือปรับเปลี่ยนประสบการณ์เก่าและใหม่ นำไปสู่การสร้างและเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ ตลอดจนความรู้สึกนึกคิด เรื่องเล่าจึงเป็นทั้งการผลิตซ้ำตัวตนและในขณะเดียวกันยังผลิตสร้างความหมายใหม่ให้กับตัวตนด้วย เรื่องเล่ายังเป็นเครื่องมือปฏิเสธการสร้างภาพเหมารวมความเป็นคนพลัดถิ่นและการยึดยึดอัตลักษณ์จากรากทางภูมิศาสตร์และเชื้อสาย ด้วยการเล่าเรื่องของตนจากประสบการณ์และความทรงจำอันจำเพาะ โดยผู้เล่าจะเชื่อมโยงเรื่องเล่าเข้ากับตำแหน่งหรือพื้นที่ที่ถูกกำหนดจากสังคมในมุมมองใหม่ เรื่องเล่าจึงเป็นเครื่องมือต่อรองกับสังคมวัฒนธรรม เป็นโอกาสที่ทำให้ผู้เล่าได้ก้าวพ้นหรือปรับเปลี่ยนอำนาจในการนิยามของสังคม ตลอดจนเป็นการแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้เล่ากับกฎเกณฑ์ วัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคมภายใต้บริบทใหม่

วรรณกรรมของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาว นำเสนอให้เห็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ผ่านเรื่องเล่า โดยแต่ละกลุ่มสร้างอัตลักษณ์ผ่านการรื้อฟื้นและอ่านตีความประสบการณ์พลัดถิ่นและความทรงจำบาดแผล เรื่องเล่าของนักเขียนทั้ง 3 กลุ่มนำเสนอประเด็นด้านอัตลักษณ์พลัดถิ่นที่หลากหลาย เรื่องเล่าสะท้อนการสร้างอัตลักษณ์ในแบบที่ไม่ยึดติดกับรากทางภูมิศาสตร์หรือเชื้อสาย หากแต่นำเสนอให้เห็นการสร้างอัตลักษณ์ผ่านวัฒนธรรม ชุมชนและครอบครัว ซึ่งการสร้างอัตลักษณ์ดังกล่าวสะท้อนรูปแบบการพลัดถิ่นทางจิตวิญญาณและการพลัดถิ่นทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมด้วย

5.2 การสร้างจิตสำนึกและตัวตนในหน้าประวัติศาสตร์ในวรรณกรรมของนักเขียนเวียดนาม

เรื่องเล่าของนักเขียนเวียดนามมีบทบาทสำคัญในการนำเสนอประวัติศาสตร์เวียดนามให้สังคมได้รับทราบ นอกเหนือจากการรับทราบจากหนังสือประวัติศาสตร์ทั่วไป โดยเรื่องเล่าของนักเขียนเวียดนามผลิตจากความทรงจำ ประสบการณ์และเรื่องเล่าครอบครัว ซึ่งเป็นการนำเอา

ประวัติศาสตร์ส่วนตัวเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติ การนำประวัติศาสตร์ส่วนตัวเข้าไปในหน้าประวัติศาสตร์ชาติ สะท้อนความมีตัวตนในประวัติศาสตร์และความมีบทบาทในประวัติศาสตร์ด้วย

5.2.1 การนำเสนอตัวตนในหน้าประวัติศาสตร์ใน *หลิวคักคี่ลิวตี*

ใน *หลิวคักคี่ลิวตี* หลังจากที่เอลเลียตและครอบครัวได้ลี้ภัยมายังประเทศอเมริกา เอลเลียตตระหนักว่าประวัติศาสตร์ของแผ่นดินบ้านเกิดของเธอนั้นถูกให้ความหมายจากนักวิชาการกระแสหลัก ซึ่งมักให้ความสำคัญกับบทบาทของอเมริกาและฝรั่งเศสมากกว่าเวียดนาม ประวัติศาสตร์ของเวียดนามจึงถูกนำเสนอในมิติเดียวมาโดยตลอด การตระหนักถึงการถูกยึดเยียดความหมายทางประวัติศาสตร์ชาตินี้ ทำให้เอลเลียตหันกลับมาวิจัยฟื้นความทรงจำของตนเองและครอบครัว และพิจารณาความหมายของบ้านเกิดเพื่อนำเสนอและสร้างประวัติศาสตร์เวียดนามในแบบฉบับของเธอ งานเขียนของเอลเลียต ทำให้ผู้อ่านมองเห็นสงครามและการต่อสู้ของคนเวียดนามในมิติที่หลากหลาย และยังชี้ให้เห็นว่าเวียดนามมีบทบาทในสงครามอย่างไร นอกจากนี้ยังสะท้อนสายสัมพันธ์ระหว่างคนเวียดนามกับแผ่นดินเกิดที่ตัดไม่ขาด

ใน *หลิวคักคี่ลิวตี* เอลเลียต ได้เขียนเรื่องเล่าเพื่อยืนยันความมีตัวตนทางประวัติศาสตร์ของเวียดนาม ไม่ใช่มีแต่เรื่องเล่าของคนอเมริกันและฝรั่งเศสไว้ในบทนำเรื่องอย่างชัดเจนว่า *“Other works published in the West have focused on the French and Americans and have relegated the Vietnamese to the background, but I have shown them – as they saw themselves – as the central players in their own history”* (Elliott :1999). เรื่องเล่าของเอลเลียตจึงเป็นเรื่องของการสร้างประวัติศาสตร์ชาติและนำเสนอหน้าประวัติศาสตร์หน้าใหม่โดยตรง เรื่องเล่าของเธอจึงสะท้อนการต่อสู้ช่วงชิงเชิงวาทกรรมในการนิยามความเป็นเวียดนามระหว่างสายตาของตะวันตกกับเรื่องเล่าส่วนตัว เรื่องเล่าบาดแผลจึงมีนัยยะทางการเมืองอย่างสูงด้วย

เอลเลียตสร้างประวัติศาสตร์โดยใช้เรื่องราวของสมาชิกในครอบครัวเป็นโครงเรื่องหลัก โดยเธอลำดับโครงเรื่องหลักไปตามเวลาตามช่วงชีวิตของสมาชิกในครอบครัวแต่ละรุ่น อันเป็นการดำเนินเรื่องตามเวลาแบบปฏิทินเพื่อให้ง่ายต่อการรับรู้ของผู้อ่านตะวันตก และยังเป็นกรนำเอาประวัติศาสตร์ของปัจเจกเข้าไปโลดแล่นในหน้าประวัติศาสตร์ตะวันตกด้วย โดยเริ่มตั้งแต่รุ่นปู่ทวด รุ่นทวด รุ่นพ่อแม่ รุ่นลูก และการอพยพไปยังอเมริกาเมื่อเกิดสงคราม การผูกเรื่องโดยใช้

เรื่องเล่าครอบครัวเปิดโอกาสให้เธอได้กลับไปอ่านตีความประสบการณ์และความทรงจำของบรรพบุรุษ อันเป็นประโยชน์ต่อการสร้างประวัติศาสตร์ใหม่ อีกทั้งยังสะท้อนการเติมเต็มช่องว่างทางประวัติศาสตร์ระหว่างสมาชิกในแต่ละรุ่น ซึ่งนำไปสู่การสานต่อสายสัมพันธ์ระหว่างรุ่นและยังทำให้คนเวียดนามพลัดถิ่นได้กลับเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชาติ ผ่านบทบาทของครอบครัวในเรื่องเล่า เรื่อง *หลิวคักคี่ลีทือ* จึงไม่เพียงนำเสนอประวัติศาสตร์ชาติเพื่อให้เวียดนามมีตัวตนในประวัติศาสตร์แล้วยังเป็นเครื่องมือสะท้อนการมีตัวตนในประวัติศาสตร์ชาติของผู้พลัดถิ่นที่ห่างไกลจากมาตุภูมิ

เรื่องเล่าของเอลเลียตมีบทบาทสำคัญในการปรับเปลี่ยนอคติทางชนชั้น ผ่านการสร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่ให้กับกลุ่มคนชั้นสูงผ่านเรื่องเล่าครอบครัว โดยในยุคสงครามและการปฏิวัติ ชนชั้นสูงถูกมองว่าเป็นฝ่ายตรงข้ามกับกลุ่มปฏิวัติหรือกลุ่มชาวนา และเป็นฝ่ายเดียวกับฝรั่งเศสและอเมริกา โดยเป็นเครื่องมือหรือผู้รับใช้กลุ่มคนต่างชาติ กลุ่มชนชั้นสูงนี้ยังได้รับสิทธิพิเศษและเป็นกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์จากการเข้ามาของต่างชาติ และได้รับผลกระทบจากสงครามน้อยกว่ากลุ่มคนกลุ่มอื่น เรื่องเล่าของเอลเลียตนำเสนอภาพทางชนชั้นในมิติใหม่และยังนำเสนอรายละเอียดในแต่ละช่วงเวลาของการเปลี่ยนผ่านประเทศเวียดนาม ผ่านเรื่องเล่าเกี่ยวกับครอบครัวงานเขียนของเธอเป็นงานเขียนที่นำเสนอเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่ต่างจากชนบ โดยเธอไม่ได้อ้างอิงข้อมูลข้อเท็จจริงจากเอกสารหรือตำรา แต่เป็นการสร้างประวัติศาสตร์จากประสบการณ์และเรื่องเล่าครอบครัว

เอลเลียต เปิดเรื่องด้วยการเล่าประวัติศาสตร์ของต้นตระกูล ที่เดินทางอพยพหนีสงครามไปตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านแห่งหนึ่ง โดยเล่าไปพร้อมกับการกล่าวถึงการเล่าอุดมการณ์ของคนเวียดนามในเรื่องของการเป็นขุนนาง ซึ่งจัดเป็นชนชั้นที่มีเกียรติอย่างยิ่งในยุคสมัยนั้น เอลเลียตนำเสนอภาพของบรรพบุรุษในภาพของคนยากจนต้องหนีสงครามและพยายามอยู่รอดไปวันๆ การให้ภาพดังกล่าวเป็นการสื่อสารให้เห็นว่าครอบครัวของเธอไม่แตกต่างไปจากคนเวียดนามทั่วไป ที่สร้างเนื้อสร้างตัวด้วยน้ำพักน้ำแรง

รุ่นของหวดเยือง เลิม ซึ่งเป็นขุนนางชั้นสูงและเป็นยุคที่ฝรั่งเศสเข้ามา เอลเลียตนำเสนอภาพหวดในภาพของผู้ที่มีความซื่อสัตย์ต่อการทำงาน อุทิศตนให้กับประเทศ เมื่อฝรั่งเศสเข้ามา มีการต่อต้านฝรั่งเศส เอลเลียตยังชี้ให้เห็นว่าคุณหวดไม่ได้มีความเต็มใจรับใช้ฝรั่งเศสหรือต้อนรับการเข้ามาของฝรั่งเศส เพียงแต่ไม่สามารถปฏิเสธอำนาจของฝรั่งเศสได้ในขณะนั้น การยอมให้ฝรั่งเศสเป็นไปเพื่อให้สังคมส่วนรวมอยู่รอดได้ ซึ่งเป็นการปรับภาพชนชั้นสูงโดยให้รายละเอียดด้านความคิดจิตใจลงไป เอลเลียตยังนำเสนอให้เห็นความเห็นแต่ตัวของคนฝรั่งเศส

การถือครองที่ดินจำนวนมาก การเห็นเงินเป็นใหญ่ โดยซื้อคนได้ด้วยเงิน ภาพของฝรั่งเศสที่นำเสนอในเรื่องเล่าจึงเป็นเป็นภาพของผู้ทำลายชนบเดิมของเวียดนาม ชนชั้นสูงซึ่งเป็นคนที่เห็นเหตุการณ์ใกล้ที่สุดแต่ไม่สามารถช่วยอะไรได้มากนัก ทำให้พวกเขาารู้สึกละลายและเสียใจ การเล่ารายละเอียดดังกล่าวผ่านปลายปากกาของลูกหลานของขุนนางชั้นสูงนั้น ช่วยปรับเปลี่ยนภาพของขุนนางที่ถูกมองว่าได้รับประโยชน์จากการเข้ามาของต่างชาติ กลายเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบไม่ต่างจากคนเวียดนามทั่วไป

ในรุ่นของปู่ ฝรั่งเศสเข้ามาอย่างเต็มตัว และเวียดนามเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ฝรั่งเศสได้เปิดโรงเรียนสอนภาษา ร้านอาหารและสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งเป็นการเข้ามาของรูปแบบวัฒนธรรมใหม่ที่เวียดนามไม่เคยรู้จักมาก่อน เอลเลียตนำเสนอภาพการเปลี่ยนผ่านยุคสมัยจากยุคศักดินาเป็นยุคอาณานิคมผ่านเรื่องราวของปู่ โดยเธอนำเสนอภาพของปู่ในภาพของคนที่ไม่ยอมปรับตัวเองไปตามบริบทของสังคม โดยยังยึดอยู่กับชนบเดิม เอลเลียตพรรณนาถึงการปฏิเสธการเรียนรู้วัฒนธรรมปฏิเสธการเรียนในโรงเรียนฝรั่ง โดยปู่ยังศึกษาดำรงอาชีพ วิชาจีนโบราณและยึดชนบแบบขงจื้อในการดำเนินชีวิต “คุณปู่กลับเรียนภาษาจีนแบบเก่าต่อไป โดยหวังว่าจะได้ถึงปริญญาเอก แม้ว่าการเรียนแบบเก่าจะใช้ประโยชน์ได้น้อยลงทุกที เขาก็ภูมิใจที่คนอื่นก็ยังยึดความฝันที่ว่าประสบความสำเร็จได้ก็ด้วยการผ่านการสอบของราชสำนัก” (เอลเลียต, 2545: 46) เช่นเดียวกับคุณย่าและแม่ของเอลเลียตที่ดำรงตนอยู่ในกรอบเดิม คือเป็นภรรยาที่ดีตามกรอบของขงจื้อ “งานเดียวในชีวิตของเธอคือ ดูแลสามี เลี้ยงลูกๆ ให้ดี และดูแลเหย้าเรือนให้ดี นี่คือการตามประเพณีของคุณปู่ คุณย่ารับหน้าที่เหล่านี้ได้อย่างมีศักดิ์ศรีและปฏิบัติได้อย่างเพียบพร้อม” (เอลเลียต, 2545: 52) การนำเสนอภาพปู่และย่าเช่นนี้เป็นการสะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มคนชั้นสูงต้องปรับเปลี่ยนตัวเองไม่ต่างไปจากชนชั้นอื่น และการไม่ปรับตัวทำให้สุดท้ายชีวิตของคุณปู่ล้มเหลว ไม่ได้เป็นขุนนางใหญ่โตดังที่ตั้งใจไว้

เอลเลียตเสนอภาพที่แตกต่างจากภาพของปู่และย่า โดยนำเสนอภาพของยาย พ่อและแม่ในภาพของผู้ปรับเปลี่ยนตนไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรม เอลเลียตนำเสนอภาพยายในภาพของผู้หญิงที่ฉลาด เก่งและกล้าหาญไม่แพ้ผู้ชาย โดยยายมีอาชีพเป็นแม่ค้าไหม ดูแลกิจการต่อจากบิดา เอลเลียตเล่าถึงช่วงวัยที่เธอได้มีโอกาสไปอยู่กับยาย เธอรู้พื้นความทรงจำเกี่ยวกับยายและทำให้เธอมองเห็นว่า ยายคือคนที่มองการปรับเปลี่ยนของสังคมออก และเธอสามารถปรับเปลี่ยนตนเองไปตามสังคมนั้นได้ การรู้พื้นเรื่องของยายทำให้เอลเลียตได้เรียนรู้ถึงการใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย รู้จักปรับตัว เปิดกว้างทางความคิด ดังที่เธอกล่าวว่า “คุณยายไม่ได้ต่างกับประเพณีนิยมผู้มีวิชาความรู้แบบขงจื้อที่จะทำให้รู้สึกว่าจะต้องคงไว้ทุกวิถีทาง คุณยายมี

ความคิดเปิดกว้างกว่านั้นมาก และมองเห็นคุณค่าของการศึกษาศูนย์ใหม่ได้ฉับไวกว่าผู้มีความรู้และขุนนางหัวอนุรักษ์นิยมมาก” (เอลเลียต, 2545: 82) การเรียนรู้การปรับตัวจากยายและแม่ทำให้เอลเลียตอยู่ในสังคมใหม่ได้ง่ายขึ้น

เอลเลียตยังชี้ให้เห็นว่า อาชีพค้าขายเป็นอาชีพที่ดี หารายได้ให้กับครอบครัวได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นขุนนางเสมอไป คนชั้นกลางที่เป็นพ่อค้าแม่ค้ามักไม่ถูกกล่าวถึงในหน้าประวัติศาสตร์ เรื่องเล่าของเอลเลียตนำเสนอให้เห็นชนชั้นและอาชีพที่หลากหลาย ยุคสมัยที่เปลี่ยนไปยังเปิดโอกาสให้ผู้หญิงก้าวเข้ามามีบทบาทในสังคม เอลเลียตยังนำเสนอให้เห็นว่า การบริหารกิจการของยายช่วยสร้างรายได้และรักษาสายสัมพันธ์ชุมชนไว้ในบริบทที่วัฒนธรรมต่างชาติเข้ามา ผ่านการดำเนินกิจการแบบอุตสาหกรรมครัวเรือน โดยเธอให้ผู้หญิงซึ่งทำหน้าที่เลี้ยงไหมในชุมชนส่งไหมมาขายให้กับเธอ ซึ่งคนในชุมชนก็คือครอบครัวชาวนาชาวไร่ เป็นการสร้างรายได้หมุนเวียนสู่ชุมชนโดยไม่ต้องพึ่งวัฒนธรรมใหม่ กิจการของยายยังช่วยรักษาวัฒนธรรมใหม่อันเป็นวัฒนธรรมพื้นถิ่นของเวียดนามให้คงอยู่ด้วย ดังที่เอลเลียตเล่าถึงร้านขายไหมของยายที่ยังคงยืนหยัดอยู่ท่ามกลางวัฒนธรรมแบบอาณานิคมถึงถิ่นที่เข้ามา

เอลเลียตนำเสนอภาพแทนคนเวียดนามผ่านเรื่องเล่าครอบครัวในมิติที่หลากหลาย และมีรายละเอียด โดยเธอไม่ได้กล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หากแต่เรื่องเล่าของเอลเลียตสะท้อนการประนีประนอมทางประวัติศาสตร์ ทางสังคมและชุมชน การถ่ายทอดเรื่องเล่าในลักษณะนี้ช่วยทำให้เธออยู่ในสังคมใหม่ได้ โดยยังคงผูกพันอยู่กับความเป็นเวียดนามผ่านสายสัมพันธ์ของครอบครัว

5.2.2 การสานต่ออัตลักษณ์ผ่านการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ชาติใน *ปวดร้าวแห่งสงคราม*

ประสบการณ์สงครามและความรุนแรงในยุคสงครามเย็นกลายเป็นส่วนหนึ่งของความทรงจำที่มีมิติอิทธิพลทำให้เกิดขึ้นในความทรงจำเฉพาะบุคคลแต่ยังเป็นความทรงจำร่วมของสังคมเวียดนาม การปรับเปลี่ยนประเทศจากสงครามสู่การปฏิรูปเศรษฐกิจตามแบบตลาดเสรีหรือโดยเมย์ ซึ่งเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1986 (มนธิดา ราโท, 2552) ยังทำให้ผู้คนเวียดนามต้องปรับตัวอย่างเร่งด่วน เพื่อทำความเข้าใจอัตลักษณ์ของตนและให้ดำเนินชีวิตในสังคมใหม่ได้ ในสภาวะดังกล่าวเวียดนามฟื้นฟูเศรษฐกิจและการรักษาเสถียรภาพของประเทศควบคู่ไปกับการปลูกสำนึกความเป็นชาติ เพราะต้องการให้ประชาชนรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวและเป็นพลังในการขับเคลื่อนประเทศต่อไป ขณะเดียวกันนั้น บทบาทของวรรณกรรมมีส่วนสำคัญในการช่วยสังคมทำความเข้าใจอดีตและสร้าง

ความเชื่อมั่นให้แก่คนในสังคมและตัวผู้เขียนเอง โดยช่วยสานต่อประวัติศาสตร์ผ่านการเรียงร้อยความทรงจำบาดแผลให้เป็นรูปเป็นร่าง วรรณกรรมเกี่ยวกับสงครามที่ค้นพบใหม่หรือผู้รอดชีวิตเขียนขึ้นจึงได้รับความสนใจอย่างยิ่งจากคนรุ่นหลังสงคราม เนื่องจากวรรณกรรมเหล่านั้น สามารถเติมเต็มช่องว่างทางประวัติศาสตร์ระหว่างคนรุ่นสงครามและหลังสงครามได้

เบ๋ นินท์ เขียน *ปวดร้าวแห่งสงคราม* ขึ้นในเวียดนาม ในช่วงท้ายก่อนสงครามสิ้นสุด โดยถ่ายทอดเรื่องสงครามและเหตุการณ์ที่ตนประสบอย่างให้อารมณ์ความรู้สึก เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้สงครามจะจบสิ้นไปนานแล้วแต่งานเขียนเล่มนี้กลับได้รับการตอบรับจากนักอ่านชาวเวียดนามเป็นอย่างดีจนเกิดเป็นกระแสวิพากษ์วิจารณ์ไปทั่ว การหยิบประวัติศาสตร์บาดแผลมานำเสนอหลังยุคสงครามจึงสะท้อนให้เห็นบทบาทของงานเขียนที่เป็นเครื่องมือรักษาความเป็นชาติไว้ ขณะเดียวกันผู้เขียนและผู้อ่านชาวเวียดนามเองก็ต้องการกลับไปสืบค้นประวัติศาสตร์ของชาติตนเพื่อเชื่อมรอยต่อระหว่างยุคสมัยและสานต่ออัตลักษณ์ของตนที่ขาดหายไปในยุคสงครามด้วย

ในหน้าคำนำของเรื่อง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* เบ๋ นินท์ กล่าวถึงเหตุผลในการเขียนเรื่องนี้ว่าไม่ใช่เพียงเพื่อเยียวยาตนเองหาก แต่ต้องการให้ผู้อ่านยังคงรำลึกถึงความปวดร้าวในยุคสงคราม และใช้เป็นบทเรียนของคนรุ่นหลังสงครามผ่านการรื้อฟื้นประสบการณ์บาดแผลด้วย

ในเรื่องเรื่อง ‘ปวดร้าวแห่งสงคราม’ นี้ดูเหมือนถูกเขียนขึ้นมาด้วยจุดประสงค์ฉับพลันอันหนึ่ง นั่นก็คือ เพื่อช่วยบรรเทาความปวดร้าวที่กอดรัดอยู่ในหัวใจของทั้งคนอ่านและตัวผู้เขียนเองให้ผ่อนคลายลงไปได้บ้าง แต่จุดประสงค์ที่สำคัญกว่านั้นก็คือ เพื่อช่วยให้ความปวดร้าวทั้งหลายยังคงดำรงตนและเติบโตขึ้นต่อไปในจิตวิญญาณของผู้อ่าน ซึ่งเป็นคนรุ่นหลังสงคราม (เบ๋ นินท์, 2547)

คำกล่าวของเบ๋ นินท์ สื่อให้เห็นการหยิบยกเรื่องสงครามมาแล้วเพื่อความเจ็บปวดแห่งสงครามนั้นยังคงอยู่กับคนรุ่นหลังสงคราม เรื่องเล่าของเขาจึงมีนัยแห่งการสานต่อประวัติศาสตร์สงครามให้แก่คนรุ่นหลัง ทั้งนี้ความต้องการให้ความปวดร้าวยังคงอยู่ในจิตวิญญาณของคนเวียดนามยุคหลังสงครามนั้น ยังสะท้อนการสร้างชาติผ่านการรื้อสร้างความทรงจำร่วมทางสังคมในเรื่องบาดแผลสงคราม ซึ่งสะท้อนกระบวนการดำรงความเป็นชาติและความเป็นชาตินิยมของเขาด้วย

เรื่อง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* สะท้อนภาพการสานต่อประวัติศาสตร์เวียดนามของคนรุ่นหลังสงคราม โดยสะท้อนจากตัวเนื้อเรื่องที่ผู้เขียนสร้างตัวละครที่เป็นคนยุคหลังสงคราม ตัว

ละครตัวนี้ไม่มีชื่อ เขานำต้นฉบับเรื่องราวของทหารหนุ่มจากยุคสงครามมาอ่านและตีพิมพ์ โดยหลังจากอ่านแล้วเขาพบว่าบันทึกของทหารหนุ่มนี้ ทำให้เขาเข้าใจสงครามที่ผ่านมาของประเทศ และยังเกิดการตระหนักถึงบทบาทหรือมุมมองที่ควรปรับเปลี่ยนไปให้สอดคล้องกับบริบทของสังคม เวียดนามในปัจจุบัน โดยเขาพบว่าประสบการณ์ความปวดร้าวจากสงครามนี้ได้ทำให้เกิดชีวิตใหม่ หรือการตั้งต้นใหม่ที่สงบสันติ

สิ่งเดียวที่เหมือนกันสำหรับเราในช่วงหลังสงครามนี้ เกิดจากความจริงที่ว่า ทุกคนล้วนประสบความยากลำบากและปวดร้าวกันโดยถ้วนทั่ว

และเราต่างก็ร่วมความปวดร้าวเดียวกัน ปวดร้าวอันมหันต์แห่งสงคราม มันคือความปวดร้าวสูงสุดที่สูงยิ่งไปกว่าความสุขและห่างไกลออกไปจากความทุกข์ระทม เพราะความปวดร้าวนั่นเองที่ช่วยให้เราสามารถฟันฝ่าสงครามมาได้ (...)

และก็เนื่องจากความปวดร้าวร่วมกันนี้อีกเช่นกัน ที่ทำให้เราสามารถเดินกลับคืนสู่ถนนสายที่เกี่ยวข้องกันนี้ได้อีกครั้ง ชีวิตของเราแม้ไม่มีความสุขมากมายนักและอาจเป็นชีวิตที่ผิดพลาดมากมาย แต่บัดนี้เราต่างดำรงมันอยู่ได้อย่างสวยงาม อย่างที่เราอาจไม่เคยคาดฝันถึงมาก่อน เนื่องเพราะเป็นชีวิตในความสงบสันติแน่นอน ผมเชื่อว่านี่คือชีวิตแบบที่นักเขียนผู้นี้หมายถึง (เบานินท์, 2547: 253)

ข้อความข้างต้น สะท้อนให้เห็นการกลับไปอ่านทำความเข้าใจบาดแผลแห่งสงครามที่เกิดขึ้นกับคนยุคหลังสงคราม เรื่องเล่าได้กล่าวอย่างมีนัยว่า สงครามได้ผ่านพ้นไปแล้ว และสงครามที่สร้างความปวดร้าวนี้เองที่ทำให้คนเวียดนามได้ร่วมแรงร่วมใจกันต่อสู้ฝ่าฟันจนผ่านเหตุการณ์ร้ายต่างๆ มาพร้อมกันจนในที่สุดได้พบกับจุดเริ่มต้นใหม่อีกครั้งคือความสุขสงบ การปรับเปลี่ยนมุมมองเช่นนี้เป็นการชี้แนะแนวทางการคิดและการดำเนินชีวิตให้แก่คนรุ่นหลังสงครามด้วย

ใน *ปวดร้าวแห่งสงคราม* เบา นินท์นำเสนอให้เห็นบทบาทของการเขียนเรื่องราวสงครามที่มีผลต่อการการรับรู้ประวัติศาสตร์และเรียกคืนจิตวิญญาณในหลายลักษณะ ดังที่เขาพรรณนาผ่านการเขียนเรื่องราวสงครามของตัวละครเกี่ยวไว้อย่างชัดเจนว่า การเขียนเรื่องสงครามเป็นสิ่งที่ช่วยนำจิตวิญญาณคืนสู่ชีวิต และทำให้ผู้อ่านเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการประสบการณ์ผ่านการเขียนเล่าความทรงจำบาดแผล “เขาจำเป็นต้องเขียนเรื่องเกี่ยวกับสงคราม เพื่อสะท้อนความรู้สึกของผู้อ่าน เพื่อทำให้ผู้อ่านรับรู้ถึงความรัก ความปวดร้าวแห่งสงคราม เพื่อนำจิตวิญญาณกลับคืนสู่ชีวิต เพื่อทำให้ผู้อ่านรู้สึกมีส่วนร่วมอยู่ที่นั่นด้วยกันกับผู้เขียน” (ปวดร้าวแห่งสงคราม, 2547: 76)

คำกล่าวนี้สะท้อนความสำคัญของการเขียนที่ไม่เพียงช่วยดึงความรู้สึกและเรียกคืนตัวตนของเกียนให้กลับมาอีกครั้งเท่านั้น หากแต่การเขียนยังเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเรื่องราวประสบการณ์สงครามกับผู้อ่าน เปิดโอกาสให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกร่วมกับความรัก ความทุกข์ ความสุขของตัวละคร และทำให้เห็นผลกระทบอันเลวร้ายต่อมนุษยอันมาจากสงคราม

ปวดร้าวแห่งสงคราม ยังสะท้อนการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์สงครามเพื่อเชื่อมอัตลักษณ์และจิตวิญญาณแห่งยุคสมัยที่สูญหายไปพร้อมกับสงคราม โดยเบ้า นินท์มักกล่าวถึงช่วงเวลาหลังสงครามที่เป็นช่วงแห่งการสานต่อชีวิตผู้คน เช่นตอนที่เบ้านินท์ ได้หยิบยกบาดแผลจากสงครามที่ส่งผลให้เกิดความรู้สึกความขาดหายไปของตัวตนผ่านเกียนตัวละครในเรื่อง ที่ได้กล่าวถึงสงครามที่ทำให้ช่วงชีวิตของเขาสูญหายไปหากว่าเขาจะต้องดำเนินชีวิตต่อไปในสังคมเวียดนามยุคใหม่

ฉันมีชีวิตอยู่ในเดือนปีที่สูญหายเหล่านั้นมานาน ไม่มีใครโทษใครได้หรอก ไม่ใช่ฉัน ไม่ใช่ใครทั้งนั้น สิ่งเดียวที่ฉันรู้ขณะนี้คือ ฉันยังไม่ตายหลังจากยี่สิบเก้าปีที่ผ่านมาแล้ว และจากนี้ไปฉันต้องดูแลตัวเองให้อยู่ต่อไปให้ได้

ชีวิตใหม่ยังคงรอคอยฉันอยู่ข้างหน้า และมันก็เป็นยุคใหม่ของเวียดนามด้วยเช่นกัน ฉันต้องดำรงชีวิตอยู่ให้ได้ (เบ้านินท์, 2547: 63)

ข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นการทบทวนประวัติศาสตร์สงครามเพื่อสานต่ออัตลักษณ์และจิตวิญญาณของชาติ โดยเรื่องเล่าชี้ให้เห็นว่า ความปวดร้าวที่มาจากแผลของสงครามนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง หากแต่พวกเขาต้องเดินหน้าต่อไป ข้อความดังกล่าวได้สะท้อนถึงความหวังของคนเวียดนามในยุคสงครามที่ต้องการให้ประเทศไม่หยุดชะงักซึ่งสะท้อนการสานต่ออุดมการณ์ชาติ และยังเป็นการกระตุ้นคนเวียดนามยุคหลังสงครามว่า บาดแผลสงครามเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่และต้องใช้เป็นพลังในการขับเคลื่อนประเทศโดยยุคหลังสงครามเป็นยุคแห่งการสร้างชีวิตใหม่จากประวัติศาสตร์บาดแผลในยุคสงคราม ซึ่งสะท้อนความเป็นชาตินิยมที่ยังดำรงอยู่แม้สงครามสิ้นสุดไปแล้วก็ตาม

นัยยะของการสร้างชีวิตหรือการกำเนิดใหม่หลังจากช่วงเวลาอันยาวนานของสงครามยังให้เห็นได้จากที่ผู้เขียนบรรยายถึงช่วงเวลาหลังสงครามที่เป็นยุคของการเริ่มชีวิตใหม่ ผู้คนสามารถเดินทางไปเหนือหรือใต้ก็ได้

ภาพแห่งช่วงเวลาอันสงบสุขอีกภาพหนึ่งที่เขามักหวนคิดถึงเสมอ ก็คือ ภาพการเริ่มต้นชีวิตใหม่ของสหายหลังสงคราม บางคนปักหลักอยู่ภาคใต้เพราะอากาศดีและอบอุ่นกว่า หรือไม่ก็เพราะเหตุผลทางเศรษฐกิจ มีที่ทางทำมาหากินได้มากกว่า หรือบางทีอาจเป็นเพราะพวกเขาถึงจุดอิมิตัวในการแสวงหาในชีวิตแล้ว บางคนจึงขึ้นไปตั้งรกรากอยู่แถบที่ราบสูงตอนกลางเพราะไม่อยากจะกลับไปสู่วิวชีวิตที่จำเจน่าเบื่อทางภาคเหนือ

ส่วนหลายคนกลับไปบ้านเกิดทางที่ราบสูงตอนกลาง มีความสุขกับชีวิตอิสระและอากาศของท้องทุ่งที่ดีต่อทั้งสุขภาพร่างกายและจิตใจ (เบ้า นินห์, 2547: 218)

คำกล่าวข้างต้นที่บรรยายถึงการเดินทางไปได้ทั่วทั้งเหนือใต้ สะท้อนให้เห็นตัวตนของผู้เขียนยังผูกติดอยู่กับอุดมการณ์ชาติในเรื่องของการรวมชาติที่ต้องการรวมภาคเหนือและใต้เข้าไว้ด้วย คำกล่าวนี้จึงสะท้อนความสำเร็จของน้ำพักน้ำแรงและเลือดเนื้อของคนเวียดนามที่ยอมเสียสละตนเองเพื่อชาติ ภาพการสัญจรไปมาของคนเวียดนามได้อย่างอิสระจึงเป็นผลรางวัลของความทุ่มเทและเสียสละนี้

เบ้า นินห์ยังบรรยายถึงชีวิตทหารที่ผ่านสงครามในเชิงที่ว่า พวกเขาได้รับการอิสรภาพจากภาระของอุดมการณ์และปลดปล่อยพันธนาการจากบทบาทหน้าที่ที่มีการปฏิบัติหลังสงครามสิ้นสุด โดยแสดงภาพว่าพวกเขาสามารถใช้ชีวิตได้ตามปกติ ดังที่เบ้า นินห์บรรยายถึงอดีตทหารที่ร่วมรบกับเขาที่ที่ปักหลักทำไร่เลี้ยงสัตว์ ซึ่งสะท้อนภาพอุดมคติของชีวิตหลังสงคราม “พวกเขาปักหลักปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ตามแนวป่าเขา หรือไม่ก็บริเวณหมู่บ้านที่เกิดขึ้นใหม่ๆ ตามริมฝั่งแม่น้ำโขง, ซาไก, แชเรบ็อก หรือแม่น้ำยาโมซึ่งอดีตเมื่อวานมันคืออนรก แต่ปัจจุบันมันกลายเป็นภาพทิวทัศน์ท้องทุ่งที่สงบสันติ ต่างจากอดีตอันมืดมน” (เบ้า นินห์, 2547: 218)

5.3 การสร้างตัวตนจากบาดแผลในวรรณกรรมของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่น

เรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นส่วนใหญ่มักเขียนเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว การพลัดพรากจากครอบครัวหรือความตายของคนในครอบครัวที่เกิดขึ้นในยุคเขมรแดง การแสดงภาพดังกล่าว นอกจากจะช่วยสะท้อนภาพความโหดร้ายที่เกิดขึ้นแล้ว ยังสะท้อนวิถีชีวิตของอัตลักษณ์ที่สูญหายหรือขาดช่วงไปของผู้คนในยุคเขมรแดง อันเป็นผลพวงมาจากนโยบายการแยกสมาชิกในครอบครัวออกจากกันและการถูกกวาดต้อนออกจากบ้านเกิด โดยเรื่องเล่าเป็นเครื่องมือในการ

เชื่อมต่ออัตลักษณ์และสร้างตัวตนขึ้นมาใหม่ โดยในยุคดังกล่าวคนกัมพูชาถูกเปลี่ยนชื่อหรือต้องเรียกทุกคนในชื่อแบบเดียว คือ “สหาย” ระบบการเรียกสมาชิกในสังคมและคนในครอบครัว อาทิ พ่อ แม่ พี่น้อง ลุงป้า น้าอา ต้องเปลี่ยนไป คนมีสถานะเท่าเทียมกัน หลายคนต้องถูกพรากจากครอบครัว ชุมชนและบ้านที่ตนอาศัยอยู่ ถูกห้ามไม่ให้ใกล้ชิดสนิทกันซึ่งนำไปสู่การหวาดระแวงซึ่งกันและกัน นโยบายที่มุ่งให้สมาชิกในครอบครัวต้องแยกจากกันหรือการปรับเปลี่ยนคำเรียกชื่อรวมกลุ่มคนที่ถูกกวาดต้อนจากเมืองหลวงสู่ชนบท ว่า “ประชาชนใหม่” นั้น ทำให้อัตลักษณ์ของพวกเขาสิ้นคลอน เพราะครอบครัว ชุมชนและพื้นที่บ้านอันเป็นเครื่องมือที่ช่วยก่อรูปอัตลักษณ์นั้น ถูกทำลายลง สายสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวและพื้นที่บ้านที่ใช้ดำเนินในชีวิตประจำวันนั้นต้องขาดตอนลง นักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นจึงจำเป็นต้องกลับไปรื้อฟื้นสายสัมพันธ์ครอบครัวเพื่อเชื่อมต่ออัตลักษณ์และเยียวยาความทรงจำบาดแผลตนเองเพื่อให้อยู่ในพื้นที่พลัดถิ่นได้

5.3.1 วิกฤตอัตลักษณ์ของผู้รอดชีวิตจากยุคเขมรแดง

เรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นสะท้อนการกลับไปอ่านทบทวนประวัติศาสตร์ของตนเองและครอบครัวเพื่อแสวงหาตัวตน การเล่ามักเล่าย้อนกลับไปตั้งแต่ก่อนยุคเขมรแดงเข้ายึดอำนาจเล่าถึงชะตากรรมในยุคเขมรแดงจากนั้นถึงสภาพชีวิตในประเทศที่ 3 ใน *First They Killed my Father* ลอง อิง เปิดเรื่องด้วยการบรรยายสภาพชีวิตในกรุงพนมเปญที่ผู้คนใช้ชีวิตกันอย่างเป็นปกติ โดยเลือกใช้ฉากการเดินทางจับจ่ายซื้อของในตลาดของแม่เพื่อสะท้อนความมีชีวิตชีวาของกรุงพนมเปญก่อนจะกลับตาลปัตรเมื่อเขมรแดงเข้ามาปกครอง “*Phnom Penh city wakes early to take advantage of the cool morning breeze before the sun breaks through the haze and invades the country with sweltering heat.*” (Ung, 2001: 1) เช่นเดียวกับ *When Broken Glass Floats* อิม เล่าถึงครอบครัวและวิถีชีวิตของสมาชิกในครอบครัว จากนั้นจึงบรรยายพนมเปญอย่างให้อารมณ์ความรู้สึกแก่ผู้อ่าน “*Phnom Penh is a city designed for the senses. Everywhere there is activity, sound, and tantalizing smells.*” (Him, 2000:45) การเล่าถึงพนมเปญอย่างมีชีวิตชีวาเป็นการให้ภาพแทนแก่ผู้อ่านให้เห็นความแตกต่างระหว่างก่อนและหลังเขมรแดงเข้าปกครอง ซึ่งภาพดังกล่าวมักไม่ปรากฏในสื่อหรือเอกสารแบบทางการ

เรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่น สะท้อนให้เห็นปัญหาการเมืองการปกครองในช่วงเวลาที่เขมรแดงเข้ายึดอำนาจ โดยสะท้อนให้เห็นว่าสังคมและวัฒนธรรมของกัมพูชาในยุคสมัยนั้นถูกปรับเปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือวิถีชีวิตแบบเดิมของคนกัมพูชาต้องเปลี่ยนแปลงไป คนที่อาศัยอยู่ในเมืองใหญ่ถูกกวาดต้อนออกจากบ้านเรือนมาทำงานเกษตรกรรมในชนบท

ครอบครัวต้องพลัดพรากแตกกระสานซ่านเซ็น รูปแบบความสัมพันธ์แบบเดิมถูกปรับเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง การที่ต้องถูกกวาดต้อนออกจากบ้านของตนอย่างกะทันหัน ทำให้พวกเขาต้องก้าวเข้าไปอยู่ในสภาพการณ์ที่ไม่เคยรู้จักและไม่ใช่วิถีชีวิตประจำวัน ซึ่งเรื่องเล่าสะท้อนการตกอยู่ในสภาวะการณดังกล่าวผ่านการบรรยายพื้นที่และโลกในแบบที่แปลกประหลาด ดังใน *When Broken Glass Floats* อิมกล่าวไว้ว่า “*It is a crude landscape, where mud and dirt and dung are a fact of life* (Him, 2000: 73).” หรือ “*It’s been two weeks since we entered this strange world and new life* (Him, 2000: 88).” หรือใน *First They Killed My Father* อิงกล่าวถึงโลกที่ต่างจากพนมเปญ “*Tall elephant grass and prickly, brown brush have replace Phnom Penh’s blooming flowers and tall trees. (...) We are in a world very different from Phnom Penh, yet we have traveled only ten miles or so* (Ung, 2006: 24).” เรื่องเล่ายังสะท้อนให้เห็นมุมมองที่มีต่อพื้นที่นี้ว่าเป็นพื้นที่ที่แห้งแล้ง ร้อนและเต็มไปด้วยหวั่นไหวไม่สวยงามเหมือนเมืองหลวง ซึ่งการบรรยายพื้นที่ในลักษณะดังกล่าวเป็นเสมือนการสื่อสารของจิตสำนึกของคนที่ถูกบังคับให้ออกจากบ้านของตน

ใน *First They Killed My Father* อิงยังแสดงให้เห็นการลดทอนความเป็นมนุษย์ของเขมรแดงผ่านการบรรยายสภาพชีวิตที่เป็นดังสัตว์ โดยหลังจากที่อิงถูกบังคับให้ออกจากบ้านและต้องเดินเร่รอน ต่อมาได้มาอยู่ในค่ายฝึกทหารเด็ก เธอถูกคัดเลือกให้ฝึกการต่อสู้ที่ค่ายทหารนี้ เธอฝึกการต่อสู้ด้วยอาวุธทุกชนิด อิงนำเสนอภาพของตนขณะฝึกทหารโดยเปรียบเทียบว่าเป็นดังสัตว์ “*Panting like an animal, with my legs shaking and my hand gripping the knife, (...)*” (Ung, 2006: 159) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเขมรแดงได้ลดทอนความเป็นมนุษย์และตัวตนของเธอลง อิงนำเสนอให้เห็นความเจ็บปวดจากการลดทอนความเป็นมนุษย์และการต้องจากครอบครัวมาอยู่ยงค่ายทหารผ่านการบรรยายร่างกายที่ปวดร้าวไปทุกส่วน “*Something hurts inside me. Rage erupts in my body, making me jump and run out of the hut. I don’t understand the electricity in my body, this panic, this sadness, hatred, emotions that manifest in to physical pains.*” (Ung, 2006: 159)

ใน *First They Killed my Father* หลังจากทหารเขมรแดงกวาดต้อนครอบครัวของอิงออกจากพนมเปญแล้ว อิงบรรยายให้เห็นความยากลำบากในการใช้ชีวิต ทุกคนอยู่ด้วยความหวาดกลัว ดังเช่นตอนที่ครอบครัวต้องมาอยู่ที่เมืองรอลีพ (Ro Leap) พวกเขาต้องอยู่อย่างหวาดกลัว ไม่มีพื้นที่ที่จะให้หัวเราะ พวกเขาบอกว่าเสียงหัวเราะจะทำให้ครอบครัวกลายเป็นจุดสนใจ “*In Ro Leap, we lived with so much fear that there was no room for laughter.*

We were afraid to laugh lest it draw attention to our family” (Ung, 2006: 132) คำกล่าวของอิงสะท้อนเห็นการถูกควบคุมภายในเป็นการลดทอนตัวตนของเธอและสมาชิกในครอบครัว

อิงยังนำเสนอความรุนแรงที่มาจากอคติทางชาติพันธุ์ นโยบายประการสำคัญของเขมรแดงประการหนึ่งคือการขับไล่และกำจัดชาวต่างชาติหรือชาวกำพูชาที่เป็นลูกผสม ในยุคดังกล่าวฝรั่งถูกขับไล่ออกไป ชาวอินเดียและชาวต่างประเทศที่กุมเศรษฐกิจของประเทศถูกกำจัดหรือขับออกนอกประเทศ นโยบายที่เข้มงวดรุนแรงเช่นนี้มีผลต่อคนกำพูชาที่เป็นลูกครึ่งด้วย โดยคนเหล่านี้หากไม่หนีออกนอกประเทศก็ปิดบังตัวตนไว้ โดย อิงนำเสนอความยากลำบากจากอคติทางชาติพันธุ์ เพราะอิง เป็นลูกครึ่งจีน-กำพูชา พ่อเป็นคนกำพูชาและแม่เป็นคนจีน อิงนำเสนอให้เห็นความยากลำบากในการใช้ชีวิตของคนที่อยู่ในยุคเขมรแดงที่มีเชื้อสายอื่นเป็นสองเท่าเมื่อต้องอพยพออกจากพนมเปญไปยังชนบท ครอบครัวอิงต้องปกปิดตัวตนว่าเป็นลูกครึ่งจีน แม่ของอิงพยายามพูดให้น้อยเพราะสำเนียงพูดติดสำเนียงจีน *“Ma also has to be extra careful because she speaks Khmer with a Chinese accent.”* (Ung, 2006: 92) ผิวที่ขาวต่างจากคนกำพูชาคนอื่นทำให้ครอบครัวของอิงต้องหวาดระแวงว่ามีคนจะสังเกตและรู้ถึงเชื้อชาติของพวกเขาหรือไม่ เสื้อผ้าสีแดงอันเป็นสีมงคลตามความเชื่อของจีนต้องถูกเก็บไว้ แม่ของอิง อิงและพี่น้องจึงต้องพยายามปกปิดความเป็นลูกครึ่งจีนนี้ไว้ ซึ่งนำไปสู่การลดทอนตัวตนของเธอและสมาชิกในครอบครัว ขณะเดียวกันการที่ครอบครัวของเธอเป็นคนชนชั้นกลาง พ่อเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ยิ่งทำให้ครอบครัวเธอต้องปิดบังตัวตนไว้ เรื่องเล่าได้นำเสนอให้เห็นผลกระทบของนโยบายการปฏิรูปของเขมรแดงที่มาพร้อมกับอคติทางชนชั้นและชาติพันธุ์

อิง ต้องปิดซ่อนสีผิวของเธอที่ขาวต่างจากผิวของคนกำพูชาทั่วไป ด้วยการนำโคลนมาทาตามแขนขา เพราะนโยบายของเขมรแดงต้องการกำจัดกลุ่มคนต่างชาติ โดยเฉพาะคนจีนกับอินเดียที่เข้ามาคุมเศรษฐกิจไว้ เธอจึงต้องปิดซ่อนอัตลักษณ์ของเธอไว้ ดังสะท้อนได้จากคำกล่าวของพ่อของเธอที่กล่าวถึงการทำงานหนักกว่าคนอื่นเพราะครอบครัวของเธอเป็นลูกครึ่งกำพูชา-จีน *“Pa say because we are different – Chinese–Cambodian – we will have to work harder than the others”* (Ung, 2006: 62) หรือตอนที่เธอถูกเด็กกำพูชาปาโคลนใส่เธอเพราะผิวขาวซึ่งถูกมองว่าต่างจากกลุ่ม

The children despise me and consider me inferior because of my light skin. When I walk by them, my ears ring from their cruel words

and their spit eats through my skin like acid. They throw mud at me, claiming it will darken my ugly white skin. (Ung, 2006: 126)

การเล่าเรื่องสีผิวนี้ สะท้อนให้เห็นว่า อิง พยายามให้ภาพความรุนแรงที่เกิดขึ้นในยุคเขมรแดงในอีกมิติหนึ่งคือความรุนแรงที่มาพร้อมกับอคติทางชาติพันธุ์ โดยความรุนแรงนี้มีผลต่อกลุ่มคนต่างชาติพันธุ์ทุกเพศทุกวัยซึ่งต่อมาทำให้เกิดปัญหาการไร้ซึ่งตัวตนและอัตลักษณ์ด้วย

อิง นำเสนอปัญหาความไร้ซึ่งตัวตนผ่านการบอกเล่าร่างกายของน้องสาวคนเล็ก อายุ 3 ขวบของเธอคือ เกียก (Geak) ที่ไม่ร่างกายไม่โต ไร้ซึ่งชีวิต อิงบรรยายผ่านการบอกเล่าสีสันจากร่างกายของเกียกที่ต่างไปจากช่วงก่อนยุคเขมรแดง โดยร่างกายของเกียกไร้ซึ่งสีสันเมื่อเขมรแดงเข้าปกครอง

Her big brown eyes were always so full of life. She had two of the world's rosiest, chubbiest cheeks, which no one could keep from touching. Now she has lost all her color; her face is sunken and hollow. There is always sadness and hunger in her eyes. (Ung, 2006: 149)

อิงพรรณนาร่างกายอันไร้สีสันของน้องสาวเพื่อนำเสนอให้เห็นความไร้ชีวิตและเป็นภาพแทนความสูญเสียตัวตนของเธอ ดังจะเห็นว่าเธอกล่าวถึงการมองไปยังเกียกซึ่งทำให้เธอต้องการตายเข้าไปด้วย *"She is so thin it is as if her body is eating itself up. Her skin is pale yellow, her teeth rotten or missing. Still she is beautiful because she is good and pure. Looking at her makes me want to die inside."* (Ung, 2006: 149-150) คำกล่าวของอิงสะท้อนการสูญเสียตัวตนของคนที่อยู่ในยุคเขมรแดงทุกคน

ใน *When Broken Glass Floats* อิมนำเสนอปัญหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์และตัวตนเช่นกัน แต่ให้ความสำคัญกับอคติทางชนชั้นมากกว่าอคติทางชาติพันธุ์ ทั้งนี้เพราะอิมและครอบครัวเป็นคนกัมพูชาแท้ ประเด็นเรื่องชาติพันธุ์จึงไม่ถูกนำเสนอในเรื่องเล่าของเธอ ในเรื่องเล่าอิมให้ความสำคัญกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับครอบครัวและผู้คนชาวกัมพูชา โดยเธอบรรยายสภาพชีวิตหลังจากที่เขมรแดงเข้าปกครองอย่าละเอียด โดยนำเสนอให้เห็นว่าในยุคเขมรแดง เด็กถูกบังคับให้ทำงานหนัก อย่างเธอเองที่ต้องทำงานอย่างผู้ใหญ่ โลกของเธอกลายเป็นโลก

ของผู้ใหญ่ ใช้ชีวิตและมีความคิดแบบผู้ใหญ่ ชีวิตในวัยเด็กหายไป ทั้งยังถูกกำหนดรูปแบบชีวิตให้เป็น “ประชาชนใหม่” ที่เต็มเปี่ยมด้วยจิตสำนึกในแบบของเขมรแดง อย่างไรก็ตาม เรื่องเล่าไม่ได้แสดงให้เห็นการสยบยอมแต่เพียงอย่างเดียวแต่นำเสนอให้เห็นต่อต้านอยู่ตลอดเวลาด้วย *“I’m still too hollow to work for the Khmer Rouge.”* (Him, 2000: 202) ความเข้มงวดของทหารเขมรแดงและความรุนแรงที่ได้รับทำให้ในที่สุดฮิมก็ไร้ความเกรงกลัวอย่างที่เคยเป็น เธอซ่อนตัวเองอยู่ในจิตใจของตน เธอทำงานตามที่ถูกสั่งแต่ใจไม่เคยยินยอมอย่างแท้จริง เธอปิดตัวอยู่ในความเงียบ *“Then a door in my mind slams shut. Again, I’m as quiet as the night.”* (Him, 2000: 204)

ฮิมยังนำเสนอปัญหาเรื่องตัวตนอันมาจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับเธอและครอบครัวไม่ต่างไปจากอิง โดยฮิมนำเสนอการไร้ซึ่งตัวตนจากการที่เธอต้องแยกจากแม่และต้องอยู่กับพี่สาวเพียงลำพัง เธอกลายเป็นเด็กเก็บตัว ไม่ปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ซึ่งทำให้เธอต้องการซ่อนตัวตนของเธอไว้ การซ่อนตัวตนยังทำให้ฮิมไม่สามารถเชื่อมโยงสายสัมพันธ์กับแม่ได้ โดยในสภาวะดังกล่าว ฮิมชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูกมีความสำคัญอย่างมาก ความไม่สามารถเชื่อมโยงสายสัมพันธ์กับแม่ได้ส่งผลให้ตัวตนและจิตวิญญาณของฮิมค่อยๆ สลายไป *“My life has no meaning. I hear myself say. Why am I so empty, so sick inside?”* (Him, 2000: 202) เรื่องเล่าของฮิมสะท้อนความสูญเสียตัวตนที่ผูกอยู่กับความสูญหายของสายสัมพันธ์ครอบครัวอยู่ตลอด

5.3.2 การก่อรูปจิตสำนึกผ่านครอบครัวและชุมชน

ใน *First They Killed my Father* อิง นำเสนอให้เห็นว่า ตัวตนของเธอถูกทำลายตลอดเวลาด้วยการโฆษณาและสั่งสอนให้เธอเชื่อและยึดมั่นในอุดมการณ์ของเขมรแดง

“You are the children of the Angkar! In you lies our future. The Angkar knows you are pure in heart, uncorrupted by evil influences, still able to learn the ways of the Angkar! That is why the Angkar loves you above all else. That is why the Angkar gives you so much power. You are our saviors. You have the power!” (Ung, 2006: 132)

แม้จะต้องฟังโฆษณาชวนเชื่อในอุดมการณ์ของเขมรแดงทุกวัน แต่เธอยังรักษาความคิดจิตใจของเธอไว้ได้ โดยเธอได้อ่านบททวนความตายของพ่อเพื่อรักษาจิตวิญญาณไว้ “*My heart stops. Though the Met Bongs’ lips continue to move and words continue to come out, I can no longer hear them. Pa was against the Angkar! That must be why Pa was killed.*” (Ung, 2006: 132) คำกล่าวของอิงสะท้อนการต่อสู้กับกระบวนการคุกคามความคิดทางอุดมการณ์ของเขมรแดงดังกล่าวและยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความโหดร้ายของเขมรแดงด้วย

ใน *When Broken Glass Floats* อิมนำเสนอให้เห็นการไถ่ถอนจิตวิญญาณผ่านการรื้อฟื้นสายสัมพันธ์ของครอบครัว โดยเธอให้ภาพพี่สาวที่ช่วยดึงตัวตนกลับมาได้ โดยช่วงเวลานั้นผู้ที่ดึงอิม ออกจากการซ่อนตัวคือ รา(Ra) พี่สาวอีกคนหนึ่ง เรื่องเล่านำเสนอให้เห็นความผูกพันของพี่น้องที่ช่วยรักษาตัวตนไว้ได้โดยพี่สาวดึงอิมออกมาจากที่ซ่อน การที่รายสามารถนำอิมออกมาจากที่ซ่อนไม่ใช่เพียงดึงร่างกายออกมาแต่ยังเป็นการดึงจิตวิญญาณออกมาด้วยและทำให้อิมกลายเป็นมนุษย์ที่มีตัวตนอีกครั้ง ร่างกายและจิตใจของอิมจึงเริ่มกลับมาทำงานอีกครั้ง “*With each bite, hope. I look forward to tomorrow – something I haven’t felt in a long time.*” (Him, 2000: 204) เรื่องเล่าสะท้อนให้เห็นสายสัมพันธ์พี่น้องที่ช่วยให้อิมกลับมารู้สึกถึงความเป็นมนุษย์อีกครั้งและทำให้เรียนรู้ถึงการมีชีวิตรอดในยุคอันโหดร้ายเช่นนี้

One must adapt to one’s situation in order to survive. And I’m adjusting to my new environment, a world where formality and politeness are not a necessity – indeed are banned. Instead, cruelty is the law by which the people are ruled, a law designed to break our spirits. In the name of *padewat* (the revolution). (2000: 211)

คำกล่าวนี้สะท้อนสำนึกของความอยู่รอดที่เกิดขึ้นกับอิมนั้น ทำให้จิตวิญญาณค่อยๆ ถูกดึงกลับมาจากการซ่อนตัว “*The goodness in him has lifted my spirit.*” (2000: 211) อย่างไรก็ตาม เรื่องเล่ายังนำเสนอด้วยว่า ความเป็นมนุษย์ที่มีเลือดเนื้อจิตใจนั้นต้องดำเนินไปพร้อมกับการมีอิสรภาพ ไม่ใช่อยู่ภายใต้การครอบงำหรือถูกควบคุม

อิม นำเสนอให้เห็นความสำคัญของอิสรภาพที่นำไปสู่การรักษาตัวตน โดยสะท้อนจากการพรรณนาทรรศนะและความรู้สึกที่มีต่อธรรมชาติ อิมค้นพบพื้นที่ของตนเอง พบสิ่งที่เป็น

ของเธอและสิ่งที่เธอต้องการในเวลานี้คือความรู้สึกถึงอิสรภาพ “*Alone in our discovery, it is as if the river is ours. I feel free, standing on the riverbank. Tall shaded trees and shrubs are on the other side of the river. All green.*” (2000: 205) พื้นที่นี้ที่เต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ทั้งแม่น้ำและป่าไม้ที่สะท้อนความมีชีวิตและความเคลื่อนไหวจึงเป็นพื้นที่ปลดปล่อยตนจากบาดแผลและทำให้สัมผัสถึงความมีชีวิต การบอกเล่าถึงอิสรภาพผ่านความเปรียบถูกนำกลับมาพรรณนาอีกครั้งผ่านร่างกายและธรรมชาติที่เปลี่ยนจากที่เคยหนักอึ้งและไร้ชีวิตสู่ความมีชีวิตชีวาและความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง “*The heavy weight on my soul, my body, suddenly lifts. The scenery around me changes. The golden fields, the clouds, the blue skies are beautiful.*” (2000: 249) และทำให้อิมมีความหวังในการดำรงชีวิตต่อไปท่ามกลางความตายและการถูกควบคุม

อิมยังใช้มิติความเชื่อทางศาสนาและจิตวิญญาณในเรื่องการเกิดใหม่อ่านประสบการณ์และสร้างความหวังและก่อรูปจิตสำนึก อิมให้กรอบความเชื่อแบบพุทธว่าผู้เสียชีวิตทุกคนจะได้เกิดใหม่ การเกิดใหม่จะช่วยชดเชยช่วงชีวิตที่หายไปในยุคเขมรและนำไปสู่พวกเขาได้มีโอกาสใช้ชีวิตในยามที่ประเทศคืนสู่อิสรภาพ คำกล่าวของ อิม สะท้อนการนำความเชื่อทางศาสนามาเป็นเครื่องมือในการเยียวยาจิตใจ ทำให้เกิดการยอมรับความตายและความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับเธอและสังคมกัมพูชา การนำความเชื่อทางศาสนามาเยียวยาจิตใจนี้ ทำให้เธอสามารถไถ่ถอนตัวตนจากความเจ็บปวดและทำให้ความเป็นครอบครัวปรากฏขึ้นอีกครั้ง “*Like Ry, thinking this way, I’m more at ease, comforted that I’ll see my family again.*” (2000: 180)

ใน *When Broken Glass Floats* อิม ยังใช้ความตายของสมาชิกในครอบครัวเป็นแรงผลักดันทำให้เธอเข้าร่วมโครงการช่วยเหลือผู้พลัดถิ่นช่วยกัมพูชาในอเมริกา โดยเธอสูญเสียเจีย (Chea) พี่สาวของเธอไป เธอกล่าวว่าหากเธอมีชีวิตรอดไปได้ เธอจะเรียนทางด้านยาเพื่อจะได้รักษาคนที่เจ็บปวด “*In my mind I speak silent words for me and Chea. I say: Chea, if I survive, I will study medicine. I want to help people because I couldn’t help you. If I die in this lifetime, I will learn medicine in my next life.*” (Him, 2000: 238-239) คำกล่าวของ อิม สะท้อนการสร้างตัวตนในรูปแบบใหม่จากประสบการณ์บาดแผล และยังสร้างภาพผู้รอดชีวิตในมิติของผู้แข็งแกร่ง กล้าหาญและผู้เรียนรู้ประสบการณ์ความสูญเสียที่นำไปสู่การสร้างตัวตนและจิตสำนึกใหม่ คำกล่าวของ อิม เป็นดังพันธะสัญญาและเป็นสิ่งที่ผู้รอดชีวิตต้องรับผิดชอบ เมื่อ อิม ย้ายมายังอเมริกา เธอได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการช่วยเหลือผู้รอดชีวิตจากยุคเขมรแดง เธอได้เข้าไปสัมภาษณ์ผู้รอดชีวิต ได้แบ่งปันประสบการณ์ร่วมกันซึ่งนำไปสู่การเยียวยา

การสร้างสำนึกแห่งความอยู่รอดอันมาจากการรับภาระในฐานะของผู้รอดชีวิตทำให้ฮิมสามารถต่อสู้และเผชิญหน้ากับความยากลำบาก เรื่องเล่าของอิงและฮิม สะท้อนให้เห็นความอดทนต่อยุคสมัยที่เลวร้าย เธออดทนจนถึงวันที่เขมรแดงหมดอำนาจ เธอและสมาชิกครอบครัวที่เหลือย้ายไปอยู่อเมริกาประสบการณ์บาดแผลที่เกิดขึ้นกับเธอและครอบครัวได้ประกอบสร้างจิตสำนึกขึ้นมาและทำให้ฮิมสามารถกำหนดเส้นทางชีวิตของตนได้ จิตสำนึกนี้คือจิตสำนึกของการเป็นผู้ดูแลรักษาและเป็นผู้เรียกร้องความเป็นธรรม การสูญเสียสมาชิกในครอบครัวเป็นแรงกระตุ้นในการกำหนดตัวตนและสร้างเส้นทางการดำเนินชีวิต โดยหลังจากที่ฮิมมาอาศัยอยู่ที่อเมริกา เธอทำงานอยู่ในองค์กรที่ช่วยเหลือผู้รอดชีวิตจากยุคเขมรแดงพื้นที่พลัดถิ่นทำให้เธอมีโอกาสพบทวนประสบการณ์ที่ผ่านมาและได้ผลิตจิตสำนึกและตัวตนใหม่ การเป็นส่วนหนึ่งของผู้ดูแลรักษาผู้รอดชีวิตทำให้ฮิมได้มีโอกาสแบ่งปันประสบการณ์และรับรู้เรื่องราวของผู้รอดชีวิตคนอื่น การเขียนเรื่องเล่าเรื่องนี้ส่วนหนึ่งมาจากการที่เธอมีโอกาสสัมภาษณ์ผู้รอดชีวิตจากยุคเขมรแดง ประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกันกระตุ้นให้ฮิมเขียนเรื่องเล่าเพื่อเยียวยาบาดแผลแห่งอดีตและยังบอกถึงความเลวร้ายที่เกิดขึ้นในยุคเขมรแดงให้สังคมโลกรับรู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับเธอและครอบครัวตลอดจนผู้รอดชีวิตคนอื่นๆ

เช่นเดียวกับ อิง ใน *First They Killed my Father* ที่ใช้เรื่องเล่าตามรอยเส้นทางชีวิตจนเห็นเป็นเส้นทางที่ชัดเจนและทำให้พร้อมที่จะก้าวเดินต่อไป เธอพบทวนความตายของสมาชิกในครอบครัวทั้งพ่อ แม่และพี่สาว ความตายดังกล่าวเป็นแรงผลักดันทำให้เธอสร้างตัวตนใหม่ขึ้นมา ดังจะเห็นว่าเมื่อเธอมาอยู่อเมริกาแล้ว เธอเป็นนักกิจกรรมและเป็นกระบอกเสียงให้กับผู้รอดชีวิตจากยุคเขมรแดง ดังในท้ายเล่มในบทเกี่ยวกับผู้เขียนได้กล่าวไว้ “A featured speaker on Cambodia, child soldiers, and land mines, Loung also serves as spokesperson for the Cambodia Fund – a program that supports centers in Cambodia that help disabled war victim and survivors of land mines.” (Ung, 2006: about the author) คำกล่าวนี้ทำให้เห็นว่าประสบการณ์บาดแผลเป็นส่วนสร้างจิตสำนึกต่อกลุ่มและสังคมโดยรวม

สำหรับ อิง ซึ่งได้รับผลกระทบจากอคติทางชาติพันธุ์อันมาจากการมีเชื้อสายจีนซึ่งทำให้เธอต้องได้รับความลำบากในยุคเขมรแดงด้วยนั้น เรื่องเล่าสะท้อนให้เห็นว่าอิงยังคงพยายามรักษาความเป็นลูกครึ่งจีนของเธอไว้เพราะความเป็นจีนเป็นสิ่งที่ช่วยเชื่อมโยงเธอกับแม่และช่วยยืนยันอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไว้ในยุคที่อัตลักษณ์ถูกทำลาย ดังจะเห็นว่า อิงกล่าววิพากษ์การใส่

เสื้อผ้าเหมือนกัน ในยุคเขมรแดง คือใส่สีดำทั้งเสื้อและกางเกง “*You are no different from anyone else here and from now on will grass in black pants and shirts.*” (Ung, 2006: 59) คำกล่าวของอิงสะท้อนให้เห็นการทำลายอัตลักษณ์ของผู้คนของเขมรแดง ที่ลดทอนความมีตัวตนอันหลากหลายของแต่ละคน อิมใช้การรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับความเกลียดชังเป็นวิธีการยืนยันความมีอัตลักษณ์อันได้แก่ การมีเชื้อสายจีนเอาไว้ อิง รื้อฟื้นเรื่องราวความโกรธและความเสียใจที่ครั้งหนึ่งเธอถูกดูถูกและต้องปิดบังตัวตน จากความเป็นเด็กกัมพูชาเชื้อสายจีนจากครอบครัวข้างไว้ ดังที่เธอก้าวไว้ในตอนที่เธอลงไปอาบน้ำเพื่อล้างโคลนที่มีเด็กป่าใส่เธอเพราะผิวของเธอแตกต่างจากเด็กคนอื่น เธอสร้างความทรงจำใหม่และดำรงความเกลียดชังไว้

I need the new memories that make me angry to replace the old ones that make me sad. My rage makes me want to love just to come back and take my revenge. (...) Rising above the surface again, I feel the week's mud dissolve and slide off my skin, my nails, the creases in my neck and toes. The water washes away the dirt, but it will never put out the fire of hate I have for the Khmer Rouge. (Ung, 2006: 128)

การรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับเสื้อผ้าตามวัฒนธรรมจีนยังช่วยเชื่อมต่อสายสัมพันธ์ระหว่างเธอกับแม่ด้วย ดังจะเห็นว่าเธอรื้อฟื้นเรื่องราวของแม่ที่ตัดเย็บเสื้อสีแดงให้เธอใส่ในวันตรุษจีน “*My first red dress, the one Ma made for me for the New Year's celebration. I remember Ma taking my measurements, holding the soft chiffon cloth against my body, and asking me if I liked it*” (Ung, 2006: 59) คำกล่าวของอิง เป็นการรื้อฟื้นสายสัมพันธ์ระหว่างเธอกับแม่ผ่านทางวัฒนธรรมและความเชื่ออันช่วยยืนยันความมีตัวตนของเธอด้วย

5.3.3 การไถ่ถอนจิตวิญญาณและตัวตนใน *On the Wing of the White Horse*

เรื่อง *On the Wing of the White Horse* นี้ วิทานธรรมนำเสนอให้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นในยุคเขมรแดงที่ทำให้สังคมและวัฒนธรรมของกัมพูชาล่มสลาย การตระหนักถึงความรุนแรงที่เกิดกับสังคมและวัฒนธรรมนี้ ส่งผลต่อการนิยามอัตลักษณ์ของเธอด้วยและทำให้วิทานธรรมกลับไปรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ชาติผ่านการอ่านพื้นที่ต่างๆ ในกัมพูชา เช่น นครวัดอันเปรียบดังสัญลักษณ์แห่งชาติกัมพูชา ประกอบกับประสบการณ์การเป็นเด็กกำพร้าที่เป็นผลมาจากความรุนแรงในยุคเขมรแดง ทำให้เธอเติบโตโดยไร้พ่อแม่ ต้องคอยแสวงหาผู้ปกป้องดูแล ทำให้เธอ

จำเป็นต้องกลับไปรื้อฟื้นความหมายของชาติและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ปกป้องและยึดเหนี่ยวจิตวิญญาณของเธอไม่ให้หลุดลอยไปแทนบทบาทของครอบครัว การกลับไปรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมกัมพูชาเปิดโอกาสให้วิทานธรรมสานต่ออัตลักษณ์ และกลับเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรมกัมพูชาอีกครั้ง อีกทั้งยังช่วยสร้างจิตสำนึกใหม่ให้กับเธอด้วย

การเปลี่ยนแปลงประเทศที่เกิดขึ้นในยุคเขมรแดงไม่เพียงทำลายสถาบันครอบครัวเท่านั้น แต่ยังทำให้สถาบันทางสังคมและวัฒนธรรมถูกทำลายไปด้วย เขมรแดงได้สั่งให้รื้อทำลายตัวแทนทางวัฒนธรรมและความเชื่อ เช่น ศาสนสถาน วัด รูปเคารพ พระสงฆ์ ฯลฯ การทำลายรากทางวัฒนธรรมเป็นเสมือนกับการทำลายความเป็นชาติกัมพูชาซึ่งมีผลกระทบต่อจิตวิญญาณของชาวกัมพูชาอย่างยิ่ง ใน *On the Wings of the White Horse* วิทานธรรมได้พรรณนาถึงบ้านเกิดของเธอในด้านสังคมและวัฒนธรรมในเชิงของความสูญเสียของคนทั้งชาติ โดยเธอนำเสนอว่าเป็นผลจากการปกครองเขมรแดง การตระหนักถึงความล่มสลายของวัฒนธรรมดังกล่าว ทำให้เธอต้องรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับบ้านเกิดที่เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมเพื่อกอบกู้ความเป็นชาติและไถ่ถอนจิตวิญญาณที่สูญหายไปในยุคเขมรแดง เรื่องเล่าของวิทานธรรมทำให้เห็นว่า เขมรแดงเข้ามาทำลายวัฒนธรรมชาติซึ่งทำให้ความเป็นชาติหายไปและแม้เขมรแดงจะล่าถอยไปแล้วจากการเข้ามาของกองทัพเวียดนาม แต่ร่องรอยบาดแผลของชาติยังคงอยู่ทั้งในจิตใจ และปรากฏให้เห็นผ่านซากปรักหักพังและสิ่งแวดล้อมรอบข้าง เรื่องเล่าของวิทานธรรมจึงไม่เพียงเล่าเรื่องครอบครัวแต่ยังเล่าเรื่องวัฒนธรรมและวิถีชีวิตผู้คนกัมพูชาในยุคเขมรแดงและหลังเขมรแดงด้วย

วิทานธรรมชี้ให้เห็นว่า เขมรแดงเข้ามาทำลายวัฒนธรรมของคนกัมพูชาอย่างหน้ามือเป็นหลังมือ เรื่องเล่าของเธออย่างสะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมกัมพูชาคือรากของความเป็นชาติกัมพูชา การทำลายวัฒนธรรมจึงเป็นการทำให้ความเป็นชาติสูญหายไป และยังส่งผลกระทบต่ออัตลักษณ์ของเธอด้วย หลังจากที่วิทานธรรมย้ายมายังอเมริกาและเขียนเรื่องเล่า เรื่องเล่าของเธอจึงเต็มไปด้วยการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมของชาติเวียดนาม เช่นเดียวกันการสูญเสียครอบครัวทำให้เธอกลายเป็นเด็กไร้บ้านเดินเร่ร่อนในบ้านเกิดของตนเอง โดยในขณะที่เธอต้องเดินทางเร่ร่อนนั้นเธอพบเห็นสภาพบ้านเมืองที่เธอเติบโตขึ้นมาเสียหายพังทลาย ทุกอย่างเสื่อมโทรมจนดูราวกับว่าบ้านเมืองนี้ไม่ใช่สถานที่ที่เธอเคยรู้จัก ซึ่งส่งผลให้จิตวิญญาณของเธอสูญหายไปด้วย

การตระหนักถึงความล่มสลายของวัฒนธรรมทำให้วิทานธรรมกลับไปอ่านสัญลักษณ์ทางธรรมชาติในนครวัดดินแดนอันเป็นประวัติศาสตร์ของกัมพูชา เพื่อฟื้นคืนจิตวิญญาณของตนและจิตวิญญาณของชาติขึ้นมาใหม่ การรื้อฟื้นจิตวิญญาณชาตินี้ช่วยให้เธอมีรากยึดเหนี่ยว

จิตใจในบริบทของการพลัดถิ่นและสามารถสร้างตัวตนของเธอได้อีกครั้ง ในเรื่องเล่า วิทานธรรม บรรยายถึงการซัดเซพเนจรหลังจากที่เขมรแดงล่าถอยไปเพราะทหารเวียดนาม วิทานธรรมเลือกเดินทางไปยังนครวัด โดยเธอบรรยายให้เห็นในลักษณะที่ว่าเธอตัดสินใจจากเสียงที่เปล่งขึ้นภายในจิตใจหรือมโนสำนึกกว่าให้ไปยังนครวัดอันเป็นที่ที่เธอจะพักพิงได้ซึ่งสะท้อนให้เห็นการสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างเธอกับความเป็นชาติ

การเดินทางไปยังนครวัดของวิทานธรรมเป็นการเดินทางโดยใช้จิตวิญญาณเป็นเครื่องนำทาง ซึ่งต่างไปจากการเดินทางของแนวคิดแบบตะวันตกที่ให้ความสำคัญกับแผนที่และการแบ่งเส้นพรมแดนของภูมิภาคต่างๆอย่างชัดเจนจนละเลยความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในพื้นที่ การเดินทางเปิดโอกาสให้วิทานธรรมได้รื้อฟื้นประวัติศาสตร์และความทรงจำที่คลุมเครือผ่านการอ่านภูมิศาสตร์ระหว่างการเดินทาง เธอได้ปะติดปะต่อความทรงจำที่แตกเป็นส่วนๆ ผ่านการเล่าการเดินทาง ซึ่งเป็นการสร้างความเข้าใจประวัติศาสตร์บาดแผล ซึ่งทำให้เธอได้เรียนรู้และตระหนักถึงความรุนแรงที่เขมรแดงทิ้งไว้ เธอชี้ให้เห็นผ่านการเดินทางไปตามทางที่จะไปยังนครวัดว่า ผู้คนต้องกลายเป็นคนไร้บ้านต้องอาศัยอยู่ตามถนน ทุกคนต่างดูอ่อนล้า สกปรกและไร้ความสุข *“Every displaced refugee I met in the street looked tired, dirty, and distraught.”* (Vitandham, 2005: 80) ต้นหมากรากไม้ดูเสื่อมโทรมไปหมด การนำเสนอภาพภูมิศาสตร์เช่นนี้ ไม่เพียงเป็นกลวิธีในการรื้อฟื้นความทรงจำบาดแผลเท่านั้น ยังนำเสนอให้เห็นบาดแผลจากสูญเสียตัวตนและความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้เขียนและสังคมกัมพูชาผ่านภูมิศาสตร์และธรรมชาติต่อสังคมโลกด้วย

วิทานธรรมยังบรรยายให้เห็นความยากลำบากในการเดินทางเพียงลำพังของเด็กอายุเพียง 7 ขวบ ซึ่งสะท้อนให้เห็นผลกระทบจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นในยุคเขมรแดง และจากความรุนแรงนี้ทำให้เธอต้องกู้คืนจิตวิญญาณผ่านการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ชาติ เพื่อที่เธอจะได้มีรากยึดเหนี่ยวและรื้อฟื้นตัวตนขึ้นมาอีกครั้ง ดังที่ วิทานธรรมพรรณนาถึงการเดินทางไปยังนครวัดซึ่งไปอย่างยากลำบากและเจ็บปวด แต่จิตวิญญาณของเธอได้ไปอยู่ ณ ที่นั่นแล้ว *“The road to the ancient city was strenuous and painful. (...) I had no idea where I was, but it didn't matter. My spirit was already in Angkor Wat.”* (Vitandham, 2005: 80) จากคำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่าตัวตนและจิตวิญญาณของเธอสามารถรื้อฟื้นผ่านพื้นที่อันเป็นประวัติศาสตร์ชาติหรือความเป็นชาติขึ้นมาได้

เรื่องเล่าสะท้อนให้เห็นว่าการล่มสลายของวัฒนธรรมชาตินั้นมีผลกระทบต่อการตระหนักถึงตัวตนและจิตวิญญาณ ทั้งระดับปัจเจกบุคคลและระดับสังคมส่วนรวม ผ่านการนำเสนอ

ภาพคนกัมพูชาที่มุ่งหน้าไปยังนครวัด โดยเธอบรรยายให้เห็นว่าไม่ใช่มีเพียงเธอเพียงคนเดียวแต่เธอเดินทางไปพร้อมกับคนกัมพูชาจำนวนมากที่ไร่บ้าน ซึ่งสะท้อนการล่มสลายของชุมชนและสังคมกัมพูชา วิทานธรรมบรรยายว่าเธอเดินทางไปยังนครวัดพร้อมกับคนกัมพูชาคนอื่นๆ ซึ่งขณะเดินทางทุกคนต่างเงิบ ไม่พูดอะไรกันแต่ทุกคนต่างมีจุดหมายปลายทางเดียวกัน ในความเงิบนี้เธอได้สังเกตว่าทุกคนต่างมีความเจ็บปวดกับโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นในชีวิต แต่ทุกคนยังคงเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางเดียวกัน ซึ่งแม้จะต้องเดินทางหลายวันแต่พวกเขามีพลังขึ้นมาอย่างน่าประหลาด *“Amazingly, I never tired.”* (Vitandham, 2005: 82) และเดินทางถึงจุดหมายปลายทางในที่สุด การเดินทางนี้สะท้อนให้เห็นการโหยหารากเพื่อกอบกู้จิตวิญญาณและเยียวยาจิตใจในสภาวะพลัดถิ่นนี้

การเดินทางไปยังนครวัดเปิดโอกาสให้วิทานธรรมได้ทบทวนประวัติศาสตร์และฟื้นคืนจิตวิญญาณของตนกับของชาติผ่านการอ่านตีความสัญลักษณ์ทางธรรมชาติ อันได้แก่ต้นไม้ โดยเมื่อวิทานธรรมมาถึงนครวัด เธอพบว่านครวัดไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ วิทานธรรมสังเกตสิ่งต่างๆ ในภายในนครวัด โดยเธอไม่ได้บรรยายถึงตัวสถาปัตยกรรมมากนัก แต่เลือกบรรยายธรรมชาติที่อยู่ภายในนครวัดอย่างละเอียด เธอพบว่านครวัดมีธรรมชาติที่งดงาม มีต้นไม้ปกคลุมทั้งภายในและภายนอก เธอพรรณนาภาพต้นไม้ใหญ่ว่ารากของต้นไม้เลื้อยเข้ามารอบตัวอาคารราวกับว่ามีชีวิต ใบไม้สีเหลืองแผ่กิ่งปกคลุมปกคลุมไปทั่วซึ่งเป็นความสง่างามที่บังเกิดขึ้นกับต้นไม้ต้นนี้ ดังที่เธอพรรณนาต้นไม้ไว้ว่า *“Its huge, exposed roots climbed over the side of the building, as if the tree was animate and creeping slowly into the temple. Yellow leaves covered its branches, heavy with the dignity and majesty that only very old trees possess.”* (Vitandham, 2005: 84) วิทานธรรมนำเสนอภาพต้นไม้ราวกับสิ่งที่มีชีวิตจิตใจและมีความเคลื่อนไหว การพิจารณาต้นไม้ที่อยู่เบื้องหน้านี้สะท้อนการเรียกคืนสำนึกและจิตวิญญาณทางประวัติศาสตร์ชาติที่มีความเก่าแก่และยิ่งใหญ่ ไม่ต่างจากต้นไม้ใหญ่ที่ยังคงฝังรากลึกลงตั้งตรงตระหง่านอยู่ภายในนครวัดดินแดนแห่งประวัติศาสตร์ชาติหลังจากที่สำนึกนี้สูญหายไปในยุคของเขมรแดง การเรียกคืนจิตวิญญาณดังกล่าวยังช่วยให้ตัวตนของเธอกลับมาด้วย

การรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ชาติยังเชื่อมโยงกับการกอบกู้และเยียวยาจิตวิญญาณในสภาวะพลัดถิ่นด้วย วิทานธรรมชี้ให้เห็นประเด็นนี้ผ่านการกลับไปทบทวนสัญลักษณ์ทางธรรมชาติคือต้นไม้และพื้นที่นครวัดนี้ โดยการกลับไปทบทวนความหมายของต้นไม้และพื้นที่นครวัดนี้เปิดโอกาสให้เธอได้เรียกคืนและปกป้องจิตวิญญาณ ตลอดจนเยียวยาบาดแผล ดังที่ได้บรรยายไว้ตอนที่เธออยู่ใต้ร่มเงาของต้นไม้ใหญ่นี้ เธอรู้สึกถึงเสรีภาพ รู้สึกว่าตนเองปลอดภัยและไม่เดียวดาย

จนเธอรู้สึกว่ามีชีวิตอยู่ที่นั่นอย่างยาวนาน *“As I sat in the tree’s shade, a sense of timeless peace and indescribable joy settled over me. I was safe and no longer alone; the tree was somehow protecting me. I felt as if I had existed there for centuries.”* (Vitandham, 2005: 85) คำพูดของวิทานธรรมสะท้อนให้เห็นความมีตัวตนเมื่อเธอได้หยั่งรากอยู่ใต้ร่มเงาของต้นไม้อันเปรียบดังชาติภายใต้บริบทพลัดถิ่นที่ทำให้ตัวตนสั่นคลอน การเปรียบเทียบความรู้สึกว่าเธอมีชีวิตอยู่ที่นั่นอย่างยาวนานยังอาจตีความได้ว่าผู้คนชาวกัมพูชาได้ใช้ประวัติศาสตร์ชาติเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและหยั่งรากด้วย

วิทานธรรมยังยืนยันให้เห็นว่า เธอคือส่วนหนึ่งของผืนแผ่นดินนี้ผ่านการใช้สัญลักษณ์ต้นไม้ด้วย โดยกล่าวว่าต้นไม้ต้นนี้คือต้นไม้ของเธอที่ราวกับพระเจ้าประทานไว้ให้ *“As I sat, I played a game using the leaves from the tree, and when I tired of my game, I went to sleep. As I slept, I dreamt that this tree was my tree, put there for me as a gift from God.”* (Vitandham, 2005: 85) การบอกว่าต้นไม้นี้เป็นต้นไม้ของเธอสะท้อนการยืนยันความเป็นเจ้าของพื้นที่และยืนยันในสำนึกความเป็นชาติของเธอ โดยแม้เธอจะเป็นคนกัมพูชาพลัดถิ่นแต่จิตสำนึกของเธอยังคงเป็นกัมพูชาอยู่เสมอ วิทานธรรมบรรยายพื้นที่นี้ราวกับเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของพระเจ้าที่ไม่ควรใครก้าวล่วงความศักดิ์สิทธิ์ ความคิดเช่นนี้สะท้อนให้เห็นการรักษาและปกป้องตัวตนและจิตวิญญาณของตนเองผ่านการรื้อฟื้นจิตวิญญาณชาติ นอกจากนี้ การเข้ามาทำลายชาติของเขมรแดงและทำให้ผู้คนต้องเร่รอนไร้บ้านในบ้านของพวกเขาเองนั้น ยังเป็นการทำลายรากเหง้าทางประวัติศาสตร์ที่ก่อรูปความเป็นชาตีกัมพูชาขึ้นมาซึ่งไม่เป็นธรรมกับคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้มาแต่บรรพบุรุษด้วย

การที่วิทานธรรมรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ชาติผ่านการอ่านบททวนความเชื่อ สัญลักษณ์และพื้นที่นครวัดนี้ ยังสะท้อนให้เห็นว่าความเป็นชาติของกัมพูชาถูกหล่อหลอมขึ้นมาจากความเชื่อ สัญลักษณ์และพื้นที่ประวัติศาสตร์ การที่เขมรแดงทำลายวัฒนธรรมจึงเท่ากับเป็นการทำลายความเป็นชาติไปด้วย การรื้อฟื้นความเชื่อเรื่องต้นไม้กับความเป็นชาติจึงดำเนินพร้อมกับการวิพากษ์การกระทำของเขมรแดงที่ได้ทำลายความเป็นชาติไปพร้อมกันด้วย โดยวิทานธรรมหยิบยกความเชื่อเก่าแก่ที่เกี่ยวกับต้นไม้ที่ว่าคนกัมพูชาโบราณจะปลูกต้นปาล์มไว้โดยรอบพื้นที่ ซึ่งเหมือนกับเป็นการบอกอาณาเขตของประเทศ การปลูกต้นไม้ของคนกัมพูชาจึงเป็นเสมือนการหยั่งรากของชาติที่มีพรมแดนที่ชัดเจนที่สืบทอดความเป็นชาตีกัมพูชามาจนถึงปัจจุบัน *“The ancient Cambodians had planted palms around the boundaries of their country as a form of territorial demarcation. By planting trees, the Khmer also believes that*

they were planting the roots of their nation” (Vitandham, 2005: 84) วิทานธรรมชุด รากทางประวัติศาสตร์ผ่านความเชื่อเรื่องต้นไม้ขึ้นมาใหม่ในบริบทที่สังคมและวัฒนธรรมกัมพูชา สั่นคลอนเพื่อกอบกู้ความเป็นชาติ เธอกล่าวถึงการที่เขมรแดงตัดทำลายต้นไม้เพื่อนำผลไปทาน หรือไปใช้ประโยชน์นั้นเท่ากับเป็นการปฏิเสธถึงความหมายทางสัญลักษณ์ของต้นไม้นี้ โดยวิทาน ธรรมกล่าวว่า “*But when war broke, the trees were cut down for their fruit and juice by those who refused to recognize their symbolic meaning.*” (Vitandham, 2005: 84) คำพูดของวิทานธรรมสะท้อนการวิพากษ์เขมรแดงที่ทำลายประวัติศาสตร์ที่ก่อรูปชาติกัมพูชาขึ้นมา อย่างไร้จิตสำนึก

การกอบกู้ความล่มสลายของประวัติศาสตร์ชาติยังทำผ่านการแสดงความเข้มแข็ง และความอดทนของชาติกัมพูชาผ่านการแสดงภาพของต้นไม้ที่ยืนต้นและก้าวผ่านเหตุการณ์ความ รุนแรงได้ โดยวิทานธรรมกล่าวถึงต้นไม้ใหญ่ที่รอดพ้นจากความสับสนวุ่นวาย “*It was a singular kind of tree, and it had somehow survived the chaos, and I felt drawn to it by a mysterious force.*” (Vitandham, 2005: 84) คำกล่าวของวิทานธรรม เป็นการอุปมา ต้นไม้ใหญ่ที่ยืนต้นผ่านกาลเวลาเป็นเหมือนดังคนกัมพูชาที่มีจิตใจต่อสู้ อดทนและฟันฝ่าอุปสรรคไป ได้

เป็นที่น่าสังเกตว่า การรื้อฟื้นความเป็นชาติผ่านการพรรณนาเรื่องต้นไม้ในนครวัดนี้ สะท้อนให้เห็นด้วยว่ากระบวนการสร้างสำนึกความเป็นชาตินั้น ถูกทำให้เป็นธรรมชาติเหมือนกับ ต้นไม้ที่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งหล่อหลอมความคิดจิตใจของเธอจนเธอเชื่อมโยงความ เป็นชาติกับต้นไม้ที่ขึ้นในนครวัดได้อย่างดูเป็นเรื่องธรรมชาติ ความเป็นชาติที่ถูกทำให้เหมือนเป็น เรื่องที่เกิดขึ้นอย่างธรรมชาตินั้น ยังครอบงำจิตใจของคนกัมพูชาพลัดถิ่นคนอื่น ๆ ด้วย ดังจะเห็นได้ จากเรื่อง *First They Killed My Father* อังยีนยันความศักดิ์สิทธิ์ของนครวัดนี้ว่า เป็นพื้นที่ที่ พระเจ้าสถิตอยู่เช่นเดียวกับวิทานธรรม เมื่อเธอกลับมาเยี่ยมญาติพี่น้องที่กัมพูชา เธอเลือก ถ่ายภาพรูปต้นไม้ใหญ่ภายในวัดตาพรหม ดังที่เธอบรรยายว่า “*Wat Ta Prom, the temple where my father told me the gods live.*” (Ung, 2001) อันสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญ ของประวัติศาสตร์ในการรักษาสำนึกความเป็นชาติและสำนึกของตัวตนที่ยังคงแยกไม่ออกจาก รากเหง้าแม้จะย้ายไปยังประเทศที่สามแล้วก็ตาม

5.3.4 การนำเสนอตัวตนเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม

เรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นไม่เพียงถ่ายทอดเรื่องราวความยากลำบากในช่วงเขมรแดง หากแต่ยังใช้เรื่องเล่าเรียกร้องให้สังคมหันมาให้ความสนใจกับพวคนที่ความโหดร้ายยังคงดำเนินอยู่แม้จะหมดยุคเขมรแดงไปนานแล้ว ดังที่ปรากฏใน *On the Wings of the White Horse* (2005) ของ วิทานธรรม ดินท์ ปราน (Dith Pran) ได้เขียนบทนำเรื่องให้แก่ วิทานธรรม ไว้ว่า

Although Cambodia's plight gained world attention in the 1970s, and Pol Pot's Khmer Rouge forces were eventually defeated, the problems did not go away. Today, Cambodia remains in a terrible state. [...] Hundreds of thousands of children starve and go without any education or proper health care. Outside influences pull the country apart for their own purposes, and the killing and suffering continue while the world fails to take notice (2005: 11).

ปราน ยังยกประวัติศาสตร์การสังหารชาวกัมพูชาในยุคเขมรแดงให้เป็นอีกหนึ่งประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติที่ต้องจดจำไม่ต่างจากยุคของฮิตเลอร์ด้วย

เรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นนำเสนอภาพแทนความโหดร้ายที่เกิดขึ้นในยุคเขมรแดง เรื่องเล่าจึงทำหน้าที่เป็นดังเอกสารค่าให้การจากปากผู้รอดชีวิตเพื่อใช้เปิดเผยเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับใช้เป็นเครื่องมือเรียกร้องความเป็นธรรม อิม ใต้ให้สัมภาษณ์ในเว็บไซต์ www.pbs.org เกี่ยวกับความรู้สึกขณะเขียนเรื่องเล่าว่าเธอรู้สึกอย่างไรที่ต้องรังสรรค์เรื่องขึ้นผ่านความทรงจำอันเจ็บปวดนี้ เธอตอบไว้อย่างน่าสนใจว่า เธอพยายามเผชิญหน้ากับความเจ็บปวด และเธอต้องการให้ประวัติศาสตร์ความโหดร้ายของเขมรแดงยังคงอยู่เพื่อแสดงความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นจากปลายปากกาและเสียงของเธอเอง

I just do it because here it is, I'm still suffering. And I see Cambodians still suffering, and they cannot confront it, and some of my own relatives can't confront it, and that makes me angry ... I remember telling this friend, "You know, if the Khmer Rouge wanted to be

infamous, wanted to go down in history for doing all these things to us, I'm going to be in history and expose the injustices that they did ... from the power of writing, from my voice.

ผู้เขียนใช้เรื่องราวชีวิตของสมาชิกในครอบครัวเป็นตัวดำเนินเรื่องเพื่อนำเสนอตัวตนและสภาพชีวิตของผู้รอดชีวิตในรูปแบบใหม่ที่ไม่ใช่เป็นเพียง “เหยื่อ” โดยการแสดงให้เห็นการต่อต้าน ต่อรอง ความอดทนและการเอาตัวรอด อันเป็นการแสดงภาพอีกด้านหนึ่งที่ต่างจากภาพแทนเหยื่อผู้รอดชีวิตที่สังคมยึดเยียดให้ ดังเช่น ในเรื่อง *When Broken Glass Floats* ที่ อิม นำเสนอให้เห็นภาพความกล้าหาญในการเดินทางกลับมาหาแม่แม้ว่าจะขัดต่อคำสั่งของทหารผู้คุม หรือตอนที่เธอต่อสู้การต้องสูญเสียพ่อ แม่และพี่น้อง โดยแม้จะเจ็บปวดแต่ความตายของสมาชิกในครอบครัวกลับเป็นแรงผลักดันให้เธอมีชีวิตต่อเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมและช่วยเหลือผู้คน เช่นเดียวกับเรื่อง *First They Killed My Father* อิง สามารถผ่านพ้นช่วงเวลาอันเลวร้ายด้วยจิตใจที่เข้มแข็ง เธอก้าวผ่านกระบวนการทำให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์ที่สามารถฆ่าคนจากการที่เธอถูกคัดเลือกเข้าไปเป็นทหารเยาวชนของเขมรแดงได้อย่างมีสติและกล้าหาญ โดยเธอไม่ได้กลายเป็นสัตว์หรือหุ่นยนต์ของเขมรแดงในการฆ่าคน การก้าวผ่านความโหดร้ายในช่วงเวลานี้ อิง ใช้สายใยของครอบครัวในการดำรงจิตสำนึกความมนุษย์ไว้ ดังที่เธอกล่าวว่า เขมรแดงสอนให้เด็กทำตามคำสั่งให้เรียนรู้การฆ่าคน ซึ่ง อิง รู้สึกต่อต้านตลอดเวลา เธอจะไม่มีวันฆ่าแม่เธอเด็ดขาด

Children must be taught to follow orders without hesitation, without question, and to shoot and kill even their traitor parents. That is the first step in the training.” I seethe when I hear her words. Rage boils quietly inside me, but I contain it I will never kill Ma for them. Not ever! (Ung, 2006:136)

ใน *When Broken Glass Floats* อิม ได้ใช้ความทรงจำบาดแผลในการนำเสนอสภาพการถูกบีบคั้นจากยุคเขมรแดงและการต้องสูญเสียพ่อแม่พี่น้องไปจนทำให้เธอต้องเก็บตัวอยู่ในมุมมืดและตัดขาดจากโลกภายนอก หรือตอนที่เธอนำเสนอภาพความตายของพี่สาวที่ถูกแทงเพราะเข้าใจผิดว่าเป็นตาแก่บ้า อิมบรรยายให้เห็นสภาพของพี่สาวที่ดูแก่เกินอายุ ไร้เพศและไร้วัย และถูกฆ่าตายเพราะความเข้าใจผิดเพื่อสะท้อนให้เห็นสภาวะความไร้อัตลักษณ์และตัวตนของผู้คนที่อยู่ในยุคเขมรแดง

เรื่องเล่าของกัมพูชาพลัดถิ่นยังสะท้อนให้เห็นการเชื่อมต่อประสบการณ์บาดแผลของผู้ร่วมชะตากรรมที่อยู่ในพื้นที่ต่างๆ ทำให้เกิดความเป็นกลุ่มก้อนและเกิดสำนึกร่วม เพื่อสร้างพลังของปัจเจกและพลังทางสังคม ดังเช่นเรื่อง *On the Wings of the White Horse* (Vitandham, 2005) ของ วิทานธรรม นำเสนอให้เห็นถึงการต่อสู้และสภาพชีวิตของคนกัมพูชาในยุคเขมรแดง และสะท้อนการสร้างจิตสำนึกร่วมของชาวกัมพูชาที่ได้มีประสบการณ์ร่วมประวัติศาสตร์บาดแผลเดียวกัน เพื่อสร้างพลังในการเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ครอบครัวและประเทศของเธอ ให้ผู้กระทำความผิดได้ชดใช้และชดเชยความสูญเสียที่พวกเขาได้รับ อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ความรุนแรงนี้ไม่ได้มีผลต่อผู้สูญเสียเท่านั้นแต่ยังถูกยกระดับให้เป็นความสูญเสียร่วมกันและยังเป็นบทเรียนของประชาคมโลก จากเหตุดังกล่าวจึงจะเห็นได้ว่ามีการช่วยเหลือชาวกัมพูชา มีการกล่าวถึงเหตุการณ์นี้อยู่เสมอ ตลอดจนถึงงานเขียนและภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับทุ่งสังหารในกัมพูชาเป็นจำนวนมาก อีกทั้งเมื่อมีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นในลักษณะเดียวกัน ก็มักจะมีการอ้างอิงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในกัมพูชาด้วย

5.4 การสร้างอัตลักษณ์พลัดถิ่นในวรรณกรรมของนักเขียนม้ง-ลาวพลัดถิ่น

วรรณกรรมของนักเขียนม้ง-ลาวพลัดถิ่นที่สะท้อนให้เห็นปัญหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของคนม้ง-ลาวพลัดถิ่นอย่างชัดเจน คือเรื่อง *The Latehomecomer* ในเรื่องนี้ หยาง ได้นำเสนอให้ปัญหาด้านอัตลักษณ์ตั้งแต่ต้นเรื่อง ผ่านการเปิดบทนำเรื่องด้วยการบอกความคลุมเครือเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของเธอและกลุ่มชนอันมาจากปัญหาการอพยพ หยางรื้อฟื้นประสบการณ์การอพยพของเธอและครอบครัวเพื่อสืบค้นอัตลักษณ์ของเธอเพื่อให้เธอสามารถอยู่ในสังคมใหม่คืออเมริกาได้ โดยไม่รู้สึกรบกวนกับวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ ส่วนเรื่อง *Trail Through the Mists* ของหัว วิ มัว และ *Kou Chang's Story* ของเกา จ้าง ให้ความสำคัญกับการบันทึกประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนและการนำเสนอภาพความยากลำบากในยุคสงครามมากกว่าการแสวงหาอัตลักษณ์ โดยทั้ง 2 เรื่องนี้เขียนโดยนักเขียนม้ง-ลาวที่เป็นรุ่นอพยพ เรื่องเล่าจึงมีลักษณะบันทึกประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนเพื่อมิให้สูญหาย ต่างจากหยางที่เป็นคนม้ง-ลาวที่อพยพมาอเมริกาตั้งแต่ยังเล็ก เธอเติบโตที่อเมริกา เรื่องเล่าของเธอจึงนำเสนอการแสวงหาอัตลักษณ์ของคนม้ง-ลาวรุ่นที่เติบโตในอเมริกา เรื่องเล่าของหยางยังดำเนินต่อเนื่องจากลาวสู่อเมริกา ส่วนอีก 2 เรื่องจบลงในค่ายอพยพด้วยเหตุนี้ ในส่วนนี้ผู้วิจัยจึงจะวิเคราะห์อัตลักษณ์ในเรื่อง *The Latehomecomer* เป็นหลัก

5.4.1 วิกฤตอัตลักษณ์จากอคติทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและความไร้บ้าน

ใน *The Latehomecomer* หยางนำเสนอวิกฤตอัตลักษณ์ที่มาจาก การอพยพ จนเธอไม่สามารถตระหนักถึงอัตลักษณ์ของตนเองได้ โดยครอบครัวของเธอต้องหนีสงครามในลาว การเข้ามาอาศัยในค่ายอพยพ และย้ายมายังอเมริกา ซึ่งการเคลื่อนย้ายเช่นนี้ทำให้เธอไม่รู้สึกรถึง ความเป็นบ้านที่จะอาศัยอยู่ได้อย่างถาวรการย้ายมาอยู่ในอเมริกาตั้งแต่เด็กยังทำให้เธอต้องกลับไป อ่านบททวนวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ ขณะเดียวกันต้องปรับตัวและเรียนรู้วัฒนธรรมในพื้นที่ใหม่ที่ ต่างจากวัฒนธรรมเดิมอย่างสิ้นเชิง สภาวะการณดังกล่าวจึงนำไปสู่วิกฤตอัตลักษณ์ของผู้อพยพที่ เติบโตในสังคมที่ต่างจากบรรพบุรุษ ดังจะเห็นได้จากที่เมื่อมาย้ายมาอยู่อเมริกา เธอกลายเป็นคน เก็บตัวและไม่ปฏิสัมพันธ์กับใครการตกอยู่ในวิกฤตอัตลักษณ์ดังกล่าว ทำให้หยางต้องกลับไปรื้อฟื้น ประวัติศาสตร์ของครอบครัว ทั้งเรื่องการอพยพ วัฒนธรรมและชุมชนม้ง เพื่อแสวงหาอัตลักษณ์ที่ สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบันของเธอหยางนำเสนอปัญหาวิกฤตอัตลักษณ์ตั้งแต่บทนำเรื่อง ในบท นำเรื่องนี้เธอเขียนโดยใช้สรรพนามบุรุษที่สามแทนสรรพนามบุรุษที่หนึ่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเป็น อื่นกับอัตลักษณ์ของตนเอง และยังทำให้เห็นว่าเธอยังอยู่ในกระบวนการของการแสวงหาอัตลักษณ์ ผ่านงานเขียนด้วย

ในบทนำของเรื่อง หยาง นำเสนอวิกฤตอัตลักษณ์ไปพร้อมกับการอ่านความหมาย ของพื้นที่ เธอเปิดบทนำเรื่องด้วยการบรรยายการมาอยู่ค่ายอพยพบ้านวินัย จังหวัดเลยหลังจากที่ อพยพหนีสงครามในลาว ค่ายอพยพนี้เป็นสถานที่ที่เธอเกิด และเป็นที่นี่ที่เธอได้เรียนรู้ความเป็นม้ง หยางนำเสนอให้เห็นว่าที่ค่ายอพยพแห่งนี้ ทำให้เธอได้รับรู้ว่าเธอเป็นคนม้งผ่านคำสั่งสอนของ ครอบครัวและลักษณะทางกายภาพซึ่งพิจารณาจากความแตกต่างจากคนอื่น ซึ่งสะท้อนการ กำหนดอัตลักษณ์ผ่านความเป็นชาติพันธุ์และเชื้อสายของกลุ่มคน “As a baby learning to talk, her mother and father often asked, “What are you?” and the right answer was always, “I am Hmong.” It wasn’t a name or a gender, it was a people.” (Yang, 2008: 1) พื้นที่นี้เองที่หยางเริ่มสำรวจตรวจสอบตัวเองถึงความเป็นคนม้งของเธอโดยเปรียบเทียบกับ ความแตกต่างของคนไทยที่พูดภาษาไทย

When she noticed that they lived in a place that felt like it had an invisible fence made of men with guns who spoke Thai and dressed in the colors of old, rotting leaves, she learned that *Hmong* meant *contained*. The first time she looked into the mirror and noticed her

brown eyes, her dark hair, and the tined yellow of the skin, she saw Hmong looking at her. Hmong that could fit in all of Asia, Hmong that was only skin deep. (Yang, 2008:1)

คำกล่าวของหยางสะท้อนให้เห็นการรับรู้อัตลักษณ์ที่มาจากความต่างทางกายภาพ และเชื้อสาย ขณะเดียวกันเธอรับรู้ความเป็นคนอพยพของเธอและครอบครัวที่แปลกแยกกับพื้นที่ และผู้คนด้วย การบรรยายของหยางยังสะท้อนภาพของคนม้งที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในเอเชีย การเน้นย้ำการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในเอเชียนี้ สะท้อนให้เห็นการเชื่อมโยงความหมายของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผูกอยู่กับพื้นที่ภูมิศาสตร์ คำกล่าวของหยางจึงเป็นการเริ่มสะท้อนปัญหาอัตลักษณ์ของเธอผ่านการนิยามความเป็นชาติพันธุ์ที่ผูกติดอยู่กับพื้นที่และลักษณะทางกายภาพอย่างตายตัว ซึ่งส่งผลให้เมื่อเธอมาอยู่ในอเมริกาแล้ว เธอถูกตั้งคำถามว่าเป็นใครและบ้านอยู่ไหน เนื่องจากเธอถูกมองผ่านกรอบภูมิศาสตร์และลักษณะทางกายภาพ ซึ่งคำถามเหล่านั้น หยางไม่สามารถหาคำตอบให้ได้ ความอ้ำอึ้งกับการให้คำตอบสะท้อนถึงวิกฤตอัตลักษณ์และการตกอยู่ในสภาวะพลัดถิ่นของเธอ

ใน *The Latehomecomer* หยางยังสะท้อนการเผชิญกับวิกฤตอัตลักษณ์อันมาจากการไร้ที่ยังรักด้วย โดยเธอนำเสนอให้เห็นในบทนำที่กล่าวถึงการย้ายจากค่ายอพยพบ้านวินัยสู่ค่ายพนสนิคม จังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เธอและครอบครัวจะต้องเตรียมตัวย้ายไปยังอเมริกา ค่ายแห่งนี้เป็นที่ทำให้เธอได้รับรู้ความเป็นคนม้งผ่านกรอบชาติพันธุ์ที่ชัดเจนเป็นครั้งแรก ดังที่เธอกล่าวไว้ว่า “*The feeling that she was Hmong did not happen until the preparations for America began as her family was being process.*” (Yang, 2008: 1) แต่ครั้งนี้เป็นการนิยามผ่านคนกลุ่มอื่นไม่ใช่คนในครอบครัวคือกลุ่มคนที่คัดกรองคนม้งที่จะไปย้ายไปตั้งถิ่นฐานยังอเมริกาหรือประเทศที่ 3 ซึ่งครอบครัวของเธอต้องเข้ากระบวนการดังกล่าว ในกระบวนการคัดกรองนี้ทำให้เธอได้รับรู้ความหมายของความเป็นม้งผ่านคำถามและคำตอบที่เธอตอบสัมภาษณ์และเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรมและภาษาอังกฤษ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการนิยามอัตลักษณ์ของม้ง ณ สถานที่แห่งนี้ ถูกให้นิยามจากคนกลุ่มอื่น ไม่ใช่ให้นิยามผ่านมุมมองคนม้งเอง หยางเกิดคำถามและได้รับคำตอบมากมายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ผ่านการคัดกรองนี้ อันเป็นหยิบยื่นคำนิยามจากคนกระแสหลัก ดังที่เธอกล่าวไว้ว่าอย่างน่าสนใจว่า

You are going to America on a one – way ticket.

You are going to America as refugees of the Vietnam War.

You are going to America as Hmong from the camps of Thailand.

You are going to America to find a new home.

We do not want you here anymore. (Yang, 2008: 2)

ข้อความข้างต้นสะท้อนให้เห็นการนิยามอัตลักษณ์ของคนม้งผ่านปากของคนกลุ่มอื่น และยังสะท้อนการเข้าสู่ภาวะพลัดถิ่นจากการอพยพและการถูกยึดเยียดอัตลักษณ์ให้แก่เธอด้วย กระบวนการคัดกรองทำให้เธอเข้าสู่การกลายเป็นคนอื่นกับตัวตนของเธอเอง โดยเธอไม่ได้ให้ความหมายกับอัตลักษณ์ด้วยตัวเอง เองหยางสะท้อนการยึดเยียดอัตลักษณ์ซึ่งนำไปสู่ความแปลกแยกและลดทอนตัวตนผ่านการเรียนภาษาอังกฤษและการเรียนรู้ความเป็นอเมริกันของพ่อแม่และญาติพี่น้อง การเข้าสู่กระบวนการสัมภาษณ์ การทดสอบความสามารถทางภาษาและการใช้ชีวิตในอเมริกา ซึ่งสะท้อนการลดทอนตัวตนของพวกเขา และยังเป็นการหยิบยื่นนิยามความหมายของอัตลักษณ์โดยปากสังคมกระแสหลัก กระบวนการคัดกรองจึงสะท้อนวิธีการมองคนม้งลาวพลัดถิ่นเพื่อให้เกิดการกลายถิ่นทางวัฒนธรรม เรื่องเล่าของหยางจึงเป็นการกลับไปทบทวนประวัติศาสตร์ของครอบครัวและคนม้งลาวเพื่อแสวงหาอัตลักษณ์ โดยนิยามจากมุมมองของเธอเอง

ปัญหาเรื่องอัตลักษณ์ไม่เพียงปรากฏที่ลาวและในค่ายอพยพเท่านั้น หยางยังนำเสนอให้เห็นว่าการมาอยู่อเมริกาทำให้เธอประสบปัญหาอัตลักษณ์ อันเกี่ยวโยงมาจากชาติพันธุ์และความไร้บ้านด้วย หยางชี้ให้เห็นว่า อเมริกาคือพื้นที่ที่ทำให้การนิยามอัตลักษณ์ในกรอบชาติพันธุ์และภูมิศาสตร์ซึ่งนำมาสู่การลดทอนตัวตนนั้นมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเมื่อเธอมาอยู่อเมริกา เธอถูกตั้งคำถามว่าม้งคืออะไร ประเทศของม้งอยู่ที่ไหน พวกเขาทำอะไรที่อเมริกาและจะกลับบ้านหรือไม่ คำถามเหล่านี้เป็นคำถามที่เธอถูกถามเมื่อเข้ามาอยู่อเมริกาในช่วงแรก ซึ่งสะท้อนปัญหาของคนม้งที่เป็นคนรุ่นอพยพอันเกี่ยวโยงกับความหมายของอัตลักษณ์ที่สัมพันธ์กับภูมิศาสตร์ ในช่วงแรกหยางไม่สามารถหาคำตอบให้กับคำถามเหล่านี้ได้ ต่อมาเธอจึงเรียนรู้ว่าจะตอบอย่างไร นั่นคือการตอบว่า ม้งคือชนกลุ่มน้อย พวกเราไม่มีประเทศ เรามาอยู่ที่นี่เพื่อแสวงหาบ้าน *“In the beginning, she did not have the words to say anything. Later, she didn’t know what we say. Eventually, she would learn to say, “Hmong is an ethnic minority. We don’t have a country. We are here looking for a home.” (Yang, 2008: 4)* คำตอบของหยางชี้ให้เห็นว่า คนม้งจำเป็นต้องหยิบยืมเอาความหมายของอัตลักษณ์จากสังคมกระแสหลักมานิยามตนเอง ซึ่งทำให้ตัวตนของเธอถูกลดทอนลงไป ความเป็นม้งของเธอยังถูกทำให้หายไปจาก

การหล่อหลอมของสังคมใหม่ เธอและพ่อแม่ถูกปรับเปลี่ยนความคิดจิตใจให้เป็นแบบอเมริกัน จนความเป็นม้งต้องถูกเก็บไว้หรือทำให้เลือนหายไป ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาในการนิยามอัตลักษณ์ของเธอในเวลาต่อมา เนื่องจากเธอรู้สึกแปลกแยกกับยาและวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ ดังที่เธอก้าวไว้ “*For many years, the Hmong inside the little girl fell into silence*” (Yang, 2008: 4) เรื่องเล่าของหยางจึงสะท้อนภาพการกลับไปรื้อฟื้นความเป็นม้งเพื่อใช้อธิบายตัวตนและสร้างตัวตนขึ้นมาใหม่ในบริบทของปัจจุบัน

ปัญหาของการตกอยู่ในสภาวะอิทธิพลเหลือของการอยู่ในระหว่าง 2 วัฒนธรรมกับการนิยามอัตลักษณ์ของตนนั้น หยางแสดงผ่านลักษณะของอาการป่วยอย่างไร้สาเหตุ เธอกลายเป็นเด็กเก็บตัว ดังจะเห็นว่าเธอมีหัวใจที่เป็นม้งและเป็นอเมริกัน ซึ่งทั้งสองส่วนต่างทำให้เธอรู้สึกไม่เป็นส่วนหนึ่งได้อย่างแนบสนิท

There was a clear division: the Hmong heart (the part that held the hands of my mom and dad and grandma protectively every time we encountered the outside world, the part that listened to Hmong didn't have a home, the part that listened to Hmong songs and fluttered about looking for clean air and crisp mountains in flat St. Paul, the part that quickly and effectively forget all my school friends in the heat of summer) or the American heart (the part that was lonely for the outside world, that stood by and watched the fluency of other parents with their boys and girls – children who lingered in the clubs and sports teams after school waiting to be picked up later by parents who could – the part that wondered of forgetting my best friends to life was normal and necessary). My body was surely whole. (Yang, 2008: 205)

คำกล่าวของหยางนี้ สะท้อนวิกฤตของอัตลักษณ์ของคนที่เป็นผู้อพยพรุ่นที่ไม่มีประสบการณ์ความทรงจำในบ้านเกิดเช่นเดียวกับพ่อแม่และต้องเติบโตในบริบทของสังคมที่ต่างจากพ่อแม่ การที่หยางไม่มีความทรงจำเกี่ยวกับบ้านเกิดเช่นเดียวกับพ่อแม่และยามี่ผลต่อการนิยามอัตลักษณ์ของเธอ ซึ่งทำให้หยางกลับไปสรรสร้างเรื่องราวบ้านเกิดของพ่อแม่และบรรพบุรุษขึ้นมาใหม่ เพื่อเรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นม้งเพื่อก่อรูปอัตลักษณ์ใหม่ขึ้นมา โดยเธอรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับบ้าน

เกิดของบรรพบุรุษในลาวและในค่ายอพยพ เพื่อสืบค้นอัตลักษณ์และช่วยให้ตนเองสามารถเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับประวัติศาสตร์ของครอบครัวและชุมชนม้ง

การรื้อฟื้นความทรงจำในค่ายอพยพทำให้เธอเรียนรู้ว่าความเป็นม้งของเธอถูกกำหนดโดยความเป็นชาติพันธุ์ จากนั้นเมื่อเธอย้ายมายังอเมริกาเธอยังถูกนิยามจากสังคมกระแสหลักกว่าเป็นคนพลัดถิ่นและถูกตั้งคำถามว่าเธอมาจากไหนหรือเธอจะกลับบ้านของเธอไหม คำถามต่างๆนี้ ทำให้เธอตระหนักถึงปัญหาของคนม้งอพยพในรุ่นของเธอที่มาจากอัตลักษณ์ เรื่องเล่าของ หยาง จิ่งเล่าชีวิตคนม้งตั้งแต่อยู่ในลาวทั้งที่เธอไม่มีประสบการณ์ แต่กลับเล่าชีวิตของพ่อแม่ปู่ย่าและญาติพี่น้องและการอพยพเข้ามายังฝั่งไทยได้อย่างราวกับมีประสบการณ์ เพื่อเติมเต็มช่องว่างทางประวัติศาสตร์และให้เธอนำเสนออัตลักษณ์ในแบบผสมคือ ความเป็นม้ง-อเมริกันได้ด้วย ในเรื่องเล่า หยาง ยังนำเสนอวัฒนธรรมประเพณีและความคิดความเชื่อของคนม้ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นการเชื่อมต่อกับความเป็นม้งจากบรรพบุรุษสู่คนรุ่นเธอด้วย

5.4.2 การสืบค้นอัตลักษณ์ผ่านการรื้อฟื้นความทรงจำ

The Latehomecomer สะท้อนปัญหาเกี่ยวกับความคลุมเครือของอัตลักษณ์ของคนม้ง-ลาวพลัดถิ่นอย่างชัดเจน ปัญหาความคลุมเครือในอัตลักษณ์นี้ ทำให้หยางต้องกลับไปรื้อฟื้นความทรงจำในอดีตเพื่อสืบค้นอัตลักษณ์ของตนเอง หยางรื้อฟื้นความทรงจำในอดีตผ่านการพื้นที่และกิจกรรมที่ทำร่วมกับครอบครัว หยางยังอ่านตีความความทรงจำในอดีตนั้นเพื่อทำความเข้าใจและสานต่ออัตลักษณ์ที่ขาดหายจากยุคสงคราม การสืบค้นอัตลักษณ์ผ่านการรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับพื้นที่นี้ ทำให้หยางสามารถเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับชุมชนและวัฒนธรรมม้งได้ด้วย ซึ่งทำให้เธอไม่รู้สึกละแฉงและรู้สึกไร้ตัวตนในพื้นที่พลัดถิ่นนี้ การอ่านตีความความทรงจำยังช่วยให้เธอเรียนรู้การปรับเปลี่ยนตัวเพื่อให้เข้ากับสังคมและวัฒนธรรมใหม่ได้อีกด้วย ใน *The Latehomecomer* หยาง การรื้อฟื้นความทรงจำเพื่อสืบค้นอัตลักษณ์ผ่านการอ่านตีความพื้นที่ 2 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ในลาวและพื้นที่ค่ายอพยพในประเทศไทย ก่อนที่เธอจะย้ายไปยังอเมริกา

5.4.2.1 การรื้อฟื้นความทรงจำในลาว

ใน *The Latehomecomer* หยาง นำเสนอให้เห็นถึงการตกอยู่ในวิกฤตอัตลักษณ์ของคนม้งลาว ที่เติบโตในอเมริกาและไม่มีประสบการณ์การอพยพเช่นเดียวกับรุ่นพ่อแม่และปู่ย่า การตระหนักในความเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวและชุมชนม้งทำให้หยางเขียน

เรื่องเล่าเพื่อสืบค้นอัตลักษณ์และกลับเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ดังจะเห็นว่าเธอสะท้อนปัญหาเรื่องอัตลักษณ์ตั้งแต่บทนำเรื่อง โดย หยาง เล่าว่าเธอเกิดในค่ายอพยพบ้านวินัยและย้ายมาอาศัยยังอเมริกาตอนอายุ 6 ขวบ เธอไม่มีความทรงจำเกี่ยวกับบ้านในลาวของบรรพบุรุษ ซึ่งการไม่มีประสบการณ์ในบ้านเกิดของบรรพบุรุษและการต้องพลัดถิ่นมาอยู่ในอเมริกาทำให้เธอไม่สามารถนิยามอัตลักษณ์ของตัวเองได้ หยางใช้เรื่องเล่าสืบค้นเรื่องราวของพ่อแม่และประวัติศาสตร์ของคนม้ง เพื่อทำความเข้าใจความเป็นมาของตัวเอง กำหนดอัตลักษณ์และทิศทางของเธอในพื้นที่อเมริกันนี้ ดังจะเห็นว่าเธอเขียนบทนำเรื่องด้วยการบรรยายฉากชีวิตในค่ายอพยพ ซึ่งการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ที่ค่ายอพยพนี้เองทำให้เธอเรียนรู้ว่า ประวัติศาสตร์ของคนม้งสูญหายไปพร้อมกับการย้ายไปประเทศที่สามและรัฐบาลไทยปิดค่ายอพยพ

ใน *The Latehomecomer* หยางเปิดเรื่องด้วยการบอกเล่าการอพยพของครอบครัวที่ต้องออกจากพื้นที่บ้านบนภูเขาในลาวหลังจากที่อเมริกาถอนตัวจากสงครามต่อต้านคอมมิวนิสต์ การถอนตัวและการยกเลิกการส่งเสบียงอาหารให้กับชาวม้งทำให้ครอบครัวของหยางจำเป็นต้องออกจากบ้าน หยางดำเนินเรื่องโดยให้ย่าเป็นศูนย์กลางการผูกร้อยประสานเรื่องราวต่างๆ ตั้งแต่ต้นเรื่องจนจบเรื่อง เธอมองว่าย่าเป็นคนที่ช่วยเชื่อมต่อสายสัมพันธ์ระหว่างเธอกับบรรพบุรุษและความเป็นม้ง เนื่องจากย่ามีความเป็นม้งอย่างสูง ย่ายังคงรักษาความเป็นม้งไว้อย่างดีจนวาระสุดท้ายของชีวิตแม้ว่ามาอยู่ที่อเมริกาแล้วก็ตาม ซึ่งไม่เหมือนกับพ่อแม่ที่พร้อมกับการปรับเปลี่ยนตัวตนเป็นแบบอเมริกันเพื่อให้อยู่รอดในสังคมใหม่นี้ ย่าจึงเป็นเพียงคนเดียวที่สามารถช่วยเธอเชื่อมต่อประสบการณ์ในอดีตได้ การรื้อฟื้นเรื่องราวของย่าทำให้หยางได้กลับเข้าเป็นส่วนหนึ่งของบรรพบุรุษและความเป็นม้งซึ่งให้อัตลักษณ์ของเธอมืดมนมากขึ้น

ใน *The Latehomecomer* หยางนำเสนอให้เห็นถึงสาเหตุและผลกระทบของครอบครัวที่ต้องออกจากบ้านเพราะความตายกำลังคืบคลานขึ้นสู่เทือกเขาและเข้ามายังชุมชนจากการรุกคืบของกลุ่มทหารเวียดนามเหนือและทหารของขบวนการปะเทดลาว ที่ไล่ต้อนทหารม้งและจับตัวชาวบ้านม้งไปยังค่ายแรงงาน การเล่าเรื่องการอพยพออกจากบ้านบนภูเขาในลาวนั้นเป็นประสบการณ์ที่ไม่ได้เกิดขึ้นกับหยางโดยตรง เพราะขณะนั้นเธอยังไม่ถึงกำเนิด การเล่าเรื่องราวการอพยพจึงทำผ่านการหยียิ้มและรื้อฟื้นความทรงจำของพ่อแม่และสมาชิกในครอบครัว รวมถึงการใช้จินตนาการเพื่อเชื่อมต่อประสบการณ์และก่อรูปเป็นเรื่องราวขึ้น การกลับไปรื้อฟื้นอดีตของหยางเช่นนี้สะท้อนความต้องการทำความเข้าใจประสบการณ์ของครอบครัวและทำความเข้าใจความเป็นมาของเธอเพื่อตอบคำถามเรื่องบ้านและอัตลักษณ์

เรื่องเล่าของหยางเริ่มต้นการสืบค้นความหมายอัตลักษณ์จากการอ่านความหมายของพื้นที่บ้านบนภูเขา โดยหยางได้บรรยายให้เห็นความผูกพันระหว่างคนม้งกับพื้นที่ภูเขาที่มีมาอย่างยาวนาน โดยบรรยายถึงภูเขาว่าเป็นพื้นที่ที่กลุ่มม้งอาศัยอยู่ในลาวหลังจากที่หนีสงครามจากจีนมาราว 200 ปีมาแล้ว “*The Hmong had been living in the mountains of Laos for nearly two hundred years – since they fled from the wars in China. The mountains were their home and they knew them well*” (Yang, 2008: 12) คำกล่าวของหยางสะท้อนการยืนยันความมีตัวตนและการหยั่งรากผ่านประวัติศาสตร์ของม้งผ่านพื้นที่ภูเขานี้ หยางยังนำเสนอความรู้ในเรื่องภูเขาซึ่งสะท้อนความชำนาญพิเศษของคนม้งต่อพื้นที่แห่งนี้ ดังที่เธอเล่าถึงตอนที่ครอบครัวของเธอต้องหนีทหารจีนที่สูงขึ้นไปยังภูเขาอันเป็นพื้นที่รู้จักดีที่สุด “*They would go higher, up to the mountains, the landscape they knew best*” (Yang, 2008: 32) คำกล่าวนี้เป็นการยืนยันรากทางภูมิศาสตร์ของกลุ่มคนม้งเพื่อนำมานิยามอัตลักษณ์ของตนเอง

ในเรื่องเล่า หยางรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับครอบครัวในลาวอยู่ตลอด จะสังเกตเห็นว่าการบรรยายเรื่องราวที่เกิดขึ้นในลาวนั้น มักเป็นเรื่องที่น่าเหลือเชื่อและความพิเศษที่เกิดขึ้นกับครอบครัว ทั้งบทบาทหน้าที่ของย่าซึ่งเป็นแม่หมอบในชุมชนม้ง ความรักของพ่อแม่ที่เกิดขึ้นขณะหนีสงครามอยู่ในป่า การเผชิญประสบการณ์เรื่องความตายและผีในค่ายอพยพ หรือเรื่องแม่มดหรือเรื่องเล่าเสือแปลงเป็นคน การเล่าเรื่องบ้านในลาวเช่นนี้สะท้อนให้เห็นความรู้สึกแปลกแยกกับความเป็นม้งของหยาง หยางกลับไปอ่านบททวนความเป็นม้งของย่าและบรรพบุรุษ เพื่อให้เห็นสายธารประวัติศาสตร์และความเป็นม้ง โดยหยางเล่าถึงวิถีชีวิตคนม้งที่ใช้ชีวิตที่เรียบง่ายอยู่บนภูเขาสูง และเล่าถึงบทบาทของย่าซึ่งเป็นแม่หมอบที่รักษาคนเจ็บไข้ได้ป่วยในหมู่บ้าน โดยรักษาทั้งทางร่างกายและจิตใจผ่านยาสมุนไพรและพิธีกรรมทางจิตวิญญาณ

หยางเรียนรู้ความเป็นม้งผ่านการอ่านบทบาทและพฤติกรรมของย่าซึ่งทำให้เธอรู้ว่าย่าคือศูนย์รวมของครอบครัวและครอบครัวมีความสำคัญ ในขณะที่ครอบครัวจะตัดสินใจย้ายมายังอเมริกา ย่าเป็นคนคัดค้านไม่ให้ลูกๆ ไปเพราะเธอไม่ต้องการให้ลูกไปอยู่คนละทิศทาง แต่สุดท้ายก็ต้องยอมเพราะการอยู่ในค่ายอพยพทำให้พวกเขาไร้ทิศทางในชีวิต การอ่านบททวนสถานภาพการเป็นแม่หมอบและความเป็นแม่ของย่าทำให้หยางได้เรียนรู้วัฒนธรรมของคนม้งและตัวตนของม้งที่ผูกอยู่กับครอบครัวได้ดี การรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับครอบครัวในลาวจึงดำเนินไปพร้อมกับการเรียนรู้ความเป็นม้งเพื่อสืบค้นอัตลักษณ์ของเธอ

5.4.2.2 การรื้อฟื้นความทรงจำระหว่างการเดินทาง

ใน *The Latehomecomer* หยางนำเสนอให้เห็นความยากลำบากในการเดินทางอพยพหลังจากที่ออกจากบ้านในลาวแล้ว โดยพวกเขาต้องการหนีสงครามและความตายเพื่อเข้ามายังค่ายอพยพในฝั่งประเทศไทย หยางแสดงภาพความจำใจลงจากภูเขาของคนม้งเพราะเป็นความเปลี่ยนแปลงจากวิถีชีวิตคนม้งโดยคนม้งดำเนินชีวิตในพื้นที่สูง เช่น ภูเขา การลงจากภูเขาสู่พื้นที่ราบจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและความเป็นม้งด้วย

เช่นเดียวกับ ใน *Trails Through the Mists* หัว วิ ม้ว นำเสนอให้เห็นถึงความจำใจออกจากบ้านเกิดเพราะต้องหนีทหารคอมมิวนิสต์ที่ตามไล่ล่าคนม้ง ม้วบรรยายให้ผู้่านเห็นภาพความยากลำบาก ความตายและการต้องออกจากบ้าน ซึ่งเป็นการสื่อสารให้เห็นผลกระทบของสงครามและนำเสนอภาพคนม้งผู้บริสุทธิ์ที่ต้องเผชิญชะตากรรมไม่ต่างจากเรื่องเล่าของหยาง ม้วยังนำเสนอให้ภาพคนม้งที่ผูกพันกับบ้านในลาวและความโศกเศร้าที่ต้องออกจากพื้นที่ที่พวกเขาอยู่อาศัยและทุ่มเทให้กับพื้นที่นี้ด้วยมือของพวกเขาเอง ม้วนำเสนอความผูกพันของคนม้งกับพื้นที่ผ่านตัวละครเกา ชั่ว (Gao Shoua) หญิงชาวม้งที่ไม่ต้องการออกจากบ้านของเธอ “*Cher, we can't go! Let them send the older people, if they want to, but we can't just leave everything we have! We've worked too long and too hard for this. You can't just walk away and give it up!*” (Moua, 1994: 27-28) แม้ในขณะเดินทาง เกา ชั่วยังพูดถึงความต้องการจะกลับบ้านอยู่ตลอดเวลา “*Let's go back home*” (Moua, 1994: 33) เธอยินดีที่จะตายในบ้านที่เธอสร้างขึ้นมาจากคำกล่าวทำให้เห็นความหมายของบ้านของพวกเขาที่ไม่ใช่แต่สิ่งก่อสร้างหากแต่เป็นความผูกพันที่เกิดมาจากการทุ่มเททำงานสร้างเนื้อสร้างตัวขึ้นมาของครอบครัวซึ่งสะท้อนความปรารถนาให้พื้นที่นี้คือพื้นที่ที่ยังรักด้วย

ใน *Trails Through the Mists* ม้ว ใช้การข้ามแม่น้ำเป็นสื่อให้เห็นถึงความปรารถนาที่จะยังรักในที่เดิม เธอไม่ต้องการจะเดินทาง โดยในขณะเดินทางไปยังบวมลอง (Bouam Long) ซึ่งเป็นสถานที่ที่จะเดินทางไปหลบภัยนั้น ม้วบรรยายให้เห็นความน่ากลัวของการข้ามแม่น้ำ และความตายของคนม้งที่จมลงในแม่น้ำสายนี้ และยังบรรยายให้เห็นความผิดปกติของแม่น้ำสายนี้ที่ไหลเชี่ยวกรากผิดไปจากปกติ “*It had never where been like this, though. He could see white water where the fast-moving current splashed over the rocks.*” (Moua, 1994: 33) จากประวัติศาสตร์ที่มีคนม้งตายในแม่น้ำและทำให้เกา ชั่วหวาดกลัวนี้ ทำให้เกา ชั่วปฏิเสธที่จะข้ามน้ำ โดยเธอปรารถนาจะกลับบ้าน “*No, Cher – let me go*

back home. You take the children and go to Bouam Long if you want to, but I can't do it. I can take care of myself." (Moua, 1994: 35) ความกลัวของเกา ซัวและการรำพึงว่า ต้องการกลับบ้านอยู่ตลอดเวลา นี้ อาจตีความถึงการที่คนม้งต้องการลงหลักปักฐานและต้องการรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมไว้ การปฏิเสธการข้ามแม่น้ำจึงเป็นการยืนยันความปรารถนาดังกล่าว

ใน *The Latehomecomer* หยางกล่าวถึงการข้ามแม่น้ำเช่นกัน แต่ต่างจากเรื่องของมัว ที่ใช้การข้ามแม่น้ำเพื่อสื่อการปฏิเสธการเดินทางและต้องการรักษารากทางภูมิศาสตร์ของตนไว้ แต่เรื่องเล่าของ หยาง สื่อให้เห็นว่าการข้ามแม่น้ำเป็นการข้ามสู่สถานภาพใหม่ จากตัวตนเดิมสู่ตัวตนใหม่ อันสื่อถึงการยอมรับการพลัดถิ่น การสื่อความหมายของการข้ามแม่น้ำใน 2 เรื่องนี้ที่ต่างกันนี้ อาจมาจากสถานภาพและจุดมุ่งหมายของผู้เขียนที่ต่างกัน กล่าวคือ ใน *Trails Through the Mists* มัว คือนักเขียนพลัดถิ่นรุ่นอพยพ เธอเขียนเรื่องเล่าเพื่อบันทึกประวัติศาสตร์และนำเสนอความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับชุมชน การออกจากบ้านของเธอยังเกิดจากความไม่เต็มใจ และตัวตนของเธอยังผูกติดอยู่กับรากทางภูมิศาสตร์ การข้ามแม่น้ำเพื่ออพยพออกจากบ้านจึงเป็นสิ่งที่เธอปฏิเสธ ส่วน หยาง คือคนพลัดถิ่นรุ่นสอง เธอเขียนเรื่องเล่าเพื่อแสวงหาอัตลักษณ์ผ่านการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์การเดินทางของบรรพบุรุษ การเขียนเรื่องการข้ามแม่น้ำเป็นวิธีการสืบค้นอัตลักษณ์ของเธอเท่านั้น

ในเรื่องเล่า หยางเล่าว่า เธอและครอบครัวต้องข้ามแม่น้ำโขงอันกว้างใหญ่ หยางแสดงภาพการข้ามแม่น้ำโขงอย่างยากลำบาก หยางสื่อให้เห็นว่าการข้ามแม่น้ำโขงเป็นสัญลักษณ์ของการก้าวข้ามสู่สถานภาพใหม่ของคนม้งลาวคือการเป็น “ผู้อพยพ” และการเข้าสู่สถานะพลัดถิ่นโดยสมบูรณ์ หยางกล่าวว่าม้งคือคนที่มาจากภูเขาดังนั้นพวกเขาจึงไม่ได้เป็นนักว่ายน้ำที่เก่งนัก *“The Hmong had been people from the mountains. They were not good swimmers.”* (Yang, 2008: 35-36) การข้ามแม่น้ำโขงจึงเป็นการเผชิญหน้ากับความตายทั้งตนเองและครอบครัวหยางยังใช้น้ำสื่อความหมายถึงความยากลำบากในการเดินทางอพยพในขณะที่ข้ามแม่น้ำโขงของคนม้งด้วย ขณะนี้เข้ามาয়ฝั่งไทย นอกจากพวกเขาต้องกังวลกับการข้ามแม่น้ำโขงแล้ว พวกเขายังต้องพบกับอุปสรรคสำคัญคือฝนที่ตกลงมาอย่างไม่ขาดสาย เธอเปรียบเทียบความยากลำบากในการเดินทางของพ่อแม่กับสายฝนที่ไม่เคยหยุดตก *“Both my mother and father felt that the night would never end, that the rain would never stop, that they would never get up again”* (Yang, 2008: 35)

หยางนำเสนอให้เห็นว่าการข้ามแม่น้ำเป็นการก้าวเข้าสู่ความตาย โดยหยางบรรยายให้เห็นความยิ่งใหญ่ที่แฝงด้วยความน่ากลัวของแม่น้ำโขงและยังเชื่อมโยงความเป็นประวัติศาสตร์ของแม่น้ำโขงกับคนม้งไว้อย่างน่าสนใจว่าเป็นแม่น้ำที่ได้กลืนกินชีวิตของคนม้งจำนวนมากที่ต้องการข้ามมายังฝั่งไทย

It was a river that had fed much of Southeast Asia for hundreds of years. The twelfth longest river in the world, the Mekong is known in both Laos and Thailand as the mother river. Along the border between Laos and Thailand it stretched three-fourths of a mile wide. The Mekong River saw the deaths of more Hmong people than any other river. (Yang, 2008: 35)

เป็นที่น่าสังเกตว่า ความตายของคนม้งจากการข้ามแม่น้ำสื่อให้เห็นว่าเป็นความตายที่มีที่มาจาก การอพยพหนีภัยสงครามที่เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี 1975 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ม้งเริ่มถูกทหารเวียดนามและทหารลาวไล่ล่าหลังจากที่เข้าร่วมสงครามและอยู่ฝ่ายเดียวกับอเมริกา และทำให้คนม้งต้องพลัดถิ่นที่อยู่และเผชิญหน้ากับความตาย การรื้อฟื้นความทรงจำจึงทำให้หยางทราบจุดเริ่มต้นของการอพยพของคนรุ่นพ่อแม่เธอ ดังที่เธอบรรยายไว้ “*Hmong refugees had made the crossing, or died trying to ford the river, since 1975.*” (Yang, 2008: 36) การรื้อฟื้นความทรงจำนี้ทำให้เธอได้กลับเข้าไปร่วมทุกข์ร่วมสุขกับครอบครัวและคนม้งอีกครั้ง ซึ่งทำให้เธอรู้เป็นส่วนหนึ่งกับสังคมและชุมชนของบรรพบุรุษและตระหนักได้ถึงตัวตนของเธอ

การที่หยางรื้อฟื้นความทรงจำที่เกี่ยวกับความยากลำบากของการเดินทางอพยพหนีภัยสงครามสะท้อนความต้องการสืบค้นประวัติศาสตร์ของกลุ่มชน ผ่านการตามรอยทางการเดินทางของบรรพบุรุษเพื่อให้รู้ที่มาของตนและกลุ่มคนม้งอพยพอันจะนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ การรื้อฟื้นเรื่องราวเกี่ยวกับการข้ามแม่น้ำและการเดินทางของหยางนี้เป็นการอ่านทำความเข้าใจพื้นที่ ขณะเดียวกันยังเป็นการทบทวนประวัติศาสตร์การอพยพของกลุ่มคนม้ง การทบทวนและอ่านทำความเข้าใจพื้นที่ช่วยทำให้หยางเข้าใจประวัติศาสตร์การอพยพของคนรุ่นพ่อแม่ได้เรียนรู้ความเป็นมาและความยากลำบากของคนรุ่นนั้น ซึ่งช่วยทำให้เธอได้กลับเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ของคนรุ่นอพยพ ซึ่งช่วยทำให้เธอไม่โดดเดี่ยว และสามารถนิยามอัตลักษณ์ของเธอได้

การรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับการเดินทางข้ามแม่น้ำยังสะท้อนการอำลาพื้นที่ของบรรพบุรุษอันเป็นบ้านเกิดของครอบครัวเธอและคนมั่ง หยางบรรยายให้เห็นการเดินทางผ่านจุดกึ่งกลางของแม่น้ำไว้ว่าเป็นจุดกึ่งกลางระหว่าง 2 ฝั่ง ฝั่งหนึ่งคือพื้นที่ที่พวกเขารัก ที่ที่คนมั่งจำนวนมากตายไป อีกฝั่งหนึ่งคือที่ที่พวกเขายังไม่รู้จัก และยังเป็นพื้นที่ที่คนมั่งจะถือกำเนิดขึ้น พวกเขายังคงเดินทางต่อไปด้วยความหวัง

When dawn streamed in on folds of soft pink, layers of white, a rising blue, they knew they had passed the midway point between the two countries, the old one they loved, where so many had died, and a new one they did not know, where so many would be born. It was very still. The water was very cold. Their hopes had gone numb in the night. (Yang, 2008: 38)

คำกล่าวของหยางสะท้อนให้เห็นความผูกพันของคนมั่งกับพื้นที่ในลาว อันเป็นพื้นที่ของบรรพบุรุษ อย่างไรก็ตาม เธอตระหนักแล้วว่าเธอไม่สามารถกลับไปตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมได้อีกต่อไป โดยการตระหนักดังกล่าวมาจากการกลับไปทบทวนรอยทางการอพยพของครอบครัวและคนมั่ง ซึ่งเธอพบว่าพวกเขาต้องเผชิญหน้ากับความยากลำบากและความตาย เช่น การข้ามแม่น้ำหรือการหนีทหารฝ่ายคอมมิวนิสต์ลาว เป็นต้น พื้นที่ในลาวจึงไม่เหมาะกับพวกเขาอีกต่อไป ดังจะเห็นว่า เนื้อหาในเรื่องเล่านี้มีได้สะท้อนการวิพากษ์การกลับไปตั้งรกรากยังลาว

การกลับไปรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับบ้านนี้ เป็นไปเพื่อใช้เชื่อมโยงกับสถานะในปัจจุบันที่สถานภาพของมั่งในสังคมอเมริกันนั้นยังไม่มั่นคงและเกิดความรู้สึกไร้ตัวตนในสังคมใหม่ เธอจึงต้องกลับไปรื้อฟื้นความทรงจำเรื่องบ้านและการอพยพ โดยใช้จินตนาการซึ่งทำให้เธอสามารถเชื่อมต่อกับบ้านบรรพบุรุษได้และยังสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์กับรากเหง้าของบ้านในเชิงจิตวิญญาณ หยางนำเสนอให้เห็นว่า คนมั่งมีประวัติศาสตร์และตัวตนของพวกเขาอยู่ที่นั่น แม้ประวัติศาสตร์และตัวตนจะสูญหายไปตามกาลเวลาตามความเข้าใจของคนทั่วไปแล้ว แต่สำหรับคนมั่งพลัดถิ่นอย่างเช่นหยาง ประวัติศาสตร์และตัวตนของมั่งมิได้สูญหายไปตามกาลเวลายังคงปรากฏซ้อนทับกับช่วงเวลาในปัจจุบัน เพียงแต่ว่าการเข้าถึงประวัติศาสตร์และตัวตนของหยางดำเนินผ่านทางจินตนาการและจิตวิญญาณ ซึ่งต่างจากการเข้าถึงประวัติศาสตร์ของสังคมกระแสหลัก ที่มักผ่านตำราและการค้นคว้าและทำให้ประวัติศาสตร์กลายเป็นสิ่งที่เบือนอดีตไปแล้วอย่างแท้จริง เรื่องของหยางชี้ให้เห็นว่าประวัติศาสตร์ของมั่งเป็นประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต หยางยังคง

มองเห็นชีวิตและความตายได้แม้ว่าแม้ว่าเวลาจะล่วงเลยมานานแล้วก็ตาม ซึ่งการทำให้ประวัติศาสตร์มีชีวิตช่วยให้หยางตระหนักถึงความมีตัวตนของเธอในบริบทของการพลัดถิ่น

การรื้อฟื้นความทรงจำระหว่างการเดินทางยังทำให้หยางตระหนักได้ถึง ความหวังของพ่อแม่และผู้อพยพมุ่งในการหยั่งรากที่ใดที่หนึ่ง พ่อแม่ของหยางไม่ได้ต้องการให้ไทย เป็นแค่ที่พักพิงชั่วคราว แต่ต้องการให้เป็นพื้นที่ที่จะหยั่งรากได้ด้วย โดยพวกเขาารู้สึกถึงความหวัง และความปลอดภัยในพื้นที่แห่งนี้ อย่างไรก็ตาม ความหวังจะให้ไทยเป็นที่หยั่งรากต้องสูญหายไป การทบทวนความทรงจำให้หยางตระหนักเข้าใจเหตุผลว่าทำไมค่ายอพยพจึงไม่ใช่พื้นที่ที่จะหยั่ง ราก โดยเธอชี้ให้เห็นว่าพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่ทำให้เธอและครอบครัวต้องเปลี่ยนสถานภาพกลายเป็นผู้ อพยพ ซึ่งนำไปสู่การลบทอนตัวตนของเธอในเวลาต่อมา การรื้อฟื้นความทรงจำในค่ายอพยพยังทำ ให้เธอได้ทบทวนประวัติศาสตร์ของคนม้งและนำเสนอตัวตนในหน้าประวัติศาสตร์ของม้งตาม ประสบการณ์และมุมมองของเธอด้วย

5.4.2.3 การรื้อฟื้นความทรงจำในค่ายอพยพ

ใน *The Latehomecomer* หยางเล่าถึงการอพยพหนีภัยสงครามของ คนม้งในประเทศลาว โดยในบทนำเรื่องเธอเลือกใช้สรรพนามบุรุษที่ 3 ในการเล่าเรื่องเกี่ยวกับการ อพยพและอ่านความเป็นม้งที่เธอได้เรียนรู้ผ่านการอพยพนี้ ต่อมาเธอจึงเริ่มเรื่องด้วยการใช้สรรพ นามบุรุษที่ 1 ในการเล่ารายละเอียดเกี่ยวกับการอพยพทั้งหมด การเลือกใช้ผู้เล่าเช่นนี้เปิดโอกาส ให้เธอได้อ่านทบทวนความเป็นม้งของเธอและครอบครัวอย่างรอบด้าน เธอมองเห็นว่ากลุ่มม้ง-ลาว พลัดถิ่นได้ถูกมองข้ามจากกลุ่มคนตะวันตก รวมถึงประเทศที่ 3 ที่พวกเขาได้ลี้ภัยไปอยู่ด้วย ซึ่งต่าง จากกลุ่มคนพลัดถิ่นกลุ่มอื่นอาทิ เวียดนามหรือลาว ในสงครามลับกลุ่มคนม้ง-ลาวก็ถูกละเลยไป เช่นกันโดยคนทั่วไปมักรู้จักกลุ่มคนที่เข้าไปมีบทบาทในสงครามเพียงกลุ่มคนเวียดนาม กัมพูชาและ ลาวเท่านั้น การกลับไปรื้อฟื้นประวัติศาสตร์การอพยพลี้ภัยสงครามของหยางจึงเป็นการกลับไป สืบค้นอัตลักษณ์และทำให้ม้งกลายเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปมากขึ้น เรื่องเล่าของหยางที่นำเสนอ ความมีตัวตนของคนม้งผ่านการรื้อฟื้นเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวยังสะท้อนให้เห็นความต้องการเข้า เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนม้งของหยางด้วย

หยางรื้อฟื้นประสบการณ์ของคนรุ่นพ่อแม่และใช้จินตนาการในการ สร้างสรรค์เรื่องราวเพื่อแสวงหาอัตลักษณ์ ขณะเดียวกันก็ยืนยันความมีตัวตนในหน้าประวัติศาสตร์ ของคนม้งด้วย ดังจะเห็นว่า หยางเล่าย้อนกลับไปยังพื้นที่ในลาวและการอพยพตั้งแต่ต้นเรื่องแม้

เธอจะไม่มีประสบการณ์ในช่วงเวลานั้นก็ตาม ซึ่งสะท้อนการเล่าโดยใช้จินตนาการในการสร้างเรื่องราว เป็นที่น่าสังเกตว่า การรังสรรค์เรื่องราวที่ปรากฏบ่อยคือเรื่องในลาวและค่ายอพยพ โดยหยางเชื่อมต่อประสบการณ์ของคนรุ่นพ่อแม่และปู่ย่าเข้ากับประสบการณ์และความทรงจำของตน และยังตระหนักถึงความเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เรื่องเล่าของหยางจึงสะท้อนให้เห็นความวิตกกังวลของคนรุ่นหลังในเรื่องความไร้ตัวตนของคนม้ง-ลาวพลัดถิ่นและปัญหาเรื่องการสานต่ออัตลักษณ์ โดยหยางแสดงความวิตกกังวลนี้ผ่านการเปรียบเทียบตนเองกับฝุ่นผงหรือเปรียบตนเป็นดั่งลมหรืออากาศที่ล่องลอยและจับต้องไม่ได้ การเปรียบเทียบเช่นนี้สะท้อนความไร้ตัวตนอันมาจากสภาวะพลัดถิ่นของกลุ่มคนม้ง-ลาว โดยหยางชี้ให้เห็นว่า ความไร้ตัวตนของคนม้งนี้เป็นผลพวงมาจากการที่พวกเขาไม่มีบ้านและพวกเขาต้องอพยพอยู่ตลอดเวลา เรื่องเล่าของหยางจึงมักนำเสนอความไร้ตัวตนควบคู่ไปกับการนำเสนอความไร้บ้านหรือการไร้ซึ่งพื้นที่หยิ่งราก หยางอธิบายให้เห็นว่า สงครามเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนม้งต้องพลัดถิ่นและการไฝ่ฝันว่าจะหยิ่งรากตนเองกับพื้นที่ในลาวหรือแม้แต่กระทั่งในประเทศไทยนั้นต้องสูญสลายไปด้วย โดยหยางสะท้อนตัวตนของม้งที่สูญหายไปในประวัติศาสตร์ผ่านการเปรียบตนเองเป็นฝุ่นผงที่ล่องลอยไป *“I imagine bodies turning to dust”* (Yang, 2008: 62)

หยางการอ่านตีความพื้นที่ในค่ายอพยพโดยเปรียบเทียบความแปลกแยกกับพื้นที่ในค่ายอพยพกับผืนแผ่นดิน ต้นไม้และบ้านเกิดของคนม้งที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง คนม้งมีพื้นที่อยู่กับป่า ความอุดมสมบูรณ์และความเขียวชอุ่ม รอคอยการเจริญเติบโตของพืชพันธุ์ใหม่ หากแต่ในค่ายอพยพต้นไม้ถูกตัด ก้อนหินถูกทำลาย เมล็ดพันธุ์ใหม่ๆ ถูกปลุกขึ้น คนม้งถูกผลักมารวมกัน แยกจากกันและผลก็ออกไปจากในค่ายพบนสิคม ดังที่เธอก้าวไว้

The Hmong had been like the land, fertile and green, waiting for new growth. Because we were an old people, our lands had grown wild. In this camp, our big trees would be cut down, our large stones thrown out, and new seeds would be planted. The Hmong people were pushed together, pushed apart, pushed out in Phanat Nikhom.” (Yang, 2008: 92)

คำกล่าวของหยางนี้ เป็นความเปรียบที่มีนัยของการตกอยู่ในสภาวะไร้รากไร้การเจริญเติบโตอันมาจากการตกอยู่ในสภาวะพลัดถิ่น โดยเปรียบกับเมล็ดพันธุ์พืชใหม่ที่ไมเหมือนเดิมกำลังจะถูกปลุกขึ้น ซึ่งอาจหมายถึงวิถีชีวิตและอนาคตของคนม้งอพยพที่จะไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป คำกล่าวของหยางนี้

ไม่ได้สะท้อนสภาวะดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของเธอเท่านั้น หากแต่ยังเป็นประสบการณ์พลัดถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่ต้องอพยพ ซึ่งสะท้อนให้เห็นตัวตนของเธอที่ยังผูกพันอยู่กับความเป็นชาติพันธุ์ม้ง

การแสวงหาอัตลักษณ์และการยืนยันความมีตัวตนในหน้าประวัติศาสตร์นั้น หยางได้เลือกการกลับไปรื้อฟื้นความทรงจำในค่ายอพยพบ้านวินยที่ตั้งอยู่ที่ประเทศไทย ซึ่งเป็นค่ายอพยพที่เธอและครอบครัวของเธอและม้งครอบครัวอื่นๆอาศัยอยู่ โดยเธอชี้ให้เห็นร่องรอยความมีตัวตนของคนม้งผ่านการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ของคนม้งในพื้นที่ดังกล่าว การมองย้อนกลับไปยังทำให้เธอรับรู้ว่ามีม้ง-ลาวหายไปจากหน้าประวัติศาสตร์หลังจากที่ค่ายถูกปิดไปในปี 1995

Everything was left to ruin in 1995 when the camp closed. The shacks were taken apart, and the signs of people having lived there, wiped away by people, by nature, by time. The people that were buried in the place I was born: what has happened to their graves, unmarked even then, just little mounds across the hills? (Yang, 2008: 62)

หยางนำเสนอสาเหตุความสูญหายจากประวัติศาสตร์ของคนม้งผ่านการมองย้อนกลับไปยังค่ายแห่งนี้ผ่านทางจินตนาการ โดยเธอพรรณนาให้เห็นภูมิทัศน์ที่เป็นทุ่งหญ้าสีเขียวราบเรียบไร้สิ่งก่อสร้างอันเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ของกลุ่มม้งในสถานที่แห่งนี้ที่ถูกกลืนหายไปหลังจากที่ค่ายอพยพถูกยุบ *“Their spirits are like the wind blowing through the grass, grass that was green at the bottom but lighter up near the top, translucent grass tips that appeared pink in the late afternoon light”* (Yang, 2008: 62) การเปรียบเทียบของหยางสะท้อนความไร้ตัวตนในหน้าประวัติศาสตร์ของคนม้งอันสืบเนื่องมาจากการที่ค่ายอพยพถูกปิดและสังคมเลื่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่แห่งนี้

อย่างไรก็ดี ขณะที่หยางอ่านตีความสาเหตุการสูญหายจากหน้าประวัติศาสตร์ของคนม้ง-ลาว และพบว่าเกิดขึ้นตั้งแต่รัฐบาลไทยปิดศูนย์อพยพ ส่งผลให้คนอื่นๆ มองเห็นว่าค่ายนี้คือค่ายที่รกร้างว่างเปล่าไร้ผู้คนนั้น กลับเปิดโอกาสให้เธอได้นำเสนอความมีตัวตนของคนม้งไปในขณะเดียวกันด้วย โดยหยางมองเห็นความเคลื่อนไหวที่ปรากฏอยู่ภายใต้ความว่างเปล่าของทุ่งหญ้าและเทือกเขาแห่งนั้น หยางเปิดเผยให้สังคมได้เห็นประวัติศาสตร์และความมีชีวิต

ของพื้นที่แห่งนี้ สำหรับหยางค่ายอพยพจึงไม่ใช่เพียงฉากประกอบการนำเสนอเรื่องเล่า หากแต่คือพื้นที่ในความทรงจำที่ยังมีชีวิตและเต็มไปด้วยประวัติศาสตร์ เธอกล่าวให้เห็นความมีชีวิตของพื้นที่แห่งนี้ผ่านการบอกเล่าการอาศัยอยู่ในค่ายอพยพของกลุ่มม้ง ทั้งครอบครัวของเธอและครอบครัวของม้งคนอื่นๆ อย่างให้รายละเอียดทั้งทางกายภาพ ความคิดความรู้สึกและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ภายในค่าย การนำเสนอภาพค่ายอพยพเช่นนี้จึงเป็นการพยายามบอกกล่าวถึงตัวตนและประวัติศาสตร์ของกลุ่มม้ง-ลาวอพยพ ขณะเดียวกันก็ช่วยนำพากลับเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชุมชนเพื่อถักทอสายสัมพันธ์ระหว่างหยางกับความเป็นม้งอีกครั้งหนึ่ง

ความพยายามบอกเล่าตัวตนของม้ง-ลาว และการถักทอสายสัมพันธ์ระหว่างเธอกับครอบครัวและความเป็นม้งลาวถูกนำเสนอผ่านการพรรณนาเรื่องเล่าครอบครัวโดยหยางชี้ให้เห็นว่าพื้นที่แห่งนี้มีประวัติศาสตร์ของครอบครัวเธอและชุมชนม้ง-ลาวพลัดถิ่น เธอกล่าวว่าที่บ้านวินัยนี้คือพื้นที่สุดท้ายที่ครอบครัวของเธออยู่ร่วมกัน *“Ban Vinai Refugee Camp was the last place where my family was together, my mother and father and Dawb, my grandmother, my aunts and uncles, my cousins, and me.”* (Yang, 2008: 63) ความผูกพันกับสถานที่ผ่านการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ของครอบครัวนี้ยังทำให้เธอได้สัมผัสและรู้สึกถึงการอยู่กับครอบครัวและญาติพี่น้องเธอพร้อมหน้าพร้อมตากันอีกครั้ง โดยการกลับสู่สัมผัสของความ เป็นครอบครัวนี้เป็นการเดินทางผ่านจินตนาการตั้งที่เธอรำลึกการกลับไปยังค่ายอพยพบ้านวินัยผ่านทางจินตนาการ โดยเธอก้าวข้ามกรุนกลืนของผืนหญ้าและแม่น้ำกลับสู่ค่ายอพยพบ้านวินัย พื้นที่ที่เธอต้องการจะอยู่ตลอดไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

Sometimes, as I go through the motion of my life, I come across the smell of grass and water and I travel back to Ban Vinai Refugee Camp. It would be nice to the scent in a bottle of shampoo or conditioner, in perfume – something that I could uncork and take inside of me, borrow forever. (Yang, 2008: 63)

คำกล่าวของหยางสะท้อนการใช้จินตนาการและผัสสะในด้านการสัมผัสกลิ่นผสมผสานกับการอ่านพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ทั้งทุ่งหญ้าและแม่น้ำในการเดินทางกลับคืนสู่อ้อมกอดของครอบครัว และยังนำเสนอให้เห็นร่องรอยของประวัติศาสตร์และการเชื่อมต่อประสบการณ์และตัวตนในสถานที่แห่งนี้ด้วย

นอกจากหยางจะนำเสนอประวัติศาสตร์ที่มีชีวิตผ่านการบรรยาย ประสบการณ์ครอบครัวของเธอแล้ว เธอยังนำเสนอผ่านการบรรยายจากความตายและการร่ำไห้ ของคนมั่ง ญ ค่ายอพยพแห่งนี้ โดยหยางได้บรรยายถึงค่ายอพยพในลักษณะว่าเป็นพื้นที่แห่งความ โศกเศร้าและความตาย

It was a place where death cried in familiar voices, I can still hear the wailing coming past our rickety gates, as mother and father, brothers and sisters, lamented for the person they loved, lying heavy and stiff in the clothes of the dead, being carried someplace on the surrounding hillside, to be buried in graves, unmarked, mounds of earth covered by a few toppled stones. (64)

การบรรยายฉากข้างต้นสะท้อนมุมมองที่มีแต่พื้นที่ค่ายอพยพว่าเป็นพื้นที่แห่งความตายและความ โศกเศร้าของครอบครัวมั่งที่อาศัยอยู่ที่นี่ การมองเช่นนี้ อาจมาจากการตระหนักถึงการที่มั่งอพยพ หลุดไปจากประวัติศาสตร์และความทรงจำของสังคม หยางได้รื้อฟื้นความตายในค่ายอพยพเพื่อ ยืนยันความมีประวัติศาสตร์ของกลุ่มมั่ง โดยหยางกล่าวถึงหลุมฝังศพของคนมั่งเพื่อบอกเล่า ประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนและเพื่อเน้นย้ำความมีตัวตนผ่านสถานที่แห่งนี้ เธอยืนยันให้เห็นว่าแม้ ค่ายอพยพจะถูกปิดไปแต่ประวัติศาสตร์อันมีชีวิตยังคงอยู่ การรำลึกถึงสถานที่นี้ทำให้มุมมองใน การให้ความหมายกับสถานที่เช่นค่ายอพยพที่ถูกมองเป็นพื้นที่ที่รกร้างหรือถูกลืมตามกาลเวลาตาม อย่างที่สังคมกระแสหลักมองนั้น ในความเป็นจริงแล้ว เป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยชีวิตที่ดำเนินอย่าง เป็นวัฏจักรตั้งแต่เกิดจนตายของคนมั่งอพยพจำนวนมาก เฉกเช่นเดียวกับชีวิตของคนชาติพันธุ์อื่นๆ การรื้อฟื้นความทรงจำในค่ายอพยพผ่านเรื่องเล่าจึงเป็นการสานต่ออัตลักษณ์ของหยางกับความ เป็นมั่ง ซึ่งช่วยให้เธอรู้สึกว่ามีราก มีบรรพบุรุษ ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว เพราะเธอกลายเป็นส่วนหนึ่ง ของสังคมของบรรพบุรุษผ่านการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์และความทรงจำในเรื่องเล่า และยังช่วย ยืนยันความมีตัวตนให้หน้าประวัติศาสตร์คนมั่งด้วย

การสานต่อสายสัมพันธ์ระหว่างหยางกับความเป็นมั่งถูกนำเสนอผ่านการ รื้อฟื้นสายสัมพันธ์ระหว่างเธอกับย่าด้วย โดยเธอรื้อฟื้นความทรงจำที่เกิดขึ้นในค่ายอพยพนี้ ซึ่งทำ ให้เธอตระหนักได้ว่า ย่าคือศูนย์กลางของครอบครัวและบทบาทการเป็นแม่หมอบของย่ายังเป็น เครื่องมือเชื่อมร้อยครอบครัวและสานต่อวัฒนธรรมของมั่งไว้ อีกทั้งยังเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวและ ปกป้องตัวตนไม่ให้หลุดลอยไปในบริบทของการพลัดถิ่นด้วย ดังจะเห็นว่า ในขณะที่อยู่ในค่าย

อพยพ หยางมีอาการปัสสาวะไม่ออก ย่าเป็นคนทำพิธีกรรมเพื่อรักษาอาการดังกล่าวจนหาย หรือตอนที่หยางไม่สบายเพราะกลัวผีจะมาเอาวิญญาณไป ย่าก็เป็นคนทำพิธีเพื่อรักษาจิตวิญญาณของเธอไว้ การเล่าบทบาทของย่านี้สะท้อนการใช้ความเชื่อเชิงวัฒนธรรมและสายสัมพันธ์ครอบครัวเป็นเครื่องรักษาเยียวยาจิตใจในสภาวะพลัดถิ่น หยางยังได้เรียนรู้ความมหัสจรรย์ของกลุ่มชนของตนเองและย่าซึ่งทำให้เธอตระหนักว่าความเป็นมั่งไม่ใช่ว่าเป็นเพียงแค่กลุ่มทางชาติพันธุ์ตามที่สังคมกระแสหลักนิยาม หากเป็นกลุ่มที่มีสายใยแห่งความเป็นครอบครัว มีจิตวิญญาณที่ผูกอยู่กัครอบครัวและมีวัฒนธรรมที่เป็นแบบเฉพาะของตนเอง และลักษณะทางวัฒนธรรมนี้เองที่ทำให้คนมั่งสามารถอยู่รอดในบริบทพลัดถิ่น การกลับไปรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับย่ายังทำให้หยางได้เรียนรู้และปรับมุมมองในการใช้ชีวิตในอเมริกาด้วย เธอมองเห็นว่าย่าเป็นคนที่รู้จักลวงความทุกข์ ยึดหยุ่นและกล้าหาญที่จะเผชิญหน้ากับสถานการณ์ต่างๆ ดังจะเห็นว่า ย่ากล้าเดินทางทางเครื่องบินโดยลำพังเพื่อมาหาหยาง ย่าจึงเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตในบริบทพลัดถิ่นของหยาง

ใน *The Latecomer* ไม่เพียงหยางจะนำเสนอให้เห็นการสืบค้นอัตลักษณ์ผ่านการรื้อฟื้นความทรงจำในลาวและในค่ายอพยพเท่านั้น แต่ยังนำเสนอให้เห็นปัญหาของการอาศัยอยู่ในพื้นที่ใหม่ซึ่งมีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมต่างจากบรรพบุรุษ และมีผลต่อการนิยามอัตลักษณ์ของเธอด้วยเช่นกัน ปัญหาความคลุมเครือและความอิหลักอิเหลื่อของการตกอยู่ในพื้นที่ระหว่างสองวัฒนธรรมนี้ ทำให้เธอต้องกลับไปสืบค้นอัตลักษณ์ทั้งในลาวและในค่ายอพยพ ขณะเดียวกันหยางได้ทบทวนเรื่องราวของเธอและครอบครัวหลังจากที่มาอยู่อเมริกาด้วยเช่นกัน ทั้งนี้เพื่อให้เธอสามารถอยู่ในพื้นที่ใหม่ได้ โดยยังคงความเป็นมั่งและเรียนรู้ความเป็นอเมริกันใต้ การทบทวนเรื่องราวของเธอในอเมริกายังทำให้เธอได้เรียนรู้ว่า คนรุ่นอพยพอย่างเช่นพ่อแม่ของเธอต้องฝ่าฟันอุปสรรคมาอย่างไรในการสร้างเนื้อสร้างตัวและการปรับตัวเข้ากับสังคมใหม่ซึ่งต่างจากสังคมเดิมโดยสิ้นเชิง อีกทั้งความต่างทางวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ก็เป็นปัญหาสำคัญของคนมั่งในการเข้าเป็นส่วนหนึ่งกับวัฒนธรรมใหม่เช่นกัน นอกจากนี้หยางยังได้ทบทวนตัวตนของเธอภายใต้สังคมใหม่แห่งนี้ด้วย ซึ่งการทบทวนทำให้เธอได้ตระหนักถึงสำคัญของความเป็นมั่งและความเป็นอเมริกันไปพร้อมกัน เธอยังตระหนักได้ว่าครอบครัวและชุมชนมั่งลาวพลัดถิ่นยังเป็นพื้นที่ที่ช่วยประคับประคองให้เธอและคนมั่งลาวทุกคนก้าวเดินต่อไปได้อีกด้วย

5.4.3 การสร้างอัตลักษณ์ม้ง-อเมริกัน

ใน *The Latehomecomer* เมื่อครอบครัวของหยางเข้ามาในอเมริกาแล้ว ครอบครัวของหยางต้องพบกับปัญหาต่างๆ มากมาย ซึ่งส่งผลต่อการนิยามอัตลักษณ์ของหยางด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความต่างทางชาติพันธุ์และความรู้สึกไร้บ้านของกลุ่มคนม้ง-ลาวพลัดถิ่นที่ยังคงตามหลอกหลอน ส่งผลให้คนม้งลาวอยู่ในสถานะไร้ตัวตนในสังคมใหม่ หยางยังประสบปัญหาการนิยามอัตลักษณ์อันมาจากความไม่เป็นส่วนหนึ่งของทั้งวัฒนธรรมบรรพบุรุษและวัฒนธรรมอเมริกัน ดังที่เธอกล่าวว่า “A silence grew inside of me because I couldn’t say that it was sometimes sad to be Hmong, even in America” (Yang, 2008: 151) หยางนำเสนอประเด็นความแปลกแยกทางสังคมและวัฒนธรรมจนนำไปสู่การลดทอนตัวตนนี้ ผ่านการนำเสนอพฤติกรรมของเธอในเรื่องเล่าที่กลายเป็นคนเก็บตัว แยกแยก ป่วยอย่างไม่ทราบสาเหตุ เธอยังไม่ต้องการพูดภาษาอังกฤษหรือกินอาหารฝรั่งซึ่งทำให้น้ำหนักลดอย่างมาก การนำเสนออาการป่วยอันมาจากความไม่ต้องการบริโภคอาหารฝรั่งหรือพูดภาษาอังกฤษนี้ เป็นภาพแทนความแปลกแยกและการต่อต้านวัฒนธรรมอเมริกันของเธอ

หยางคลี่คลายวิกฤตอัตลักษณ์ผ่านการอ่านทำความเข้าใจบทบาทของย่าและของพ่อแม่ในสังคมอเมริกัน การอ่านทำความเข้าใจนี้ทำให้หยางได้เรียนรู้ว่าการพยายามปรับเปลี่ยนตัวตนให้เป็นอเมริกันอย่างสุดโต่งนั้นนำไปสู่ความเจ็บปวด หยางสะท้อนให้เห็นผ่านการเล่าถึงความพยายามของพ่อแม่ที่ต้องการจะเป็นอเมริกัน เพื่อสนองตอบความปรารถนาที่จะอาศัยอยู่ที่แห่งนี้ ในขณะที่ย่าไม่ต้องพยายามทำให้เป็นอเมริกัน ดังที่เธอกล่าวว่า

I saw every day how my mother and father suffered, the long hours they spent trying to be American enough to get into the system so that they could feed us our dreams. My grandma did not try to be American. She spoke only Hmong. She told stories from long ago. (Yang, 2008: 157)

คำกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นการทำความเข้าใจอัตลักษณ์ผ่านการรู้พื้นความทรงจำระหว่างเธอกับย่า พร้อมกับการเปรียบเทียบกับบทบาทของพ่อแม่ที่พยายามปรับเปลี่ยนตัวเองให้เป็นแบบอเมริกัน เธออ่านบททวนบทบาทของย่าจากประสบการณ์ที่มีร่วมกันและทำให้เห็นว่า ย่าคือคนที่ยังดำรงความเป็นม้งไว้อย่างดี และสามารถอยู่ในสังคมใหม่ได้โดยการดำรงตัวตนดั้งเดิมการดำรง

ตัวตนดั้งเดิมไม่ได้ทำให้ยาต้องเจ็บปวดหรือรู้สึกแปลกแยกกับตนเอง ซึ่งการรักษาตัวตนดั้งเดิมไว้นี้ สะท้อนให้เห็นว่าคนรุ่นอพยพวัยซารักษาอัตลักษณ์ของตนผ่านการผูกติดตัวตนกับรากทางสังคม และวัฒนธรรม ต่างกับพ่อแม่ซึ่งเป็นคนรุ่นอพยพวัยทำงาน และยังเป็นรุ่นบุกเบิกที่ต้องสร้างเนื้อ สร้างตัวเพื่อให้ครอบครัวตั้งหลักและอยู่รอดได้ พ่อแม่ของหยางจึงต้องเรียนรู้วัฒนธรรมอเมริกัน และปรับเปลี่ยนตนเองให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมใหม่

หยางยังใช้พิธีกรรมการทำศพยาในการทำความเข้าใจความเป็นมั่งของตนซึ่งเป็น คนพลัดถิ่นรุ่นที่เติบโตในอเมริกา โดย หยาง ใช้พิธีกรรมและความเชื่อของมั่งในพิธีศพของยาที่ต้อง นำพาวิญญาณเดินทางกลับไปยังบ้านเกิด หยางได้ร่วมเดินทางกลับไปบ้านของบรรพบุรุษทาง จินตนาการด้วย โดยในบท *Walking back alone* หยางเล่าถึงความเชื่อของมั่งที่ว่าเมื่อมีคน เสียชีวิต ญาติพี่น้องจะต้องจัดพิธีกรรมเพื่อนำทางวิญญาณผู้เสียชีวิตกลับไปยังบ้าน โดยหยาง เริ่มต้นเส้นทางของยาจากอเมริกา แล้วย้อนเส้นทางกลับไปยังลาวในลักษณะของการเล่าย้อนอดีต หยางบรรยายให้เห็นเส้นทางการเดินทางอย่างละเอียด หยางบรรยายให้เห็นจุดหมายปลายทาง การ เดินทางของยาคือบ้านเล็กๆ ที่มีครอบครัวอยู่กันอย่างพร้อมหน้า และต้อนรับเธออย่างอบอุ่น

They would smile and reach out to her in welcome, her older sister with the pale skin and long hair, and her little sister who had drunk rice juice from my grandmother's mouth. Her parents would ask her where she had been, tell her that they had been so worried, and everybody would say how they had missed her. (Yang, 2008: 257)

การรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับพิธีกรรมนี้ ทำให้หยางได้ร่วมเดินทางกลับไปยังบ้าน เกิดของบรรพบุรุษในลาว พื้นที่ที่เธอไม่มีประสบการณ์ร่วมกับบรรพบุรุษ และได้เรียนรู้วิถีชีวิตมั่งที่ ผูกพันอยู่กับครอบครัว การรื้อฟื้นความทรงจำดังกล่าวทำให้เธอไม่รู้สึกแปลกแยกและเข้าเป็นส่วน หนึ่งของประวัติศาสตร์ของบรรพบุรุษ

เรื่องเล่าของหยางยังชี้ให้เห็นว่า การอ่านแปลความทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษ และดำรงสายสัมพันธ์ครอบครัว เป็นเครื่องมือในการเยียวยาความแปลกแยกทางวัฒนธรรม โดยหยาง บรรยายถึงการที่ย่านำกำไลข้อมือมาข้างมาให้เพื่อปกป้องจิตวิญญาณจากการที่เธอป่วยอย่างไม่ ทราบสาเหตุ หยางนำความเชื่อทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษมาปกป้องรักษาจิตวิญญาณ หยาง บรรยายว่าเธอใส่กำไลนี้ทุกวัน และทำให้เธอเริ่มทานอาหารและทานยาที่หมอให้ได้ หยางได้ใช้ราก

ทางวัฒนธรรมและสายสัมพันธ์ของครอบครัวในการเยียวยาตัวตนและเชื่อมโยงจิตวิญญาณความเป็นมั่งไว้ในบริบทพลัดถิ่นและยังทำให้เธอสามารถค้นพบอัตลักษณ์ใหม่ของเธอได้ นั่นคือ ความเป็นมั่ง-อเมริกัน ดังคำกล่าวของเธอที่สะท้อนการปรับเปลี่ยนทรศนะและมุมมองที่มีต่อความเป็นมั่งและความเป็นอเมริกันว่าเป็นสิ่งที่ดี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นอเมริกันและความเป็นมั่ง ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ใหม่ของเธอ

I wore the bracelet and grew stronger in its hold. The idea of a divided heart slowly lost merit: if there was no resolution that I could willingly and happily, pick then why not just live with it? Isn't this how all of life happens anyway? I looked at the glittering bracelet on my wrist and decide that a divided heart can be a good thing. (Yang, 2008: 20206-207)

หยางยังนำเสนอให้เห็นการหลุดพ้นจากวิกฤตอัตลักษณ์ผ่านการกล่าวเปรียบเทียบกับว่าเป็นเหมือนกระดาษที่มีชีวิต เธอเขียนชื่อของเธอเป็นภาษาอังกฤษ ลงบนมือของย่าซึ่งทำให้เธอเหมือนดังแมลงที่มีปีกบินได้

Her skin was dry and felt thin, like living paper. I wrote my name in English on top of her hand with my finger, Kao Kalia Yank, the name she had given me when I was born. When I got tired, I leaned against her leg and looked at the lights. My grandma was the light, and my emotions flew around her like the winged insects. (Yang, 2008: 156-157)

คำกล่าวของหยาง สะท้อนให้เห็นการสร้างอัตลักษณ์ที่ไม่ได้เน้นความเป็นปัจเจกบุคคลอย่างคนกระแสหลักตะวันตก แต่เธอสร้างผ่านการเชื่อมโยงทางจิตวิญญาณกับบรรพบุรุษและความเป็นมั่ง และยังสำเนาการปรับเปลี่ยนตัวตนของหยางสู่ความเป็นมั่ง-อเมริกัน โดยอาจตีความคำกล่าวของหยางข้างต้นได้ว่า การที่หยางเขียนชื่อของเธอลงเป็นภาษาอังกฤษนั้น สะท้อนการยอมรับและไม่รู้สึกละแวกกับวัฒนธรรมอเมริกัน การเขียนชื่อของเธอที่ตั้งโดยย่าลงบนมือของย่ายังสะท้อนการยอมรับและการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นมั่ง โดยทั้ง 2 ส่วนนี้ได้ผสมผสานและก่อรูปตัวตนของเธอขึ้นมาใหม่ผ่านการเรียนรู้ประสบการณ์และอารมณ์ความรู้สึกของเธอเอง ดังจะเห็นจากการ

ที่เธอเลือกเขียนชื่อของเธอผ่านปลายนิ้วของเธอเอง การค้นพบอัตลักษณ์ของหยางช่วยให้หยางหลุดพ้นจากความแปลกแยกและยังช่วยปลดปล่อยการยึดติดอัตลักษณ์และการปรับเปลี่ยนตัวตนให้เป็นแบบใดแบบหนึ่งมาจนเกินไป ดังที่หยางบรรยายถึงการที่อารมณ์ความรู้สึกของเธอค่อยๆ ลอยได้ราวกับแมลงที่มีปีก อันอาจตีความได้ว่าเธอหลุดพ้นจากสภาวะคลุมเครือต่อการนิยามอัตลักษณ์ของเธอแล้ว

การค้นพบอัตลักษณ์ของหยางยังทำให้หยางรู้ว่าจะดำเนินชีวิตต่อไปอย่างไรและพอใจกับตัวตนของตนเอง ความเจ็บป่วยจึงค่อยๆ หายไป “*I grew satisfied with myself. Slowly, the sickness eased away.* (Yang, 2008: 2057) หยางหรือฟื้นความทรงจำของตนเองและค้นพบว่าเธอเป็นเด็กของสงคราม เกิดและเติบโตในบริบทของสงครามและการพลัดถิ่น และเธอยังอยู่ระหว่าง 2 วัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้หล่อหลอมตัวตนของเธออย่างปฏิเสธไม่ได้ ซึ่งเธอยอมรับในสิ่งที่เธอเป็น การอยู่ในสังคมใหม่ทำให้เธอต้องเรียนรู้และปรับเปลี่ยนตัวตนให้เข้ากับบริบทของสังคมใหม่เช่นกัน ขณะเดียวกันความเป็นมั่งคั่งซึ่งเป็นรากเหง้าของบรรพบุรุษ ก็เป็นสิ่งที่เธอยังคงต้องรักษาไว้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวและสังคมบรรพบุรุษ

ในเรื่องเล่า หยางค้นพบว่าการปรับเปลี่ยนตัวตนและการยึดติดกับตัวตนอย่างสุดโต่งนั้นนำไปสู่ความเจ็บปวด หยางนำเสนอให้เห็นบทบาทของย่าที่มีความยืดหยุ่นและพร้อมเรียนรู้วิถีการใช้ชีวิตในสังคมอเมริกัน โดยยังคงความเป็นมั่งคั่งไว้ ดังจะเห็นว่าย่าเป็นคนเดียวที่อยู่ในสังคมอเมริกันได้อย่างสบายแม้ว่าจะอายุมากแล้วก็ตาม ย่าสามารถไปไหนมาไหนได้เพียงลำพังอย่างไม่น่าเชื่อ หรือไปเที่ยวกับครอบครัวได้ทุกที่แม้ต้องนั่งรถเข็น หยางได้เรียนรู้การใช้ชีวิตผ่านการอ่านทบทวนบทบาทและการเดินทางของย่าที่ผูกอยู่กับครอบครัวด้วย ดังจะเห็นได้จาก คำกล่าวของหยางที่กล่าวถึงการเดินทางมาหาลูกหลานของย่า แม้ว่าการเดินทางจะน่ากลัว ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้หรือต้องเดินทางตามลำพังก็ตาม “*That first trip is how I still see her. It is how she lived in the world. She was a woman who would travel far for those she loved, on a journey that must have been scary, unpredictable, and lonely. She quickly became the most remarkable person I knew.*” (Yang, 2008: 157) การอ่านทบทวนบทบาทของย่าทำให้หยางตระหนักถึงวิถีการใช้ชีวิตในสังคมใหม่ที่ต้องกล้าหาญ พร้อมจะเผชิญหน้ากับสิ่งต่างๆ ที่ไม่อาจคาดการณ์ได้ รวมถึงความโดดเดี่ยว การเดินทางของย่ายังสะท้อนการโยกหาความเป็นครอบครัวและความรักที่ยามีต่อลูกหลาน ซึ่งไม่ต่างไปจากหยางที่ครอบครัวคือสิ่งที่สำคัญสำหรับเธอเช่นกัน

การมองย้อนกลับไปทบทวนประสบการณ์และรื้อฟื้นความทรงจำของครอบครัวทั้งในลาวและในค่ายอพยพในไทย รวมถึงการอ่านตีความความทรงจำที่เกี่ยวกับยาทำให้หยางเรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิตและมองชีวิตพลัดถิ่นในรูปแบบใหม่ โดยหยางบรรยายเปรียบเทียบให้เห็นการเปลี่ยนผ่านของชีวิตคนม้ง-ลาวพลัดถิ่นผ่านการพรรณนาสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงในพื้นที่อเมริกา *“In the heat of summer, the cool calm of fall, the turgid cold of winter, and then spring at last: the petals on the crabapple trees in glorious bloom, again. The dahlias will outlast the season. Life will continue.”* (273) การปรับเปลี่ยนมุมมองของชีวิตของหยางนี้ยังให้เธออยู่ในสังคมใหม่ได้ง่ายขึ้น เธอมองเห็นคุณลักษณะของดอกกรักร์เร่พีชล้มลุกที่สามารถทนต่อสภาพภูมิอากาศได้นาน ซึ่งอาจหมายถึงชีวิตของเธอและคนม้ง-ลาวที่ต้องเรียนรู้การปรับเปลี่ยนความคิดจิตใจ อีกทั้งการบรรยายถึงพีชล้มลุกนี้อาจสะท้อนความเข้าใจชีวิตพลัดถิ่นที่ว่า การยึดติดกับรากเหง้าหรือพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งนั้นอาจนำไปสู่ความเจ็บปวด และยังทำให้พวกเขาอยู่ในสังคมใหม่ได้ยากลำบากมากยิ่งขึ้น พวกเขาควรเรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ปัจจุบันโดยจะต้องปรับความคิดและจิตสำนึกใหม่เพราะเธอตระหนักได้ว่าชีวิตจะต้องดำเนินต่อไป

บทที่ 6

บทสรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

วรรณกรรมของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชา และม้ง-ลาว สะท้อนให้เห็นประสบการณ์พลัดถิ่นในมิติที่หลากหลาย โดยการพลัดถิ่นมีความหมายมากกว่าการพลัดถิ่นทางภูมิศาสตร์ ดังจะเห็นได้จากประสบการณ์การพลัดถิ่นของนักเขียนกัมพูชา พวกเขาถูกควบคุมบังคับให้ปรับเปลี่ยนตัวตนและจิตสำนึกจากเดิมให้เป็นแบบนักปฏิวัติเขมรแดง วิธีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป พวกเขายังถูกกวาดต้อนออกจากบ้านและไปทำงานตามชนบท ซึ่งทำให้สมาชิกในครอบครัวเสียชีวิตหลายคน เพราะความยากลำบากและโรคภัย สภาวการณ์ดังกล่าวนำพวกเขาไปสู่สถานะพลัดถิ่นทางจิตวิญญาณ แม้ว่าจะไม่ได้ออกจากเส้นพรมแดนทางภูมิศาสตร์ชาติ เช่นเดียวกับนักเขียนเวียดนาม ที่สะท้อนความรู้สึกแปลกแยกระหว่างอุดมการณ์ชาติกับความเป็นปัจเจก อันนำไปสู่วิกฤตอัตลักษณ์ภายใต้บริบทของสงคราม ดังในเรื่อง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* และ *บันทึกของดั่ง ถ้วย เจริม* ที่สะท้อนสถานะพลัดถิ่นที่มาจากความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์และความเป็นปัจเจก

วรรณกรรมทั้ง 3 กลุ่มนี้ ส่วนใหญ่ผูกเรื่องขึ้นมาจากเรื่องบ้านและครอบครัว บ้านเป็นประเด็นหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับคนพลัดถิ่นอย่างมาก โดยบ้านเป็นความผูกพันทางจิตใจและยังใช้สร้างอัตลักษณ์ของผู้พลัดถิ่น เรื่องเล่าของผู้พลัดถิ่นมักกล่าวถึงบ้าน หรือมีเรื่องบ้านเป็นแก่นเรื่องหลายเรื่องกล่าวถึงการเดินทางกลับบ้าน อย่างไรก็ตาม คนพลัดถิ่นถูกมองอย่างผูกติดกับบ้านทางภูมิศาสตร์ โดยบ้านคือปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับพื้นที่ เป็นความผูกพันที่ผูกติดผู้คนเข้ากับพื้นที่ การออกจากบ้านของคนพลัดถิ่นจึงทำให้เกิดความเจ็บปวด และฉวิลาการกลับบ้าน อย่างไรก็ตาม แม้จะได้กลับบ้านแต่คนพลัดถิ่นจะตระหนักรู้ถึงความแปลกหน้ากับบ้านของตน การฉวิลาการกลับบ้านจึงทำให้เกิดความเจ็บปวดที่มาจากมายาคติเรื่องคนกับพื้นที่ เรื่องเล่าของนักเขียนพลัดถิ่นทั้ง 3 ชาติ สะท้อนการให้ความหมายกับคำว่า “บ้าน” ในความหมายใหม่ เรื่องเล่าทั้ง 3 กลุ่มประกอบสร้างจากบริบทของการจากบ้าน เรื่องเล่าของพวกเขาเต็มไปด้วยเรื่องของบ้าน อันเป็นการกลับบ้านทางจินตนาการ การเขียนเรื่องบ้านยังถูกใช้ในบริบทที่ต่างกันด้วย โดยเรื่องเล่าของนักเขียนเวียดนามสะท้อนความหมายของบ้านที่ผูกอยู่กับความเป็นชาติเป็นหลัก เรื่อง *หลิวคักคีลิตี้* ซึ่งผู้เขียนเติบโตที่อเมริกา ผู้เขียนให้ความสำคัญกับการรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ของบรรพบุรุษ วัฒนธรรมและประเพณีเพื่อให้สังคมตะวันตกได้รับรู้และเข้าใจอัตลักษณ์และประวัติศาสตร์ของเวียดนามในรูปแบบใหม่ ที่นอกเหนือจากเรื่องสงครามเวียดนามตามกรอบวาทกรรมในหน้าประวัติศาสตร์ของตะวันตก อันจะนำไปสู่การประนีประนอมและสร้างพื้นที่ให้แก่คนเวียดนามพลัด

ถิ่นที่อาศัยอยู่ในดินแดนตะวันตกได้ ในขณะที่เรื่อง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* และ *บันทึกของดั่ง ฤๅญ เจิม* นำเสนอประวัติศาสตร์ชาติในมิติของสงครามอันมีผลกระทบต่อปัจเจกและทำให้สูญเสียชีวิตตนไป *ปวดร้าวแห่งสงคราม* ยังเป็นเรื่องเล่าที่สะท้อนการสานต่อประวัติศาสตร์ชาติระหว่างคนรุ่นสงครามและหลังสงครามด้วย การกล่าวถึงบ้านในเรื่องราวของเวียดนามจึงสื่อความหมายถึงชาติ ส่วนเรื่องเล่าของนักเขียนม้ง-ลาว ให้ความสำคัญกับบ้านในความหมายของครอบครัว ชุมชนและวัฒนธรรม โดยไม่ได้ผูกติดตัวเองกับพื้นที่อย่างเช่นเรื่องเล่าของเวียดนาม เนื่องจากม้ง-ลาวไม่มีบ้านหรือที่หยั่งราก การแสวงหาบ้านและการปรับอัตลักษณ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน เรื่องเล่าของนักเขียนม้ง-ลาวยังสะท้อนการอ่านตีความความปรารถนาของคนรุ่นอพยพในเรื่องการแสวงหาบ้าน และนำเสนอให้เห็นว่า พวกเขาจะสานต่อความปรารถนาของบรรพบุรุษต่อไป

พื้นที่พลัดถิ่นเปิดแม้จะเป็นพื้นที่แห่งการกดทับแต่ก็เป็นพื้นที่ในการสร้างโอกาสให้ผู้พลัดถิ่นได้ทบทวนประสบการณ์ ถ่ายทอดเรื่องเล่า และสร้างอัตลักษณ์ด้วย (ชุตินา ประภาศวุฒินสาร, 2545: 20-26) โดยวรรณกรรมของนักเขียนทั้ง 3 ชาติ สะท้อนให้เห็นว่า โดยในพื้นที่นี้ ผู้พลัดถิ่นสามารถสร้างสรรค์เรื่องเล่าผ่านการทบทวนประสบการณ์และความทรงจำของตนและผู้คนที่อยู่รอบรอบ ผู้พลัดถิ่นชาวกัมพูชาที่รอดชีวิตจากยุคเขมรแดงจำนวนมากได้ใช้พื้นที่พลัดถิ่นนี้เขียนเรื่องเล่าเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับครอบครัวและผู้สูญเสียชาวกัมพูชาทุกคน ซึ่งบทบาทนี้ไม่สามารถทำได้โดยง่ายในประเทศกัมพูชาเอง ขณะเดียวกัน พื้นที่พลัดถิ่นยังทำให้ผู้พลัดถิ่นได้สร้างจิตสำนึกและอัตลักษณ์ขึ้นมาใหม่ด้วย

ประเด็นเรื่องอัตลักษณ์นั้น งานเขียนของนักเขียนเวียดนาม กัมพูชาและม้ง-ลาว นำเสนอให้เห็นสภาวะวิกฤตอัตลักษณ์และการสูญเสียจิตวิญญาณ อันมาจากประสบการณ์พลัดถิ่นและความหลอกลอนของความทรงจำบาดแผล การนำเสนอวิกฤตอัตลักษณ์ยังถูกนำเสนอไปพร้อมกับการแสวงหาอัตลักษณ์และการก่อรูปจิตสำนึกใหม่ของผู้พลัดถิ่นและผู้รอดชีวิตด้วย ดังจะเห็นว่าเรื่อง *หลิวคักดีสิทธิ์* หยางนำเสนอการก่อรูปจิตสำนึกของความเป็นผู้พลัดถิ่นเวียดนามที่ยังผูกติดอยู่กับบ้านเกิดและบรรพบุรุษจากการกลับไปรื้อฟื้นความทรงจำเกี่ยวกับบ้านเกิดของบรรพบุรุษซึ่งทำให้เธอได้เชื่อมต่อกับรากทางภูมิศาสตร์และสานต่อสายสัมพันธ์ครอบครัวอีกครั้ง อัตลักษณ์ของเธอจึงถูกสร้างผ่านการเชื่อมโยงตัวตนกับบรรพบุรุษและบ้านเกิดอย่างแยกกันไม่ออก สำหรับ *บันทึกของดั่ง ฤๅญ เจิม* แม้ว่าผู้เขียนจะนำเสนอให้เห็นความรักดีต่ออุดมการณ์ทางการเมืองในยุคคอมมิวนิสต์ในช่วงสงครามเวียดนาม แต่เรื่องเล่าก็ยังสะท้อนให้เห็นการปะทะกันระหว่างอุดมการณ์กับความเป็นปัจเจกไปพร้อมกันด้วย *บันทึกของดั่ง ฤๅญ เจิม* จึงสะท้อนภาพอุดมการณ์

ของสังคมเวียดนามในยุคสงครามที่หลากหลาย เช่นเดียวกับเรื่อง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* เบ้า นินห์ นำเสนอความสูญเสียตัวตนจากความโหดร้ายของสงครามในยุคสงครามรวมชาติ อันเป็นผลพวงจากอุดมการณ์ชาติเช่นกัน งานเขียนทั้ง 2 เรื่องนี้ ต่างสะท้อนความเป็นชาตินิยมของผู้เขียนด้วย

เรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชายังช่วยให้ผู้เขียนได้สานต่ออัตลักษณ์ที่ขาดหายไปในช่วงเขมรแดง การสานต่ออัตลักษณ์ผ่านการรื้อฟื้นเรื่องเล่าเกี่ยวกับครอบครัว ความตายและการต่อสู้เพื่อเอาชีวิตรอด และทำให้เธอได้เข้าใจและยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเธอและครอบครัวของเธอ ซึ่งเป็นการเยียวยาจิตใจและปลดปล่อยพันธนาการความทรงจำบาดแผล เรื่องเล่าจึงมีส่วนสำคัญในการเยียวยาความทรงจำบาดแผล ดอริ เลาบ กล่าวถึงความสำคัญของการเล่าความทรงจำบาดแผลไว้ว่า ผู้รอดชีวิตคนที่ไม่เล่าเรื่องจะกลายเป็นเหยื่อของความทรงจำที่ถูกทำให้บิดเบี้ยว *“survivors who do not tell their story become victims of distorted memory”* (Dori Laub in Cathy Caruth, 1995:64) การกลับไปเผชิญหน้ากับความทรงจำบาดแผลจึงเป็นทางออกที่จะหลุดพ้นพันธนาการของอดีต

เรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชาพลัดถิ่นยังสะท้อนการก่อรูปจิตสำนึกจากประสบการณ์บาดแผล อันมาจากการสูญเสียครอบครัวและการตระหนักถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับคนในสังคมกัมพูชา โดยเฉพาะการนำเสนอผ่านเรื่องเล่าที่มีผลต่อทั้งผู้เขียนและผู้อ่านที่จะได้แบ่งปันประสบการณ์ การรู้สึกถึงความสูญเสียและความไม่เป็นธรรมที่เกิดขึ้นกับตนและเพื่อนมนุษย์ ดังที่ มาร์ธา นุสเบาว์ม (Martha Nussbaum) กล่าวถึงพลังทางวรรณศิลป์ที่สามารถกระตุ้นให้ผู้อ่านได้กลับมาทบทวนประเด็นทางจริยธรรมผ่านการร่วมแบ่งปันประสบการณ์ระหว่างผู้อ่านกับผู้เขียนและเกิดความรู้สึกร่วมกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวรรณกรรม โดยรูปแบบของวรรณกรรมกับเนื้อหาสามารถผลิตสร้างลักษณะเฉพาะที่สามารถเข้าไปเชิญชวนให้ผู้อ่านได้ครุ่นคิดหรือเกิดจินตนาการเรื่องจริยธรรมในรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามบริบทของผู้อ่าน วรรณกรรมได้ขยายขอบเขตความหมายของชีวิต ไม่เฉพาะแต่นำผู้อ่านให้เชื่อมต่อหรือสัมผัสกับเหตุการณ์ สถานที่ ผู้คนหรือปัญหาต่างๆ ที่ไม่ได้ประสบมาเหมือนกันเท่านั้นแต่ยังได้บอกเล่าให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงประสบการณ์ในลักษณะที่ ลุ่มลึกและแหลมคมกว่าด้วย ดังที่ นุสเบาว์ม กล่าวไว้ว่า

literature is an extension of life not only horizontally, bringing the reader into contact with events or locations or persons or problems he or she not otherwise met, but also, so to speak, vertically, giving the reader experience

that is deeper, sharper, and more precise than much of what takes place in life (Nussbaum, 1990: 48).

การอ่านวรรณกรรมจะช่วยเปิดมโนทัศน์ให้กับผู้อ่านและทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจจริยธรรมแห่งชีวิตอันนำไปสู่ความสงบสุขและสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคมได้ วรรณกรรมยังเป็นรูปแบบงานเขียนที่ยืดหยุ่นกว่างานเขียนประเภทอื่น โดยเฉพาะในเรื่องของการสร้างสรรค์ซึ่งทำให้ผู้เขียนได้แต่งทบทวนและแต่งเติมประสบการณ์ที่เว้าแหว่งให้เต็ม ในขณะที่ผู้อ่านได้ร่วมแบ่งปันและถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างกันและกันได้ง่ายกว่ารูปแบบงานเขียนทางวิทยาศาสตร์หรือประวัติศาสตร์ที่เต็มไปด้วยกรอบที่ตายตัวและให้ความสำคัญเฉพาะกับข้อมูล ข้อเท็จจริงและเหตุผลเท่านั้น (Nussbaum, 1990)

เรื่องเล่าของนักเขียนม้ง-ลาวพลัดถิ่น สะท้อนให้เห็นการสร้างอัตลักษณ์ของคนรุ่นอพยพที่เติบโตในบริบทของสังคมใหม่ซึ่งไม่ใช่บริบทเดียวกับคนรุ่นพ่อแม่ ใน *The Latecomer* หยางนำเสนอปัญหาเกี่ยวกับการนิยามอัตลักษณ์ของคนรุ่นดังกล่าว โดยในบริบทพลัดถิ่นที่ส่งให้เธอไม่สามารถตระหนักถึงความเป็นม้งหรือเป็นอเมริกันได้อย่างชัดเจน ทำให้เกิดปัญหาต่อการนิยามอัตลักษณ์ หยางต้องกลับไปรื้อฟื้นประวัติศาสตร์และความเป็นม้งผ่านการรื้อฟื้นความทรงจำของเธอที่ดำเนินไปพร้อมกับเรื่องเล่าของย่า ซึ่งเป็นตัวแทนความเป็นม้ง โดยเธอนำเสนอให้เห็นการสร้างอัตลักษณ์ใหม่คือความเป็นม้ง-อเมริกัน เรื่องเล่าของหยางจึงเป็นการคลี่คลายวิกฤตอัตลักษณ์ของเธอและทำให้เธอเข้าใจความปรารถนาของบรรพบุรุษและสามารถดำเนินรอยตามในการแสวงหาที่ยังรักหรือ “บ้าน” ได้ด้วย

วรรณกรรมที่คัดสรรมานี้ เป็นวรรณกรรมที่เขียนโดยนักเขียนพลัดถิ่นที่มีประสบการณ์บาดแผลจากสงคราม การถ่ายทอดเรื่องเล่าจึงมีลักษณะเฉพาะ โดยความทรงจำบาดแผลเป็นความทรงจำที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยกรอบความเข้าใจทั่วไป เรื่องเล่าบาดแผลจึงเป็นสิ่งที่อธิบายหรือเล่ายาก เนื่องจากเป็นความทรงจำที่กระจัดกระจาย เกิดขึ้นกะทันหันและไม่สามารถอธิบายด้วยกรอบการรับรู้ที่คุ้นเคยได้ การถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลจึงถูกมองว่าเป็นสิ่งที่เล่าไม่ได้ด้วยภาษาหรือกรอบการเล่าทั่วไป (Caruth, 1996) อย่างไรก็ตาม เรื่องเล่าของนักเขียนทั้ง 3 กลุ่มนี้ สะท้อนให้เห็นว่า การเล่าความทรงจำบาดแผลเป็นสิ่งที่เล่าได้ แต่วิธีการเล่าจะแตกต่างจากกรอบการเล่าตามขนบ โดยเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลเล่าจากพื้นฐานประสบการณ์และความทรงจำที่ยังกระจัดกระจาย เรื่องเล่าจึงมักอยู่ในลักษณะได้การลำดับเวลา บางเรื่องอาจไร้โครงเรื่องดังจะเห็นได้ชัดจากเรื่อง *ปวดร้าวแห่งสงคราม* ที่เล่าอย่างไร้โครงเรื่องและลำดับเวลา การสร้าง

เรื่องเล่ายังผูกเรื่องขึ้นจากความทรงจำส่วนตัว ความทรงจำร่วมของสังคม การสัมภาษณ์ และการค้นคว้าเอกสาร ตำราต่างๆ เพื่อก่อรูปเรื่องเล่า ภาษาที่ใช้ยังเป็นภาษาที่ไม่ใช่ภาษาในการสื่อสารแบบทั่วไป แต่มักเป็นภาษาที่รุ่มรวยด้วยวรรณศิลป์ มีการใช้ภาพพจน์ โวหาร หรือสำนวน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลได้ เรื่องเล่าของนักเขียนกัมพูชา ผู้เขียนใช้สำนวนและการอุปมาอุปไมยในการถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลนั้น โดยเปรียบเทียบเขมรแดงเป็นดั่งผีหรือปีศาจ และใช้สำนวนในการอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตน หรือการใช้รูปแบบนวนิยายผสมผสานกับเรื่องเล่าอัตชีวประวัติเพื่อให้เล่าได้โดยสอดคล้องกับบริบทของผู้เขียน เรื่องเล่าของนักเขียนม้ง-ลาวพลัดถิ่นผสมผสานรูปแบบงานเขียนอัตชีวประวัติกับงานเขียนเชิงชาติพันธุ์และเรื่องเล่าชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของม้งที่ชุมชนและสังคมกำลังอยู่ในความเสี่ยงล่มสลาย อันมาจากสภาวะพลัดถิ่น จากที่กล่าวมานี้ทำให้เห็นลักษณะเฉพาะของเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลและวิธีการถ่ายทอด

การถ่ายทอดความทรงจำบาดแผลและประสบการณ์พลัดถิ่น ยังเป็นการนำเสนอภาพแทนของผู้รอดชีวิตและผู้พลัดถิ่นในแบบใหม่ ที่ถูกนำเสนอจากการอ่านตีความประสบการณ์และความทรงจำจากจุดยืนของปัจเจก เรื่องเล่าของนักเขียนทั้ง 3 ชาติ จึงนำเสนอให้เห็นภาพผู้รอดชีวิตและผู้พลัดถิ่นจากสงครามที่ไม่ใช่เพียงเหยื่อ แต่ปรับเปลี่ยนภาพจากเหยื่อสงคราม สู่วัยผู้รอดชีวิต สู่วัยผู้ประจักษ์พยาน และนักบรรณคดีเรียกร้องความเป็นธรรม โดยเฉพาะนักเขียนกัมพูชาที่ใช้เรื่องเล่าในการเรียกร้องความเป็นธรรม ที่ผู้รอดชีวิตกัมพูชาตระหนักถึงภาระจากการรอดชีวิต พวกเขาก่อเกิดจิตสำนึกใหม่ในการเป็นนักบรรณคดี ทำหน้าที่เปิดเผยเรื่องราว เรียกร้องความเป็นธรรมแทนผู้เสียชีวิตและผู้สูญเสียชีวิตทุกคน ในเรื่องเล่า นักเขียนยังนำเสนอภาพแทนอัตลักษณ์ในกรอบโครงเรื่องใหม่ที่มาจากประสบการณ์และความทรงจำของพวกเขาเอง โครงเรื่องของเรื่องเล่าถูกขยายขอบเขตออกไปในมิติอื่นๆ ที่มีถูกกลืนหายไป เช่น การเล่าช่วงชีวิตก่อนสงคราม และหลังสงครามว่าดำเนินมาอย่างไรและดำเนินไปอย่างไร นอกจากนี้ เรื่องเล่ายังนำเสนอมิติด้านอารมณ์ความรู้สึก ความรัก ความเห็นใจ ความหวังหรือการเอาตัวรอด ซึ่งทำให้เห็นความหลากหลายในเรื่องเล่าความทรงจำบาดแผลมากขึ้น

ประสบการณ์พลัดถิ่นและความทรงจำบาดแผลยังเป็นเครื่องมือในการกระตุ้นหรือสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเขียนในการผลิตเรื่องเล่า เรื่องเล่าที่ถ่ายทอดประสบการณ์และความทรงจำดังกล่าวนี้ยังช่วยก่อรูปจิตสำนึกใหม่ เยียวยาบาดแผล และเชื่อมสายสัมพันธ์ครอบครัวในบริบทของการพลัดถิ่น เรื่องเล่าจึงไม่ได้เป็นเพียงการถ่ายทอดประสบการณ์ธรรมดา แต่เป็นเรื่องที่มีผล

สะท้อนย้อนกลับมายังตัวผู้เขียนและผู้อ่าน ให้ได้ตระหนักและรู้สึกถึงสภาวะการณ์แวดล้อม เรื่องเล่ามีนัยยะทางการเมืองอย่างสูง

เรื่องเล่าของนักเขียนพลัดถิ่นกลุ่มอื่นๆ มีความน่าสนใจศึกษาเพื่อมองว่าพวกเขากรูปรเรื่องเล่าขึ้นมาอย่างไร และเรื่องเล่ามีบทบาทในการสร้างอัตลักษณ์ เยียวยา สร้างสำนึก หรือมีนัยยะทางการเมืองอย่างไร นอกจากนี้ การศึกษาชีวิตพลัดถิ่นผ่านงานเขียนของคนภูมิภาคอื่น ในบริบทอื่นที่ไม่ใช่บริบทของสงครามอย่างเดียว เช่น การพลัดถิ่นของแรงงานข้ามชาติหรือการค้ายังมีความน่าสนใจศึกษา โดยอาจจะศึกษาให้เห็นลักษณะเฉพาะและเปรียบเทียบให้เห็นความเหมือนหรือความต่างของเรื่องเล่าพลัดถิ่นในบริบทอื่น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ไกล่รุ่ง อามระดิษ. (2549). ประจักษ์พยานนิยายจากทุ่งสังหารกัมพูชา: ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบและหน้าที่ของวรรณกรรม. วารสารอักษรศาสตร์ 35 (มกราคม-มิถุนายน 2549): 1-24.
- ชาลี คเซนทร์. (2550). สงครามลาว ยุทธภูมิล่องแจ้ง. นนทบุรี: ข้าแผ่นดินสยาม.
- ชุติมา จันทรัตน์. (2547). สถานภาพทางสังคมของม้งอพยพในเมืองโอแคลร์ มลรัฐวิสคอนซิน สหรัฐอเมริกา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชุติมา ประกาศุฒิสาร. (2554). ก่อร่าง สร้างเรื่อง: เรื่องเล่า อัตลักษณ์ และชุมชนในวรรณกรรมสตรีชายขอบ. กรุงเทพฯ : คบไฟ.
- ชุติมา ประกาศุฒิสาร. (2551). “พื้นที่ในความทรงจำกับการสร้างอัตลักษณ์พลัดถิ่นในวรรณกรรมสตรีร่วมสมัย” ใน วารสารอักษรศาสตร์ (ฉบับพิเศษ 2551): 165-195.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2555). การเมืองเรื่องของความปรารถนา. กรุงเทพฯ: บ้านพิทักษ์อักษร.
- จิรวุฒิ เสนาคำ. (2547). แนวคิดคนพลัดถิ่นกับการศึกษาชาติพันธุ์. ใน ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- เดวิด แชนด์เลอร์. (2543). ประวัติศาสตร์กัมพูชา. แปลโดย พรรณงาม เก้าธรรมสาร และคณะ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ธิติ บัวคำศรี. (2547). ประวัติศาสตร์กัมพูชา. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- ธีระวิทย์ และสุนัย ผาสุก. (2543). กัมพูชา: ประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- บัณฑิต ไกรวิจิตร. (2549). ชีวิตพลัดถิ่น : คนคาเร็นนี่ที่เข้ามาอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะมานุษยวิทยา และสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เบน แอนเดอร์สัน. (2552). ชุมชนจินตกรรม: บทสะท้อนว่าด้วยกำเนิดและการแพร่ขยายของชาตินิยม. แปลโดย ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, (บก.). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- เบ้า นินท์. (2547). ปวดร้าวแห่งสงคราม. แปลโดย วรวิดี วงศ์สง่า. กรุงเทพฯ: แพรว.
- พวงทอง รุ่งสวัสดิทรัพย์ ภาวีครพันธ์. (2549) สงครามเวียดนาม: สงครามกับความจริงของ “รัฐไทย”. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- มนธิรา ราโท. (2550). พลวัตและการเปลี่ยนแปลงของวรรณกรรมเวียดนามหลังปี ค.ศ.1975. รายงานวิจัย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนธิรา ราโท. (2553). วรรณกรรมเวียดนามหลังปี ค.ศ.1975: พลวัตและการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เยือง เวิน มาย เอลเลียต. (2545). ทิวศัคดีสิทธิ์: คนสู้รบในชีวิตของคนเวียดนามครอบครัวหนึ่ง. แปลโดย วิชาวรรณ ตูยานนท์. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- โรเจอร์ วอร์นเนอร์. (2545). ผลาญชาติ: สงครามลับของซีไอเอในลาวและความเชื่อมโยงกับสงครามในเวียดนาม. แปลโดย ไพท สิทธิสุนทร. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ศุภวดี มนต์เนรมิต. (2552). ชีวิตและการต่อสู้ของเขมรพลัดถิ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุด จอนเจินสิน. (2550). ประวัติศาสตร์เวียดนาม ตั้งแต่สมัยอาณาจักรฝรั่งเศสถึงปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุภางค์ จันทวานิช และถวิล เปลี่ยนศรี, (บก). (2554). มั่งลาวในประเทศไทย: นโยบายและการดำเนินการของภาครัฐไทย (2518-2552). กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2554). กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในบริบทของรัฐธรรมนูญใหม่ ใน มั่งลาวในประเทศไทย: นโยบายและการดำเนินการของภาครัฐไทย (2518-2552). กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- สุวรรณา สถาอานันท์, บก. (2552). ความเป็นธรรมเชิงวรรณศิลป์. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- เหียนคักเวียน. (2545). เวียดนาม: ประวัติศาสตร์ฉบับพิสดาร. แปลโดย เพ็ชรี สุมิตร. มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- อารีญา หุตินทะ. แนวคิดกุลสตรีในนวนิยายของนักเขียนสตรีเขมร ใน ตรีศิลป์ บุญขจร, บก. (2556). อาเซียนจากมิติวรรณกรรม: อดีตถึงยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ: ศูนย์วรรณคดีศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Anderson, Benedict. (2006). Imagined Communities: Reflects on the Origin and spread of Nationalism. London and New York: Verso.
- Anzaldua, Gloria. (1987). Borderlands/La Frontera: The new mestiza. San Francisco: Aunt Lute Books.
- Bhabha, Homi K. (2008). The Location of Culture. London and New York: Routldge.
- Blunt, Alison and Dowling, Robyn. (2006). Home. London and New York: Routldge.
- Boyarin, Daniel and Boyarin, Jonathan. (2009). Diaspora: Generation and the Ground of Jewish Identity. in Jana Evans Braziel and Anita Mannur, (ed.). Theorizing Diaspora. Oxford: Blackwell.
- Caruth, Cathy. (1996). Unclaimed Experience: Trauma, Narrative, and History. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

- Caruth, Cathy. (ed.). (1995). Trauma: Explorations in Memory. Baltimore and London: the Johns Hopkins University Press.
- Chan, Sucheng. (1994). Hmong Means Free: Life in Laos and America. Philadelphia: Temple University Press.
- Chang, Kou and Pinkel, Sheila. (1993). Kou Chang's Story: the Journey of a Laotian Hmong Refugee Family. New York.
- Deleuze, Gilles and Guattari, Felix. (1987). A Thousand Plateaus. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Dufoix, Stephane. (2008). Diasporas. Translated by William Rodarmor. California: University of California Press.
- Edkins, Jenny. (2006). "Remembering Relationality: Trauma Time and Politic". in Duncan Bell, (Ed). Memory, Trauma and World Politics Reflections on the Relationship between Past and Present. New York: Palgrave Macmillan.
- Edkins, Jenny. (2003). Trauma and the Memory of Politics. Cambridge: Cambridge University Press.
- Elliott, Duong Van Mai. (1999). The Sacred Willow: Four Generation in the Life of a Vietnamese Family. New York: Oxford Press.
- Felman, Shoshana and Laub, Dori. (1992). Testimony: Crises of Witnessing in Literature, Psychoanalysis, and History. New York: Routledge.
- Fuchs, Anne. (2008). Phantoms of War in Contemporary German Literature, Films and Discourse: the Politics of Memory. New York: Palgrave Macmillan.
- George, Rosemary Marangory. (1996). The Politics of Home: Postcolonial relocations and twentieth-century fiction. Berkeley: University of California Press.

- Gilroy, Paul. Diaspora and the Detours of Identity in Kathryn Woodward, (ed), Identity and Difference. (2002). London: SAGE.
- Hall, Stuart. "Cultural Identity and Diaspora" in Kathryn Woodward, (ed), Identity and Difference. (2002). London: SAGE.
- Hayslip, Le Ly with Wurts, Jay. (2003). When Heaven and Earth Changed Places: A Vietnamese Woman's Journey from War to Peace. New York: A Plume Book.
- Hirsch, Marianne and Kacandes, Irene. (eds.) (2004). Teaching the Representation of the Holocaust. New York: The Modern Language Association of America.
- Hirsch, Marianne. (1997). Family Frames: Photography, Narrative and Postmemory. Cambridge. MA: Harvard University Press.
- Lee, Gary Y. (2007). Dreaming Across the Ocean: Globalization and Cultural Reinvention in the Hmong Diaspora, In Hmong Studies Journal, 7:1-33.
Retrieved from <http://hmongstudies.org/GyleeHSj8.odf>
- Mirzoeff, Nicholas. (2000). Diaspora and Visual Culture: Representing African and Jews. London: Routledge.
- Moslund, Sten Pultz. (2010). Migration Literature and Hybridity: The Different Speeds of Transcultural Change. New York: Palgrave Macmillan.
- Moua, Mai Neng. (2002). Bamboo Among the Oaks: Contemporary Writing by Hmong Americans. Minnesota: Borealis Books.
- Ngor, Haing and Warner, Roger. (2003). Survival in the Killing Fields. London: ROBINSON.
- Ninh, Bao. (1994). The Sorrow of War: A Novel of North Vietnam. by Frank Palmos, Vo Bang Thanh and Phan Thanh Hao. New York : Riverhead Books.

- Nussbaum, Martha. (1992). Love's Knowledge: Essays on Philosophy and Literature.
Oxford: Oxford University Press.
- Nussbaum, Martha. (1997). Poetic Justice: The Literary Imagination and Public Life.
Boston, MA: Beacon Press.
- Rushdie, Salman. (1991). Imaginary Homeland: Essays and criticism 1981-1991.
London: Granta.
- Scarry, Elaine. (1985). The Body in Pain: The Make and Unmaking of the Word. New
York: Oxford University Press.
- Sheffer, Gabriel. (2006). Diaspora Politics: at Home abroad. New York: Cambridge
University Press.
- Smith, Sidonie and Watson, Julia. (2001). Reading Autobiography. Minneapolis:
University of Minnesota Press.
- Vang, Chai Youyee. (2008). Hmong in Minnesota. Minnesota: Minnesota Historical
Society Press.
- Vitandham, Oni. (2005). On the Wings of the White Horse: A Cambodian Princess's
Story of Surviving the Khmer Rouge Genocide. Oklahoma: Tate Publishing.
- Yang, Kao Kalia. (2008). The Latehomecomer: A Hmong Family Memoir. Minneapolis:
Coffee House press.

รายการอ้างอิง

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวจิราภรณ์ อัจฉริยะประสิทธิ์ เกิดวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2523 สำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาตรี ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชาวรรณคดี (วรรณคดีไทย) คณะ มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ในปีการศึกษา 2544 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญา โท อักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2547 ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชา มนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

